

Tabel koondab ülevaadet väljaläänud vastustest. Täispikkuses vastused on leitavad Rahandusministeeriumi dokumendiregistrist.

SISUKORD

1. Andres Shapura	3	
2. Raivo Vihvelin	7	
3. Saare Wind Energy OÜ	8	
4. Terviseamet	12	
5. Viru-Nigula vallavalitsus	20	
6. AS Eleon	22	
7. Eesti Taastuenergia Koda	30	
8. Eestimaa Looduse Fond	38	
9. Deivy Paavo	50	
10. Eesti Kalurite Liit	52	
11. Kerttu Ots	59	
13. Maa-amet	77	
15. Madis Kaik	79	
16. Muinsuskaitse-amet	81	
17. Politsei- ja Piirivalveamet	82	
18. Päästeamet	82	
19. Saaremaa Vallavalitsus	82	
20. Saaremaa valla, Muhu valla, Ruhnu valla, Saare Arenduskeskus SA, Saaremaa Ettevõtjate Liit MTÜ, Meretööstuse Liit MTÜ ja Energiaühistu MTÜ	92	
22. Sunly Wind OÜ	101	
23. MTÜ Sõrvemaa Arengu Ühing	114	
24. Transpordi-amet	123	
25. OÜ Utilitas	124	
27. Enefit Green AS	136	
28. Eesti Tuuleenergia Assotsiatsiooni	140	
29. Hiiu Tuul MTÜ	147	

30. MTÜ Puhas Silmapiir.	158
MTÜ Jaagupi Sadam	158
31. Rannamänniku kaitseks MTÜ	172
32. Toomas Muru	200
33. Tarbijakaitse ja Tehnilise Järelevalve Amet	203
34. Elering AS	204
35. Keskkonnaamet	208
36. Estonian Association of Hydrogen	219
37. MTÜ Kotzebue	221
Kuusalu Vallavalitsus	222

Ettepaneku esitaja	Ettepaneku sisu	Rahandusministeeriumi seisukoht
<p>1. Andres Shapura 02.06.2021</p>	<p>1. Palun täiendada planeeringu põhikaarti ja seletuskirja ning lisada väike sadamana Vilsandi Põhjasadam, mida kasutatakse madalvee tasemel püsiühendusena Papissaarest Vilsandile saamiseks, tegemist on nn eluliini sadamaga. Lisaks kasutab seda ka Politsei- ja Piirivalveamet. Tegemist on ka mereturismi ja rannakalurite ning harrastuskalastajate jaoks vajaliku sadama kohaga, mis on lisatud koostamisel olevasse Saaremaa valla sadamate arengukavasse 2021 -2030.</p> <p>Vastav muudatus aitab kaasa sadama väljaehitamiseks AS-i Saarte Liinide poolt Vilsandi püsiühenduse säilimiseks ning mõjutab positiivselt võimalikku rahastamisotsust.</p>	<p>Selgitame, et üleriigiline mereala planeering ei kavanda kohapõhiselt uusi üksikuid sadamaid, vaid suunab valdkonna arengut üldiste suuniste ja tingimustega. Mereala planeeringus on sadamaid käsitletud kehtiva sadamaseaduse tähenduses ja lähtudes sadamaregistri andmetest. Tegemist on riikliku registriga, millele planeering tugineda saab. Mereala planeeringu skeemkaartidel ja kaardirakenduses kajastuvad sadamad on olemasolevat olukorda illustreerivad ning ei indikeeri sadamate rajamise tulevikuvõimalusi. Seega Vilsandi Põhjasadama puudumine planeeringu joonistelt ei mõjuta kuidagi selle arendamise võimalusi. Sadamate edaspidist arengut toetavad mereala planeeringu seletuskirjas sätestatud suunised ja tingimused. Juhime tähelepanu ka, et seletuskirja ptk 5.4.4 toob välja</p>

	<p>2. Seoses planeeringuga tekkisid küsimused, miks ei käsitleta lisaks tuulikutele alternatiivseid energiaallikaid nt. vesiniku tootmisjaamad, lainejaamad, pumphüdrojaamad. Leian, et proportsionaalsuse põhimõttest tulenevad tuleb ka võimalike alternatiividega arvestada ning luua eeldused arendustegevuseks.</p>	<p>väikesaartega ühenduse pidamise olulisuse.</p> <p>Nõustume, et taastuenergia erinevate alaliikide areng on Eesti energiamajanduse jätkusuutlikkuse parandamiseks oluline. Planeeringu seletuskirja p 5.6.1 toob välja üldised suunised taastuenergeetika arendamiseks ning seeläbi luuakse eeldused valdkonna arenguks. Detailseimaid juhtnööre planeeringuga anda ei ole antud juhul võimalik. Planeering toob välja kaitstavad ruumilised väärtused ja nendega arvestamise tingimused, millega tuleb arvestada ka taastuenergeetika lahenduste arendamisel. Täpsete ruumiliste lahenduste väljatöötamine teistele taastuenergeetika liikidele ei ole otstarbekas, kuna vastav tehnoloogia on hetkel kiires arengus ja selget tehnoloogilist infot ei ole teada. Sellisele seisukohale on planeeringu koostamise protsessis jõutud tuginedes koostööle Meresüsteemide Instituudi ja</p>
--	--	---

		<p>Päikeseenergia Assotsiatsiooniga, kellelt saadi seisukohad, et planeeringuperioodiks (15 a) ei ole teada tehnoloogilisi lahendusi, mis võimaldaks alternatiivsete energiaallikate lahendust planeeringus täpsemalt kajastada. Seetõttu ei ole otstarbekas pidurdada tehnoloogilisi arenguid kitsendustega, mille vajalikkuse osas tänasel hetkel puudub veendumus. Kiirelt arenevatele tehnoloogilistele lahendustele on keeruline viia läbi ka keskkonnamõju strateegilist hindamist, mille täpsusaste on tulenevalt viimastest Riigikohtu lahenditest muutunud oluliselt detailsemaks.</p>
	<p>3. Kuigi põhilahendusel on märgitud tingmäärgiga veealuste mälestiste säilitamise ala siis kaardil alasad tähistatud ei ole. Alad tuleb selguse huvides määratleda võimalikult täpselt ning sätestada üldine alade kasutuskord (nt. hobisukeldumine, mereturism).</p>	<p>Selgitame, et veealuste mälestiste säilitamise alade all mõeldakse arheoloogiliste leidude (vrakkide) säilitusalasid, mis kajastuvad ka planeeringu seletuskirja ptk 5.11. Veebipõhises kaardirakenduses on kihi nimetuseks veealuste mälestiste</p>

		<p>säilitamise alad. Mõistame, et erinevate samatähenduslike mõistete kasutamine võib põhjustada segadust. Ühtlustame mõisted, et teema oleks üheselt arusaadav. Veealuste mälestiste säilitamise aladel kehtivad samad tingimused, mis kultuurimälestiste aladel (vt ptk 5.11), vastav täpsustus lisatakse planeeringu seletuskirja. Muuhulgas on kultuurimälestiste aladel lubatud sukeldumine, juhul, kui see ei kahjusta mälestist.</p>
	<p>4.Samuti on vesiviljeluse alad tähistamata kuigi tingmärkides on vastav mäрге.</p>	<p>Selgitame, et mereala planeering kaardistab vetika- ja karbikasvatuse loodusliku kasvupotentsiaali (skeemkaartidena seletuskirjas ja eraldi kihina kaardirakenduses). Vetikaja karbikasvatuse arendamine on võimalik ka väljaspool suure ja mõõduka potentsiaaliga alasid, kuid seal ei pruugi see ebasobilike kasvutingimuste tõttu olla majanduslikult otstarbekas. Karbi- ja vetikakasvatuste ning kalakasvatuste jaoks ebasobilikest aladest annavad ülevaate seletuskirja skeemkaardid ja kaardirakendus. Juhime tähelepanu,</p>

Eesti mereala planeeringule
esitatud ettepanekute ja Rahandusministeeriumi seisukohtade koondtabel
november 2021

		<p>et kaardirakenduse avavaates ei ole vesiviljeluseks ebasobivate alade ja loodusliku kasvupotentsiaali kaardikihid sisse lülitatud. Avavaates on kohe nähtavad need kihid, mis on kajastatud ka seletuskirja lk 21 esitatud skeemil ja mis kajastab kokkuvõtlikult mereplaneeringu lahendust. Selleks, et kaardirakenduses eelpool viidatud kihte vaadelda tuleb portaali vaates paremalt poolt vajutada nupule legend ja kihid, seejärel valida kihid ja vastava kaardikihi nimetuse ette panna nn linnuke.</p>
<p>2. Raivo Vihvelin 19.05.2021</p>	<p>1. Kas merealade planeering lõpetab STS ümberpumpamise ja laevade punkerdamise rannikumerel ja suunab selle ohtliku tegevuse tegevuse sadamatesse või ei?</p> <p>2. Leian, et planeering peaks üheselt keelama STS ümberpumpamise ja punkerdamise Eesti rannikumeres ja suunama sellise tegevuse sadamatesse. Kuidas on neid kajastatud planeeringus?</p>	<p>Selgitame, et kogu Eesti mereala planeeringu koostamise vältel selle lähteseisukohtadest alates on olnud erinevate asjaomaste asutuste seisukoht, et ohtlike ja kahjulike ainete käitlemist mereala planeeringuga ei reguleerita, kuna see teema on reguleeritud erinevate Vabariigi Valitsuse määrustega ja seetõttu puudub vajadus ja ka õiguslik võimalus seda teemat reguleerida planeeringuga. Nõustume, et tegemist on olulise</p>

		<p>küsimusega, kuid selle reguleerimine toimub eraldiseisva õigusaktiga „Merel, Narva jõel ja Peipsi järvel ohtlike ning kahjulike ainete käitlemise kord“ (Vabariigi Valitsus 25. juuni 2020. a nr 51). Eesti mereala planeering peab lähtuma kehtivast õigusruumist ja planeeringuga õigusakte muuta ei saa. Juhime tähelepanu, et hetkel toimub viidatud määruse muudatuste eelnõu koostamine, millega tegeleb Keskkonnaministeerium ja soovime nendes küsimustes pöörduda Keskkonnaministeeriumi poole.</p>
<p>3. Saare Wind Energy OÜ 31.05.2021</p>	<p>1. Planeeringu seletuskirjas tabelis 4.2.1 punktis 4c on sätestatud: „<i>Saaremaast läänes tuuleenergia arendamiseks sobiva ala nr 2 puhul täpsustada, missugune osa kõigist rändel olevatest maismaalindudest ei kasuta peamist rändeteed. Seada tingimus, et on vajalik läbi viia vähemalt kahe aasta rändeperioode hõlmav lindude radaruuring paralleelselt visuaalsete vaatlustega.</i>“ SWE palub planeeringu seletuskirjas väga selgelt täpsustada, et see nõue (nt 2 aastat) kehtib hoonestusloa menetlustele ja KMH’dele, mis algatatakse pärast planeeringu kehtestamist. Juba käimasolev KMH peab järgima vastava KMH sisulist ja menetluslikku loogikat ja ei saa sisaldada kohustuslikku planeeringulist tingimust, mis seatakse/määratletakse ajaliselt hiljem.</p>	<p>Selgitame, et hoonestuslubadega seonduv üldine lähenemisviis on kirjeldatud kehtivatest õigusaktidest lähtuvalt planeeringu seletuskirjas ptk 4.4. Peatükis viidatud õigusaktidest tuleneb ning peatükis on selgitatud, et enne 01.07.2015 esitatud hoonestusloa taotluste puhul tuleb menetlemisel lähtuda taotluste esitamise ajal kehtinud õigusaktidest</p>

	<p>Mõistame, et planeeringu seletuskirjas lk 15-16 öeldu, „enne 01.07.2015 esitatud hoonestusloa taotluste ..... puudub seos mereala planeeringuga ehk nende menetlemisel mereala planeeringus ettenähtuga arvestama ei pea“, täpsustab, et planeeringus kirjeldatud nõuded (näiteks 2 aastane linnustiku uuringu nõue ja ka sama tabelis punktis 5.f vihjatud 2020-21 aastal koostatud visuaalsete mõjude hindamise meetodika kasutamine) juba käimasoleva SWE KMH puhul ei rakendu. Oleme arvamusel, et planeeringus peaks vastav põhimõtte (st käimasolevale KMH'le planeeringuga seatavad tingimused kohustuslikult ei kehti) planeeringus olema üheselt mõistetavamalt esile toodud.</p>	<p>ja seega mereala planeeringus ettenähtuga arvestama ei pea. Sama info kopeerimine erinevate kasutusviiside tingimuste alajaotustesse halvendaks dokumendi loetavust ja üldist arusaamist. Juhime tähelepanu, et lisaks planeeringus kirjeldatud üldisele lähenemisele tuleb siiski tuuleenergeetika arendamisel silmas pidada ka hoonestusloa algatamise otsuses toodut. Vabariigi Valitsuse 28.05.2020 korralduses nr 183 „Hoonestusloa menetluse ja keskkonnamõju hindamise algatamine“ on punktis 3.11 toodud, et hoonestusloa menetluses ja keskkonnamõju hindamisel tuleb arvestada Vabariigi Valitsuse 25. mail 2017. a algatatud koostamisel oleva üleriigilise mereala planeeringu tingimustega. Seega antud juhul ei ole Teie ettepanek planeeringumaterjalide täiendamiseks asjakohane, kuna SWE taotluse puhul kuuluvad arvestamisele ka koostatava mereala planeeringu tingimused. Juhime tähelepanu, et hoonestusloa algatamise otsust ei ole vaidlustatud</p>
--	---	--

	<p>2. Planeeringu seletuskirjas tabelis 4.2.1 punktis 5.b on sätestatud: „<i>rannikule kõige lähemate tuuleparkide puhul (11,1 km) tuua välja, et eelistatud on samas kõrguslikus suurusjärgus tuulikute kavandamine</i>“. Seletuskirja lk 53 on täpsustatud, et „<i>samas suurusjärgus</i>“ tähendab erinevust kogukõrguses kuni 10% (lk 41 on eelduslikuks tuulikuks võetud tipukõrgus 300 m ja rootori diameeter 250 m). Selgitame, et meretuulikute tootjaid on maailmas väga vähe (täna sisuliselt 3, kelle toodang on Euroopas kasutatav) ja nende pakutavate mudelite valik on väike. Kõik pakutavad mudelid on absoluutne tipp tehnoloogia ja igati suurepärased tuulikud, lihtsalt valik on väike. Samasugune olukord on suure tõenäosusega ka 10-20 aasta perspektiivis (st vähe tootjaid ja vähe mudelid), mis tähendab et kui aastal 2022 saab paigaldada tuulikuid rootori diameetriga näiteks 200 – 230 meetrit (muid mudelid ei ole olemas), siis aastal 2030 võib olla valikus ainult 260-290 meetrit, ja aastal 2035 järgmised variandid. Seega, võib juhtuda, et näiteks 2026 a algaval tuulepargi ehitamisel kasutatavaid tuulikuid (nt 250 rootori diameeter) ei ole enam isegi tootmises aastal 2035. On tõenäoline et aastatel 2026 ja 2035 ehitavate tuulikute tipukõrguse ja rootori diameetri erinevus on rohkem kui 10%. Palume vastava selgituse alusel korrigeerida planeeringu sõnastust selliselt, et tehnoloogiline reaalsus ja planeeringus kirjeldatu ei tekitaks tulevikus arusaamatusi.</p>	<p>ja seeläbi olite teadlikud viidatud punktist. (vt pikemalt vastuskirjast)</p> <p>Vastuseks märgime, et planeeringus ei ole määratud tingimusena tuulikute miinimum- ega maksimumkõrgust. Vajadus tuua planeeringus välja lähtekohana kavandatavate tuulikute eeldatav kõrgus tuleneb Riigikohtu lahenditest, mis nõuavad selgust ja täpsust mõjude hindamise aluseks olevas lahenduses ka strateegilisel tasandil. Eelnevast tulenevalt ja tuginedes arendajate hulgas läbiviidud küsitluse tulemustele lisati planeeringusse eeldatav tuulikute kõrgus (tipukõrguse suurusjärguna 300 m). Rõhutame, et kõrguslik suurusjärg on planeeringus välja toodud vaid tuulikute kogukõrguse osas, st mitte rootori diameetri osas. Sama kõrguslik suurusjärg kajastub tuuleenergeetika arendamise suunises nr 9 põhimõttelise eelistusena rannikule lähimate tuuleparkide puhul, et leevendada</p>
--	--	--

		<p>visuaalset mõju. Suunise sõnastusest ilmneb, et tegemist ei ole absoluutse nõudega. Tuulikute eeldatavat kõrguslikku suurusjärku tuuleenergeetika arendamise lähtekohana ei ole planeeringu õiguskindluse tagamiseks võimalik seletuskirjast eemaldada. Leevendamaks ohtu, et kõrguslik suurusjärg 4 osutub tuulikute püstitamisel takistuseks, täpsustatakse planeeringus Teie poolt viidatud loamenetluse/KMH tasandile seatavat tingimust nr 12 l.</p>
	<p>3. Planeeringu seletuskirja lk 20 skeemil 5.1.2 on esitatud erinevate kasutusvaldkondade omavaheliste seoste näiteid. SWE arvates on asjakohane <i>Sünergia</i> plokki lisada ka seos „<i>Sadamavõrk – Tuuleenergeetika</i>“, sest on ilmselge et meretuuleparkide ehitamine ja hooldamine annab suurepärase võimaluse sadamatele (ja loomulikult on sadamaid vaja meretuuleparkidel).</p> <p>Teiseks, „<i>Tuuleenergeetika – Kalakasvandused</i>“ võiksid olla välja toodud <i>Sünergia</i> või vähemalt <i>Keerukam kohanemine</i> plokis – nendel valdkondadel on väga suur omavahelise koostöö potentsiaal (nii ruumiliselt kui opereerimisel).</p> <p>Kolmandaks, „<i>Riigikaitse – Tuuleenergeetika</i>“ jõuline vastandamine <i>Kattumise vältimine</i> plokis ei ole sisuliselt õige. Nimelt ei ole riigikaitse ju ainult õhuseire</p>	<p>Selgitame, et tegemist kooskasutuse näidetega. Skeem ei iseloomusta mereala kõiki kooskasutusvõimalusi ja seal on välja toodud, vaid mõned kooskasutuse võimalused. Eelnevast tulenevalt vaatame skeemi üle, et võimalusel asjakohased näited lisada. Sarnase ettepaneku saime nt ka Eestimaa Looduse Fondi esindajatelt. Riigikaitse-tuuleenergeetika seose selgitamiseks asendatakse sõna „riigikaitse“ sõnapaariga</p>

	<p>radarid (mis on aastaid olnud peamiseks jututeemaks), vaid ka näiteks merepääste (kus meretuulepargid saavad oma võimekusega väga jõuliselt juurde panustada), kohalolek piirkonnas („rohkem lojaalseid silmi piirkonnas“), ajalooliste lõhkekehade tuvastamine (nimelt tehakse meretuuleparkide aladel väga põhjalikud UXO uuringud, mida riigikaitse kuludest oleks keerukas katta) jm. Teeme ettepaneku seose „<i>Riigikaitse – Tuuleenergeetika</i>“ nihutada plokki <i>Keerukam kohanemine</i>. Mõistame, et antud ettepanek oleks meie poolt võinud tulla ka juba 2020. aasta suvel avalikustatud planeeringu versioonile – aga head mõtted võtavad mõnikord aega.</p>	<p>„riigikaitse eripiirkonnad“, mille puhul on eesmärgiks ruumilise kattumise vältimine. Nõustume Teie poolt esitatud soovitusel viidata materjalides värskete Riigikohtu lahendile (https://www.riigikohus.ee/et/lahendid?asjaNr=3-17-2013/31), mis käsitleb küll konkreetset maismaa tuulepargi juhtumit, kuid annab väga selge Riigikohtu seisukoha kogu tuuleenergeetika kontekstis. Täiendame seletuskirja vastavalt.</p>
<p>4. Terviseamet 14.06.2021</p>	<p>1. Müratundlike hoonetega aladel ei tohi müratasemed ületada keskkonnaministri 16.12.2016 määruses nr 71 „Välisõhus leviva müra normtasemed ja mürataseme mõõtmise, määramise ja hindamise meetodid (edaspidi KeM määrus nr 71) lisas 1 toodud normtasemeid.</p> <p>2. KeM määruse nr 71 § 3. sätestab, et liikluse müra käesoleva määruse tähenduses on müra, mida põhjustavad regulaarne auto-, raudtee- ja lennuliiklus ning veesõidukite liiklus, mille puhul on arvestatud aastaringse keskmise liiklusedusega (auto-, raudtee- ja lennuliiklus) või regulaarse liiklusega perioodi vältel. Liikluse müra maksimaalne helirõhutase müratundlike hoonetega aladel ei tohi ületada päeval 85 dB ja öösel 75 dB (KeM määrus nr 71 § 6 lg 3).</p> <p>3. Eesti merealal on peamiseks võimalikuks energia-allikaks tuul. KeM määruse nr 71 § 4. sätestab, et tööstuse müra käesoleva määruse tähenduses on müra, mida põhjustavad paiksed müraallikad, sealhulgas elektrituulikud ja sadamad.</p>	<p>Selgitame, et Eesti mereala planeeringuga ei ole kavandatud uusi objekte või merekasutusi, mis müratundlike hooned puudutaks. Planeering annab suuniseid ja käsitleb funktsionaalseid seoseid maismaaga, kuid kohapõhiseid tegevusi maismaal ei kavanda.</p> <p>Selgitame, et üleriigiline mereala planeering ei näe ette üksiktuulikute paigutamist ja asukohti. Hajaenergeetika teemal on antud</p>

	<p>Maksimaalne müratase ei tohi ületada tööstusmüra korral vastava mürakategooriaga alal müra liigile kehtestatud normtasest rohkem kui 10 dB (KeM määrus nr 71 § 6 lg 2).</p> <p>4. Tuulepargid (hajaenergeetika puhul üksikud tuulikud jmt), sadamad ning muud võimalikud müraallikad tuleks paigutada müratundlike hoonetega aladest võimalikult kaugemale.</p>	<p>suunis, et see on otstarbekas perspektiiv, kuid välja ei ole toodud konkreetseid energeetika lahendusi, asukohti ja lisatud on, et planeeringu koostamise vajadus hajaenergeetika arendamiseks otsustatakse lähtuvalt konkreetsetel ajahetkel kehtivast õigusruumist. Detailseimaid juhtnööre planeeringuga anda ei ole tänase seisuga võimalik. Planeering toob välja kaitstavad ruumilised väärtused ja nendega arvestamise tingimused, millega tuleb arvestada ka taastuvenergeetika lahenduste arendamisel. Täpsete ruumiliste lahenduste väljatöötamine teistele taastuvenergeetika liikidele, kui tuuleenergia, ei ole otstarbekas. Vastav tehnoloogia on hetkel kiires arengus ja selget tehnoloogilist infot, millega mh ka mõjude hindamises arvestada ei ole teada. Sellisele seisukohale on planeeringu koostamise protsessis jõutud tuginedes mh koostööle Meresüsteemide Instituudi ja Päikeseenergia Assotsiatsiooniga, kellelt saadi seisukohad, et</p>
--	--	---

		<p>planeeringu eeldatavaks kehtivuse perioodiks (ca 15 a) ei ole teada tehnoloogilisi lahendusi, mis võimaldaks alternatiivsete energiaallikate lahendust planeeringus täpsemalt kajastada. Seetõttu ei ole otstarbekas pidurdada tehnoloogilisi arenguid kitsendustega, mille vajalikkuse osas tänasel hetkel puudub veendumus. Tuule-energeetika alad on kavandatud mitte lähemale kui 11,1 km kaugusele rannajoonest ja lisatud on tingimus, et tuulikuid ei paigutata mandrile ja püsiasustusega saartele lähemale kui 6 meremiili (siinjuures 11,1 km kaugust arvestatakse lähimast tuulikust). Läbi selle on müratasemete ületamine (sh tundlike hoonete juures) planeeringu ekspertmeeskonna hinnangule tuginedes välistatud. Lisaks sellele on müraga seonduvad võimalikud mõjud kirjeldatud mõjude hindamise aruandes ptk 4.5.4. Selle põhjal on planeeringus määratud ka tegevusloa etapile tingimus hinnata</p>
--	--	--

	<p>5. Planeeringus oli välja toodud, et meretuuleparkide ühendamise loomiseks maismaaga on üheks võimalikuks tehniliseks lahenduseks rajada õhuliin. Õhuliinide kavandamist tuleb vältida eluhoonete (ja haridusasutuste) lähedusse ennetamaks neist tulenevaid võimalikke ohte.</p> <p>Vajadusel hinnata elektriõhuliinide elektromagnetvälja mõju vastavust sotsiaalministri 21.02.2002 nr 38 määruse Mitteioniseeriva kiirguse piirväärtused elu- ja puhkealal, elamutes ning ühiskasutusega hoonetes, õpperuumides ja mitteioniseeriva kiirguse tasemete mõõtmine nõuetele ning mürataseme vastavust KeM määruse nr 71 nõuetele.</p>	<p>müraga seonduvaid mõjusid ja viia läbi müra modelleerimised (vt ptk 5.6.5 p 12a).</p> <p>Juhime tähelepanu, et mereala planeering käsitleb maismaad läbi funktsionaalsete seoste ja planeeringuga siduvaid tingimusi maismaale anda ei saa. Kuna tuulenergeetika teema puhul sõltub tuuleenergeetika arendamiseks sobivate alade osas planeeringu elluviidavus mh tehnovõrkude lahendusest, siis on antud põhimõttelisi suuniseid maismaal ühenduskoridoride (sh võimalike õhuliinide) lahendamiseks. Konkreetseid paigutusi õhuliinidele planeeringuga ei määrata ja need selguvad, kas planeerimis- või projekteerimistingimuste menetluse kaudu kooskõlas kehtivate õigusaktidega. Selline suunis kajastub ka planeeringus. Lisaks on antud suunis, et õhuliini paigutamist tuleb vältida eluhoonete lähedusse (kuni 100 m). Seega kajastuvad Teie poolt viidatud põhimõtted juba planeeringus ja järgmistes</p>
--	--	--

		kavandamise etappides tuleb samuti õigusaktides sätestatust (sh Teie poolt viidatud normväärtustest) lähtuda.
	<p>6. Planeering teeb ettepaneku sadamate funktsionaalseks liigituseks. Meie hinnangul tuleks liigitada eraldi mürarikkamad sadamad (näiteks kaubasadamad) ning planeerida neid nii, et sadamate ja elamualade vahele oleks planeeritud puhverala ning vajadusel rakendatud müra leevendavaid meetmeid. Näiteks paiknevad täna mitmed sadama-alad (Süsta sadam, Muuga sadam jt) elamualade lähedal ning seetõttu on inimestel probleeme müra, vibratsiooni ja tolmuga.</p>	<p>Sadamate liigituse ettepanekus on silmas peetud sadamate funktsioone, et paremini korraldada sadamate võrgustikku ja organiseerida ressursside jagamist. Nõustume, et sadamate planeerimisel tuleb silmas pidada ka müraga seonduvaid asjaolusid, kuid oleme seisukohal, et ainuüksi see ei saa olla liigituse aluseks. Mürarikkaid tegevusi võib esineda erinevate funktsioonidega sadamates, müra leevendamisevajadusega tuleb arvestada kõigi sadamate planeerimisel. Sadamate liigituse ettepanek on üks võimalik lahenduse viis, kuid planeeringu koostamisel leiti, et teema vajab põhjalikumat analüüsi, kuna ettepanek eeldab seadusemuudatust, infosüsteemide arendamist jt tegevusi. Ettepanek on seotud merenduspoliitika laiendatud</p>

		<p>visiooniga, mille raames arutatakse erinevate osapooltega läbi nii uue liigituse vajadus kui sisuline olemus. Mereala planeering ei kavanda üldise strateegilise arengudokumendina kohapõhiselt uusi üksikuid sadamaid, vaid suunab valdkonna arengut üldiste suuniste ja tingimustega. Mereala planeeringus on sadamaid käsitletud kehtiva sadamaseaduse tähenduses ja lähtudes sadamaregistri andmetest. Teie kirjas väljatoodud suunised on kindlasti asjakohased kohaliku tasandi planeeringutes. Nt on ka tänasel hetkel koostamisel hulk üldplaneeringuid, sh mereäärsetes kohalikes omavalitsustes ja Terviseamet saab ametkondliku koostöö kaudu protsessides osaleda. Kutsume üles seda võimalust aktiivselt kasutama ka rannikualadel toimuva kontekstis.</p>
	<p>7. Planeeringus on välja toodud, et riigikaitse tegevused, nt merel ja mererannal läbiviidavad õppused, võivad tekitada müra, mis võib häirida kohalikke elanikke ning tekitada neil stressi ja häiritusega seotud terviseprobleeme. Võimalik müra negatiivne mõju on leevendatav tegevuste parema ajalise kavandamise läbi ja elanike</p>	<p>Kaitseministeerium on meie poolt läbi viidud täiendava koostöö raames vastusena kirjeldanud korraldust järgnevalt. Riigikaitse</p>

	<p>laialdasema informeerimise. Nõustume, et üheks müra leevendavaks asjaoluks on elanike teavitamine mürarikastest tegevustest. Inimesed on varem teostatud uuringus (leitav ühes riigi eriplaneeringus) välja toonud, et üheks olulisemaks asjaoluks on nende teavitamine kui mürarikkaid tegevusi planeeritakse ja avaldasid pahameelt, et ollakse tihtipeale infosulus.</p> <p>Tulenevalt eeltoodust tuleks meie hinnangul veenduda, et müra mõjualasse jäävad inimesed oleksid teadlikud mürarikastest tegevustest.</p> <p>Riigikaitselise tegevusega tekitatud müra ei ole seadusega reguleeritud.</p>	<p>eripiirkonna kasutamise korral peab õppuse korraldaja eelnevalt kavandatu ja toimumisaja kooskõlastama vähemalt paari asutusega. Kooskõlastamise nõue varieerub, sõltudes asukohast ja kavandatud tegevusest, kuid nende hulgas võib olla Transpordiamet, Keskkonnaamet, Päästeamet, Politsei- ja Piirivalveamet, Riigimetsa Majandamise Keskus, maaomanik või maavaldaja jt. Kui tegevus mõne ameti kooskõlastust ei vaja, siis korraldatakse vähemalt osade eelnimetatute teavitamist. Täiendavalt teavitatakse kohalikku omavalitsust, sadamaid, kohalikke elanikke ning ettevõtteid, keda müra mõjutada võib. Näiteks Rutjal maalt merele lastes teavitatakse kirjalikult omavalitsust ja sadamaid. Info kleebitakse ca kuu aega varem ka sadamate, külade ja/või bussipeatuste infotahvlitele jms. Õppuste toimumise kohta antakse välja pressiteade, mille avaldab üldjuhul kohalik ajaleht Virumaa Teataja. Selle põhjal</p>
--	---	--

		<p>Kaitseministeerium eeldab, et planeeritud tegevusest ollakse teadlikud. Mereväe õppuste puhul, kus otsest kokkupuudet maaga pole, kohalikke omavalitsusi küll teavitatakse (müra tekitavatest sündmustest), kuid rannikul infotahvlitele silte kleepimas ei käida (kuna tegevus on eemal).</p>
	<p>8. Meie hinnangul tuleb juhtida tähelepanu asjaolule, et kui hakatakse planeerima merealaid ja sellega külgnevat rannikut, siis tuleb silmas pidada juba olemasolevate supluskohtade ning populaarsemate randade heaoluga.</p>	<p>Vastav teema on käsitletud meri-maismaa seoste peatükis nr 5.16 (p 2).</p>
	<p>9. Rannaalale kanda peale perspektiivsed supelrandade alad.</p>	<p>Nagu ka eelpool selgitasime, ei kavanda mereala planeering tulenevalt üleriigilisele planeeringule omasest üldistusastmest kohapõhiseid tegevusi maismaal. Nimetatud teemaga tegeletakse koostatavate kohaliku omavalitsuste üldplaneeringute raames ja sel teemal on Rahandusministeerium viinud läbi ka konkreetse seminaripäeva, eesmärgiga supelrandade ja supluskohtade käsitlust üldplaneeringutes tähtsustada ning teemale lähenemisi</p>

		omavalitsuste lõikes ühtlustada. Seminarile olid kaasatud ka Terviseameti esindajad.
<p>5. Viru-Nigula vallavalitsus 31.05.2021</p>	<p>1. Viru-Nigula vallavalitsus teeb Eesti mereala planeeringule ettepaneku välja arvata planeeringust Letipea harjutusala.</p> <p>Hendrikson&Ko poolt koostatud „Eesti mereala planeeringu“ (edaspidi <i>planeering</i>) seletuskirja peatükis 5.12 „Riigikaitse“ on skeemil 5.12.1. „Riigikaitse eripiirkonnad“ märgitud Lääne-Virumaal, Viru-Nigula vallas, Letipea külas viirutatud alana perspektiivne riigikaitse eripiirkond.</p> <p>Sama planeeringu seletuskirja 72. leheküljel on muuhulgas märgitud, et „riigikaitse eripiirkonnad on avatud navigatsiooniks aastaringselt, välja arvatud aegadel, mil need on suletud riigikaitse väljaõppeks. Õppuste ajal reguleeritakse vajadusel mereliiklust koostöös Transpordiameti ja Politsei- ja Piirivalveametiga.“</p> <p>Letipea harjutusala ei sobi antud piirkonda, kuna läheduses paikneb Kunda sadam, kust hargnevad laevateed erinevatesse suundadesse. Harjutusala jääks laevateede liiga lähedale. Lisaks on Kunda sadamal laienemise plaanid nii kaubakäivete, kui reisisadama arendamise näol.</p> <p>Planeeringu seletuskirjas on veel märgitud, et „vees toimuvad suuremad lõhkamised tuleks planeerida nii, et need ei toimuks kalade kudeajal ja –piirkonnas, mil piiratud alale on kogunenud palju kalu. Võimaliku mõju leevendamiseks on otstarbekas tõrjuda kalad enne suuremate lõhkelaengute kasutamist väiksemate laengutega piirkonnast väljapoole“.</p>	<p>Letipea harjutusala kajastub Eesti mereala planeeringus planeeringulahendust selgitava infona, st see ei ole otseselt planeeringulahenduse osaks ja planeeringuga riigikaitse eripiirkondi ei määrata. Vastava info aluseks on Kaitseministeeriumi sisend, mille sisuline muutmine ei ole võimalik planeeringut koostava Rahandusministeeriumi poolt.</p> <p>Mereala planeeringu seletuskirja skeemil 5.12.1 on näidatud nii riigikaitse eripiirkonnad, mis on määratud kaitseministri määrusega, kui ka perspektiivsed alad, mis olid õhutõrje ja suurtükiväe merele orienteeritud harjutusalade ja mereväe harjutusalade asukohtade valimise arendusprogrammis (ÕSMAAP) eelvalikus. Eesti mereala planeeringu uute alade moodustamist ja olemasolevate</p>

	<p>Viru-Nigula vald informeerib, et perspektiivne riigikaitsealine objekt jääb Letipea maastikukaitseala (KLO1000516) vahetusse lähedusse.</p> <p>Viru-Nigula valla koostatava üldplaneeringuga on juba tehtud ettepanek Lääne-Viru maakonnaplaneeringus välja toodud Letipea harjutusalast loobumiseks, sest Viru-Nigula valla strateegiliseks ruumieesmärgiks on looduskaunis Mahu-Letipea piirkonnas elamualade arendamine. Rannikuäärse piirkonna avamine aitab sinna meelitada uusi elanikke ning arendada piirkonda üldisemalt – väikesadamate võrgustik, elustiiliettevõtlus, puhketurism jne.</p> <p>Õhutõrje ja suurtükiväe merele orienteeritud harjutusalade ja mereväe harjutusalade asukohtade valimise arendusprogrammi (ÕSMAAP) alusel kuulus Letipea harjutusalade eelvaliku hulka, mille sobivust on hinnatud keskkonnamõju strateegilise hindamise (KSH) ja testlaskeharjutuste käigus. Keskkonnamõju hindamise käigus leiti, et kõigil merele orienteeritud harjutusaladel esineb olulisi keskkonna või sotsiaal-majanduslikke mõjusid, kuid ühegi ala kasutamist kaitseväge väljaõppe eesmärgil keskkonnamõju aspektist ei välistatud. Samas tulenevalt KSH aruandest ja kaitseväge vajaduste täpsemast analüüsist, loobuti Letipea käsitlest võimaliku merele orienteeritud harjutusalana.</p> <p>Kokkuvõtvalt teeb Viru-Nigula vallavalitsus Eesti mereala planeeringule ettepaneku välja arvata planeeringust Letipea harjutusala.</p>	<p>muutmist ei piira. Olukorra selgemaks esitlemiseks korrigeerime planeeringu materjale, sh riigikaitse peatüki sõnastust, et eeltoodu paremini välja tuleks. Planeeringus teema kajastamine on oluline eelkõige teiste merekasutuste kavandamise vaates, et vältida konflikte erinevate merekasutuste vahel ja kujundada toimiv tervikpilt.</p> <p>Kaitseministeerium on selgitanud, et kui tekib vajadus uute täiendavate või alternatiivsete väljaõppealade järele, siis analüüsitakse sobivaid asukohti ning hinnatakse vajadusel ka keskkonnamõju. Keskkonnamõju hindamise protsessi kaasatakse üldjuhul ka vallavalitsus ja kohalikud elanikud.</p>
--	---	--

<p>6. AS Eleon 18.06.2021</p>	<p>1. Esmalt peame vajalikuks selgitada innovatsiooniala eesmärki. Taotletavale innovatsioonialale planeeritakse lähiaastatel (2022-2024) püstitada Eleon 10+ (10MW) Offshore Floating Flipup testtuulik – tegemist on ainulaadse innovatsiooniga maailmas, kus tuulik püstitatakse ujuvale platvormile seejuures ilma suuri tõste- ja montaaži kraanasid kasutamata. Tuulik transporditakse objektile lamavas-ujuvas asendis ning pööratakse püsti selleks erilist tehnoloogiat kasutades, mis on kavandatud patenteerida ning seetõttu ei saa hetkel ka rohkem detaile avaldada. Kavandatust saab maailmas ainulaadne lahendus, mis võimaldab rakendada tuuleenergiat sügavates vetes (näiteks USA California läänerannik, kus vee sügavus tuuleenergia aladel 200+m; Taiwani rannikualad, Jaapan, jne). Eleoni patenteeritud eelised tulevad eriti esile just 10+ MW suurusest alates, (pretsedenditult kergekaaluline jne).</p> <p>Loksa alajaamas on testtuuliku jaoks Eleringi 110 kV alajaamas vastav vaba tootja liitumisressurss olemas (10+ MW pingel 110 kV). Seejuures Loksa sadam ja endine laevatehase territoorium on väga sobilik testtuuliku koostamiseks. Seega oleks vastav innovatsiooniala koheselt peale planeeringu kehtestamist elluviidav, mis on äärmiselt oluline aspekt just innovatsiooni puhul arvestades tehnoloogia pidevat arengut, kus ajafaktor on üheks oluliseks eduteguriks. Planeeringus määratud Sõrve sääre tipus planeeritav innovatsiooniala ei ole antud innovatsioonile ajalisel perspektiivis mitte mingil määral lahenduseks, kuivõrd vastuseks järelepärimisele teatas 04.06. Elering, et merealade hübriidvõrk on valmimas indikatiivselt 2030.aastaks.</p> <p>Arvestades planeeringus toodud tuuleenergeetika alade määramise kriteeriume, siis taotletavale üliväikesee innovatsioonialale on võimalik leida esitatud kriteeriumitest lähtuv erinevaid huve arvestav sobiv asukoht. Taotletava innovatsiooniala suurus on ca 3 km² ning käsitleks 2-3 tuuliku testtuuliku püstitamise võimalust, ala asuks võimalikult sügaval, kaugel rannikust, arvestaks laevateede jt kriteeriumitega.</p>	<p>Rahandusministeerium koostöös asjaomaste ministeeriumite ja asutustega jääb oma varasemate seisukohtade juurde, kuid selgitame asjaolusid veelkord teemade kaupa.</p> <p>AS Elering selgitab, et hetkel Loksa 110 kV alajaamas nii suurt vaba võimsust ei ole, kui olete välja toonud. Liitujal on võimalik läbi liitumisprotsessi suurendada liitumisvõimsust soovitud suurusele, kuid see vajab eraldi koostööd Eleringiga. Kokkuvõttes hetkel vastavat vaba tootja liitumisressurssi piirkonnas ei ole.</p> <p>Juhime tähelepanu, et mereala planeeringus sobivate alade seas ei ole taotletav piirkond kunagi olnud. Planeeringu seletuskirja ptk 5.6.3 kirjeldab tuuleenergeetika arendamiseks sobivate alade kujunemisprotsessi, sh on võimalik skemaatiliselt jälgida samm-sammulist kaalutlusprotsessi tuulealade määramise alusena. Kõik erinevad alade kujunemist mõjutavad</p>
--	--	--

	<p>Tuulikute kõrgus lähtuks planeeringus esitatud tuulikute kõrgusest. Selgituseks märgime, et Kaitseministeerium seisukohast lähtuvalt taotletaval alal sisuliselt kõrguspiiranguid ei ole (lubatud vähemalt 440 m tipukõrgusega tuulik), kuid ujuvtuulik vastavat kõrgust tegelikkuses ei vaja.</p> <p>Planeeringus toodud tuuleenergeetika arendamiseks sobivate alade määramisel oli ka taotletav piirkond alade valikus. Arvestades, et innovatsiooniala ei ole seotud sügavuse piiranguga ning ära on langenud riigikaitse õhuseireradar töövõime võimaliku häiringu argument, siis lähtudes planeeringus toodud tuuleenergeetika alade leidmise põhimõtetest ning esitatud kriteeriumitest, on Teie väide, et Loksa piirkond ei ole innovatsioonialaks sobiv, sügavalt ekslik. Samuti ei nähtu, et oleksite vastavatest kriteeriumitest hinnangu teostanud ning seeläbi järeldusele jõudnud.</p>	<p>teemad on oma kaalult võrdselt olulised, planeeringus sätestatud tingimused võrdselt rakenduvad ja ühte valdkonda ei eelistata teisele. Soome lahes olid sobivad alad märgitud kaalutusprotsessi alguses (skeem nr 3), kuid need jäid Kundast põhjapoole.</p>
	<p>2. Esmalt märgite, et taotletav ala ei olevat sobiv, kuna tekib vastuolu planeeringus määratud meretranspordi ruumilise arengu põhimõttega. Meretranspordiga seonduv on planeeringualade valiku meetodikas alles kaheteistkümnes kriteerium ning ilmselgelt on ennatlik väita, et niivõrd väikesele innovatsioonialale (2-3 tuulikut) ei ole tulenevalt meretranspordist võimalik sobivat ala leida. Vastuskirjas viitate ka ise, et tuuleenergeetika arendamisel on soovitatav eelistada veeliiklusaladest väljaspool olevaid alasid. Seega ei ole tegemist keeluga, vaid on võimalus leida ala taotlevas piirkonnas, kus mõju oleks võimalikult väike. Eeltoodu on ilmekalt näha ka planeeringus, kus suuri tuuleenergeetika arendusalasid läbivad mitmed laevateed. Samuti on ekslik viide ca 8 km kaugusel rannikust asuvatele madalikele, kuna tuulikuid ei kavandata rannikule lähemale kui 11 km. Arvestades, et suurtel tuuleenergeetika arendusaladel leiti lahendus, mis arvestab nii tuuleenergeetika arendusega kui laevaliiklusega, siis ilmselgelt on võimalik vastav lahendus leida ka väikesele innovatsioonialale. Praegusel juhul vastav analüüs puudub.</p>	<p>Rahandusministeerium koostöös Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi ning Transpordiametiga jääb oma 18.05.2021 kirjas nr 15-1/2697-3 toodud seisukohtade juurde. Lisame, et planeeringus tuuleenergeetika alade määratlemisel on vaadeldud piirkondi mh liiklusohutuse seisukohast ja sellest tulenevalt on eraldi tingimused liiklusohutuse tagamiseks ka planeeringus välja toodud. Teie poolt soovitud piirkonnas tuulikute arendamiseks oleks vajalik suunata laevaliiklus</p>

		<p>ümber rannikule lähemale, mis tähendaks liikluseraldusskeemist väljaspool oleva laevaliikluse ümber suunamist põhimõtteliselt madalikule. Liiklusohutuse tagamiseks on vajalik arvestada ilmastikutingimuste, laevade süvistega ja manööverdusvõimega, ohutu kaugusega madalikust ja tuulikust, teistest laevadest jms. Soome lahe liikluseraldusskeem ja laevateed on äärmiselt tiheda liiklusega alad (sh liigub palju ohtlikku kaupa, nt nafta), kus peab olema arvestatud piisav ohutusvaru laevaliiklusele nii tava- kui ohuolukorras.</p>
	<p>3.Teiseks viitate, et alade valikul lähtuti jää- ja tuuleoludest. Antud juhul on eesmärgiks innovatsiooniala. Juhime tähelepanu, et taotletava ala vahetus läheduses olev ala oli algselt tuuleenergeetika alade valikus sees ning jää- ja tuuleolude tõttu vastavat ala välja ei arvatud, vaid takistuseks sai riigikaitselise radari töövõime võimalik vähendamine. Seega on taas tegemist asjakohatu argumendiga. Arendaja on vastavatest oludest teadlik ning arvestades, et tegemist on innovatsioonialaga, mida oleks reaalses võimalus ellu viia oluliselt kiiremas ajalisel perspektiivis kui praeguselt kavandatud arendusalad, siis arvestades innovatsiooni olulisust ei ole ka tuule- ja jääolud takistuseks vastava ala arendamisel.</p>	<p>Juhime tähelepanu, et planeeringulahenduse koostamisel on nii tuule- kui ka jääolud olnud üheks selgeks kriteeriumiks, mida sobivate alade määratlemisel on arvestatud. Seetõttu ei ole planeeringulahenduses Loxsa lähisteale sobivat ala planeeringus olnud. Tehnoloogia kiiret arengut silmas pidades lisati mh arendajate ettepanekul planeeringusse</p>

		<p>tuuleenergeetika innovatsiooniala (Saaremaast läänes majandusvööndis), mis arvestab asjaolu, et selles asukohas on kinnisjääst vaba ala ja väga head tuuleolud.</p>
	<p>4. Kolmandaks viitate looduslikele oludele ja linnustiku mõjudele. Taas viitame, et planeeringu algses lahenduses oli Soome laht tuuleenergeetika arendusalana märgitud ning ka selleks ajaks olid olemas Teie kirjas viidatud Eesti Ornitoloogiaühingu analüüsid. Arvestades taas, et taotletav ala on väga väike, siis on võimalik ka leida kõige paremini sobiv ala vastavas piirkonnas. Praegusel juhul vastav analüüs puudub ning olete üldsõnaliselt välistanud mistahes mahus tuuleenergeetika arendamise Soome lahes viitega linnustiku mõjule. Samas alade valiku linnustikku käsitlev kriteerium vastavat välistust ette ei näe. Lisaks, vaatamata mõjule linnustikule, on jätkuvalt suured tuuleenergeetika arendusalad planeeringus ette nähtud.</p>	<p>Planeeringu mõjude hindamise aruandes ptk 4.2.2 on põhjalikult kirjeldatud linnustikuga seonduvaid mõjusid, sh välja on toodud ka linnustikust lähtuvalt tuuleenergeetika tootmiseks kõige sobivamad alad. Aruandes olevad skeemkaardid (vastavad kaardikihid kajastuvad ka veebirakenduses) näitavad selgelt, et Loksa piirkonnas asuvad nii lindudele sensitiivne ala, kui ka lindude rändekoridorid. Planeeringulahenduse meetodikas on tuuleenergeetika arendamiseks sobivate alade leidmisel olnud üheks välistavaks kriteeriumiks alade kattuvus sensitiivsete aladega kui ka rändekoridoridega (vt seletuskirja ptk 5.6.3 skeemi nr 9). Seega Teie väide, et teemat ei ole analüüsitud ja teemale on lähenetud üldsõnaliselt, ei vasta tõele.</p>

		<p>Keskonnaministeerium lisab, et EOÜ poolt koostatud analüüsi kohaselt on Lahemaa rahvusparki piirkond eriti tähtis veelindude läbirändel, kus on vaatlustega tuvastatud, et sealt võib läbi rännata sessiooni jooksul üle 500 000 veelinnu. Lisaks on Lahemaa rahvusparki piirkonna meremadalikud (planeeringus sensitiivne ala) sobivateks rändepeatuskohtadeks. Taotletav innovatsiooniala jääb ka tähtsa maismaalindude rändekoridori piirkonda, kus Lahemaa rahvusparki Juminda ja Pärисpea poolsaartele koondub maismaalindude massränne. EOÜ on toonud oma töös välja eriti olulise kohana Pärисpea poolsaare, nimetades piirkonda rändepudelikaelaks. Kuna Lahemaa rahvuspark koos merealaga omab kõrget linnukaitselist väärtust, on kaitseala arvatud HELCOMi alade hulka ja Natura 2000 alade koosseisu Lahemaa linnualana. Arvestades piirkonna olulisust laiemalt, ei pea</p>
--	--	---

		Keskkonnaministeerium endiselt võimalikuks innovatsiooniala rajamist lindude jaoks tundlikele aladele.
	<p>5. Neljandaks viitate asjaolule, et taotletav innovatsiooniala asub Lahemaa rahvuspargi vastas ning väidate, et kõrgete tuulikute kavandamine mõjutaks eelduslikult tüüpilisi merevaateid ja tekitaks olulise muutuse väärtustatud kohtades. Innovatsioonialale soovitakse püstitada Eleon 10+Offshore-floating testtuulikut. Tegemist ei ole tavapärastest meretuulikute kõrge tuulikuga. Seega on ekslik väide, et kavandatakse kõrgete tuulikute püstitamist. Arvestades, et kavandatav ala jääb vähemalt 11 km kaugusele rannikust ning rannajoon on vägaliigendatud, siis ilma visualiseeringuta väide, et innovatsioonialale 2-3 tuuliku püstitamine mõjutaks tüüpilise merevaateid ja tekitaks olulise muutuse väärtustatud kohtades on sisutu.</p>	<p>Aruandes tuuakse välja, et 300 m kõrguste tuulikute kohaliku suurima mõjuga alaks saab lugeda orienteeruvalt tsooni 20 km ulatuses tuulikupargist (tuulepargid on nähtavad orienteeruvalt 50 km ulatuses). Hinnang baseerub Rahandusministeeriumi ja Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi poolt tellitud juhendmaterjalil, kus on mh rahvusvahelisele praktikale tuginedes välja toodud, et kohalikuks mõjupiirkonnaks on ~20 km tuulikute, mille kaugusel ja sellest lähemal võivad 200 m ja kõrgemad tuulikud põhjustada märkimisväärseid visuaalseid efekte. Seega on 11 km kaugusele rannikust jäävad tuulikud nähtavad ja vaadetes toimub muutus. Visuaalse mõju hindamise</p>

		<p>tulemusena on tegevusloa etappi määratud mitmeid suuniseid ja tingimusi, et anda raamistik, kuidas visuaalsete mõjude hindamisega tuleb tegevusloa etapis tegeleda. Need aitavad omakorda leevendada planeeringulahendusega kaasnevat visuaalseid mõjusid. Kokkuvõttes hetkel Teie poolt soovitud asukohas tuulikuid ei ole, eeltoodud selgitustele, juhendile ja planeeringu raames läbi viidud mõjude hindamise järeldustele tuginedes põhjustaksid need vaadetes muutuse. Seetõttu oleme ka selle asjaolu teiste teemade kõrval eraldi välja toonud.</p>
	<p>6. Viiendaks toote esile, et taotletav ala jääb Juminda merelahingu asukohta, kuhu ei ole soovitatav tuulikuid planeerida. Taas ei ole tegemist planeeringus toodud põhimõtetest lähtuva välistusega. Lisaks on vastav väide väga suure üldistusastmega ega ole seotud konkreetse ala asukoha analüüsiga. Näidates ära miinivälja piirid on võimalik ka ala vastavalt nihutada.</p>	<p>Juhime tähelepanu, et planeeringu seletuskirja ptk 5.6.5 tingimuse nr 12 s on välja toodud, et tuulikuid ei kavandata kultuurimälestisele. Välistusmeetodit illustreerivatel skeemkaartidel ei ole kultuurimälestiste skeemi, kuna hetkel määratud tuuleenergeetika arendamiseks sobivad alad ei kattu arvel olevate kultuurimälestistega.</p>

	<p>7. Lähtudes eeltoodust on kõik Teie esitatud väited üldsõnalised, ei lähtu planeeringus toodud tuuleenergeetika alade välistamise metoodikast ega arvesta asjaoluga, et tegemist on innovatsioonialaga. Vastav ettepanek oleks esitatud varasemalt, kuid tulenevalt riigikaitsealistest piirangutest ei olnud võimalik vastavat ettepanekut varasemalt esitada. Koheselt kui riik otsustas lisaradari paigaldamise ning olemasoleva Kellavere radari ümberpaigutamise selgus, et taotletavas asukohas enam riigikaitsealist piirangut ei ole, millest tulenevalt koheselt ka vastav ettepanek esitati. Rõhutame, et tuuleenergeetika alade väljaselgitamisel oli riigikaitsealine kriteerium seotud õhuseireradari töövõimega ning vastav alus on käesolevaks hetkeks ära langenud.</p> <p>Riigikohus on hiljutises lahendis s.o. 26.05.2021 kohtuotsus haldusasjas nr 3-17-2013 toonud esile, et <u>tuuleenergeetika arendamine on oluline avalik huvi ning rõhutanud, et erinevate huvide tasakaalustamine ja maakasutusviiside kokku sobitamine tervikliku ruumilahenduse loomiseks on just planeeringute ülesanne</u>. Vaieldamatult on avalikuks huviks ka tuuleenergeetika innovatsiooni areng. Praegusel juhul ei ole kahjuks vastavaid põhimõtteid arvestatud ning ilma sisulise analüüsita innovatsiooniala planeeringust välistatud.</p> <p>Lähtudes eeltoodust palume Loksa innovatsiooniala planeeringusse sisse viia ning leida alale koostöös arendaja ning erinevate huvigruppidega parim sobiv lahendus.</p>	<p>Muinsuskaitseamet selgitab lisaks, et Juminda miinilahing on kogu maailma kontekstis kõige suurem katastroof, millele ei ole võrdselt hukkunute arvu poolest. Juminda miinväljal hauarahu tagamine on samuti oluline avalik huvi.</p> <p>Juhime uuesti tähelepanu, et Kaitseministeeriumi eelhinnang käsitleb kitsalt riigikaitsealine ehitise töövõime küsimusi. Antud eelhinnang ei anna seisukohta taotlusele ühestki muust riigi vaates olulisest aspektist. Mereala planeeringu koostamisel on vajalik leida tasakaalustatud ruumilahendus arvestades kõiki erinevaid valdkondi ja riigi huve nii valdkondlikes aspektides kui laiemas plaanis. Tuuleenergeetika arendamine on oluline avalik huvi ja käesoleva mereala planeeringuga panustatakse oluliselt selle valdkonna arengueelduste loomisse. Küll aga ei saa arendustegevus olla konfliktis teiste oluliste avalike</p>
--	--	--

		huvidega, nt loodusväärtuste, meresõiduohutuse vms. (vt pikemat selgitust vastuskirjast)
<p>7. Eesti Taastuenergia Koda 15.06.2021</p>	<p>(1) Oleme seisukohal, et mereala planeeringu põhilahenduse eelmises etapis oli saavutatud juba valdkondade ülene kompromiss tuuleenergeetika arendamiseks sobivate merealade osas. Planeeringumenetluse käigus on potentsiaalseid tuulealaid oluliselt vähendatud, välistades arendustegevuseks kogu Põhja-Eesti ranniku ja ulatuslikud alad Lääne-Eestis, korrekture on tehtud tuulealades vaatekoridoride, laevateede ja lennuliikluse tõttu. Täiendavad tuulealade vähendamisele suunatud kitsendused nagu tuulealade reservi määramine traalpüügi eelistamiseks, vaatekoridoride praegune käsitus ja laevaliiklusest tingitud kärped tuulealadele ähvardavad tuntavalt pidurdada sektori arengut Eestis. Väga oluline on seejuures tähelepanu juhtida, et igale täna tuuleenergia arendamiseks ette nähtud merealale ei pruugi olla tulevikus võimalik tuuleparki rajada, kuivõrd eelnevalt läbi viidavad põhjalikud uuringud võivad osutada vajadusele realiseerida arendusprojekt eeldatust väiksemas mahus, piiratumal merealal või projekt sootuks peatada. Peame seetõttu väga tähtsaks, et tuuleenergeetika arendamiseks ette nähtud merealad säiliks ilma planeeringu viimases versioonis ette nähtud piiranguteta, sh ei tohiks tuuleenergia arendamise seisukohast väärtuslikke merealaid määrata reservi.</p> <p>Kahetsusväärset sündis Vabariigi Valitsuse 29. aprilli otsus määrata olulises mahus meretuuleenergia arendamiseks sobivaid merealaid reservi ilma huvirühmadega eelnevalt konsulteerimata ning otsusest tingitud mõjusid hindamata. Sellega pole järgitud läbipaisva ja hea valitsemistava norme. Veelgi enam, langetatud otsus eelistab selgelt ühte majandusharu teisele, seades märkimisväärseid piiranguid riiklike kliimaeesmärkide, energiavarustuskindluse ja -julgeoleku seisukohast oluliste meretuuleparkide rajamisele.</p>	<p>(1) Selgitame, et nn reservalad on oma olemuselt kompromissettepanek, milleni on jõutud keerukate läbirääkimiste tulemusel arvestades erinevate huvigruppide seisukohti. Näiteks Liivi lahes kavandatav tuuleenergeetika ala kattub sealse traalpüügi alaga 92% ulatuses. Kalapüügi näol on tegemist traditsioonilise merekasutuse viisiga, mis on hooajaline (traalpüügi hooaeg kestab jaanuar-aprill ning september-detsember) ja mida viljelevad kohalikud kalurid, tehtud on investeeringuid sadamavõrku, kalalaevastikku, kalatöötlemise ettevõtetesse jms. Kalurite huvigrupp on teinud ettepaneku Liivi lahe ala (tuuleenergeetika ala nr 1) täielikult planeeringust eemaldada, samuti on välja toodud tuuleala nr 2 puhul</p>

	<p>(2) Planeeringu praeguses versioonis jääb arusaamatuks, kuidas on võimalik meretuuleparki arendaval ettevõtjal arvestada tuuleenergeetika visuaalset mõju käsitlevate suuniste ja tingimustega. Planeeringu põhilahenduses toodud vaba vaatevälja asukohti kirjeldava skeemi 5.6.5.1 kohaselt peaks vaba vaateväli avanema ligi kogu Sõrve sääre ja Saaremaa lääneranniku ning Ruhnu saare põhjaranniku ulatuses suunaga planeeringus ette nähtud tuulealadele. Nii on tekitatud absurdse olukord, kus kirjeldatud tingimusi on võimalik täita ainult siis, kui ühtegi tuuleparki ühelgi tuulealal ei eksisteeri, mis on aga otseselt vastuolus mereala planeerimise sisulise mõttega ning riiklike energia- ja kliimaalaste kohustustega. ETEK on veendunud, et tuuleparkide visuaalse mõju hindamine on planeeringu menetluse oluline etapp, kuid lausaline rannikuvaate koridoride kehtestamine ei ole eesmärgipärane ega mõistlik. Meretuuleparkide rajamisel oleks võimalik ja tuleks vähendada visuaalset häiringut, st paigaldada tuulikuid korrapäraselt, kuid seda on võimalik realiseerida vaid kindlatestja selgemalt esile tõstetud vaatekoridoridest lähtuvalt</p> <p>On mõistetav, et meretuulepargi olemasolu põhjustab kitsendusi muule majandustegevusele konkreetses piirkonnas, nt traalpüügile. Sellisel juhul tuleks ettevõtjale ette näha põhjendatud määral kompensatsioon, mille jaoks on võimalik kasutada osa tuuleparkide hoonestustasust. Seejuures on oluline arvesse võtta, et tuulepargi olemasolu võib sadama operaatori, aluste omanike jt jaoks majandustegevuse mitmekesistumise tõttu tõenäoliselt kujuneda märkimisväärseks täiendavaks tuluallikaks.</p> <p>Hinnates perspektiivsete meretuuleparkide mõju elektrienergia varustuskindlusele, energiajulgeolekule, energiasektori kliimamõju vähendamisele jpm on tuuleenergia arendamine merel Eesti riigi jaoks võtmetähtsusega valdkond. Lisaks elektrile on tulevikus perspektiivne toota sarnastes tuuleparkides ka vesinikku, mis paindliku</p>	<p>lokaalselt olulised majanduslikud mõjud kalandussektorile.</p> <p>Kalurite argumentidest lähtuvalt pakkus Maaeluministeerium välja omapoolse kompromissi – vähendada kavandatavaid tuuleenergeetika alasid seal, kus traalpüügiga kattuvatel aladel toimub kõige intensiivsem püük. Maaeluministeeriumi ettepaneku kohaselt oleks tuuleenergeetika ala nr 1 vähenenud hinnanguliselt suurusjärgus 35% ja ala nr 2 6%. Kokkuvõttes oleks olnud tuuleenergeetika alade väljalõigete suurus ca 237 km².</p> <p>Vastukaaluks oli Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium seisukohal, et mereala planeeringus leitud tuuleenergeetika alasid ei tohiks vähendada, kuna neid ei ole kõiki erinevaid tingimusi arvestades võimalik lausaliselt tuulikutega katta. Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium on rõhutanud, et saavutamaks seatud 2050. aasta kliimanetraalsuse</p>
--	---	--

	<p>energiakandjana omab kasutuselevõtu ja seega kliimamõju vähendamise potentsiaali mitmes majandusharus. Rohepöörde ühe vundamendina panustab merel toodetud taastuvenergia ka Eesti majandusse, kuivõrd iga täiendav 1000 MW mereparkide võimsust, milleks on vajalik ca 100 km² ala, kasvataks hinnanguliselt Eesti SKPd 0,8%.</p>	<p>eesmärke on oluline, et tuuleenergeetika alapid oleks piisavalt. Piisavate alade olemasolu tagab ka piisava konkurentsi ning tarbijate jaoks parima hinna.</p> <p>Traalpüügi ja tuuleenergeetika puhul on tegemist Eesti riigi jaoks oluliste majandusvaldkondadega. Mõlema valdkonna huvirühmade seisukohti täies mahus arvestava kompromissini jõuda ei olnud võimalik ning vastuolu pidurdas planeerimisprotsessiga edasi liikumist. Täna teadmise ja senise rahvusvahelise kogemuse baasil ei ole ka tuulepargi ala ja traalpüügi omavahel võimalik kombineerida samadel veealadel, või siis on see seotud ebamõistlikult suurte riskidega mõlema osapoole jaoks. Tasakaalustatult erinevaid huve arvestava planeeringulahenduse menetluse jätkamiseks oli vajalik, et planeeringu kehtestaja ehk otsustaja, Vabariigi Valitsus, teeks asjakohase vaheotsuse ning protsessi saaks jätkata. Vabariigi</p>
--	--	---

		<p>Valitsus, võttes arvesse ja kaaludes kõiki esitatud olulisi argumente ja asjaolusid, otsustas mereala planeeringus välja pakutud tuuleenergeetika alasid mitte vähendada, kuid määrata osa aladest reservi kuni 2027 aastani. Otsuse tegemisel ja erinevate variantide kaalumisel arvestati võimalike mõjudega mõlemale sektorile. Selline oli erinevate huvide kaalumisest tulenev kompromiss, mis lõpuks otsustaja poolt saavutati. Selgitame, et reservalade kasutuselevõtt on võimalik, kui seni läbiviidud menetlusprotsesside tulemusel on aastaks 2027 selgunud, et ülejäänud tuuleenergeetika arendamiseks sobivaid alasid ei ole võimalik piisavas mahus välja arendada. Seda olukorda hindab Majandus ja Kommunikatsiooniministeerium koostöös Tarbijakaitse ja Tehnilise Järelevalve Ametiga alates 2026. aastast, analüüsides seni läbiviidud mereala planeeringule järgnevaid menetlusprotsesse ja uuringuid.</p>
--	--	---

		<p>Vastav tegevus sisaldub ka planeeringu tegevuskava punktis 5.3. Reservalade kasutuselevõtmisele eelneva analüüsi põhjal antakse Vabariigi Valitsusele ülevaade olemasolevast olukorrast ja langetatakse otsus jätkutegevuste läbiviimiseks 2027. aastast edasi. Kokkuvõttes kuni 2027. aastani reservalasid tuuleenergeetika arendamiseks ei kasutata, st ka hoonestusloa taotluste menetlusi reservaladel ei ole seni võimalik algatada, kuna see oleks vastuolus planeeringuga ja seeläbi oleks hoonestusloa andmine ilmselgelt võimatu (VeeS §221 lg 1).</p> <p>(2) Tuuleenergeetika arendusalade visuaalsete mõjude hindamise osas on planeeringu ja mõjude hindamise materjale vahepealsel perioodil veel korrigeeritud. Mõiste „vaba vaateväli“ on asendatud „tuulikute vaba alaga“. Täiendatud on mõjude hindamise aruannet, eristatud on ptk 4.4.1.6.2</p>
--	--	---

		<p>Tuulikute visuaalne mõju. Samuti on aruannet täiendatud näitliku kirjeldusega, kuidas läbi viia ühes rannikulõigus tuulikute vaba ala jätmise analüüsi (ptk 4.4.1.6.2, tuulealade liigendamise alajaotuse lõpuosas). Täiendatud on ka mõjude hindamise lisa nr 3, mis annab detailse ülevaate läbiviidud vaadete analüüsist ja selgitab nii kasutatud mõisteid kui üldist lähenemist. Samas ei ole viidatud lisa nr 3 otseseks juhtnööriks edaspidistes etappides, vaid selgitab üleriigilise planeeringu mõjude hindamise sisu. Rõhutame, et planeering ei nõua lausalist, tuulikute vaba rannikuvaadet, vaid toob välja kohad, kus on eriti oluline otsida võimalusi tuulikute vaba ala jätmiseks. See, kas tuulikute vaba ala jätmise on võimalik ja kus ala täpsemalt paikneb, selgub loamenetluse ja KMH raames läbiviidava analüüsi käigus, mis peab tuginema Rahandusministeeriumi ja Majandus-ja</p>
--	--	---

		<p>Kommunikatsiooniministeeriumi koostöös tellitud Artes Terrae AB poolt koostatud juhendmaterjalile „Meretuuleparkide arendamise edendamiseks visuaalse mõju hindamise meetodiliste soovitude juhendmaterjal“ või vähemalt samaväärsele analoogselle juhendmaterjalile. Eesti mereala planeeringus on antud suuniseid (soovitav järgida) ja seatud tingimusi (kohustuslik järgida). Materjalidega tutvudes on oluline jälgida, kas tegemist on suunise või tingimusega.</p>
	<p>Eesti Taastuvenergia Koda on veendunud, et täiendavad kitsendused tuulealadele pidurdavad oluliselt sektori arengut Eestis, mistõttu ei saa nõustuda märkimisväärsete tuulealade reservi määramisega, vaatekoridoride käsitlemisega praeguses planeeringu versioonis ning laevaliiklusest tingitud lisakärbetega.</p>	<p>Jääme siinkohal seisukohale, et mereala planeeringus on saavutatud parim võimalik tulemus tuuleenergeetika arendusalade määramisel. Vastus reservalade vajaduse ja visuaalsete mõjude hindamise osas on toodud kirja punktides 1 ja 2. Meretranspordi valdkonnas on oluline tagada meresõiduohutus ja rahvusvaheline laevaliiklus kooskõlas meresõiduohutuse seadusega.</p>

		<p>Laevaliiklusest tingitud lisakärped on tehtud koostöös Transpordiametiga konkreetsete, meretranspordi jätkuvat toimimist võimaldavate kaalutluste alusel, mis on esitatud ka mereala planeeringu seletuskirjas. Planeeringu käigus tuleb kaaluda erinevate osapoolte vajadusi ja tasakaalustada huve, mistõttu on lahendus oma olemuselt alati kompromiss. Koos innovatsiooniala ja reservaladega kavandab mereala planeering tuuleenergeetika arendusalasid arvestatavas ulatuses, alade kogupindala on 1783 km² . Oleme teinud planeeringu koostamisel ja selle mõjude hindamisel sisutihedat koostööd nii energeetika valdkonna kui ka laeva- ja lennuliikluse ohutuse teema eest vastutava Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumiga , kes on aktsepteerinud planeeringu lahendust.</p>
--	--	--

<p>8. Eestimaa Looduse Fond 15.06.2021</p>	<p>1. Planeeringu seletuskirja alapeatükk 5.1 “Mereala kooskasutuse põhimõtted” on tervikuna õnnestunud, kuid skeem 5.1.2 vajab meie hinnangul siiski täiendamist. Skeem näitab õigustatult, et kaitstavatel loodusobjektidel tuleb planeeringus välistada tuuleenergeetika arendamine, kuid jätab märkimata teised merekaitsealadele sobimatud kasutusviisid nagu kalakasvatus ja kaevandamine. Teeme ettepaneku need sinna lisada.</p>	<p>Skeemi on Teie ettepaneku alusel täiendatud.</p>
	<p>2. Planeeringu seletuskirja alapeatükis 5.2 “Kalandus” toodud suunised ja tingimused on asjakohased ning tuleb sellisena tekstis säilitada, kuid need ei ole piisavad. Kindlasti oleks asjakohane lisada tingimus, mille kohaselt kaitstavatel aladel toimub kalapüük vastavalt kehtivale kaitsekorrale. Samuti soovitame tõsiselt kaaluda teise suunise (koelmualade säilitamine) tõstmist tingimuste alla. Arvestades kalapüügiga seonduvat kaaspüüki, tuleks lisada suunis kaaspüügi vältimise või vähendamise meetmete rakendamiseks.</p>	<p>Selgitame, et kehtiva kaitsekorra järgmine on õigusaktist tulenev nõue, mille eraldiseisev väljatoomine seletuskirjas nõuaks ka kõigile teistele õigusaktidele viitamist. Õigusaktides väljatoodu koormaks teksti liigselt ja ei oleks eesmärgipärane, mistõttu Rahandusministeerium ei pea ptk 5.2 suuniste ja tingimuste täiendamist ja muutmist vajalikuks. Koelmualade säilitamine on otstarbekas planeeringus kajastada üldise suunise, kuna tegemist on põhimõtteliste, suures üldistusastmes määratud aladega. Konkreetse tingimusena on koelmualadega arvestamiseks seatud uuringukohustused nt tuuleenergeetika arendamise järgmisele – tegevusloa tasandile. Kaaspüügi reguleerimine on</p>

		kalapüügi eeskirja ülesanne, mille puhul on samuti tegemist õigusaktiga. Samuti on tegemist üleriigilise ruumilise planeeringu jaoks liialt spetsiifilise teemaga. <i>Pikemalt vt vastuskirjast.</i>
	3. Planeeringu seletuskirja alapeatüki 5.3.1 „Kalakasvatus” tingimus nr 1 "Kalakasvanduste tasakaalustatud arengut soodustatakse väljaspool kalakasvanduste rajamiseks ebasobivaid alasid” on kindlasti asjakohane. Samas tingimus nr 2, mille eesmärgiks on leevendada kohaliku reostuse probleemi, ei panusta Läänemere eutrofeerumise vähendamise eesmärki, mida kalakasvatus on ohustamas. Teeme ettepaneku kaaluda klasterlahendust soosiva suunise lisamist antud tingimusele, kuna see võtaks kõnealuse probleemi teravust vähemaks. Tervitame tingimuse nr 3 juurde lisatud märkust.	Mereala planeeringu üks keskseid põhimõtteid on kooskasutuse soosimine. Toome välja, et klasterlahendusi soosiv suunis on vastavas peatükis olemas (suunis nr 2), mis kehtib kogu teemavaldkonnale. Suunise täiendav dubleerimine üksikute tingimuste juures ei ole vajalik, planeeringu lahendust rakendatakse koostoimes tingimuste-suuniste pakatina
	4. On mõistetav, et planeeringu alapeatükk 5.4.1 „Laevaliiklus” arvestab rahvusvahelise navigatsioonivabaduse ja veeliikluse paindlikkuse vajadusega, kuid paiguti paistab veeliikluse eeliseisund võrreldes teiste merekasutusviisidega mõneti ebaproportsionaalne. Lk 32 on kirjas „Uued veeliiklusalad moodustuvad intensiivse laevaliikluse tulemusel mingis piirkonnas ise ja neid ei kanta planeeringujoonisele, kuid muude merekasutuste kavandamisel tulevikus peab loamenetluse tasandil ja ka järgnevate strateegiliste dokumentide koostamisel arvestama sellel hetkel kehtivat liiklusolukorda, mitte planeeringu koostamise ajal fikseeritud olukorda.” Selline sõnastus annab ühele sektorile põhjendamatu eelise teiste võimalike merekasutuse viiside ees: kui näiteks mõni teine sektor peab planeeringu kohaselt vältima veeliiklusalasid, ei saa pikaajaliste kavade tegemisel planeeringust juhinduda,	Selgitame, et veeliiklusalade määratlus on planeeringusse toodud selleks, et väljendada laevanduse valdkonna huvi Eesti merealal. Veeliiklusalad on planeeringuline mõiste ja need joonestati kaardile laevaliikluse intensiivsuse andmete järgi, mis on ka tulevikus muutuvad. Veeliiklusalade nõ isevoolne moodustumine on seotud eelkõige asjaoluga, et tegemist on

	<p>selle tulemusel kaob õigusselgus. Samuti ei arvesta veeliiklusalade piiramatult isevoolse kujunemise lubamine mereökosüsteemi taluvuspiiridega. Rahvusvaheline navigatsioonivabadus on küll oluline, kuid mitte absoluutne põhimõte ja selle rakendamisel tuleb arvestada ka teiste õigustatud huvidega ning eriti keskkonnavajadustega: ka ÜRO mereseaduse konventsioon (UNCLOS), mis sätestab rahvusvahelise meresõiduõiguse põhimõtted, näeb ette teatud piiranguid seoses keskkonnaga (artiklid 192 kuni 237).</p> <p>ELF teeb ettepaneku muuta peatüki sõnastust teiste merekasutusviisidega enam arvestavaks ja tuua sisse keskkonnamõõde: lähtudes ökosüsteemipõhisest lähenemisest ei tohiks planeering soosida veeliiklusalade isevoolset moodustumist tundliku keskkonnaga merealadele.</p>	<p>planeeringut selgitava infoga ja planeering ei jää veeliiklusalade moodustamist reguleerima. Navigatsioonikaardid uuenevad planeeringust sõltumata ja nagu Te ka ise viitate, siis kehtib rahvusvaheline navigatsioonivabadus. Nõustume, et sõnastus „isevoolne moodustumine“ tekitab küsimusi ja seetõttu täpsustame sõnastust, et eeltoodud käsitlus selgemini väljendatud saaks. Planeering seab siiski tervikuna mitmeid suuniseid ja tingimusi ka veeliikluse valdkonnale. Loodusväärtustega arvestamine on tagatud – uute kaitsealade moodustamine ei ole välistatud ka veeliiklusaladel. Meretranspordi peatükis (ptk 5.4.4) on sisse toodud tingimus 6, mille järgi 3 uue loodusobjekti moodustamisel tuleb võimalusel kohaldada kaitstava objekti ruumikuju laevateega (NB mitte veeliiklusalaga, mis on üldine planeeringuline mõiste, vaid juba projekteeritud laevateega). Nagu</p>
--	--	--

		<p>toote välja ka oma kirjas, on traditsioonilised merekasutusviisid, nagu meretransport, juba õiguslikult ja ka läbi rahvusvaheliste kokkulepete reguleeritud (sh ÜRO mereõiguse konventsioon UNCLOS, mis sätestab navigatsioonivabaduse ja avamere avatuse kõikidele riikidele). Mereala planeering ei ole see instrument, millega ellu viia selles valdkonnas olulisi muudatusi. UNCLOS sisaldab tõepoolest ka teatud piirangud seoses keskkonnaga ja oleme seisukohal, et mereala planeering neid kõiki ka järgib.</p>
	<p>5. Alapeatükk 5.4.4 „Meretranspordi suunised ja tingimused” (lk 36) suunis 3 alapunkt a räägib sadamavõrgustiku tihendamisel uute sadamate rajamisest: „uute väikesadamate rajamine looduslikult sobivatesse kohtadesse ja sobiva sügavusega, et vältida ebaproportsionaalselt suurt keskkonnamõju ning kulutusi süvendamisele, kaitsele lainetuse eest jms.” Nii iseenesestmõistetavad nõuded võiksid pigem olla tingimuste loendis.</p> <p>Peatükki tuleks täiendada suunisega, mille kohaselt uusi sadamaid rajatakse üldse vaid juhul, kui piirkonnas, mille määravad sama punkt 3 alapunktid b ja c, sadamad sootuks puuduvad. Teisisõnu, planeering peaks andma suunise mitte rajada uusi sadamaid ilma selge vajaduseta ja säilitada võimalikult suures ulatuses</p>	<p>Kaalusime seda ettepanekut koostöös valdkonna eest vastutava Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumiga . Koostöö tulemusena leiti, et uute sadamate rajamise sõnastus peaks jääma siiski suuniste osasse. Suuniste sõnastusi on protsessis pikalt kaalutletud ja erinevate osapooltega läbi räägitud. Eesmärk</p>

	<p>loodusläheduses seisundis rannikut. Tõsi, otsustuspädevus väikesadamate rajamisel on suuresti kohalikul omavalitsusel, kes vastutab planeerimise eest maismaal, ent samas tuleb tõdeda, et mereplaneerimise direktiivi artikkel 5 (lõige 2 a) kohustab liikmesriike arvestama maismaa ja mere koostoimet. Mereplaneeringus liiga lõtvade reeglite kehtestamine uute väikesadamate rajamiseks seab Eesti ranniku ökosüsteemid surve alla.</p> <p>Ülaltoodud põhjusel on ELF jätkuvalt veendunud, et suunis 3 alapunkt a tuleks viia tingimuste loendisse ja planeeringu suuniseid tuleks täiendada viisil, mis vähendaks ahvatlust majanduslikult mõttetute ja potentsiaalselt loodust kahjustavate uute sadamate rajamiseks.</p>	<p>on olnud erinevate huvide vahel leida võimalikult laiapõhjaline tasakaal, arvestades loodushoiu kõrval ka majandussektoriga.</p>
	<p>6. Alapeatükk 5.5 „Merepääste, reostustõrje ja riigipiiri valve” on väga oluline. Planeeringu ettevalmistamise eelmises etapis käsitles eelnõu ka laevalt laevale kaupade üleandmist (STS) ja punkerdamist. ELF ei olnud rahul sellega, et toonane käsitus ei maandanud piisavalt nimetatud tegevuste keskkonnanariske. Siiski leiame, et praegune lahendus - loobuda täiesti STS ja punkerdamise teemaringi käsitlemisest - ei ole õige, sest jätab niimoodi käsitlemata olulise keskkonnaohuga tegevused.</p>	<p>Vastavad teemad lahendatakse Selgitame, et vastavad teemad lahendatakse eraldiseisva õigusliku regulatsiooniga, mis on käesoleval hetkel Keskkonnaministeeriumi vedamisel muutmise protsessis (Vabariigi Valitsuse 25. juuni 2020. a määrus nr 51 “Merel, Narva jõel ja Peipsi järvel ohtlike ning kahjulike ainete käitlemise kord”). Mereala planeeringu, mille puhul on tegemist üleriigilise planeeringu teemaplaneeringuga, kehtestab Vabariigi Valitsus korralduse (PlanS § 24 lg 1) ehk haldusaktiga. Haldusakti õiguspärasuse üheks eelduseks on selle kooskõla kehtiva</p>

		<p>õigusega, sh kehtivate määrustega. Eeltoodust lähtudes ei oleks planeeringuga täiendavate piirangute seadmine määruse kui õiguse üldaktiga kooskõlas. Ühtlasi ei ole otstarbekas õigusaktide nõuete dubleerimine mereala planeeringus, sest selline lähenemine ei taga mereala planeeringu kehtimist terviklikuna (vt ka vastust punktile 2).</p>
	<p>7. Peame üldiselt õnnestunuks taastuvenergia teema käsitlemist alapeatükis 5.6 „Taastuv-energia tootmine”, eriti tuuleenergeetika võimalike arendusalade järkjärgulise valiku põhjalikku protsessi. Eesti mereplaneeringul on oluline osa riigi liikumisel süsinikuneutraalse majanduse poole, võimaldades korrastada ja kiirendada mere-taastuvenergeetika arendamist. Hinnang, et täna on peamiseks arengusuunaks mere-tuuleenergeetika arendamine, on asjakohane. Nõustuda tuleb ka teiste võimalike taastuvate energiaallikate kohta kirja panduga.</p> <p>7.1. Kahjuks on jäänud planeeringust sootuks välja taastuvenergeetika arenguga selgelt seotud energia akumulatsiooni valdkond. Teadaolevalt on käimas arendusprojekt merevett kasutava pump-hüdro akumulatsiooni-elektrijaama rajamiseks, seega on tegu valdkonnaga, mis peaks kajastuma ka mereplaneeringus.</p> <p>7.2. Kuivõrd planeering mõjutab meretuuleenergeetikat rohkem kui enamikku teisi sektoreid, kommenteerime seda järgnevalt veidi põhjalikumalt.</p>	<p>Võtame teadmiseks Teie seisukohad tuuleenergeetika arendusalade kavandamisele kohase lähenemise ja klasterlahenduste soosimise teemal. Oleme tuuleenergeetika teema võimaluste loomiseks planeeringus palju panustanud. Samuti võtame teadmiseks Teie hinnangud visuaalsete mõjude leevendusmeetmete asjakohasuse ja traalpüügist tulenevate reservalade õigustatuse osas ning innovatsiooniala ja linnustiku meetmete asjakohasuse osas. Täname, et peate piisavaks ja toetate planeeringus sätestatud tingimusi.</p>

	<p>7.2.1. Praeguse teadmise põhjal võib hinnata planeeringus välja pakutud tuulearendusalad adekvaatseks. Potentsiaalselt võiks neid alasid olla rohkem, kuid ELF mõistab ka planeeringus kasutatud välistavate, sh. riigikaitsest tulenevate põhjuste tähtsust. ELF-i hinnangul on pakutud tuulearenduste ümber puhkenud konfliktid kahetsusväärsed ja vajavad maandamist, kuid oluliselt väiksemaks ei ole ilmselt tuulearendusalasid võimalik enam tõmmata ilma, et satuks ohtu kliima-eesmärkide täitmine.</p> <p>7.2.2. Tänapäevaste teadmiste põhjal ei ole võimalik planeerida kogu mereala üksiku tuule-elektrijaama paigutuse (rääkimata üksikute tuulikute) täpsusega. Seega on asjakohane lähenemine, kus riiklikus mereplaneeringus määratletakse tuulearendusalad ja antakse suunised ning tingimused edasiseks.</p> <p>7.2.3. Toetame tuulearendusaladel vesiviljeluse arendamist (ülalpool esitatud märkus - pk 3 - kalakasvanduste mõju kohta Läänemere eutrofeerumisele kehtib siiski ka siin) ja klasterlahendusi soosivaid suuniseid.</p> <p>7.2.4. Suunis eelistada veeliiklusaladest väljaspool olevaid alasid on samuti asjakohane, kuid koostoides veeliikluse teema all sõnastatud põhimõttega, mille kohaselt veeliiklusalad kujunevad ise ja arvestada tuleb "hetkel kehtivat liiklusolukorda, mitte planeeringu koostamise ajal fikseeritud olukorda", vähendab see oluliselt meretuule-energeetika arendusperspektiivide selgust.</p>	<p>7.2.1 - 7.2.3 Teadmiseks võetud.</p> <p>7.2.4 Põhimõtet on selguse huvides täpsustatud.</p> <p>7.2.5 -7.2.6 Teadmiseks võetud.</p> <p>7.2.7 Erinevaid mõjusid on käsitletud mõjude hindamise aruandes, tingimuse praegune sõnastus katab ka väljatoodud täiendavat mõtet. Täpsustuse lisamine pole meie hinnangul vajalik.</p> <p>7.2.8-9 Teadmiseks võetud.</p> <p>7.2.10 Tingimust on Teie ettepaneku alusel täiendatud.</p> <p>7.2.11 Tingimust on Teie ettepaneku alusel täiendatud.</p>
--	---	---

	<p>7.2.5. Suunis kujundada koridorid on kahtlemata asjakohane, nagu ka suunis silmapiiri liigendamiseks ja teised visuaalse mõju vähendamiseks mõeldud suunised ning tingimused.</p> <p>7.2.6. Intensiivsemalt traalivate alade määramine tuulearenduse reservaladeks on ilmselt õigustatud kompromiss. Tulevikku vaadates tuleb siiski sedastada, et meri ei kuulu traalpüügiga tegelejatele ning neil nagu teistelgi tuleb kohaneda ühiskonna arenevate vajadustega. Liiati on tõenäoline, et merestrategia raamdirektiivist tulenev kohustus hea keskkonnaseisundi saavutamiseks nõuab tulevikus niikuinii püügikoormuse ja -ulatuse vähendamist.</p> <p>7.2.7. Toetame tingimust kasutada tuulikutel gravitatsioonilisi vundamente või teisi lahendusi, mille keskkonnamõju ei ole suurem. Soovitame täpsustada, et eelkõige tuleb välistada vundamentide rammimine kui tugevat ja mereelustikule potentsiaalselt ohtlikku impulssmüra tekitav tehnoloogia.</p> <p>7.2.8. Toetame tuuleenergeetika innovatsiooniala määratlemist planeeringus ja peame võimalikuks tulevikus selle ala laiendamist või uute alade tekitamist, kui tehnoloogiline areng peaks olema piisavalt kiire ning keskkonnauuringud kinnitavad uudsete tehnoloogiate eelist võrreldes tänapäevaga.</p> <p>7.2.9. Toetame kõiki meetmeid linnustikule avalduva negatiivse mõju vähendamiseks ja tingimusi lindudele, kaladele ning hüljestele avalduda võiva mõju täpsemaks hindamiseks KMH ja/või loamenetluse tasemel.</p>	
--	---	--

	<p>7.2.10. Toetame tuuleenergeetika arenduse tingimust 12 alapunkti f, mille kohaselt tuleb KMH ja/või loamenetluse käigus koostöös nahkhiirte eksperdiga täpsustada mõjusid nahkhiirtele kavandatava tegevuse mahu, täpse asukoha ja tehnilise lahenduse osas, viies arendataval merealal läbi nahkhiirte uuringud. Soovitame lisada täpsustuse, et uuringud tuleb läbi viia enne ehitust ning jätkata seirega ehituse ja tuulepargi töö ajal, nagu on sätestatud Euroopa nahkhiirte kaitse leppe EUROBATS osapoolte koosoleku resolutsioonis nr 8.4 (vastu võetud 2018. aasta oktoobris).</p> <p>Lisame, et praeguste teadmiste kohaselt lendavad nahkhiired valdavalt siis, kui tuule kiirus on alla 6 m/s. Sellise tuulekiirusega on elektri toodang väike. Suunis, mille kohaselt nahkhiirte rände ajal tötaksid tuulepargid üksnes tuulekiirusel üle 6 m/s, oleks energiasaagile väga tagasihoidliku mõjuga, kuid mõju nahkhiirte suremuse vähendamisele võib samas olla märkimisväärne.</p> <p>7.2.11. Eeldame, et mõju hindamine kalade elukeskkonnale sisaldab ka põhjaelustikule avalduda võiva mõju hindamist, kuid arusaamatuste vältimiseks soovitame selle siiski selgelt välja kirjutada.</p>	
	<p>8. Toetame alapeatükis 5.7 käsitletavat merepõhjas paiknevat taristut puudutavat tingimust 3, mis sätestab parima võimaliku tehnika kasutamise elektri kaablite elektromagnetvälja võimaliku negatiivse mõju vältimiseks elustikule. Asjakohane oleks analoogiline tingimus seada ka tuuleenergeetika kaablikoridore käsitlevas alapeatükis 5.6.6.</p> <p>Samuti oleks asjakohane alapeatükkides 5.6.6 ja 5.7 käsitleda meetmeid õhuliinide poolt lindudele avalduva negatiivse mõju vältimiseks, sh. anda suunis olemasolevate tugeva negatiivse mõjuga õhuliinide (Väike väin) asendamiseks kaabelliinidega.</p>	<p>Nõustume väljatoodud ettepanekutega ja täpsustame planeeringulahendust vastavalt.</p>

	<p>9. Alapeatükk 5.8 “Mereturism ja rekreatsioon” jääb meie hinnangul üldsõnaliseks. Tõenäoliselt kasvavat merekasutusviisi võiks planeering käsitleda põhjalikumalt, sealhulgas ka ruumilise alade valikuga. Eelkõige aga on vaja sätestada tingimus, mille kohaselt mereturism ja rekreatsioon ei tohi kahjustada merekeskkonda ega seada ohtu mere hea seisundi saavutamist. Kinni tuleb pidada kaitstavatel loodusobjektidel kehtivatest liikumispirangutest.</p>	<p>Selgitame, et teemakäsitus on koostatud vastavuses üleriigilise planeeringu üldistusastmega. Turismi ja rekreatsiooniga seotud alade valik on tihedas seoses maismaal toimuvate tegevustega ning eeldab tihedat koostööd kohalike kogukondadega. Seetõttu on otstarbekas teemakäsitlust täpsustada kohalike planeeringute tasandil. Rahandusministeerium on üldjuhul kohalike planeeringute protsessi kaasatud ja jälgime mh ka mereala planeeringus sätestatud põhimõtete kooskõla nendes protsessides.</p> <p>Mere hea seisundi saavutamine on sätestatud planeeringu aluspõhimõttena, teemapeatükkides selle dubleerimine ei ole meie hinnangul vajalik. Kaitstavatel loodusobjektidel kehtivatest liikumispirangutest kinnihoidmine on seadusest tulenev kohustus, mis kehtib kõigile merekasutusviisidele ja kasutajatele.</p>
--	---	--

	<p>10. Alapeatükk 5.9 „Kaitstavad loodusobjektid” vajaks kehtiva Euroopa Liidu elurikkuse strateegia valguses täpsustamist. Strateegia näeb ette vajaduse võtta kaitse alla 30% merealast, millest kolmandik oleks rangelt kaitstav.</p> <p>10.1. Suunis 1, mille kohaselt kaitstavatel aladel lähtub mereala kasutus kaitsealade kaitse-eesmärkidest ja kehtivatest piirangutest, on oma olemuselt tingimus. Kas sellises sõnastuses või mõnes teises tuleb kindlasti lülitada planeeringusse tingimus, mis välistaks merekaitsealade kahjustamise või nende hea seisundi saavutamise inimtegevuse tõttu.</p> <p>10.2. Peame vajalikuks arvestada planeeringus ka projekteeritavate kaitstavate loodusobjektidega ning nende järjekindlat kajastamist kõigil planeeringu kaartidel.</p> <p>10.3. ELF peab vajalikuks piisavalt suure, esindusliku ja asjakohase kaitsekorraga alade võrgustiku kaitset. Esmajärjekorras näeme vajadust võtta kaitse alla planeeringus kajastatud avamere kaitsealade ettepanekus nimetatud alad. Lisaks tuleks kaitse alla võtta osalt territoriaalmeres ning osalt majandusvööndis paiknev ala, mis jääb läände Vilsandi rahvuspargist ja põhja ning loodesse tuulenergeetika arendusalast nr 2. Samuti oleks õigustatud Hiiumaast läände jääva majandusvööndi osa kaitse alla võtmine.</p>	<p>10.1 Nõustume hinnanguga, et pkt 5.9. suunis 1, mille kohaselt kaitstavatel aladel lähtub mereala kasutus kaitsealade kaitse-eesmärkidest ja kehtivatest piirangutest, on oma olemuselt tingimus ja viime vastava muudatuse materjalidesse sisse. Mereala hea seisund üldise suunana juba sisaldub Eesti mereala pikaajalises visioonis.</p> <p>10.2 Projekteeritavate kaitstavate loodusobjektidega on arvestatud, planeeringulahenduse väljatöötamisel, info on kantud asjakohastele kaartidele. Kõigil skeemkaartidel ei ole objektide kajastamine otstarbekas, sest skeemkaardid kajastavad konkreetse alapeatüki teemat ja läheksid raskesti loetavaks. Lisaks kajastub info ka mereala planeeringu kaardirakenduses, kus on kõigi erinevate teemadega koostoimes võimalik infot vaadelda.</p>
--	---	--

		<p>10.3 Mereala planeeringu kaudu ei toimu uute loodavate kaitsealade loomine, selle jaoks on eraldiseisev menetlusprotseduur. Avamere kaitsealade ettepanek, mis käesoleval hetkel teada on, on ka informatiivselt planeeringus ja selle mõjude hindamises kajastatud.</p>
	<p>11. ELF on jätkuvalt seisukohal, et alapeatükk 5.13 „Maavarad” pakub kaevandamisele põhjendamatuid eeliseid võrreldes teiste merekasutustega. Näiteks peaks olema koelmute kaitse kaevandamise eest paremini tagatud, seetõttu peame vajalikuks lk 73 olev suunis oluliste kudealade kaitseks kaevandamise eest sõnastada ümber tingimuseks. Ühtlasi toetame kõiki dokumendis olevaid tingimusi.</p>	<p>Planeeringuga täiendava kudealade välistamise tingimuse seadmine ei ole Rahandusministeeriumi ja planeeringu ekspertmeeskonna hinnangul põhjendatud, arvestades maardlate väga väikest osatähtsust Eesti mereruumist. Juhime tähelepanu, et maavarade kaevandamist reguleerib maapõueseadus, millega planeeringulahendus arvestama peab. Kooskõla õigusaktidega on üks planeeringu kehtestamise eeldus.</p>
	<p>12. Seoses alapeatükiga 5.15 „Püsiühendused” rõhutab ELF jätkuvalt, et silla rajamine läbi miljonite lindude rändetee Natura 2000 võrgustiku alal on täiesti lubamatu. Märgime ühtlasi, et ka teiste püsiühenduse variantide otstarbekus on kaheldav, sest praegune praamiliiklus rahuldab sõitjate tegelikud vajadused piisavalt hästi.</p>	<p>Võtame teadmiseks Teie seisukohad püsiühenduse kaheldava otstarbekuse ja silla rajamise Natura kontekstis mittelubatavuse osas. Rahandusministeerium juhib</p>

		tähelepanu, et nii nagu ka planeeringu tekstis viidatakse (ptk 5.15) lahendatakse need küsimused eraldiseisva planeeringu menetluse käigus. Sellesse protsessi on kaasatud ka Eestimaa Looduse Fond. Kindlasti koostöös Keskkonnaministeeriumi ja Keskkonnaametiga tagatakse planeeringutes loodusväärtustega asjakohasel viisil arvestamine.
	13. Alapeatükk 5.16 “Meri-maismaa seosed” peaks oluliselt selgemalt sisustama tungiva vajaduse kaitsta merekeskkonda erinevate maismaalt tulenevate survetegurite eest.	Selgitame, et mereplaneering ei saa seada täiendavaid kitsendusi maismaal toimuvatele tegevustele. Planeering rõhutab hea keskkonnaseisundi olulisust, kuid planeeringul on väga piiratud võimalused suunata maismaal toimuvate tegevuste kavandamist. Soovitame selle teemalised konkreetsed ettepanekud esitada Eesti merestrategia meetmekava uuendamise protsessis.
9. Deivy Paavo 17.06.2021	Statistikaameti andmetel energia tarbimine Eestis aastal 2020 oli 8607 GWh. Tuulegeneraatorite toodang Eestis aastal 2020 oli 824,6 GWh (tuulikute arv 139 ja võimsus 0,310 GW).	Tuuleenergeetika arendamiseks sobivate alade planeerimine on olnud riigi selge arenguperspektiiv,

	<p>Päikeseenergia toodang 119 GWh, hüdroenergia 37 GWh, Biomass 1230,6 GWh Kokku toodeti Eestis aastal 2020 taastuvenergiat 2230 GWh Kui võtta aluseks taastuvenergia ja tarbimisest puudujäävat osa katta tuuleenergiaga, siis oleks seda vaja toota $8607 - 2230 = 6377$ GWh. Siit tuuleenergia suurendamise vajadus $6377 : 824,6 = 7,4$ korda. Tuulikute hulga suurendamise vajadus $0,31 \times 7,4 = 2,294$ GW Seega 0,003 GW (3 MW) tuulikuks oleks juurde vaja $2,294 : 0,003 = 763$ tuulikut. Siin on arvestamata Eesti Energiale kehtestatud 1GW strateegilise reguleeritava energiavajaduse nõue. Saan, et strateegiline reguleeritud energiavajadus on 1×8760 (tunde aastas) võrdne aasta tarbimisega 8760 GWh.</p> <p>Kokkuvõte: Meretuuleparkide planeeringud sellises mahus ei ole vajalikud alljärgnevatel põhjustel:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Eesti Vabariigis puudub energeetika alane strateegia. 2. Uute taastuvenergiataristute rajamise vajadus Eestis puudub. Arendada tuleb hoopis süsiniku kinnipüüdmise ja kasutuselevõtu tehnoloogiaid. 3. Eesti Vabariik plaanib Enefit Greenist 49 % ära müüa, mis tähendab 49% tulude vähenemist, ehk pooled tuulikud ei saa enam kuuluma Eestile inimestele. Selline stsenaarium minu väitel ei ole Eesti Vabariigi energeetilise iseseisvuse, ega ka Eesti Vabariigi poliitilise iseseisvuse huvides, vaid teenib rahvusvaheliste suur korporatsioonide- ja võõrriikide huve. Eesti Vabariigi valitsuse kohus on kaitsta Eesti elanike huve. 	<p>millele planeering tuginema peab. Taastuvenergia tootmine on Eesti plaan põlevkivienergeetikast väljumiseks ja ühiskonnale tulevikukindlalt elektri tootmiseks ja jõukuse loomiseks¹. Et kliimaneutraalsemajandamisviisil e üle minna, peab Eesti tulevikus taastuvelektri osakaalu oluliselt suurendama². Eesti majandus kasvab võrreldes EL-i keskmisega kaks korda kiiremini ning seetõttu on meil ka suurem surve energia tarbimise kasvuks ning meetmetega suudamegi seda kasvu ära hoida. Seega tänase teadmise kohaselt Eesti lõpptarbimises suurt langust oodata ei ole. Eesti mereala planeeringu ülesanne on suunata Eesti mereala kasutust pikas ajalisel perspektiivis, sätestades aluspõhimõtted ja reeglid erinevate merekasutatuste ruumilisele arengule.</p>
--	--	---

¹ Taastuvenergia kui oluline element meie energiamajanduses on kirjeldatud nii „Energiamajanduse arengukavas aastani 2030“ kui ka „Riiklik energia ja kliimakavas aastani 2030“. (https://www.mkm.ee/sites/default/files/enmak_2030.pdf; https://ec.europa.eu/energy/sites/default/files/documents/ee_final_necp_main_ee.pdf)

² Taastuvelektri vajadus võib seniste hinnangutega võrreldes veelgi kasvada. Näiteks selgus hiljuti valminud vesiniku kasutuselevõttu Eestis käsitlevast uuringust, et Eestis vesinikupotentsiaali rakendamiseks on vaja taastuvelektri tootmist võrreldes tänaste mahtudega suurendada kuni 7 korda. (<https://www.envir.ee/et/uudised/uuring-vesinikul-eestis-enim-potentsiaali-transpordi-valdkonnas>)

	<p>4. Tuuleenergia ei taga energia varustuskindlust, kuna salvestusvõimalused puuduvad. Vesinikku salvestamise ja transportimise ohutu tehnoloogia väljatöötamine võtab tõenäoliselt aega aastakümneid.</p> <p>5. Eestis pole ühelegi taastuvenergia pargile tehtud (ja ma tea ka maailmast näidet) energiabilansi arvutust. See tähendab, pole püstitatud küsimust, mitu GW fossiilset energiat kulub ühe GW taastuvenergia tootmiseks: alates kaevandamisest; seadmete tootmisest; rajamisest; hooldamisest, kuni demonteerimise- ja utiliseerimiseni välja?</p> <p>6. Planeeringut ega ühtegi uut taastuvenergiataristut ei tohi seadustada enne kui on tehtud vastavad arvutused. Palun lükake arvutustega ümber minu väide - väidan, et fossiilset energiat kulub 763 tuulikuga pargi rajamiseks „sünnist kuni surmani ja matmiseni “ rohkem kui sealt saadakse tagasi taastuvenergiat.</p> <p>7. Peab olema enne planeeringute seadustamist kehtestatud taastuvenergiataristute utiliseerimise kord ja utiliseerimise järelevalve kord.</p> <p>8. Ühtelegi tuulepargile ei tohi enne anda ehitusluba kui arendaja on tellinud (näiteks TTÜ –st) energiabilansi arvutuse.</p> <p>9. Ühtelegi Enefit Greeni tuulepargile ei tohi enne anda ehitusluba kui Enefit Green on oma Viru- Nigula Tüükri tuulepargis taastanud põlenud tuuliku või reostuse „energiasamba“ ja selle taga vedeleivate torude näol likvideerinud.</p>	<p>Planeeringu eesmärk on luua tervikpilt erinevate merekasutuste koostoimest ja leppida kokku Eesti mereala kasutuse ruumilistes põhimõtetes järgmiseks 15 aastaks. Pika-ajaliste suundade ja tervikpildi saavutamiseks üleriigilisel tasandil lähtub mereala planeering riigi huvidest ja riiklikest arengudokumentidest.</p> <p><i>Vt pikemalt vastuskirjast.</i></p>
<p>10. Eesti Kalurite Liit 18.06.2021</p>	<p>1. Rahandusministeerium on välja tulnud uue versiooniga mereala planeeringust. Võrreldes varasemate versioonidega on olulise muudatusena toodud sisse traalpüüki puudutav, kuid vaatamata sellele on mitmed probleemkohad jätkuvalt lahendusetu. Traalikalandus on üks suuremaid huvigruppe, keda mereala planeeringu raames planeeritavad tuulepargid mõjutavad. Tuuleparkide planeerimine traalimiskohtadele on meie tegevuse takistuseks.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ala nr 1 kattub traalpüügiga 92%; • Ala nr 2 kattub traalpüügiga 17%; 	<p>Täname Teid koostöövalmiduse eest. Meil on rõõm tõdeda, et mitmete teemade puhul on meie arusaamad lähenenud, nagu näitas ka 07.09.2021 korraldatud töökoosolek, kus Teie poolt esitatud ettepanekuid arutasime ja</p>

	<p>Praegu räägitakse tuuleparkide rajamisest kindlas kõneviisis. Eesti Kalurite Liidu eesmärk on otsida kompromisse. Me ei soovi tuuleparkidele vastanduda – soovime teha koostööd, et leida kõigi jaoks sobivad lahendused. Näeme, et riik peab leidma kesktee, et võimalikud lahendused rahuldaksid kõiki osapooli.</p>	<p>selgitasime täiendavalt mereala planeeringu täpsustatud lahendust</p>
	<p>2. Reservalad</p> <p>Praeguses mereala planeeringu põhilahenduses on kompromissina sisse toodud reservalad. Eesti Kalurite Liidu seisukohalt ei anna antud lahendus kindlust tuleviku osas, kuna ka reservalasid on võimalik teatud tingimustel tuuleparkide tarbeks kasutusele võtta. Eesti Kalurite Liidu jätkuv ettepanek on jätta kõige intensiivsemad traalpüügi alad planeeringust välja.</p> <p>Juhul kui meie poolt eelistatud lahendus ei ole võimalik, siis juhime tähelepanu, et planeeringu dokumendi kohaselt on võimalik reservalad kasutusele võtta alates 2027. aastast kui teistel meretuule arendamiseks sobilikel aladel tehtud menetlusprotsessidest on selgunud, et nendel aladel ei ole võimalik piisavas mahus meretuuleparke arendada. Kuna antud planeering kehtestatakse 15 aasta perspektiivis, siis on meie ettepanek seada uueks tähtjaks alates aastast 2030.</p> <p>Lisaks, kui eelnevas planeeringu eelnõu versioonis oli traalimisandmete aluseks võetud aastad 2014-2017, siis nüüd on aluseks võetud väga erinevad perioodid. Skeemil 5.2.2 Traalpüügi intensiivsus/traalpüügiteekonnad on arvestatud ainult 2020 aastat, innovatsiooni ala puhul periood 2017-2019 (lk 49), reservalade määratlemisel lähtuti viimase 3 aasta (2018–2020) traalpüügi andmetest (lk 50). Jääb vägisi mulje, et kasutatakse andmeid mis dokumendi koostajale kõige paremini sobivad mingis kontekstis või mis lihtsalt olemas juhtuvad olema. Kuna kalanduses on aastad, sesoonsus, jääolud ja varud dünaamilised, siis meie ettepanek on võtta aluseks 2014-2020 traalimisandmed. Tulenevalt nendest andmetest tuleks korrigeerida reservalasid ja traalpüügiga soetud andmeid planeeringu dokumendis.</p>	<p>Selgitame, et nn reservalad on oma olemuselt kompromissettepanek, milleni on jõutud keerukate läbirääkimiste tulemusel arvestades erinevate huvigruppide seisukohti ja riigi arenguvajadusi.</p> <p>Reservalade kasutuselevõtt on võimalik, kui seni läbiviidud menetlusprotsesside tulemusel on aastaks 2027 selgunud, et ülejäänud tuuleenergeetika arendamiseks sobivaid alasid ei ole võimalik piisavas mahus välja arendada. Seda olukorda hindab Majandus ja Kommunikatsiooniministeerium koostöös Tarbijakaitse ja Tehnilise Järelevalve Ametiga alates 2026. aastast. See annab huvigrupile kindluse, et selle ajani olukord traalpüügi alade kasutuse osas sektori jaoks ei muutu. Kuna üleriigilise mereala planeeringu asjakohasus vaadatakse kooskõlas planeerimisseaduse §25 lg 1</p>

		<p>kohaselt üle iga 5 a tagant, on aasta 2027 ajalise tähtsusega sobiv. Perioodi pikendamist aastani 2030 ei ole Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium pidanud põhjendatuks. Töökoosolekul tõite välja murekohana, et Vabariigi Valitsuse tehtud otsus jäi ebaselgeks, kuna ei olnud võimalik jälgida kogu andmestikku. Märkime, et kaardirakendusse on informatiivsel eesmärgil lisatud ka 2017-2019.a traalijoonte andmed.</p>
	<p>3. Uuringute puudulikkus Planeeritavad tuulepargid omavad mõju keskkonnale, praegune mereala planeeringu dokument on aga puudulik, keskkonna mõjude uuringud ei ole piisavad. Kuna pikaajalisi uuringuid ei ole tehtud, siis ei ole võimalik ka mõjusid määrata. Planeeritud uuringud on ajaliselt sellised, et liigiliselt ei pruugi negatiivsed mõjud välja tulla KMH käigus ja ilmnevad hiljem.</p> <p>Lisaks sellele puudub kumulatiivse mõju mõõde: uuritakse küll alade osade mõjueraldivõetuna, kuid tervikuna võetuna ei ole kavas mõju hinnata. Kuigi planeerimisseadus näeb ette igalt järgmiselt arendajalt ka eelneva mõju hindamise, siis oleme kahtleval seisukohal et seda väga laiapõhjaliselt tehakse, kui arendused samal perioodil KMH menetlevad erinevatel aladel. Sellest tulenevalt on meie vaates oluline tagada ka kumulatiivse mõju hinnang. Eriti asjakohane tundub see olevat Liivi lahe võimalike arenduste koosmõju arvestades.</p>	<p>Tänase teadmise kohaselt viidatud uuringu läbiviimisega alustamiseks vajalik rahastus kavandatud 2022.a riigieelarve strateegia eelnõus, rahastus on suunatud Keskkonnaministeeriumile (kes vastutab kalavarudega seonduva eest) eraldatavate vahendite hulka.</p> <p>Kalandust puudutavate uuringute teemat oleme Teile pikemalt selgitanud oma 06.01.2021 kirjas nr 15-1/6445-3. Eelnevatele selgitustele lisame, et mõjude</p>

	<p>Sooviksime siinkohal välja tuua Tartu Ülikooli ihtioloogia ja kalanduse kaasprofessor ja Norra mereuuringute instituudi järel doktor Mehis Rohtla kolm tähelepanekut (https://novaator.err.ee/1608239832/analuus-meretuulikute-ennustatav-keskkonnamoju-voib-jaada-vaiksemapoolseks):</p> <ul style="list-style-type: none"> • "Kuna räim on paljude kutseliste kalurite põhiline püügiobjekt ja tuluallikas, siis on nende mure õigustatud, sest teadlastena ei saa me hetkel tõesti öelda, et mõju räimele puudub – seda pole lihtsalt uuritud." • "Seepärast võiks ka mõelda mõne väiksema või ühe suurema tuulepargi ehitamisele enne reaalsete müra mõju-uuringute läbiviimist. Seda oleks pidanud tegelikult juba ammu tegema, et anda teadlastele võimalus keskkonnamõjusid väiksemas mastaabis realselt uurida." • "Kui kõik praegused arendused kümne aasta pärast enam-vähem ühel ajal realiseeruksid, siis oleks märkimisväärne osa rannikumerest enne ehitusjärgsete mõjuhinnangute läbiviimist tuulikuid täis ning võimalust oma vigadest õppimiseks ja teiste arenduste korrigeerimiseks enam poleks." <p>Eesti Kalurite Liit toetab siinkohal juba ettevalmistatud Tartu Ülikooli Eesti Mereinstituudi müra mõju uuringu läbiviimist. Meie seisukohalt on oluline leida puuduolevad vahendid eelarvest (ca. 600 000 eurot) et uuringutega oleks võimalik juba alustada 2022 aasta kevadel. Sel juhul oleksid tulemused käes juba enne tuulikute paigaldamist. Ei tohiks teha neid otsuseid, mille tagajärgi me ette ei tea, seega on uuringu läbiviimine kriitilise tähtsusega.</p> <p>4. Kalaliikide heaolu ja säilimine</p> <p>Tuuleparkide rajamisel tuleb kindlasti hinnata nende mõju erinevatele kalaliikidele. Näiteks võivad tuulepargid põhjustada rände katkestamist, aeglustumist või õigest kursist kõrvalekaldumist, millel võib omakorda olla oluline mõju populatsiooni ja/või liigi sigimisedukusele ja arvukusele. Üks suurem riskigrupp tuuleparkide rajamise seisukohalt on Eesti rahvuskala räim, mis on ühe tundlikuma kuulmisega kala. Räim</p>	<p>hindamise eksperdid on koondhinnanguna, vaadeldes ka mõjude kumulatiivsust, jõudnud seisukohale, et strateegilisel tasandil hinnates ei kaasne planeeringu elluviimisega olulisi negatiivseid mõjusid, sh ebasoodsaid mõjusid Natura 2000 aladele. Võimalike lokaalsete mõjude leevendamiseks on planeeringuga seatud arvukaid tingimusi planeeringule järgnevatele tegevuslubade menetlustele, mille raames tuleb kohustuslikult läbi viia ka täiendavad uuringud.</p> <p>Juhime tähelepanu, et järgnevates protsessides läbiviidavate uuringute tulemustega tuleb igal juhul arvestada. Kui hoonestusloa/KMH tasandil läbiviidavate uuringute tulemusel tuvastatakse oluline ebasoodne mõju, mida ei ole võimalik leevendada, siis tuleb tuuleparkide rajamisest loobuda või nende mahtu või muid parameetreid vähendada nii, et olulist ebasoodsat mõju ei kaasneks. Eesmärk on igal</p>
--	---	--

	<p>kuuleb tuulepargi müra 10 km kauguselt. “Läänemere kaladest on avamere tuuleparkide potentsiaalsetele negatiivsetele mõjudele praeguste teadmiste järgi kõige vastuvõtlikumad tõenäoliselt kilu ja eriti räim. Need liigid kuulevad Läänemere olulistest tönduskaladest kõige paremini ja tõenäoliselt tajuvad tuulikute töömüra isegi kümnete kilomeetrite kauguselt. Lisaks ühtivad avamere tuuleparkide rajamiseks sobivad merealad tihti ka räime koelmutega, mis võib müraallika läheduse tõttu räime kudekoondisi sellistelt koelmutelt eemale peletada. ”,Eestisse planeeritavate avamere tuuleparkide võimalikud mõjud Läänemere kaladele “Mehis Rohtla, TÜ Eesti Mereinstituut, vanemteadur.</p> <p>Kalanduses on seni kogu Liivi lahe kalapüügitegevust oluliselt piiratud. Kõik need meetmed on paika pandud selleks et kaitsta Liivi lahe pelaagilist ökosüsteemi, kuid ka merekeskkonda ja sealset veeala üldisemalt. Nüüd kui riik planeeringuga lubab sadade tuulikute paigutamise Liivi lahte, siis tekib küsimus, et miks meile seni on kehtinud nii karmid piirangud, mis on paika pandud teaduslike soovitude alusel?</p> <p>Tõmbaksime siinkohal paralleeli ka ühe teise Läänemere räimevaruga. Läänemere lääne osas (alarajoonid 22-24) on räime varu kokku kukkunud. Püügivõimalused aastate kaupa on olnud järgmised: 2017 – lubatud püük 28 401 tonni 2018 – lubatud püük 17 309 tonni 2019 – lubatud püük 9 001 tonni 2020 – lubatud püük 3 150 tonni 2021 – lubatud püük 1 575 tonni 2022 – teaduslik soovitus on null ehk püük peatada</p>	<p>juhul vältida kaasnevat olulist ebasoodsat mõju. Vastav selgitus on lisatud ka planeeringu seletuskirja ptk 5.6.4.</p>
--	---	---

	<p>Peamiseks põhjuseks arvatakse olevat küll keskkonnatingimused, ennekõike veetemperatuur kudemise ajal, aga negatiivseid mõjusid on erinevaid ja välistada ei saa ka erinevaid arendusi rändeteedel ja kudealadel.</p> <p>Meeles tuleb pidada, et Liivi lahele kehtestatakse eraldi püügivõimalus ehk et seda kvooti ei saa kusagil mujal püüda kui ainult Liivi lahes. Kui jätta välja madalamad kui 20 meetri sügavused alad ning Läti territoriaalveed, kus Eesti laevad püüda ei tohi, siis on need alad üpris piiratud. Kui nüüd tohutud alad jäävad tuuleparkide aladeks ja traalpüük seal keelatakse, siis koonduvad laevad kõik oluliselt väiksemale alale. Lisaks sellele võib seda ala oluliselt vähendada ka talvine jääkate (nagu sellel aastal). See omakorda toob kaasa olukorra, kus laevade väljapüügid väikesel alal jäävad väiksemaks kui seni, millega taaskord kaasneb negatiivne majanduslik mõju.</p>	
	<p>5. Kompensatsioonimeetmed</p> <p>Eesti Kalurite Liit eelistaks tulemuseks lahendust, mis leiaks alad tuuleparkidele ja võimaldaks ka kalandusel jätkata senistel kohtadel ning mahus ehk et kompensatsioonimeetmed ei ole kindlasti sektori esimene valik. Juhul, kui kompensatsioonimehhanism peaks vajalikuks osutama, siis peab selle planeerimisel võtma arvesse kalandussektorit tervikuna. Selle taga ei ole vaid kalurid ja laevad, kalandussektori ahel on palju ulatuslikum, sh sadamad, logistika, töötlemine, müügiüksused jne. Soovime olla selle väljatöötamise juures ja palume riigi poolt kaasata meid vastavatesse formaatidesse, et meil oleks võimalik oma sisendit õigeaegselt edastada..</p>	<p>Meile teadaolevalt on Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium kohaliku kasu instrumentide kavandamisega seotud õigusakti kaasamise läbi viinud väga laiapõhjaliselt ja hetkel käib materjalide koostamise protsess. Palume edaspidi selles küsimuses Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi energeetika valdkonna spetsialistide poole pöörduda.</p>
	<p>6. Kalakasvatusalad</p> <p>Alapunktis 5.3.1 on kirja pandud loetelu piirangutest, kus on ära toodud, kuhu kalakasvandusi kavandada ei tohi (ankrualale, kaadamisalale, riigikaitseleisele eripiirkonnale, laevade varjumispaika jne). Teeme ettepaneku et loetellu lisatakse ka</p>	<p>Selgitame, et ajalooliselt väljakujunenud traalpüügi alad ei ole planeeringus üheselt määratud, seega ei ole sellises sõnastuses</p>

	<p>punkt: „Kalakasvandust ei kavandata ajalooliselt olulisele traalpüügialale“. Täna on tekkimas olukorrad kus kalakasvatusalad paigutatakse merre ilma igasugu loogikata ning nendest asukohtadest isegi ei informeerita ettevõtteid kes on seal aastakümneid kala püüdnud. Tihti piisaks uue kalakasvatusala 1 meremiili liigutamisest kindlas suunas selleks, et konflikti vältida. Sarnane punkt peaks kohalduma ka karbi- ja vetikakasvatuse punktide all: „Karbi- ja vetikakasvatust ei kavandata ajalooliselt olulisele traalpüügialale“.</p>	<p>täienduse lisamine võimalik. Teie ettepanekut arvestades lisati ptk 5.3.1 ja ptk 5.3.2 tingimus, mille järgi tehakse kalakasvanduste ja karbi- ja vetikakasvatuste kavandamisel koostööd Maaeluministeeriumiga, et muuhulgas tagada ka ajalooliselt väljakujunenud traalpüügipiirkondadega arvestamine.</p>
	<p>7. Kokkuvõtvalt Võtan veelkord kokku eelnevalt välja toodud ettepanekud:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Eesti Kalurite Liidu jätkuv ettepanek on jätta kõige intensiivsemad traalpüügi alad planeeringust välja. • Juhul kui traalipüügialasid ei ole võimalik planeeringust välja jätta, siis palume reservalade määramisel võtta aluseks 2014-2020 traalimisandmed. Tulenevalt nendest andmetest tuleks korrigeerida reservaladid ja traalpüügiga soetud andmeid planeeringu dokumendis. Lisaks palume lükata nende kasutusele võtmise tähtaeg aastale 2030 (2027. aasta asemel) • Võtta plaani koostöös TÜ Mereinstituudiga müra mõju uuringu läbiviimine, millega saaks alustada 2022. aasta kevadel. Palume valitsusel leida võimaluse eraldada selle tarbeks vastavad vahendid riigieelarvest. • Kaasata Eesti Kalurite Liit kompensatsioonimehhanismi väljatöötamise praeguses Etapis • Kalakasvanduse piirangute loetellu lisada punkt: „Kalakasvandust ei kavandata ajalooliselt olulisele traalpüügialale“. 	<p><i>Vt pikemaid selgitusi vastuskirjast ja eespool toodud vastuseid.</i></p>

	<p>Lisaks sooviksime planeeringu läbiviijatel vastuseid kahele küsimusele:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Juhul kui peale pargi rajamist selgub, et sellel on negatiivne mõju mingile kalaliigile – mis sellisel juhul ette võetakse? 2. Sama küsimus ka KMH protsessi kohta – kui selgub et tuulepargil on negatiivne mõju teatud kalaliigile, kas siis on sellest olenemata võimalik antud alale tuulikud püstitada? 	
<p>11. Kerttu Ots 17.06.2021</p>	<p>1. Meretuuleparkide maastiku mõju hindamine Soovin selgitust, miks välistab Mereplaneeringu keskkonnamõju strateegiline hindamine (KSH) negatiivse või positiivse mõju maastikele, kui enamik Saaremaa rannikust on määratud väärtuslikuks maastikuks, kaasa arvatud ilusad vaated ja ilusad teed. Rannikumaastiku elemendid teevad teatavad vaated erilisemaks, sest vaade lihtsalt veteväljast on vaade veteväljast. Meremaakondade maakonnaplaneeringud on merd seostanud ka väärtuslike maastike teemaga ja osades maakondades on merealasad nähtud lausa väärtuslike maastike osadena. <i>Kõige täpsemalt seostab mereala väärtuslike maastikega Saare maakonnaplaneering³</i>. Ranna-alad on maakonnas kõige suuremaks avaliku huvi objektiks. Saare maakonnaplaneeringu teemaplaneeringu kohaselt on rannikumaastik hästi vaheldusrikas.</p> <p><i>“Saare maakonna randadele on iseloomulik rannatüüpide kiire vahelduvus. Siin on esindatud kõik Eestis levinud rannatüübid - pankrand (6,5% maakonna randadest), kruusa-veeristiku - e kliburand (14%), liivarand (16%), moreenrand (38,8%) ja möllirand (26,6 %).”</i></p>	<p>Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2014/52/EL, millega muudetakse direktiivi 2011/92/EL (KMH direktiiv) reguleerib keskkonnamõju hindamise (KMH) protsessi. Eesti mereala planeering on strateegiline planeerimisdokument, millele viiakse läbi keskkonnamõju strateegiline hindamine (KSH). KSH ja KMH läbiviimist reguleerivad erinevad direktiivid (2011/92/EL ja 2001/42/EÜ). Nõustume, et strateegilised planeerimisdokumendid koos KSH-ga loovad raamistiku järgnevale projektide tasandi tegevuslubadele,</p>

³ https://www.rahandusministeerium.ee/sites/default/files/Ruumiline_planeerimine/2021-05-15_msp_mh_aruanne_veebi.pdf

	<p>Kui ei ole sisendit maastike mõju osas ning maastike kirjeldust, siis ei saa hinnata mõju turismile, kultuurilist mõju, sotsiaalset mõju. Need valdkonnad kattuvad. Turism on suunitlusega ajaloolisele hoitud maastikule, traditsioonilise maastikumustrile ja vaatele merele.</p> <p>Ülekandesüsteemi rajamine läbi Saaremaa kuulub samuti meretuuleparkide poolt maastikele tekitatava mõju alla. Seega merealade planeering peaks hõlmama ka maismaa-rannikul soovitavaid arenguid.</p> <p>Kuid esmalt on maastiku (sh meremaastiku) kirjeldamine seoses kavandatavate objektidega tähtis strateegilise visiooni loomiseks. Seda visiooni meretuuleparkide kavandamisel milliseks Eesti maastik elu-, puhke- ja tööruumina tulevikus peaks olema, säilitades vajaliku kvaliteedi ja identiteedi Mereala ruumilise planeerimise metoodika ei esita.</p> <p>Miks ei ole järgitud Euroopa keskkonnamõju hindamise direktiivi ja tuuleparkidest tingitud muutuse hindamine maastikes on KSHst välja jäetud?</p> <p>Miks ei ole mõju hindamise ekspertgruppi kaasatud maastikuarhitekti?</p> <p>KSH-direktiivi kohaselt läbi viidud keskkonnahinnang ei tühista kohustust viia läbi KMH direktiivis nõutud hindamist või täita muid ELu õigusaktidest tulenevaid nõudeid.</p> <p>EUROOPA PARLAMENDI JA NÕUKOGU DIREKTIIV 2014/52/EL, 16. aprill 2014,</p>	<p>sh nende KMH-le. Seda põhimõtet on mereala planeeringu koostamise protsessis läbivalt ka järgitud. Samas on KMH-l ja KSH-l siiski eri meetodid ja eesmärgid (vt Juridica nr 2019/5⁴, lk 334-342). Selle kinnituseks on ka asjaolu, et kõikide KMH direktiivi nõuete ühene kohaldamine ka KSH-de läbiviimisele muudaks KSH direktiivi rakendamise sisuliselt mõttetuks.</p> <p>Täiendavalt selgitame, et mõjude hindamise täpsusaste/üldistusaste (teisisõnu detailsus) sõltub kavandatava tegevuse kavandamise täpsusastmest/üldistusastmest. Viimane omakorda oleneb sellest, millist dokumenti parasjagu koostatakse ja kus see dokument hierarhiliselt dokumentide hierarhias paikneb. Planeerimisel ja mõjude hindamisel tuleb alati lähtuda muuhulgas siseriiklike õigusaktidega sätestatud nõuetest.</p>
--	--	--

⁴ https://juridica.ee/article.php?url=2019_5_planeerimine_ja_planeeringute_keskkonnam_ju_hindamine_mida_uut_t_i_riigikohtu_lahend_hiiu_mer

	<p><i>(16) Et kaitsta ja edendada kultuuripärandit, sealhulgas ajaloolisi linnaalasid ja maastikke, mis on kultuurilise mitmekesisuse lahutamatu osa, mida liit peab ELi toimimise lepingu artikli 167 lõike 4 kohaselt respektseerima ja edendama, võib olla abi mõistetest ja põhimõtetest, mis on esitatud asjaomastes Euroopa Nõukogu konventsioonides, eelkõige 6. mai 1969. aasta Euroopa arheoloogiapärandi kaitse konventsioonis, 3. oktoobri 1985. aasta Euroopa arhitektuuripärandi kaitse konventsioonis, 20. oktoobri 2000. aasta Euroopa maastikukonventsioonis ja 27. oktoobri 2005. aasta raamkonventsioonis, mis käsitleb kultuuripärandi väärtust ühiskonnas. Selleks et paremini säilitada ajaloo- ja kultuuripärandit ja maastikku, on keskkonnamõju hindamisel oluline pöörata tähelepanu projektide visuaalsele mõjule ehk siis ehitiste või loodusmaastike ja linnaalade väljanägemise muutustele.</i></p> <p>Keskkonnamõju strateegilise hindamise juhend Keskkonnamõju strateegilise hindamise juhendi kohaselt peab KSH aruanne sisaldama hinnangut eeldatavalt olulise vahetu, kaudse, kumulatiivse, sünergilise, lühi- ja pikaajalise, positiivse ja negatiivse mõju kohta keskkonnale, sealhulgas inimese tervisele ning sotsiaalsetele vajadustele ja varale, bioloogilisele mitmekesisusele, populatsioonidele, taimedele, loomadele, pinnasele, vee ja õhu kvaliteedile, kliimamuutustele, kultuuripärandile ja maastikele, hinnangut jäätmetekke võimaluste kohta ning mõju prognoosimise meetodite kirjeldust.</p> <p>Keskkonnamõju hindamise ja keskkonnajuhtimissüsteemi seadus KeHJS § 20. Keskkonnamõju hindamise aruanne</p>	<p>Merealal tegevuste kavandamisel eristatakse strateegilist planeerimist (erinevad valdkonna arengukavad, üleriigiline planeering ning muud kavad, programmid ja strateegiad) ja tegevuslubasid (erinevad keskkonnalaad, hoonestusluba, ehitusluba jms). Strateegilistele planeerimisdokumentidele viiakse läbi KSH, tegevuslubadele KMH. KSH tegemiseks on vajalik valida õige üldistuse/detailsuse tase (Sadler ja Verheem 1996). KSH ei saa olla KMH täpsusega (v.a detailplaneeringule koostatav KSH), kuna strateegilisel tasandil üldjuhul konkreetseid objekte kindlas asukohas ei planeerita (Thérivel 2004)⁵. Seega KSH on üks keskkonnahoiu instrumente hulgas. KSH ja KMH (keskkonnamõju hindamine) on mõeldud teineteist täiendama, jättes KSH-le strateegiliste otsuste keskkonnamõjude käsitlemise ning</p>
--	--	---

⁵ Keskkonnamõju strateegilise hindamise käsiraamat (ptk 4, lk 21), K. Peterson, R. Kutsar, P. Metspalu, S. Vahtrus ja H. Kalle, 2017

	<p><i>6) analüüsib kavandatava tegevuse ja selle reaalsete alternatiivsete võimalustega eeldatavalt kaasnevat keskkonnamõju, sealhulgas kaudset mõju ning teiste tegevusliikidega koosmõju keskkonnaseisundile, sealhulgas mõju inimese tervisele, heaolule ja varale, taimedele, loomadele, pinnasele, maastikule, maavarale, vee ja õhu kvaliteedile, kliimale, kaitstavatele loodusobjektidele, sealhulgas Natura 2000 võrgustiku alale, selle kaitse-eesmärkidele ja terviklikkusele, ja kultuuripärandile, ning käesolevas punktis nimetatud tegurite vastastikust mõju.</i></p> <p>EL EIA Direktiiv (direktiivi 2014/52 / EL, EÜ artikkel 2014, artikkel 3) väidab, et suurtel projektidel on mõju elanikkonnale ja inimeste tervisele ning materiaalsele varale, kultuuripärandile ja maastikele ning kõigi nende aspektide vastastikune seos tuleb välja selgitada, kirjeldada ja hinnata, olenemata sellest, kas visuaalsed efektid leiavad aset või mitte.</p> <p>Maastik on konventsiooni kohaselt inimese poolt tajutav, looduslike ja/või inimtekkeliste tegurite toimel ning koosmõjul kujunenud iseloomulik ala. See definitsioon kajastab mõtet maastiku pidevast muutumisest eri tegurite mõjul ning vajadust läheneda sellele terviklikult, mitte üksikute komponentide kaupa.</p> <p>Ministeeriumi Meretuuleparkide Visuaalse mõju hindamise juhend väljendab selgelt, et tegeletakse eeldatavalt olulise keskkonnamõjuga ja mõju hindamise kriteeriumid lähtuvad EL maastiku kontseptsioonist.</p> <p>Direktiivi järgi on loodus, maastik ja esteetika lahutamatud osad.</p>	<p>KMH-le neid konkreetselt ellu viivate füüsiliste tegevuste keskkonnamõjude hindamise⁶. Ka keskkonnamõju hindamise ja keskkonnajuhtimissüsteemi seadus (edaspidi KeHJS) ütleb läbivalt, et keskkonnamõju hindamine tuleb läbi viia lähtudes strateegilise planeerimisdokumendi iseloomust ja sisust. Nimetatud lähenemisega nõustub ka valdkonna eest vastutav Keskkonnaministeerium.</p> <p>Kõige üldisemal tasandil strateegilise planeeringudokumendi, nagu seda on Eesti mereala planeering, elluviimisega kaasnevate visuaalsete ja maastikule avalduvate mõjude hindamine on Eestis ja ka naaberriikides alles arenemisjärgus. Näiteks koostatud mereala planeeringud Lätis, Rootsis ja Soomes näevad samuti ette tuuleenergeetika arendusalasid. Soomes on kaasnevate mõjude</p>
--	--	--

⁶ Keskkonnamõju hindamise käsiraamat (ptk 1.6.1 lk 36), T. Pöder, 2018

	<p>Kuna Mereplaneering ütleb, et tuulikute visuaalse mõju näol on tegemist planeerimisseaduse kohase asjakohase sotsiaalse mõjuga, siis ma ei vaidlusta, et sellist mõju määratakse Instagrami piltide või muu analoogse alusel, mida võib kvalifitseerida kui sotsiaalset häiringut. Kuid sellel ei ole mingit kokkupuudet maastiku kui inimese elukeskkonna hindamise kriteeriumitega. Nagu ei ole kilude ja hüljeste puhul tegemist sotsiaalse häiringuga.</p> <p>Toonitan väljendit „mõju määrata“, sest hindamiseks saab pidada ainult metoodikal (formuleeritud kriteeriumitel) põhinevat hindamist.</p>	<p>hindamisel piiratud tõdemusega, et olulist visuaalset mõju ei ole. Lätis ja Rootsis ei ole vastavat teemat planeeringus ega mõjude hindamises üldse käsitletud. Eesti mereala planeering kavandab tuuleenergeetika arendusalasid (mitte tuuleparke). Planeeringu elluviimisega kaasnevate mõjude hindamine käsitleb just laiemalt tuuleenergeetika arendamisega kaasnevaid mõjusid nii inim- kui looduskeskkonnale. Rõhutame, et tegemist on üleriigilise planeeringuga, mis katab kõik mereala kasutusviisid, mistõttu ka mõjude hindamise aruandes ei ole õige keskenduda vaid tuuleenergeetika arendusaladele. Naaberriigid on esile tõstnud Eesti mereala planeeringu sisukust ja detailsust, sh sotsiaalsete ja kultuuriliste mõjude hindamisega tegelemisel. Enamik mereala planeeringuid on sisult ja oma mõjult järgmiste etappide jaoks palju üldisemad, sh tegeletakse üksnes keskkonnamõju strateegilise</p>
--	--	--

		<p>hindamisega mitte laiapõhjaliselt asjakohaste sotsiaalsete, majanduslike, kultuuriliste ja looduskeskkonna mõjude hindamisega nii nagu seda on tehtud Eesti mereala planeeringu koostamisel.</p> <p>Oleme peale Teie pöördumist veel täiendavalt tuuleenergeetika arendusalade realiseerumisega kaasnevate visuaalsete ja maastike mõjude hindamise osas teinud sisutihedat koostööd Keskkonnaministeeriumiga, kes on Eestis KMH ja KSH osas poliitikakujundajaks ning kelle pädevusvaldkonda kuulub Euroopa maastikukonventsiooniga seonduv. Oleme täpsustanud nii planeeringut kui ka mõjude hindamise aruannet. <i>Vt pikemalt vastuskirjast.</i></p>
	<p>2. Meretuuleparkide visuaalse mõju hindamine</p> <p>Visuaalne mõju on kvalifitseeritud Eesti mereala planeeringu mõjude hindamise aruandes (edaspidi Merealplaneering) kohaselt sotsiaalseks häiringuks.</p>	<p><i>Ülesehituse mõistmiseks vt pikemalt vastuskirjast.</i></p> <p>Selgitame, et osade vabade vaatesektorite sõltuvus Pärnu mereala planeeringust tuleneb asjaolust, et üleriigilise</p>

	<p>Väidetakse et „...tuulikutega kaasnevate vaadete muutuse (visuaalse mõju) tagajärjel ei teki looduskeskkonnale olulist ebasoodsat mõju. Kuna ei teki olulist ebasoodsat mõju looduskeskkonnale, siis ei teki looduskeskkonna kaudu muutust, mis omakorda põhjustaks olulist ebasoodsat mõju inimese heaolule, varale, sotsiaalsetele vajadustele vms.</p> <p>Selle sõnastusega on paika pandud, et kui ka mingi mõju on, siis on see nii ebaoluline, et ei saa põhjustada olulist ebasoodsat mõju inimese heaolule, varale, sotsiaalsetele vajadustele vms.</p> <p>LK 160 Väidetakse et tuulikute nägemisest tekkiv visuaalne mõju sõltub vaateleja subjektiivsest tajust (tundlikkusest), vaatluspunktile või vaatele omistatavast kultuurilisest väärtusest ja maastiku kvaliteedist, vaate muutuse ulatusest, eelnevast kogemusest jms faktoritest.</p> <p>Kas sellega esitatakse visuaalse mõju kui sotsiaalse häiringu avaldumise kriteeriumid, mille alusel sotsiaalset häiringut tuleb arendajal uurima ja mõõtna asuda?</p> <p>Ametlik dokument nagu Mereplaneering ei tohi kasutada väljendeid „ja muud seesugust“. See dokument peab olema loetav, arusaadav ja selges keeles. See ei ole ametliku dokumendi keel. Tegemist on tühise väitega. Ja paraku on see dokument selliseid täis.</p> <p>Mereplaneeringus ei ole selgitatud kuidas määratakse näiteks visuaalse mõju sotsiaalse häiringuna välja selgitamisel vaate muutuse ulatust, milliste kriteeriumite alusel. Kas see põhineb sellel, kuidas erinevad sotsiaalsed grupid vaate muutuse ulatust tajuvad? Kas seda hindamist teeb sotsioloog? Kuna sotsioloog teeb</p>	<p>mereplaneeringuga kavandatava tuuleenergeetika arendusala nr 1 ja maismaa (kuhu on märgitud vaatekohad) vahele jääb Pärnu mereala planeeringuga kavandatud tuuleenergeetika arendusala. Seega sõltub maismaalt avaneva vaate muutus sellest, kas ja millises osas realiseerub Pärnu mereala planeeringuga kavandatav tuuleala. Nende vaatekohtade esmane mõju ei tulene Eesti mereala planeeringuga kavandatavast tuuleenergeetika arendusalast, vaid juba kehtestatud Pärnu mereala planeeringuga määratud alast, juhul, kui see realiseerub.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Keskmise/vähese mõjuga vaade; tugeva mõjuga vaade; tugevalt mõjutatud vaade – mõistete kasutamisest on loobutud. Kasutusele on võetud uus liigitus, vt ka mõjude hindamise lisa nr 3. Joonisel 4.4.1.6.2-3 on esitatud uus vaatekohtade liigitus.
--	--	---

	<p>sotsiaalmõjude uuringut, siis kuidas visuaalse mõju hindamise sisend haakub sotsiaalse mõju sisendisse? Ei saa olla kahte eraldi sotsiaalmõju hindamist?</p> <p>LK 161 Vasturääkivalt avaldusele, et olulist mõju ei ole, esitatakse LK 161, et oluline visuaalne mõju tekib teatud piirkondades, hõlmates isegi Vilsandi rahvuspargi ja ulatudes ka piiri taha Lätti.</p> <p>Palun formuleerige, mis on visuaalne mõju sotsiaalse häiringuna? Ja mis on oluline visuaalne mõju sotsiaalse häiringuna? Peab ju aru saama, kuidas sotsiaalne häiring avaldub enne kui hakatakse seda mõõtma (ja sealt edasi isegi leevendama või kompenseerima).</p> <p>Tuulikute kõrgusest tulenev visuaalne mõju</p> <p>LK 165 tsiteeritakse White Consultants jt (2020), et mõju olulisus maastikele ja sellega seoses rakendatava leevendusmeetme vajadus sõltub sellest, kui tundlik on maastik muutusele. Edasi tõlgendatakse valesi UK maastike tundlikkuse hindamist, seostades seda maastike väärtusklassidega.</p> <p>Väide, et maastike tundlikkuse hindamine saab seega toimuda loamenetluse tasandil, on ka vale, eriti veel eelneval viitel välisriigi uuringule, kus maastike kirjeldamine ja hindamine on üks alusdokumentidest KSH jaoks.</p> <p>Muidugi tähelepanuväärne et see, et sisse tuuakse maastiku mõiste seoses maastike inventeerimisega, mida käsitletakse, kui midagi eraldi seisvat maastike tundlikkuse hindamisest.</p>	<p>Eristatud on: 1) Vaatekohad kohaliku suurima mõjuga (20 km) alas, kus võimalikest vaatesuundadest merele pooled või enam avanevad kavandatavatele tuuleenergeetika arendusalale. 2) Vaatekohad kohaliku suurima mõjuga alas. Kus võimalikest vaatesuundadest merele vähem kui pooled avanevad kavandatavale tuuleenergeetika arendusalale. 3) Vaatekohad kohaliku suurima mõjuga ala lähitsoonis (20-27,5 km). 4) Vaatekohad väljaspool kohaliku suurima mõjuga ala ja selle lähitsooni/vaatekohad kohaliku suurima mõjuga alas, kus vaatesuund ei avane mõju tekitavale tuuleenergeetika arendusalale.</p>
--	---	--

	<p>Palun formuleerige, kuidas dokumendi koostaja on aru saanud, mida tähendab maastik? Kuna see ei vasta ülaltoodud ja Euroopas käibel olevale mõistele, siis oleks vaja teada, kas mõistetes on põhimõtteline erinevus ning mille alusel see on tekkinud.</p> <p>Ministeeriumi Meretuuleparkide Visuaalse mõju hindamise juhend⁷ (edaspidi ministeeriumi juhend v juhend) ütleb:</p> <p><i>„Seoses meretuulikuparkide mõju hindamisega maastikele ja vaatlejatele on soovitatav teostada rannikumaastike inventeerimine/hindamine. Rannikumaastike, millel on otsene side merega, kirjeldamine looks ühtse aluse maastike ja vaatlejate tundlikkuse defineerimiseks. Eriti vajalik oleks selline alusdokument tekkiva kumulatiivse mõju hindamisel.“</i></p> <p>LK 166 väidetakse, et kuna suur osa informatsioonist selgub tegevusloa tasemel, keskendub mõjuhindamine sellele, millistes rannikupiirkondades on eriti oluline pöörata tähelepanu vaba vaatevälja säilitamisele tuulikute paigutamisel.</p> <p>Soovin saada selget mõiste selgitust, mis moodustab vaba vaatevälja? Mis moodustab vaba vaatevälja tuulikutega? Kas ja kuidas vaba vaateväli on mõõdetav?</p> <p>Milline suur osa informatsioonist selgub tegevusloa tasemel? Info, mida on vaja hinnangu läbiviimiseks, peab olema selge meetodikas seatud kriteeriumite alusel. Tegevusloa tasemel saab selgemaks ainult tuulikute paigutus. Suhteliselt laskjal topograafial on võimalik juba eeldada, kust nähtavus tekib.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Maastik – ümbrus, kus toimub sotsiaalne ja majanduslik tegevus, mis loob aluse tunnete, emotsioonide ja taju raamistikule⁴. • Nähtavusala – mõiste kasutamisest on loobutud. Aruande uuendatud versioonis (mõjude hindamise aruande ptk 4.4.1.6.2 lõpuosas) on viidatud nähtavuskaugusele (50 km), tuginedes Teie poolt koostatud visuaalse mõju hindamise juhendile. • Olulise mõjuga vaade – vaatekohad, mis asuvad joonisel 4.4.1.6.-3 näidatud kohaliku suurima mõjuga alas, tuuleala paikneb rannikule kõige lähimal ja tuulikuvabu vaatesuundi on vaatekohast vähe (mõjude hindamise aruande joonisel
--	--	--

⁷ Meretuulikuparkide arendamise edendamiseks visuaalse mõju hindamise meetodiliste soovitude juhendmaterjal. AB Artes Terrae, 2021.

	<p>Täpsustage, millist informatsiooni on vaja lisaks visuaalse mõju kui sotsiaalse häiringu hindamiseks? Kas seda tuleb hankida lisaks sotsiaalmeediast, kohalike küsitlemisest? Mis see on ja kust seda infot hankida ja millises mahus? Sotsiaalmeedia puhul võib olla määrav ajavahemik, periood jne.</p> <p><i>LK 168 väidetakse, et suurima mõjuga alas asub ka vaatekohti, millele avalduv mõju on tugev, kuid hinnanguliselt mitte nii oluline, kuna vaatekohtadest jääb enam vabu merevaatesektoreid (nt Vilsandi tuletorni juures (nr 12) ja Sõrve sääre tipus (nr 27)). Tugevalt mõjutatud vaateid on oluline täiendavalt käsitleda tuuleparkide täpsemal kavandamisel.</i></p> <p>Tuuakse sisse mõisted nagu “tugev, kuid mitte nii oluline mõju” ehk (vist) “tugevalt mõjutatud vaade”. Palun esitada nende mõistete tähendus.</p> <p>Mereplaneeringu Lisa 3 Excel tabelis esitatud mõju skaalat tuleks eeldatavalt käsitleda mõju hindamise skaalana, siis tuleks selgitada mis vahemikus mõistetakse „tuulikuala lähedust“, kui lähedal on lähedal (tegu on 300 m kõrguste tuulikutega)?</p> <table border="0" data-bbox="465 874 1444 1018"> <tr> <td></td> <td>Olulise mõjuga vaade:</td> <td>Tuulikuala lähedus ja vaate katvus</td> </tr> <tr> <td></td> <td>Tugeva mõjuga vaade:</td> <td>Tuulikuala lähedus või vaate katvus</td> </tr> <tr> <td></td> <td>Keskmise/vähese mõjuga vaade:</td> <td>Tuulikuala on näha, kuid asub kaugemal ja ena on vabu vaatekoridore</td> </tr> <tr> <td></td> <td>Mõju on võimalik/teoreetiline:</td> <td>Nähtavus on võimalik/teoreetiline</td> </tr> </table> <p>Lisas 3 esitatud tabel esitab mõju kriteeriumitena kauguse ja vaate katvuse. Ei ole esitatud mis ulatuses on olemasolev vaate avatud. Mis moodustab vaate katvuse? Kuidas see väljendub visuaalselt? Puudub kirjeldus valitud vaadete puhul kuidas vaade muutub, et tekib olulise visuaalse mõjuga sotsiaalse häiringu vaade.</p>		Olulise mõjuga vaade:	Tuulikuala lähedus ja vaate katvus		Tugeva mõjuga vaade:	Tuulikuala lähedus või vaate katvus		Keskmise/vähese mõjuga vaade:	Tuulikuala on näha, kuid asub kaugemal ja ena on vabu vaatekoridore		Mõju on võimalik/teoreetiline:	Nähtavus on võimalik/teoreetiline	<p>4.4.1.6.2-3. punased nooled).</p> <ul style="list-style-type: none"> • Sotsiaalne häiring – mõiste kasutamisest on loobutud. Visuaalseid mõjusid käsitletakse nii KeHJS kohase kui asjakohase mõjuna. • Suurima mõjuga ala v tsoon – mõiste kasutamisest on loobutud. • Tugev, kuid mitte nii oluline mõju – mõiste kasutamisest on loobutud. • Tuulikuala lähedus – mõiste kasutamisest on loobutud. • Vaate katvus – mõiste kasutamisest on loobutud. • Vaba vaateväli – mõiste kasutamisest on loobutud. • Vaba vaatesektor – mõiste kasutamisest on loobutud. • Vaba vaatesektor mõõndusega – mõiste kasutamisest on loobutud. • Visuaalne mõju – läbi maastikumuutuse tajutav
	Olulise mõjuga vaade:	Tuulikuala lähedus ja vaate katvus												
	Tugeva mõjuga vaade:	Tuulikuala lähedus või vaate katvus												
	Keskmise/vähese mõjuga vaade:	Tuulikuala on näha, kuid asub kaugemal ja ena on vabu vaatekoridore												
	Mõju on võimalik/teoreetiline:	Nähtavus on võimalik/teoreetiline												

	<p>Kuidas see olulisus avaldub? Kui palju peab olema katvus, et avalduks määratud oluline visuaalne mõju sotsiaalse häiringuna?</p> <p>Tabel ei esita hindamise kriteeriume. Seega pole arusaadav ja põhjendatud, milline muutus on, mis saab aluseks, et vaade oleks olulise mõjuga. Selgitage. See, et tuulikud tekivad vaatesse ja tekitavad teatava vaate katvuse, ei saa aluseks olla olulisele mõjule. Ammugi veel kui uurimisobjekt on sotsiaalne häiring, siis on ju teada, et paljudele inimestele tuulikud meeldivad.</p> <p>Mille põhjal eeldatakse, et tuulikud rikuvad ilusa vaate, kui see vaadet pole kirjeldatud? Pole kirjeldatud mis moodustab konkreetse ilusa vaate. Kui suure vaatevälja see ilus vaade hõlmab, mis on vaate kontekst. Nagu päikeseloojang on ilus igast kohast, on lihtsalt vaba veteväli vaba veteväli igast kohast.</p> <p>Lisa 3 võiks anda väga hea alusmaterjali, et planeerida tuulikute paigutust, kuid oluline info puudub, et aru saada visuaalsest mõjust kui sotsiaalsest häiringust. Suur ja kasutu töö on tehtud maksumaksja raha eest.</p> <p>Lisa 3 Tabel esitab vaba vaatesektori suuna, kuid kui see vaba suund on näidatud näiteks läände (vaade nr 30), siis kui palju see vaba sektor tegelikult moodustab 90 kraadisest vaateväljast, mis jääb edela ja loode suuna vahele? Iseenesest on ju inimese tajutav vaateväli vähemalt 140 kraadi, fookus on 40 kraadi. Nii et see vaateväli, mis on seotud sotsiaalse häiringuga, tuleks selgelt määratleda.</p> <p>Mis on ja millises mõõtmes on vaatesektor mõistetud?</p> <p>Mõned vaba vaatesektori suundade juures on märke „mööndustega“. Mida see mööndus endast kujutab? Kuidas seda mööndust mõõdetakse või mõistetakse?</p>	<p>mõju, mille olulisus avaldub muutuse ulatuse ja selle vastuvõtja (s.o maastiku ja vaateleja) vastuvõtlikkuse suhtena .</p> <p>Selgitame, et mõjude hindamise aruandes on White Consultants jt tsitaat esitatud eraldiseisva lõiguna, eksperdi hinnang samuti eraldiseisva lõiguna, sh eksperdi hinnang ei baseeru üheselt Ühendkuningriikide artikli näitel.</p>
--	--	---

	<p>Mõju avaldumise suuna lahtrites vaate nr 7 ja 13 juures on sulgudes selgitus et „teoreetiline“. Mida „teoreetiline“ tähendab siin? Kas teised on faktipõhised?</p> <p>Palun anda selge suunis, mida antud andmetega Lisa 3 arendaja peab peale hakkama. Andmed pole selgitatud ja põhjendatud. Mis on nende väärtus?</p> <p>Kas mereplaneering tahab väita, et on määranud 13 olulise mõjuga vaadet? Sellisel juhul peaks see olema arendajale selgeks suuniseks. Antud juhul tähendab see seda, et igasugune tuulepark 13 km kaugusel Elda pangalt vaates läände ja edelasse on olulise mõjuga, aga loodes on vaba vaate sektor. Mil määral ja mis alusel vaated Edla pangalt läände ja edelasse on väärtuslikud ja tundlikud? Millise väärtusega ja mis alusel on loodesse jääv vaba vaate sektor? Küsimus tekib, et Edla panga vaate (nr 15) kõrval/ sellest mõlemal pool olevad vaated/nooled nr 13 ja nr 15 on suunatud loodesse. Et kui 13 ja 15 on suunatud loodesse (Joonis 4.4.1.6.-3.), mille alusel Edla panga vaade on erilisem läände? Ja kas on ikka ainult läände? Ja kui läände on olulise mõjuga vaade, siis mis moodustab avatud vaate Elda pangalt?</p> <p>On ju vaja aru saada mis põhjustab vaate atraktiivsuse, mida tuleks kaitsta, millele tähelepanu pöörata. Mis elemendid teevad Edla pangalt vaate läände palju atraktiivsemaks kui loodesse? Ei ole mõtet öelda, et seda hakatakse alles uurima. Lisa 3 tabel esitab faktina, et läände on Edla pangalt olulise mõjuga vaade. Vastake eelpool esitatud küsimustele, sest muidu on esitatud väide tühine.</p> <p>Kuidas on mõõdetud ja järelaluseni jõutud, et osad vabad sektorid sõltuvad Pärnu merealplaneeringust? Kuidas on mõõtmised tehtud?</p>	
--	--	--

	<p>Esitage Lisa 3 andmete mõõtmiste metoodika, mille alusel on nende järeldusteni jõutud. Vastasel juhul on nii järeldused kui ka otsused, mis toetuvad nendele järeldustele tühised.</p> <p>Ruhnu puhul on määratud ainult üks väärtuslik vaade, mis on suunatud kavandatava tuulepargi poole. See vaatekoht on „suurima mõjuga“ alas, (tuulikud on lähedal ja vaates on suur katvus). Kuidas avaldub sellisel juhul visuaalne mõju sotsiaalse häiringuna? Kuidas seda leevendada üksiku vaate puhul, mis on suunatud otse laiuvale tuulepargile? See teeb nõutuks. Tingimuste järgi tuleb liigendada silmapiiri ja kavandada avatud vaade.</p> <p>Mis on aluskriteeriumid, mille alusel sotsiaalse häirituse spetsialist silmapiiri liigendama asub? Palun esitage kategooriad, mille põhiselt toimub visuaalse mõju ulatuse määramine ja selle leevenduse määramine sotsiaalse häiringuna.</p> <p>Lisaks oleks hea saada selgitus ka sellele mõistele - mis moodustab sotsiaalse häiringu? Kuidas see avaldub ning mis on visuaalne mõju sotsiaalse häiringuna?</p> <p>Lisa 3 Instagrammi vaadete kokkuvõtte järgi ongi ainult 4 väga olulist vaadet 37-st, mis ei ole samas oluliselt mõjutatud (Lisa 3 tabeli järgi). Tekib küsimus, miks peaks arendaja hindama visuaalset mõju, mis ei ole oluline keskkonnamõju kui Instagrami keskset eeldatavat sotsiaalset häiringut justkui ei olegi võimalik esile kutsuda. Millised teised sotsiaalse häiringu avaldusvormid veel tuleb kaasata? Milline analoogne sotsiaalmeedia kanal tuleb ette võtta täiendavaks andme kogumiseks?</p> <p><i>(LK 169) Mõjuhindamise ettepanekuks on pöörata vaba vaatevälja jätmisele/tekitamisele tähelepanu Saaremaa lääneranniku kolmes rannikulõigus,</i></p>	
--	---	--

	<p><i>samuti Ruhnu põhjatipus (vt järgnev joonis). Rannajoone käänulisust arvestades võib osades suundades olla vaba vaateväli lähtuvalt tuuleenergeetika arendusalast juba tagatud, kuid teema vajab täiendavat analüüsi tegevusloa etapis.</i></p> <p>Jälle mis moodustab vaba vaatevälja? Miks on vajalik tagada vaba vaateväli? Planeeringus ei ole öeldud, mis on vaba vaateväli ning mis selle moodustab. On vajalik teada, mille jaoks midagi tagatakse. Instagrami põhjal on ära määratud, et eksisteerib 4 olulist vaadet (nr 3, 10, 27, 30), millest ükski ei ole olulise mõjuga vaade.</p> <p>Vajalik on esitada, mille alusel arendaja edasise uurimise ette võtab. Rahvaküsitlus? Kas vanusegruppide kaupa? Seadusandlik otsustaja peab ju teadma, milliseid andmeid on vaja riikliku tähtsusega industriaalobjektide visuaalse mõju sotsiaalse häiringuna uurimiseks.</p> <p>LK 170 <i>Mõjude täpsustamiseks on seega varasema maakonnaplaneeringu ja läbiviidud kaardistusele kõrval vajalik veel informatsiooni (nt vaate täpsem maastikuline iseloom ja muud maastikuväärtused) ja ka omavalitsuse/kogukonna arvamust.</i></p> <p>Kuidas neid mõjusid täpsustatakse vaate täpsema maastikulise iseloomu ja muude maastikuväärtuste alusel? Kui on metoodikal põhinev hindamine, siis on teda, millist informatsiooni on uuringuks vaja. Kui vaate maastikulist iseloomu ei ole olemasoleva olukorra kirjelduseks ja hindamiseks peetud vajalikuks, siis pole see ka mõju hindamiseks ja hindamise täpsustamiseks vajalik info. Sellisel viisil ei saa hindamist täpsustada. Arendajal peab olema selge, mida hindama asutakse ja selle töö maht lepitakse kokku otsustajaga. Kui ta palkab sotsioloogi, siis ei saa ta keset projekti tuua sisse maastikuarhitekti.</p>	
--	---	--

	<p>Vaatame Instagrami kirjeldust Panga panga kohta, see on väljendatud järgmiselt: <i>Saaremaa. Eesti rannik, National Geographic, puhkus, roadtrip, bestof the baltics, moody nature, cliffs, geocaching, coastalhiking, adventure, sunset, unesco island, unique destiantion, visit Estonia, explore baltics, landscape, views, Ösel, on the edge, vaatamsväärsus, loodusfoto, eesti maastik, ostsee, itämeri, golden hour</i></p> <p>Kas selle nn kirjelduse (nimisõnad, omadussõnad) põhjal võib väita, et tuulikupargi vaade oleks midagi sobimatut Panga Pangalt? Põhjendage oma väidet.</p> <p>LK 169 <i>Visuaalse mõju kui sotsiaalse häiringu leevendamise eelistatud meetodiks Saaremaa lääneranniku ja Ruhnu põhjaosa vaatekohas on vabade vaateväljade kavandamine tuulealades. Kuna eriti Saaremaa läänerannikul on ilusaid vaateid tihedalt, ei saa vaba vaateväli tuulealal tekkida iga vaatekoha juurde. Ruumiliselt on siin eristatavad aga teatud rannikulõigud, kus olulisima mõjuga vaatekohad koonduvad: Sõrve sääre otsast Kaunispeni, Lõmala-Kaugatoma maanteel mereäärsele kaunile teele 124 Tiirimetsa-Kaugatoma piirkonnas ja Elda poolsaarest Pilguse laheni.</i></p> <p>Vabade vaateväljade kavandamine esitatakse visuaalse mõju kui sotsiaalse häiringu leevendamise eelistatud meetodina. Väidetakse, et kuna ilusaid vaateid on nii tihedalt, ei saa vaba vaateväli tuulealal tekkida iga vaatekoha juurde. Samas on olulise mõjuga vaateid määratud 13!</p> <p>Mis moodustab vaba vaatevälja? Kas iga ilusa vaate puhul on vaba vaatevälja kavandamise nõue või ainult 13 vaate puhul, kus on oluline mõju määratud? Sest leevendusmeetmeid tuleb ju rakendada ainult olulise mõju puhul.</p>	
--	--	--

	<p>LK 171 <i>Vaatekohtadele avalduva mõju leevendamise teiseks meetodiks on kompenseerimine – see tähendab, et tuulealadesse vabu vaatevälju ei kavandata ning vaadete olulist muutust kompenseeritakse põhjendatud juhul ja õigusaktide alusel.</i></p> <p>Kui pole määratud, mis on kahju, siis ei saa nõuda kompenseerimist. Kahju ei teki kui pole olulist mõju. Sotsiaalse kompensatsiooni mehhanism on kohaliku kasu instrument.</p> <p>Kui on määratud kadumisele ilus vaade, siis selle kadu ei ole võimalik kompenseerida kavandatava avatud vaatega (mis pole defineeritud).</p> <p>LK 171 <i>Tuulikute kompaktsel (koondavale) paigutusele on planeering juba tähelepanu pööranud. Samas on visuaalse mõju hindamise juhend välja toonud ka tingimuse, mis toetab ka just vabade vaateväljade tekitamist: vältida tuulikutest väikeste rühmade moodustumist tuulikutepargi äärealal, mis paistavad kui eraldatud kogumid peamisest tuulikute reast. Mõjuhindamine teeb ettepaneku lisada see planeeringus loamenethuse etapi tingimuseks.</i></p> <p>Ministeeriumi juhendist väljavõte: vältida tuulikutest väikeste rühmade moodustumist tuulikutepargi äärealal, mis paistavad kui eraldatud kogumid peamisest tuulikute reast tõlgendamine kui vabade vaateväljade tekitamist, on täielik arusaamatus.</p> <p>Juhend ei kasuta ju mõistet vaba vaade. Selgitage, kuidas vältides tuulikutest väikeste rühmade moodustumist tuulikutepargi äärealal, mis paistavad kui eraldatud kogumid peamisest tuulikute reast, toetab vaba vaatevälja tekitamist? Tavaliselt tekitab selline paigutus äärealal häiriva vaate eralduva ja mitte seostuva grupi tõttu.</p>	
--	--	--

	<p>LK 173 <i>Mõjuhindamine teeb ettepaneku kaaluda planeeringusse tingimuse lisamist, et erinevate arendajate tuulikuparkide väljaarendamisel on soovitatav kasutada võimalusel formatsioone (nt tuulikute reastamist teineteise taha), mis vähendaks tuulikute visuaalsest mõjust põhjustatud sotsiaalsete häiringut.</i></p> <p>Selgitage, kuidas visuaalne mõju sotsiaalse häiringuna avaldub teatava tuulikute formatsiooni puhul vaadetes? Esitage kirjeldus kuidas visuaalne mõju sotsiaalse häiringuna võimendub teatava formatsiooni puhul, et arendaja saaks soovitus järgida.</p> <p>Selgitada, mida mõistetakse ühtse formatsiooni all, mille abil saab vähendada kumulatiivseid mõjusid? Mis on sellise formatsiooni omadused?</p> <p>LK 175 Osutatakse, et tuuleparkide formatsioonidele tuleb tähelepanu pöörata ja püüda reastada teineteise taga paiknevad tuulikud korrapäraselt teineteise taha.</p> <p>Levinud praktika kohaselt püütakse seda üksteise taha reastumise nn <i>stacking efekti</i> vältida kui ühte visuaalselt kõige häirivamat moodustist. Seda on raske teha suurte tuuleparkide puhul, sest teatavates vaadetes on tuulikute vaates kattumine ehk reastumine vältimatu. Selleks ongi vajalik tuulikute paigutustega tegeleda, et aru saada, millistest kohtadest seda efekti võiks vältida või kus lubada. Aga kui tegemist on sotsiaalse häiringuga, siis võib ju küsitluse korraldada ja võimalik et see reastumine saab olema just kogukonna maitse-eelistus.</p>	
	<p>3. Kokkuvõte</p> <p>Tuulikute visuaalse mõju hindamine (lk 159) on mereala planeeringu mõjude hindamise peatükk 4.4.1.6 Energiatootmine all . Tekib küsimus, kas peatüki number on läinud kaduma?</p>	<p><i>Ülesehituse mõistmiseks vt pikemalt vastuskirjast.</i></p> <p>Selgitame, et mereala planeering kavandab ainult Eesti mereruumi,</p>

	<p>Pean tunnistama, et ma olen häämingus lohakusest ja ebapädevusest ametliku dokumendi koostamisel, mis on seotud riiklikul tasemel suuremastaabiliste arendustega. Kahjuks on need omadused on omavahelises seoses.</p> <p>Väärrib märkimist <i>tuulikute visuaalse mõju hindamine</i> on kirjeldatud 18 leheküljel, kuid peatüki alguses öeldakse koheselt, et tuulikute visuaalse mõju näol ei ole tegemist keskkonnamõju hindamise ja keskkonnajuhtimissüsteemi seaduse kohase olulise ebasoodsa mõjuga (teisisõnu olulise keskkonnamõjuga).</p> <p>Oluline oleks ju jälgida, et ühe valdkonna mõjud ei hakkaks domineerima teiste valdkondade mõjude üle ning seetõttu osasid mõjusid ei alahinnataks või need ei jääks tahaplaanile. Mereala planeerimise peamisi aluspõhimõtteid peaks olema erinevate huvide tasakaalustamine.</p> <p>Tuulikute visuaalse mõju hindamine suhtes, palun esitage järgnevate mõistete seletus</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Keskmise/vähese mõjuga vaade 2. Maastik 3. Nähtavusala 4. Olulise mõjuga vaade 5. Sotsiaalne häiring 6. Suurima mõjuga ala v tsoon 7. Tugeva mõjuga vaade 8. Tugevalt mõjutatud vaade 9. Tugev, kuid mitte nii oluline mõju 10. Tuulikuala lähedus 11. Vaate katvus 12. Vaba vaateväli 	<p>mistõttu ei ole võimalik maismaale siduvaid tingimusi selle planeeringuga määrata. Maismaal soovitatavate arengute suunamiseks saab mereala planeering anda üldised suunised (soovitused), mis on toodud planeeringu seletuskirja peatükis 5.16 Meri-maismaa seosed. Teeme meeeldi koostööd Saaremaa vallaga üldplaneeringu koostamisel.</p> <p>Tõdeme, et Eestis ei ole siiani olnud ühest käsitusviisi tuuleparkide mõjust maastikele ja kaasnevatest visuaalsetest mõjudest KeHJS kontekstis. Oleme tänulikud, et andsite oma panuse praktika kujundamisse. Ministeeriumite koostöös on praeguseks mereala planeeringu tuuleenergeetika arendusalade visuaalsete mõjude hindamise käsitusviis selginenud ja täiustunud. Oleme seisukohal, et praegune lahendus ja ka mõjude hindamise käsitusviis lähtub erinevate huvide tasakaalustamise</p>
--	--	--

	<p>13. Vaba vaatesektor 14. Vaba vaatesektor mööndusega 15. Visuaalne mõju</p> <p>Märgin, et mõisted peavad olema tõlgitavad ja ka arusaadavad planeeringu tõlkimisel inglise keelde (Euroopas investorite ja partnerite töökeel).</p> <p>Samuti palun vastata minu küsimustele ülal ja esitada puuduolev nõutud informatsioon. Ja esitage meetodika, mille alusel on järeldusteni jõutud. Vastasel juhul on nii järeldused kui ka otsused, mis toetuvad niisugustele järeldustele tühised.</p> <p>Mereplaneering ei paku selget visiooni milliseks Eesti maastik (sh mere ja ranniku maastik) kui elu-, puhke- ja tööruum tulevikus kujuneb, säilitades vajaliku kvaliteedi ja identiteedi. Seda ei saa teha välistades maismaa-rannikuga seotud arendused nagu on ühendused.</p> <p>Planeering peaks käsitlema ka tuuleparkide töö lõpetamise, demonteerimise ja kaldale toomise teemat kui riigil pole just plaanis pankrotti minna.</p> <p>Planeering, mis ignoreerib teadolevat informatsiooni, ei täida oma ülesannet ja ei ole seaduslik.</p> <p>Meretuuleparkide kui taastuenergia arenduste edasilükkumine Eestis toimub selgelt ametkondlike tegemata jätmiste ja ebapädeva planeerimise tõttu.</p>	<p>vajadusest ja üleriigilise planeeringu täpsusastmest.</p>
<p>13. Maa-amet 16.06.2021</p>	<p>Seisuga 02.06.2021 asuvad Eesti merealal osaliselt või täielikult üheksa keskkonnaregistri maardlate nimistus arvel olevat maardlat, viis kehtiva kaevandamisloaga mäeeraldist ning menetluses on viis kaevandamisloa taotlust.</p>	<p>Mereala planeeringu seletuskiri sisaldab ka esitluskujusid. Esitluskujud on antud juhul seletuskirjas välja toodud</p>

	<p>Mereplaneeringu veebipõhises kaardirakenduses on kujutatud Eesti merealal asuvate maardlate piirid.</p> <p>Üleriigilise planeeringu lõplikke kujundatud, küljendatud ja arhiveerimiskõlblikke esituskujude jooniseid avalikule väljapanekule esitatud dokumentide hulgas ei olnud. Palume need edastada Maa-ametile, kui planeeringu esituskuju on koostatud.</p> <p>Märgime, et veebirakenduses pole kujutatud mäeeraldiste piire. Soovitame kaardirakendusse ning lõplikule planeeringu esituskujule lisada mäeeraldiste piirid, kuna kehtivat kaevandamisluba omavad alad võivad mõjutada otsuseid, mida mereplaneeringu andmete alusel tulevikus tehakse.</p>	<p>skeemkaardid. Kuna tegemist on üleriigilise planeeringuga, siis on ka skeemkaartidel kujutatud info üldistusaste suur ja eraldi failidena skeemide vormistamine ei ole asjakohane. Mereala portaalis kättesaadavas kaardirakenduses on selgelt välja toodud, milline on kehtestatav info ja milline mitte. Peale planeeringu kehtestamist on võimalik edastada ka planeeringuga kehtestatavate kihtide ruumiandmed.</p> <p>Juhime tähelepanu, et mäeeraldised ja kaevandamislubade info on üleriigilise planeeringu jaoks liialt detailne andmestik, mis on ühtlasi ajas muutuv ja seda planeeringulahendusest sõltumatult. Üleriigilise planeeringu kaardirakenduses kajastub informatiivne, planeeringulahenduse koostamisel kasutatud ja planeeringu üldistusastmele vastav andmestik konkreetse ajahetke seisuga. Pärast planeeringu kehtestamist ei uuendata taustainfot, mida</p>
--	--	--

		planeeringu koostamisel kasutati. Seega ei ole antud dokumenti asjakohane mäeeraldiste piire lisada. Küll aga tegevusloa menetluses tuleb lähtuda konkreetsetel ajahetkel kehtivatest piiridest Teie 16.06.2021 nr 6-3/21/8919-2 Meie 15.07.2021 nr 15-1/3858-15 2 ja planeeringu seletuskirjas on tingimusena ka välja toodud, et nt kalakasvanduse kattumisel maardlaga tuleb koostoimimise täpsustamiseks teha koostööd Maa-ametiga (nt lk 26).
<p>15. Madis Kaik 17.06.2021</p>	<p>Tekkis küsimus, kas merealade planeeringus on arvestatud võimsatest tuuleparkidest energia ülekandmisega seotud probleemidega? Näiteks millised tagajärjed keskkonnale on Sõrve säärest edelasse planeeritava Narva energiajaamadega samaväärse võimsusega (1400 MW) tuulepargi energia ülekandmisel ca 100 - 120 km pikkuse merekaabelliiniga Lihulasse.</p> <p>Esiteks mehhaaniline mereala reostus ja teiseks kaablis tekkivast energiakaost mereala soojenemine. Kaablis tekkiv kadu on võrdeline ülekantava voolu ruuduga ja nii pika liini ja sellise võimsuse puhul on see märgiline. Narva jaamadest samaväärset energiat jaotatakse võrku mitmete (kuue) 330 kV liinidega. Samas on kostnud visioon vedada üle Saaremaa 330 kV ühendus mandrile, kui samaaegselt püütakse likvideerida 110 kV liini Väikesest väinast? Ja mis saab saare metsadest sellisele liinile trassi rajamisega. See oli küsimus ühe tuulepargi kohta, aga kui neid tuleb</p>	<p>Oleme energeetika valdkonna spetsiifilistes küsimustes teinud koostööd vastavate ekspertidega ja selgitame, et merekaablid ei põhjusta mere soojenemist. Alalisvoolukaabli (HVDC) soojusreostus ei ole suur ja pole veekeskonna hea soojusjuhtivuse tõttu (vee temperatuur mere põhjas aastaringelt +4 C lähedane) keskkonnale ohtlik ning mõju ei ulatu kaablikoridorist väljapoole.</p>

	<p>rajamisele Liivi lahte mitu, Hiiumaa randa ja põhjarannikule??Lähtuda ei saa nn rohemajandusest ega CO2 emissioonist vaid energiamajanduse vaatevinklist, millele saavad anda õige lahenduse energetikateadlased.</p>	<p>Teaduskatsetest⁸ lähtub, et 1 m merepõhja pinnasesse süvendatud kaabli mõju merepõhja temperatuurile sõltub küll pinnasetüübist, kuid ka kõige halvemate pinnasetüüpide korral on merepõhja soojenemine marginaalne ning mõjuala ei ulatu kaugemale mõnekümnest sentimeetrist merepõhja pinnal.</p> <p>Juhime tähelepanu, et tuuleparkide liitumiseks maismaal olevate ülekandeliinide rajamine rannajoonest liitumispunktini on vajalik lahendada eraldi planeeringutega. Eesti mereala planeering annab maismaa liitumise kavandamiseks üldised suunised, kuid siduvaid tingimusi maismaale anda ei saa. Hetkel üheski kehtivas ega menetletavas planeeringus ega ka põhivõrgu investeeringutekavas pole ette nähtud Saaremaale 330kV võrgu rajamist.</p>
--	--	---

⁸ <https://academic.oup.com/gji/article/206/2/1051/2606019>

		<i>Vt pikemalt vastuskirjast.</i>
<p>16. Muinsuskaitse- amet 17.06.2021</p>	<p>Kultuurimälestiste peatükis on olulisemad teemad leidnud käsitlemist, sealjuures on lisatud tingimuste alla punkt seni avastamata või uurimata veealuse kultuuripärandi kaitseks allveearheoloogilise uuringu kohustus enne veealuse kultuuripärandi säilimist ohustada võiva tegevuse kavandamist. Mereala planeeringus on käsitletud uusi tegevusi, mis ohustavad seni avastamata ja uurimata veealust kultuuripärandit. Mereala kasutuse peatükis on määratud loamenetluse/ KMH tasandi asjakohased tingimused. Peame vajalikuks ka kultuuripärandi säilimist ohustavate olulisemate uute tegevuste juures täiendada järgnevaid punkte:</p> <p>1) 5.3.1. Tingimused. Punkt 12. Lisada uus alapunkt – hinnata mõju kultuuripärandile, mille väljaselgitamiseks tehakse eelnevalt allveearheoloogiline uuring.</p> <p>2) 5.3.2. Tingimused. Punkt 9. Lisada uus alapunkt - hinnata mõju kultuuripärandile, mille väljaselgitamiseks tehakse eelnevalt allveearheoloogiline uuring.</p> <p>3) 5.6.5. Tingimused. Punkt 12. Lisada uus alapunkt - hinnata mõju kultuuripärandile, mille väljaselgitamiseks tehakse eelnevalt allveearheoloogiline uuring.</p>	<p>Lähtuvalt 12.07.2021 toimunud ühise töökoosoleku tulemustest on planeeringulahendust täiendatud.</p> <p>Ptk 5.3.1 Kalakasvandused on täiendatud tingimuste p 12. h. Tingimuse korrigeeritud sõnastus on: täpsustada koostöömimine koostöös Muinsuskaitseametiga, vajadusel läbi viia allveearheoloogiline uuring.</p> <p>Ptk 5.3.2 Karbi- ja vetikakasvatus on täiendatud tingimuste p 9. f. Tingimuse korrigeeritud sõnastus on: täpsustada koostöömimine koostöös Muinsuskaitseametiga, vajadusel.</p> <p>Ptk 5.6.5 p 12 s korrigeeritud sõnastus on: tuulikuid ei kavandata kultuurimälestisele. Hinnata mõju kultuuripärandile, mille väljaselgitamiseks tehakse eelnevalt allveearheoloogiline uuring.</p>

17. Politsei- ja Piirivalveamet 18.06.2021	Täname Teid Eesti mereala planeeringu arvamuse andmiseks esitamise eest. Politsei- ja Piirivalveamet on tutvunud mereala planeeringu materjalidega ning leidis, et täiendavalt midagi lisada ei ole vaja.	Täname vastuse ja senise konstruktiivse koostöö eest.
18. Päästeamet 17.06.2021	Päästeamet on vaadanud läbi Eesti mereala planeeringu eelnõu (põhilahenduse) ja mõjude hindamise aruande eelnõu ning teeb ettepaneku Vabariigi Valitsuse tegevusprogrammis eesmärgiks seatud planeeringu kehtestamise menetlusega edasiminekuks. Lisa ettepanekud varem dokumendi koostamise käigus esitatud arvamustele ja ettepanekutele puuduvad.	Täname vastuse ja senise konstruktiivse koostöö eest.
19. Saaremaa Vallavalitsus 18.06.2021	1. Vetikate ja karpide looduslike kasvupotentsiaaliga alad. Merealade planeeringu kaardil on välja toodud vetikate ja karpide loodusliku kasvupotentsiaaliga alad. Kas planeering käsitleb neid alasid nõ. tehniliku või looduslike kasvupotentsiaaliga aladena? Kas vetikate ja karpide kasvanduste rajamiseks sobivad samad alad, mis on kaardil näidatud loodusliku kasvupotentsiaaliga aladeks või kasvanduste rajamiseks sobivad ka väikese loodusliku potentsiaaliga alad? Kas vetikate ja karpide kasvatuseks sobivad alad võiksid teatud määral kokku langeda ka tuuleenergia tootmisaladega nii, et neid tegevusi oleks võimalik viljeleda samadel aladel?	Loodusliku kasvupotentsiaaliga alade kaardid näitavad, kus meres asuvad looduslikult kõige soodsamad tingimused karpide ja vetikate võimalikult kiireks kasvuks. Lisaks looduslikule kasvupotentsiaalile on ka väga palju muid äriselt olulisi aspekte, mida arvestades saab valida oma sobiliku koha vetika- ja karbikasvatuseks. Tegemist on informatiivsete andmetega, arendaja võib soovi korral vetika- ja karbikasvatust kavandada ka vähese loodusliku potentsiaaliga aladel, kui see on tema jaoks majanduslikult otstarbekam ja kooskõlas mereala planeeringuga seatud tingimustega. Samuti võib vetikaid ja karpe

		<p>kasvatada tuuleenergeetika arendusaladel – planeering soosib tuuleenergeetika arendusaladel vesiviljelust kooskasutusena, vastav suunis on toodud seletuskirja ptk 5.6.5.</p>
	<p>2. Rannikulõigud võimaliku vaba vaatevälja säilitamiseks. Maakonnaplaneering näeb ette mitut vaba vaateväljaga ala. Planeeringus välja toodud tuuleenergeetika tootmisala jääb siinkohal selgelt vastuollu rannikualadega, kus planeeringu kohaselt vaatevälja säilitada tuleks. Selgema seletuse saab alljärgnevalt jooniselt:</p> <p>Planeeringu kohaselt tuleks siinkohal Saaremaast läänes olev tootmisala suures osas täielikult välistada. Kas antud tootmisala seega välistatakse edaspidise planeerimise käigus?</p>	<p>Planeeringu materjale on pärast käesoleva aasta juunis toimunud avalikustamist korrigeeritud tuuleenergeetika arendusaladega kaasneva visuaalse mõju osas, et oleks paremini aru saada nõ vaba vaatevälja jms visuaalsete mõjude hindamisega seonduv. Mõiste „vaba vaateväli“ on asendatud „tuulikute vaba alaga“. Täiendatud on mõjude hindamise aruannet, eristatud on ptk 4.4.1.6.2 Tuulikute visuaalne mõju. Samuti on aruannet täiendatud näitliku kirjeldusega, kuidas läbi viia ühes rannikulõiguses tuulikute vaba ala jätmise analüüsi (ptk 4.4.1.6.2, tuulealade liigendamise alajaotuse lõpuosas). Täiendatud on ka mõjude hindamise lisa nr 3, mis annab detailse ülevaate läbiviidud vaadete analüüsist ja selgitab üldist</p>

		<p>lähenemist. Samas ei ole viidatud lisa nr 3 otseseks juhtnööriks edaspidistes etappides vaid selgitab üleriigilise planeeringu mõjude hindamise sisu. Rõhutame, et planeering ei nõua lausalist, tuulikutest vaba rannikuvaadet vaid toob välja kohad, kus on eriti oluline otsida võimalusi tuulikutest vaba ala jätmiseks. Seega planeeringu kohaselt pole vaja ette näha erinevaid vaatekoridore ühelt lõigult, mis välistaks tuuleenergeetika arendamise alal nr 2. Kuna väljatoodud rannikulõigud koondavad endas olulisi vaatekohti (põhinedes maakonnaplaneeringule, Saarte Geopargi rannikuobjektidele ja RMK puhkekohtade informatsioonile) on nendes lõikudes vajalik kaaluda võimalusi tuulikutest vabade alade jätmiseks. See, kas tuulikutest vaba ala jätmine on vajalik ja võimalik ja kus ala täpsemalt paikneb, selgub loamenetluse ja KMH raames läbiviidava analüüsi käigus. Eesti</p>
--	--	--

		<p>mereala planeeringus on antud suuniseid (soovitatav järgida) ja seatud tingimusi (kohustuslik järgida). Materjalidega tutvudes on oluline jälgida, kas tegemist on suunise või tingimusega. Vt lisaks selgitusi 25.10.2021 vastuskirjast nr 15-1/3852-7⁹.</p>
	<p>3. Laevateede ning traalpüügi alade kattumine tuuleenergia tootmisaladega. Merealade planeeringus esile toodud laevateed ning planeeringus käsitletud traalpüügi alad kattuvad suures ulatuses mitmete tuuleenergeetika arendusaladega. Kuna alad on selgelt kattuvad, kas siis näeb planeering ette, et nad on täielikult tuuleenergeetika arengualast välistatud? Planeeringus ei ole siinkohal selget ülevaadet, kas piirkonnad välistatakse alade kattumise tõttu või ei. Selgema pildi saamiseks tuleks edasise planeerimise käigus tuuleenergeetika tootmisaladest välja jätta kattuvad laevateed ja traalpüügialad.</p>	<p>Tuuleenergeetika arendusalade väljaarendamisel tuleb järgida planeeringuga seatud tingimusi. Tuuleenergeetika arendusalad ei kattu laevateedega vaid veeliiklusaladega (aktiivsema meretranspordiga alad avameres). Veeliiklusalad ei välista automaatselt tuuleparkide arendamist. Transpordivõimaluste säilimiseks on määratud põhimõttelised läbipääsukoridorid ja koostoime täpsustamiseks järgmise etapi koostöökohustus Transpordiametiga (ptk 5.6.5 tingimused 10, 12 p, 12 q, 12 r). Selgitame, et nn reservalad on oma olemuselt kompromissettepanek,</p>

⁹ <https://adr.rik.ee/ram/dokument/11139293>

		<p>milleni on jõutud keerukate läbirääkimiste tulemusel arvestades erinevate huvigruppide seisukohti ja riigi arenguvajadusi. Selleni jõudmiseks tehti väga põhjalik andmetel tuginev eeltöö valdkondlike huvidega ministeeriumite esindajate osalusel, kes esindasid oma seisukohtade raames ka asjakohaste huvigruppide huve. Eesti mereala planeeringu seletuskirja kalanduse peatüki 5.2 suunised näevad muuhulgas ette vaba juurdepääsu säilitamist kalastusaladele (rannikupüük ja traalpüük), kalasadamatele ja lossimiskohtadele kalavarude efektiivseks kasutamiseks. <i>Vt pikemalt vastuskirjast.</i></p>
	<p>4. Tuulikute tuleneva müra mõju kaladele. Kas mereala planeeringus on ka teostatud mõjude hindamist, mis käsitleks tuuleturbiinidest tekitatud müra ja vibratsiooni mõju erinevatele kalaliikidele ning nende elupaikadele, rändekoridorile ja koelmualadele? Juhul kui mõjude hindamist teostatud ei ole, siis tuleks edasise planeerimise käigus läbi viia täpsem hinnang tuuleenergeetika mõjust vee-elustikule.</p>	<p>Eesti mereala planeeringu mõjude hindamise aruandes on käsitletud tuuleenergeetika arendamisega kaasnevaid mõjusid vee-elustikule, sh kaladele ning ette näinud leevendusmeetmed, mida tuleb järgida järgnevates etappides, et olulist keskkonnamõju vältida.</p>

		<p>Lisaks on tegevuskavva lisatud ja praeguseks hetkeks vajalik rahastus kalade rändeuuringu läbiviimisega alustamiseks kavandatud 2022.a riigieelarve strateegia eelnõus, analüüs viiakse läbi välitöödena kunstliku müraallika baasil. Uuring viiakse läbi aastatel 2022-2024. Täpsemat infot edaspidi saab sellel teemal Keskkonnaministeeriumi kalavarude osakonnast, kes on ka planeeringu tegevuskava p 3.1 alusel tegevuse eest peavastutajaks.</p>
	<p>5. Tuuleenergeetika kaablikoridorid. Merealade planeeringus on välja toodud kaks peamist kaablikoridori, mis läbivad Saaremaa lääneosa (Sõrve ja Salme piirkond). Kas planeeringus välja toodud kaablikoridorid on ette nähtud õhuliinide või maakaablitena? Planeering peaks siinkohal olema täpsem, et saaks kaablikoridoride jaoks vajalikke alasid ka eraldi käsitleda Saaremaa uues üldplaneeringus.</p>	<p>Eesti mereala planeeringuga on hõlmatud vaid mere territoorium, mistõttu ei ole võimalik maismaale siduvaid tingimusi selle planeeringuga määrata. Maismaa osas saab mereala planeering anda üldised suunised (soovitused) (seletuskirja ptk 5.16). Planeering toob välja, et maismaaühenduse tehniline lahendus (kaabel- või õhuliin, vajalikud parameetrid) ja maavajadus lahendatakse paralleelselt hoonestusloa menetlusega, kas planeerimis või projekteerimistingimuste menetluse</p>

		<p>kaudu kooskõlas kehtivate õigusaktidega. Seega mereala planeeringus pole määratud, kas Saaremaa lääneosas (Sõrve ja Salme piirkonnas) maismaal rajatakse ühendus õhu- või kaabelliinina. See selgub järgnevates menetlustes. Vt lisaks AS Eleringi selgitusi 25.10.2021 vastuskirjast nr 15-1/3852-7¹⁰. Oleme arvamusel, et Eesti mereala planeeringus on teemat kajastatud üleriigilisele planeeringule sobivas täpsusastmes ja antud suunised on piisavad järgmiste menetluste läbiviimiseks.</p>
	<p>6. Tuuleenergeetika kaabliühendused Merealade planeeringukaart otseseid kaabliühendusi Saaremaal hetkel ei kajasta. Kas edasise planeerimise käigus on ette nähtud perspektiivsed kaabliühendused ka Saaremaal või on kaablid Saaremaad läbivad ilma ühenduse võimaluseta?</p>	<p>Kuna mereala planeering ei saa anda siduvaid tingimusi maismaale, siis pole võimalik mereala planeeringuga sätestada, millise tehnilise lahendusega maismaal tegevusi kavandatakse (vt lisaks vastuse punkti 5). See selgub järgnevates menetlustes. Maismaale on määratud ühenduste loomise eelduseks olevad suunised.</p>

¹⁰ <https://adr.rik.ee/ram/dokument/11139293>

	<p>7. Tuuleenergeetika alade tootmismahud.</p> <p>Merealade planeering näeb küll ette tuuleenergeetika tootmisalad, kuid kas on ka seatud kindlad eesmärgid erinevate tuuleenergeetika alade energia tootmismahude kohta? See annaks ka selgema ülevaate või perspektiivi kavandatavate tuulikute arvust, kui seda teeb ainult potentsiaalsete arengualade väljatoomine.</p>	<p>Teie kirja alusel konsulteerisime ka Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumiga, kelle seisukoht on, et täpseid mahulisi eesmärgi tuuleenergeetika arendamiseks merealal ei ole võimalik välja tuua. Üksnes on võimalik, tuginedes energiamajanduse arengukava 2030-t täpsustava ja täiendavale teatisele „Riiklik energia- ja kliimakava 2030“, välja tuua, et mereala tuuleenergia üldine potentsiaal on 7000 MW. Tuulepargid (nii maismaal kui ka merel) on taastuvelektri osatähtsuse tõstmiseks suurima kasvupotentsiaaliga 5 (kasutustegur1 vahemikus 25...30+% maismaal ning 45...50+% merel). Tehnoloogia arenedes on elektrituulikute efektiivsus hüppeliselt kasvanud ning ka tuuleparkide rajamise kulud on oluliselt vähenenud. Seetõttu tuuleparkide rajamine on mõistlik viis meie energia- ja kliimapolitika eesmärkide (sh kliimanetraalsele</p>
--	--	---

		<p>energiatootmisele üleminek, varustuskindluse tagamine, taastuvenergia osatähtsuse kasv) täitmiseks.</p> <p>Planeeringuga määratud tuuleenergeetika jaoks sobivad alad realiseeruvad eeldatavasti ca 70% ulatuses. See näitab, et nii tehnoloogilistest aspektidest (sh erinevate meretuuleparkide vaheline puhverala), hoonestusloa etapis läbi viidavate täpsustavate uuringute tulemustest, kui ka meretranspordi vajadustest tulenevalt ei ole võimalik ega ka reaalne ala lausaliselt katta tuulikutega. Mereala planeeringu koostamise ajal on teada tuuleenergeetika arendusalade suurim võimalik ulatus, samas ei ole teada tuulikute paigutus (mis mh sõltub ka täpsematest uuringutest ja analüüsides lähtuvalt planeeringu tingimustest) ega täpsed parameetrid (selguvad tegevusloa etapis). Tulenevalt mereala planeeringu strateegilisest</p>
--	--	---

		iseloomust pole võimalik planeeringus määratleda erinevate tuuleenergeetika alade energia tootmiskahtusid.
	<p>8. Võimalik kompensatsioon Saaremaal</p> <p>Saaremaa vald on varasemalt teinud ettepaneku, et tekkiva tuulepargi käibest kindel osa suunata kohaliku avaliku ruumi arengusse. Nii nagu linnaruumis ehitades peab panustama tervikliku ruumi tekkimiseks avalikku ruumi (haljastus, kergliiklusteed jms) nii peaks ka elektritootjaid kohustama mingis osas panustama kogukonda. Olete küll vastanud, et see ei ole planeeringu ülesanne ja ettepanekut ei ole võimalik arvesse võtta. Saaremaa vald on jätkuvalt seisukohal, et kohaliku rahalise kasu suunamist kohalikule omavalitsusele tuleb planeeringus käsitleda. Praegusel juhul saab kohalik kogukond ainult negatiivse visuaalse häiringu, mida ei kompenseerita ei otsese rahalise tuluna ega ka Saaremaa elektriühenduse parandamisega.</p>	Viidatud kompenseerimise temaatika ei ole ruumilise planeerimise pädevuses (vt selgitusi 25.10.2021 vastuskirjast nr 15-1/3852-7) ¹¹ .
	<p>9. Mereala planeeringul korduvalt kattuvad kihid</p> <p>Mereplaneeringu kaardil leidub korduvalt erinevaid teemakihte, mis kattuvad mereplaneeringu jaoks välja toodud tootmisaladega. Näitena võib välja tuua laevateed ja traalpüügi alad. Kas edasise planeeringu käigus on kavas tuuleenergeetika tootmisalad liigendada vastavalt kihtide kattumisele?</p>	Selgitame, et planeering koosneb nii kaardirakenduses toodud ruumiandmetest kui ka seletuskirjas esitatud suunistest ja tingimustest. Need koos moodustavad ühe terviku. Planeeringu üks eesmärke on erinevate merekasutuste koostoime. Ruumiliselt kattuvate olukordade puhul annavad selguse seletuskirjas toodud tingimused ja suunised, mis reguleerivad, kuidas toimub edasine koostöö, erinevate

¹¹ <https://adr.rik.ee/ram/dokument/11139293>

		kasutuste koostoime ja tegevuste kavandamine. Planeeringuga täiendavaid liigendusi kajastada ei ole plaanis.
<p>20. Saaremaa valla, Muhu valla, Ruhnu valla, Saare Arenduskeskus SA, Saaremaa Ettevõtjate Liit MTÜ, Meretööstuse Liit MTÜ ja Energiaühistu MTÜ</p> <p>18.06.2021</p>	<p>1. Meretuuleparkide loomisega liigub elektritootmine Kirde-Eestist Lääne-Eestisse, kuid selle toimimiseks puudub saartel ülekandesüsteem. Selmet kanda üksnes „talumiskohustust“, tuleb saartel välja arendada planeeritavate meretuuleparkide/taastuenergiaüksuste liitumispunktide ja 330kv võrguühendused, et tagada saarte energiavarustuskindlus ning majanduse ja elu-olu arenguvõimalusi avardavad tingimused.</p> <p>Meie hinnangul on üheks väga atraktiivseks meretuulepargi Eesti põhivõrguga ühendamise variandiks uue võimsa (330 kV) ülekandesüsteemi rajamine maismaal läbi Saaremaa. Atraktiivsus ei seisneks ainuüksi mõistlikkuses meretuuleparkide jaoks, vaid see avaks mitmeid uusi võimalusi ka paljudele teistele ettevõtetele Saaremaal – nii olemasolevatele tegutsejatele kui ka täiesti uutele valdkondadele ja tegevustele. Sisuliselt tekiks Saaremaale väga suure võimsusega elektri ülekandesüsteem, mis avab võimalused ka väga suure tarbimismahuga liitujatele ja avaks võimalused täiendavateks investeeringuteks. Meretuuleparkide elektriühendused rajatakse väga töökindlatena, mistõttu oleks ka tarbimissuunal tagatud väga hea varustuskindlus.</p> <p>Üldkontseptsioonina pakume ühe võimaliku lahendusena välja alljärgneva ülekandesüsteemi võimaluse:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Olemasoleva Lihula – Virtsu õhuliini ja alajaamade rekonstrueerimine/arendamine. 	<p>Täname arvamuse eest. Oleme vastusseisukohtade väljatöötamiseks koostööd teinud AS Eleringi esindajatega, tutvustasime seisukohti ka töökoosolekul Saaremaal (09.09.2021). Eleringi selgituste järgi on põhivõrgu seisukohast kvaliteetne elektrivarustus saartel tagatud juba praegu ja tehtavad investeeringud tagavad kvaliteedi ka tulevikus. Selleks, et tõsta võimalikke tarbimis- ja tootmissuunalisi liitumisvõimsusi on praegu kokkulepitavad RRF¹² investeeringud toetamas olulisel määral saartel liitumisvõimsuste kasvu. Planeeritud RRF investeeringute eesmärgiks on suurendada taastuenergia tootmise võrku integreerimise võimekust. Tegevuste tulemusena suureneb</p>

¹²RRF – Taaskäivitamise rahastu <https://www.rahandusministeerium.ee/sites/default/files/Valistoetused/valistoetused-2020-12-03.pdf>

	<ul style="list-style-type: none"> • Uus merekaabel trassil Virtsu – Kagu-Saaremaa. Kagu-Saaremaa all peame silmas Laimjala piirkonna rannikut, kus merekaabel suunduks Saaremaa maismaale. • 330 kV õhuliin Laimjala piirkond – Lääne-Saaremaa (Karala-Üüdibe rannikulõik). 330 kV õhuliin võiks võimalikult palju kulgeda samas trassis ja olla maksimaalselt integreeritud olemasoleva 110 kV õhuliiniga. <p>330 kV alajaam Lääne-Saaremaal, kust lähtuvad merekaablid meretuuleparki. Eelnev kontseptsioon on väga esialgne ja üks võimalikest lahendustest ning arvukad detailid vajavad täpsustamist. Konkreetsed liinide asukohad, alajaamade asukohad, integreerimine olemasoleva Saaremaal asuva elektrisüsteemiga (sh. seotus alajaamades) jms. on veel detailselt lahendamata.</p>	<p>võrgu läbilaskevõime, samuti ka vastupidavus kliimamuutustele (tormikindlus). Toetuse abil investeeringute realiseerumisel tekib 110 kV võrgus tootmissuunalist läbilaskevõimsus kuni 185 MW, olenevalt alajamadest ning 330 kV võrgus suureneb tootmissuunaline läbilaskevõimsus kuni 310 MW, olenevalt konkreetsest alajaamast. Seoses Eesti-Läti merealade eelarendusprojektiga ELWIND kaalutakse ühe variandina 330 kV ülekandeliinide rajamist läbi Saaremaa maismaa osa, kuid selle saab rajada juhul kui see osutub sotsiaalmajanduslikult soodsaimaks variandiks ning selleks on tähtaegselt (2027 või 2028 aastal) kehtestatud kõik vajalikud planeeringud ning saavutatud maaomanikelt kasutusõigus. ELWINDi projektis asukoha valik tehakse vastava analüüsi valmides hiljemalt 2022 aasta esimeses kvartalis.</p>
--	---	--

		<p>Eesti mereala planeeringus on toodud tuuleenergeetika arendusalade kaablikoridoride põhimõttelised asukohad. Planeering võimaldab ka alternatiivseid asukohti, kui olulist keskkonnamõju ei kaasne. Seega on soovi korral võimalik kavandada ühendus ka üle Saaremaa. Juhime tähelepanu, et tuuleparkide liitumiseks maismaal olevate ülekandeliinide rajamine rannajoonest liitumispunktini on vajalik lahendada eraldi planeeringutega. Eesti mereala planeering annab maismaa liitumise kavandamiseks üldised suunised, kuid maismaad planeerida ja siduvaid tingimusi maismaale anda ei saa. Hetkel üheski kehtivas ega menetletavas planeeringus ega ka põhivõrgu investeringutekavas pole ette nähtud Saaremaale 330kV võrgu rajamist.</p> <p><i>Vt pikemat selgitust vastuskirjast.</i></p>
	<p>2. Nõustume ja toetame, et tuuleenergeetika peab merel olema prioriteet, kuid sama olulisena ja samas ajaraamis tuleks seal ette näha, et seda võivad merel arendada ka kogukonnad ise.</p>	<p>Nõustume, et kogukondlik energiatootmine on üks olulisi arengusuundi. Hajaenergeetikat</p>

	<p>Palume täiendada planeeringu punkti 5.6.1 selliselt, et kogukondlik energiatootmine oleks samuti lähiaja prioriteetseks suunaks ja võimaluseks. Tunnustame, et planeering kajastab põgusalt ka hajaenergeetikat ning märgib, et pikemas perspektiivis võib hajaenergeetika olla oluliseks arengusuunaks, mis võimaldab näiteks rannikukogukondadel arendada oma vajadusi katvaid energialahendusi. Ka Euroopa Liidu direktiividega nähakse ette kodanike energiaühenduste (uuenenud elektrituru direktiivis) ja taastuvenergiakogukondade (uuenenud taastuvenergia direktiivis) soodustamist. Kogukondlik energiatootmine on oluline viis suurendada taastuvenergia tootmist, aga veelgi olulisemaks võib pidada asjaolu, et see aitab suurendada ühiskonna aktsepteeritust taastuvenergiale ja seega ka rohepöördele. Kogukonnaenergeetika mudel on rakendatav juba täna, mistõttu peame oluliseks, et planeering kajastaks hajaenergeetikat aktuaalsemana kui kaugemas tulevikus potentsiaali omava suunana.</p> <p>Hetkel on punktis 5.6.1 toodud taastuvenergia tootmise suunistes lähiaja prioriteediks eelkõige tuuleenergeetika, pikemas perspektiivis laiemad taastuvenergia tootmisvõimalused (näiteks päikese- ja laineenergia) ning alles seejärel nimetatud kaugema tulevikuvisionina hajaenergeetika arendamist merealal, mis võimaldab näiteks rannikukogukondadel arendada oma vajadusi katvaid energialahendusi.</p>	<p>näeb võimalusena ka käesolev planeering (viidatud 5.6.1 suunised). Teie kirja alusel oleme teemat välja toonud ka ptk 5.16 p 7. Siiski märgime, et käesoleva mereplaneeringu lahenduses ei ole võimalik anda oluliselt täpsemaid suuniseid ja tingimusi hajaenergeetika arenguks, kuna puuduvad konkreetset tehnoloogilised lahendused, mis võimaldaksid piisavas täpsusastmes planeeringulahenduse mõjude hindamise läbiviimist. Praegune lähenemine, kus mereplaneering ei määra hajaenergeetika arenduseks täpseid tingimusi, kuid näeb seda ühe võimaliku arengusuunana, võimaldab kasutusele võtta ka innovaatilisi, seni teadmata lahendusi. Eelnevast tulenevalt ei pea me otstarbekaks planeeringu praeguses ajaraamis hajaenergeetika võimaluste täpsemat käsitlemist.</p>
3.	Soovime, et merealade planeering oleks terviklik, sisaldades kõiki vajalikke mõjuanalüüse ja hinnanguid, langetamaks põhjendatud otsus energeetikavõrgustiku rajamiseks. Kaasnevaid mõjuanalüüse/hinnanguid ei saa edasi lükata hoonestusloa protsessi, ega seada kohustuseks kohalikele omavalitsustele, vaid need tuleb ära teha	Oleme seisukohal, et üleriigilise planeeringu täpsusastmes on läbi viidud kõik vajalikud mõjuanalüüsid ja hinnangud.

	<p>merealade planeeringu käigus, kui võrd muidu ei täida planeering oma peamist ülesannet, milleks on energeetikavõrgustiku rajamiseks sobivate alade määramine.</p> <p>Mereplaneeringu algatanud Vabariigi Valitsuse korralduses on kirjas, et planeeringuga määratakse kindlaks, kus ja mis tingimustel mingeid tegevusi ellu viiakse. Mereala planeeringu lähteseisukohtade ja mõjude hindamise välja töötamise kavatsuses (KSH VTK) on kirjas, et mereala ruumilisel planeerimisel tuleb arvestada rannikukogukondade pikaajaliste ruumiliste vajaduste ja väärtustega, mis mõjutavad rannikuala kasutust ja elukeskkonna atraktiivsust ning erinevate tegevuste elluviimist merealal. Täna pole selgelt välja toodud olulisemad kavandatavad muudatused võrreldes olemasoleva olukorraga. Näiteks nähakse küll ette meretuuleparkide tulekut, millele on seatud niiõelda sotsiaalne puhver (11,1 km rannajoonest), kuid selle puhvri mõju ja visualiseeringuid pole hinnatud.</p> <p>Viidates planeeringule, selgub vaba vaatevälja jätmise võimalikkus ja asukoht visuaalsete mõjude hindamisel hoonestusloa menetluse käigus, millele eelnevalt tuleb teha maastike inventuur. Viidates planeeringu KSH-le aga ei tohiks hoonestusloa etapis arendaja maastikke inventeerida, vaid seda tuleks teha mingil üldisemal tasandil, näiteks valla üldplaneeringu raames. Et kohalikud omavalitsused ei saa oma planeeringutes merd planeerida, nende üldplaneeringute lähteülesanded on juba ammu lukus või suisa planeeringud valmis ning tuulepargi arendajad ei saa ilma maastiku hindamiseta edasi liikuda, siis on tegemist absurde konstruktsiooniga, mille tulemusel pole võimalik planeeringut rakendada. Ometigi peaks planeeringu ülesandeks olema konkreetse suunise andmine, kuhu saab meretuulikuid püstitada.</p>	<p>Üleriigiline mereplaneering kavandab tuuleenergeetika arendamiseks sobivaid alasid, mitte tuuleparke, kus on teada tuulikute formatsioonid ja tuulikute täpsed asukohad. Mereala planeeringu koostamise ajal ei ole teada tuulikute paigutus (mis mh sõltub ka täpsematest uuringutest ja analüüsides lähtuvalt planeeringu tingimustest) ega täpsed parameetrid (selguvad tegevusloa etapis) ning seetõttu visualiseeringute tegemine pole võimalik. Üleriigilise planeeringu täpsusastmes planeeringu elluviimisega kaasnevaid mõjusid hinnates on õigusruumist tulenevalt fookuses detailsemale tasandile suuniste andmine mõjude leevendamiseks. Eesti mereala planeeringus on erinevalt naaberriikide nt Läti ja Rootsi planeeringutest pööratud tuuleenergeetika arendamisega kaasnevatele sotsiaalsetele, sh visuaalsetele mõjudele põhjalikku tähelepanu.</p>
--	---	--

		<p>Arvestades laekunud tagasisidet on täpsustatud mõjude hindamise aruannet (ptk 4.4.1.6.2, tuulikute visuaalne mõju) ja planeeringu seletuskirja (ptk 5.6.5). Planeering sätestab suunisenä, et silmapiir peab olema liigendatud, st mitte kaetud lausaliselt tuulikutega ning selleks on soovitatav otsida võimalusi tuulikutest vabade alade jätmiseks tuuleenergeetika arendusaladesse lõikudes, kuhu koonduvad väärtustatud vaatekohad. Tuulikutest vabade alade jätmise võimalikkus, asukoht ja ulatus selgub visuaalsete mõjude hindamise raames hoonestusloa staadiumis, kumulatiivselt kõrvalolevate tuuleparkidega ja kaasates kohaliku omavalitsust. Tingimuste alajaotuses (ptk 5.6.5 tingimus 12 l) on täiendatud KMH/loamenetluse staadiumis läbiviidava maastiku ja visuaalsete mõjude hindamise juhtnõore. Maastike inventeerimise läbiviimise osas on võimalusi mitu - Saare valla üldplaneeringu</p>
--	--	--

		<p>raames, arendajate koostöös alade lõikes või muu tegevuse raames. Kõik nimetatud variandid täidavad sama eesmärgi ja annavad paindlikkuse kõige parema variandi valimiseks.</p> <p><i>Vt pikemat selgitust vastuskirjast.</i></p>
	<p>4. Soovime, et merealade planeering ei seaks ohtu laeva- ja lennuühendust mandri ja saarte vahel.</p> <p>Transport saartele sõltub paljuski ilmastikust. Vähendamaks transporti veelgi keerulisemaks tegevaid faktoreid, tuleb arvestada lennu- ja laevakoridoridega ning võimalusel neid mitte muuta, vaid valida arendamisel prioriteetseks alad, mis ei jää saarte põhiliste transpordikoridoride ette.</p>	<p>Mereala planeering ei sea ohtu laeva ja lennuühendusi. Transpordivõimaluste säilimiseks on määratud veeliiklusalad, põhimõttelised läbipääsukoridorid ja koostöökohustus Transpordiametiga (ptk 5.6.5 tingimused 10, 12 p, 12 q, 12 r).</p> <p><i>Vt pikemat selgitust vastuskirjast.</i></p>
	<p>5. Merealade ekspluateerimisega tekkiva täiendava potentsiaali parimaks rakendamiseks tuleb planeerida ja kavandada ka merealadel asuvate arenduste teenindamiseks vajalikud taristulahendused – sadamad, veeteed, maismaaligipääsud sadamatele jms.</p> <p>Merealade planeering peab hõlmama ka maismaa-rannikul soovitavaid arenguid. Merealade tuleviku planeerimisel tuleb ette näha kõiki meretööstuses tekkivaid võimalusi Eesti meremajanduse pikaajalise rahvusvahelise konkurentsivõime tagamiseks.</p> <p>Eelkõige on oluline, et Eestisse jääb ka merele ehitatavate tuuleparkide, vesiviljelusrajatiste ja teiste valdkondlike arenduste teenindus- ja logistiline võrk. See</p>	<p>Tunnustame positiivse koosmõju otsimise soovi maismaa ja aktiveeruva merekasutuse vahel. Ka mereala planeeringu ptk 5.16 kajastab meri-maismaa seoseid, annab suuniseid üldplaneeringutele ning avab merekasutuse arenguga kaasnevaid võimalusi. Kuna mereala planeeringu alaks on vaid mere territoorium, ei ole võimalik maismaale siduvaid tingimusi</p>

	<p>nõuab täiendavaid planeeringuid rannikualade, teede- ja elektrivõrkude ning tuleviku tööjõuvajadusi arvestavate õppekavade arendamiseks, millele seni on vähe tähelepanu pööratud.</p> <p>Mereriigi tõrgeteta toimimise tagatiseks on läbi mõeldud, kaasaegne ja aastaringselt kasutatav sadamate ja veeteede võrk, mis pakub lisaks meresõiduohutuse tagamisele ka asjakohast ja kvaliteetset kaldateenust. Täna on Eesti sadamate potentsiaal rakendamata, muuhulgas ka meri-meri tegevusvaldkondades, kus kogu logistikaahel on seotud meritsi toodud ja meritsi viidavatele materjalidele/toormeile/toodetele lisandväärtuse andmisega piirkonnas asuvate ettevõtete poolt.</p>	<p>määrata ja teemaga selles planeeringus detailsemalt tegeleda. Samas toetavad üldised põhimõtted valdkondade arengut ja vajalike arenduste elluviimist põhimõtetele vastavalt ei takistata.</p>
	<p>6. Meretuulepargi olemasolu võib põhjustada kitsendusi muule majandustegevusele konkreetses piirkonnas ja see tuleb kompenseerida, saavutamaks laiem kogukondlik kokkulepe soovitud arengute käivitumiseks. Palume planeering siduda Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi poolt ette valmistatava seaduseelnõuga seoses meretuuleparkide talumistasuga kohalikele elanikele ja omavalitsustele.</p> <p>On mõistetav, et meretuulepargi olemasolu võib põhjustada kitsendusi muule majandustegevusele konkreetses piirkonnas, näiteks traalpüügile. Sellisel juhul tuleks mõjutatud ettevõtjatele ette näha põhjendatud määral kompensatsioon, mille jaoks on võimalik kasutada osa tuuleparkide hoonestustasust. Seejuures on oluline arvesse võtta, et tuulepargi olemasolu võib sadama operaatori, aluste omanike jt. jaoks majandustegevuse mitmekesisumise tõttu tõenäoliselt kujuneda märkimisväärseks täiendavaks tuluallikaks.</p>	<p>Kompenseerimise temaatika ei ole ruumilise planeerimise pädevuses. Küll aga teevad Rahandusministeerium ning Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium tihedat koostööd nii seaduseelnõu (kohaliku kasu mehhanism) kui ka planeeringu menetluses, et vajalik kompensatsioonimehhanism tekiks. Teie poolt esitatud ettepanek on Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumile edastatud ja kohaliku kasu temaatika küsimustes edaspidi palume nende poole pöörduda.</p>
	<p>7. Palume planeeringusse jätta sisse võimalus arvestada ka uute perspektiivikate tehnoloogiate rakendamisega taastuenergia ja kliimaeesmärkide täitmisel.</p>	<p>Mereala planeeringu koostamisel, arvestades nõuetega mõjude</p>

	<p>Planeering ei tohiks olla seotud ainult ühte liiki tehnoloogiatega ja täna üldtuntud võimalustega, mistõttu palume planeeringu konteksti käsitleda laiemalt taastuvenergeetika vaatest ja mitte eelistada üht lahendust teisele. Palume meretuuleparkideks sobivaks markeeritud alade juures käsitleda võimalusi ka teistsugusteks energiatootmisviisideks ja muuhulgas käsitleda neid alasid ka kui erinevateks vesiviljeluslahendusteks sobivaid.</p> <p>Muu maailma eeskujul saaks näiteks vesiviljelusüksusi/kalakasvatuse meretuuleparkides otse varustada energiaga, kalakasvatussumpasid kinnitada tuugenite jalamitele ja ühendada tuuleparkide kui ka vesiviljelusüksuste hooldus/teenindus. Selliselt saaks energia tootmiseks planeeritud alasid topelt kasutada ja on võimalik mujal merel koormust vähendada.</p>	<p>hindamiseks, on läbivalt soositud innovatsiooni. Näiteks on kavandatud tuuleenergeetika ala soovi korral ujuvvundamendiga tuuleparkide kavandamiseks. Samuti pole kindlaks määratud tuulikute tüüpe, sätestatud on tuuleenergeetika arendamise lähtekohad ptk 5.6.2, mis on tunduvalt paindlikum lähenemine. Innovatsiooni on soositud ka kiiresti areneva tehnoloogiaga vesiviljeluse arendamiseks, mis võib aidata kaasa merekeskkonna seisundi parendamisele, sest pole määratud tegevuseks lubatud kitsaid alasid, vaid on nimetatud üksnes seda välistavad alad. Samuti mereplaneeringu seletuskirja ptk 5.6.5 suunis nr 1 toob välja, et tuuleenergeetika arendusaladel on soositud vesiviljeluse (kalakasvandused, vetika- ja karbikasvatus) arendamine, et saavutada positiivne koosmõju.</p>
	8. Soovime, et meretuuleparkide kontekstis määratletaks ära ka tuulepargi amortisatsioonijärgsed tegevused ja muu hoolduse ning käitlusega seonduv.	Keskkonnavalaselt on lammutamise (e demonteerimise aegsed) mõjud

	<p>Leiame, et planeering peaks käsitlema ka tuuleparkide tulevase võimaliku sulgemise ehk töö lõpetamise teemat. Erinevate mõjuuringute kontekstis tuleks arvesse võtta ka tuuleparkide nn. sulgemise mõjud ja kaasnevad tegevused, muuhulgas lammutamise/demonteerimise/teisaldamise kohustus.</p>	<p>sarnased ehitusetapiga. Lammutamise ja demonteerimisega seotud mõjusid on käsitletud mõjude hindamise peatükis 4.2.5 Merepõhja elupaigad ja elustik ning peatükis 4.5.1 Kalad. Mõlema viidatud peatüki lõpus on keskkonnameetmete sõnastusi täpsustatud, et kajastuks vajadus hinnata tegevusloa etapis tuuleparkide rajamisega kaasnevaid nii ehitusaegseid kui demonteerimisaegseid mõjusid. Selle põhjal on täpsustatud ka planeeringu tingimusi. <i>Vt pikemat selgitust vastuskirjast.</i></p>
<p>22. Sunly Wind OÜ 17.06.2021</p>	<p>1. Merelindude rändekoridorid</p> <p>Viidates meie 16.09.2020 saadetud ettepanekule täiendada planeeringu ja Mõjuhinnangu materjale merelindude rändekoridoride osas täname, et olete seda teinud. Siiski soovime tähelepanu juhtida vastuolule ja eksitavale infole ning palume selgitada, miks Rahandusministeeriumi poolt tellitud Eesti Ornitoloogiaühingu 2016. aasta mereala planeeringu alusuuringu rändekoridoride kaarte (joonised 13 ja 14) on planeeringu lk 46 kaardil nr 9 vaid osaliselt kuvatud (Kõpu poolsaare juurest lõunasse rändekoridor katkeb).</p>	<p><i>Ülesehituse mõistmiseks vt pikemalt vastuskirjast.</i></p> <p>Selgitame, et Eesti asub kahe suure rändete ristumiskohas. Üks on seotud Venemaa tundrates peitsevate ning arktiliste ranniku- ja veelindudega, teine Soomes ja põhja pool pesitsevate lindudega. Lisaks toimub üle mere ka maismaalindude ränne. Seega on Eesti mereala lindude poolt aktiivses kasutuses.</p>

	 <p>Joonis 13. Veehindade kevadrände jatkumise Lääne-Eestis. Suured nooled –0,5 milj. veelindu, väikesed nooled –0,1 milj. veelindu, punased nooled – üldsummad rände mudelkaardil (Karesoo, Letto ja Luutsiste 2011).</p> <p>Joonis 14. Veehindade sügisrände jatkumise Lääne-Eestis. Suured nooled –0,5 milj. veelindu, väikesed nooled –0,1 milj. veelindu, punased nooled – üldsummad rände mudelkaardil (Karesoo, Letto ja Luutsiste 2011).</p> <p>TUNDLIKUD ALAD JA KAVANDATAVAD TUULEENERGEETIKA ALAD 1:200 000. KALDA- JA LÄÄNE- EESTI KORRIGIIRITUS</p> <p>Mereala-planeering lk 46, kaart nr 9.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Planeeringu lk 44 kaardil nr 5 on punasega tähistatud Lääne-Eesti mandri ja saarte vahel lindude läbivõttes eriti oluline ala. Samas lk 47 kaardil nr 9 võib olulisemate kevad- ja sügisrände suundadena näha pigem üle Hiiumaa toimuvat rännet. Palume vastuolu kõrvaldada ja kaarte täpsustada. Meie andmetel peaks näiteks Lääne-Eesti mandri ja saarte vahel toimuv kevadränne olema intensiivsem kui Saaremaast ja Hiiumaast läänes kuvatud joon. • Palume täpsustada ka lk 46 kaardi nr 9 legendis olulisemate kevad- ja sügisrände suundade puhul, et tegu on merelindude rändekoridoridega. • Mõistame, et eelnimetatud kaardid on suure üldistatuse astmega ning skemaatilised, mille põhjal pole võimalik täpset lindude rändekoridori tuvastada, kuid palume siiski arvestada, et suunanoolte joonte laius ja värvi tugevus mõjutab ka arusaamist sellest, kui oluliste aladega on tegu. Praegu on näiteks kogu Hiiumaa põhjarannik ülevalt kaetud koridori joontega, kuigi reaalne lindude rändekoridor nii suurt mereala just näidatud asukohas viidates alusuuringule siiski ei hõlma. 	<p>Selleks, et planeeringulahenduse elluviimisel ei kaasneks olulist mõju linnustikule, on planeeringu koostamisel ja mõjude hindamisel lindudele suurt tähelepanu pööratud. Tellitud on kolm erinevat analüüsi¹³ ning tehtud sisutihedat koostööd Eesti Ornitoloogiaühinguga. Seatud on tingimused jätkutegevusteks, sh erinevate uuringute läbiviimiseks. Tingimused on kohustuslikud järgimiseks. Skeemkaardid on illustratiivse tähendusega, sh skeemkaart nr 9. Kinnitame, et skeemkaartide vahel vastuolu puudub ja planeering ei esita eksitavat infot. Skeemkaardil nr 9 on üldistatult (valdavalt järgides uuringus välja toodud nõ jämedamaid nooli) visualiseeritud alusuuringute info. Üleriigilisele planeeringule omaselt on esitatud skeemkaardid suure üldistusastmega. Samas on seda olulisem skeemkaartide visuaalne loetavus, mistõttu ei saa nt Hiiumaa</p>
--	--	--

¹³ <http://mereala.hendrikson.ee/uuringud.html>

		<p>põhjaranniku suunanooli paigutada üksteise peale ja skeemil visualiseeritud nooli võtta üks ühele. Üldistusastme rõhutamiseks on valitud ka legendis nimetus „suunad“. Skeemkaardi on planeeringuprotsessi käigus üle vaadanud ja selle korrektsust kinnitanud Eesti Ornitoloogiaühing. Eelnevast tulenevalt ei pea me skeemkaartide korrigeerimist vajalikuks.</p> <p>Lisasime vastava täpsustuse lk 46 kaardile nr 9.</p>
	<p>2. Meretuuleparkide visuaalse mõju hindamine</p> <p>Jääme oma varasemalt esitatud seisukohtade juurde, et mereala planeering peab andma vastuse, kuhu saab tuulikuid rajada ja kuhu mitte. Tuuleparkide visuaalset mõju ehk tuulikute kõrgust, kaugust, asetust ja maismaalt avanevaid vaateid peetakse üheks olulisimaks meretuuleparkidega kaasnevaks mõjuks.</p> <p>Planeering nimetab terminit „vaba vaateväli“, mis on aga sisustamata, samuti ei räägita sellest Rahandusministeeriumi enda poolt tellitud juhendmaterjalis¹⁴ ega ka keskkonnamõju hindamise ja keskkonnajuhtimissüsteemi seaduses või planeerimisseaduses. Uute mõistete kasutamine ilma neid defineerimata ja</p>	<p>Eesti mereala planeering annab vastuse, kuhu saab tuulikuid rajada ja kuhu mitte. Tuulikuid on võimalik rajada tuuleenergeetika aladele. Väljaspoole tuuleenergeetika alasid tuulikuid rajada pole lubatud. Selgitame täiendavalt, et üleriigiline mereplaneering kavandab tuuleenergeetika arendamiseks sobivaid alasid, mitte konkreetseid</p>

¹⁴ Meretuulikuparkide arendamise edendamiseks visuaalse mõju hindamise meetodiliste soovitude juhendmaterjal. AB Artes Terrae, 2021.

	<p>allikatele viitamata pole kuidagi kooskõlas planeeringu eesmärgiga leppida kokku Eesti mereala kasutuse põhimõtetes. Rõhutame, et mõisted peavad planeeringus olema defineeritud selgelt ja üheti mõistetavalt ja/või sisustatavad läbi konkreetsete viidete kasutatud allikatele. Pole aktsepteeritav, et sellised mõisted nagu näiteks „vaba vaateväli“ või „sotsiaalne häiring“ on sisustamata, ometi sõltub nende hilisemast tõlgendamisest väga palju, kaasa arvatud see, kas mereala planeeringus kajastatud meretuuleenergia aladele on üldse võimalik tuuleparke ehitada.</p> <p>Planeering toob välja, millistes rannikupiirkondades on tuulikute paigutamisel eriti oluline jätta vaba vaateväli ning et vaateväljad asuvad Saaremaa läänerrannikult ning Ruhnu põhjatipus paiknevate rannikulõikudelt vaadatuna (skeem 5.6.5.1). Kuna vaba vaateväli on suvaliselt tõlgendatav, siis saab öelda, et nimetatud asukohtadest ei tohi tuulikuid üldse näha olla. Rannikule kõige lähemale arendatavad tuulepargid asuvad 11,1 km kaugusel rannikust, seega jääksid kahjuks pea kõik meretuuleparkide alad nõutud vaba vaatevälja sisse ning planeeringuga leitud meretuuleenergia alad realselt ei eksisteerigi, kuigi näiliselt on neid planeeringu kaardil hulgaliselt.</p> <p>Veelgi enam, planeeringu kohaselt selgub vaba vaatevälja jätmise võimalikkus ja asukoht <u>visuaalsete mõjude hindamise raames hoonestusloa menetluse staadiumis, kumulatiivselt kõrval olevate tuuleparkidega ja kaasates kohalikku omavalitsust. Sellele peab eelnema aga maastike inventuur, mida mereala planeeringu raames ei ole tehtud. Viidates Mõjuhinnangule (lk 165), on „vajalik ühe metodoloogia alusel tehtav üldine kaardistus, mitte erinevate arendajate poolt ja eeldatavalt erineva metodoloogia alusel tehtud kaardistused /.../ Võimalik on maastike inventeerimine läbi viia näiteks koostatava Saare valla üldplaneeringu raames või muul üldisemal tasandil.“</u> Kohalikele omavalitsustele üritatakse panna kohustus üldplaneeringute menetlemise staadiumis, kus täiendavate ülesannete lisamine võib olla väga</p>	<p>tuuleparke, kus on teada tuulikute formatsioonid ja tuulikute täpsed asukohad. Mereala planeeringu koostamise ajal ei ole teada tuulikute paigutus (mis mh sõltub ka täpsematest uuringutest ja analüüsides lähtuvalt planeeringu tingimustest) ega täpsed parameetrid (selguvad tegevusloa etapis). Üleriigilise planeeringu täpsusastmes planeeringu elluviimisega kaasnevaid mõjusid hinnates on õigusruumist tulenevalt fookuses detailsemale tasandile suuniste andmine mõjude leevendamiseks. Eesti mereala planeeringus on, erinevalt naaberriikide Läti ja Rootsi planeeringutest, pööratud tuuleenergeetika arendamisega kaasnevatele sotsiaalsetele, sh visuaalsetele mõjudele põhjalikku tähelepanu. Nõustume, et tuuleparkide visuaalne mõju on üks oluline meretuuleparkide rajamisega kaasnev mõju teiste seas. Tuuleenergeetika tootmiseks sobilikud alad valiti teadvustades, et</p>
--	--	---

	<p>keeruline, kui mitte võimatu. Sisuliselt puudub kohustatud osapool, kes peaks maastike inverteerimisega tegelema ning meretuuleparkide arendamine võib seiskuda pikemaks ajaks.</p> <p>Lisaks eeltoodule tuleb veelgi olulisemana märkida, et mereala planeerimine ei ole kohaliku omavalitsuse ülesanne. KOKS § 6 lõike 1 kohaselt on omavalitsusüksuse ülesanne korraldada <u>vallas või linnas</u> sotsiaalteenuste osutamist, sotsiaaltoetuste ja muu sotsiaalabi andmist, eakate hoolekannet, kultuuri-, spordi- ja noorsootööd, elamu- ja kommunaalmajandust, veevarustust ja kanalisatsiooni, heakorda, jäätmehooldust, ruumilist planeerimist, valla- või linnasisest ühistransporti ning valla või linna teede ehitamist ja korrashoidu. Omavalitsusüksuse pädevuse ega ülesannete hulgas ei ole ega saa olla mereala planeerimist. PlanS § 4 lõike 2 kohaselt on planeerimisalase tegevuse korraldaja (kelleks vastavalt sama paragrahvi lõikele 1 on ka Rahandusministeerium) ülesandeks muuhulgas planeeringu elluviimisega kaasnevate asjakohaste majanduslike, kultuuriliste, sotsiaalsete ja looduskeskkonnale avalduvate mõjude hindamine, sealhulgas keskkonnamõju strateegilise hindamise korraldamine. Et kohalikel omavalitsustel puudub õigus merd planeerida ning et ilma maastiku hindamiseta ei saa hoonestusloa protsessis visuaalseid mõjusid hinnata, siis on tegemist tupikuga meretuuleenergia arendamises. Planeering määratleb näiliselt meretuuleenergia alad, kuid meretuuleparke arendada pole seal võimalik.</p> <p>Mõjuhinnang nendib, et kui kavandada tuulikud kaugemale merealasse (nt 20 km rannikust, et vältida suurima mõjuga ala langemist ka maismaale), siis tähendaks see tuuleenergia alade kahanemist ca. poole võrra, mis ei toeta aga Eesti kliimaeesmärke. Rõhutame, et on väga oluline saavutada ühiskondlik kokkuleppe tuulikute kauguse osas just praeguses strateegilise planeerimise faasis. Selleks on aga vaja meretuulikud ühiskonna jaoks visualiseerida olulistest vaatekohtadest, mis selguvad</p>	<p>tuulikud saavad olema rannikule nähtavad. Seda arvestati tegevusloa tasandile tingimuste ja suuniste ning põhjaliku uuringute raamistiku ja teiste oluliste jätkutegevuste valikul. Järgmises etapis, hoonestusloa menetluses, läbiviidavate uuringute tulemusel selgub konkreetse asukoha eripära ja tehnoloogilisi lahendusi arvestades, millises mahus ja parameetritega ning kuhu täpselt on võimalik planeeringus valitud aladel tuulikuid panna. Seejuures on kohustus hinnata maastiku- ja visuaalseid mõjusid. Hindamist peab teostama vastav ekspert kasutades väljatöötatud juhendmaterjali või samaväärset üldtunnustatud meetodikat, mis on Eesti oludele vastav, kaasates kohaliku omavalitsust ja ranniku kogukonda (planeeringu ptk 5.6.5 „Tuuleenergeetika suunised ja tingimused“ tingimus 12 l). Samuti on planeeringuga sätestatud erinevad leevendavad meetmed (nt eelistada samas kõrguslikus suurusjärgus tuulikuid, liigendada</p>
--	---	--

	<p>maastike inventeerimisel. Seejuures tuleb maastikud inverteerida juba Eesti mereala planeeringu raames.</p> <p>Me ei nõustu Rahandusministeeriumi seisukohaga, et meie ootust näha visuaalse mõju hinnangut Eesti mereala planeeringu osana, ei ole võimalik täita. Meretuulepargi detailse täpsusega visualiseerimine on küll järgmise menetlusetapi – hoonestusloa menetluse – ülesanne, kuid see ei vabasta riikliku tasandi planeeringut kohustusest vastata küsimusele – kas ja kuhu on võimalik meretuuleparke rajada? See aga eeldab visuaalsete mõjude korrektset hindamist vastavalt Rahandusministeeriumi enda poolt tellitud juhendmaterjalile¹⁵. Visuaalse mõju osas tuleb eksperdil teha argumenteeritud otsus juba strateegilise planeeringu käigus, mitte lükata seda edasi tulevikku. <u>Tegemist pole vaid meie ootusega, vaid vastavalt planeerimisseaduse § 14 lg 2 punktidele 7 ja 12 on mereala planeeringu ülesandeks mh ka kaldaga püsivalt ühendamata ehitiste asukoha ja üldiste ehitustingimuste määramine ning energeetika-, gaasi- ja sidevõrgustiku rajamiseks sobivate alade määratlemine. Ilma visuaalseid mõjusid hindamata pole võimalik väita, et planeeringus leitud potentsiaalsed tuuleenergia alad on praktikas üldse kasutatavad.</u></p> <p>Meretuulikute visuaalse mõju olulist ei tohiks mereala planeeringus alahinnata. Näiteks tühistas hiljuti UK kõrgem kohus kohaliku elaniku nõudmisel Vattenfalli 1800 MW Norfolk'i Vanguardi meretuulepargi projekti arendusloa visuaalsete mõjude puuduliku hindamise tõttu¹⁶. Strateegiline planeerimine peab suutma probleeme ennetada ja lahendada palju varem, kui selleks on kohtumenetlus, ning planeeringu kehtestamisega peab oluliselt vähendama ebakindlust tuuleenergia projektide elluviimisel.</p>	<p>tuulenergeetika arendusalasid, otsida võimalusi tuulikute vabade alade jätmiseks kõige suurema mõjuga alas asuvatel vaatekohtadel), mis on välja töötatud mh koostöös visuaalsete mõjude hindamise eksperdiga.</p> <p>Planeeringu ja mõjude hindamise materjale on selguse huvides korrigeeritud. Mõiste „vaba vaateväli“ on asendatud „tuulikute vaba alaga“. Täiendatud on mõjude hindamise aruannet, eristatud on ptk 4.4.1.6.2 Tuulikute visuaalne mõju. Samuti on aruannet täiendatud näitliku kirjeldusega, kuidas läbi viia ühes rannikulõigis tuulikute vaba ala jätmise analüüsi (ptk 4.4.1.6.2, tuulealade liigendamise alajaotuse lõpuosas). Täiendatud on ka mõjude hindamise lisa nr 3, mis annab detailse ülevaate läbiviidud vaadete analüüsist ja selgitab üldist lähenemist. Samas ei ole viidatud</p>
--	--	--

¹⁵ Meretuulikuparkide arendamiseks visuaalse mõju hindamise meetodiliste soovitude juhendmaterjal. AB Artes Terrae, 2021.

¹⁶ <https://renews.biz/66580/>

	<p>Meretuuleparkide kumulatiivseid mõjusid tuleb hinnata strateegilisel tasemel. Palume täpsustada, kuidas on mõeldud läbi viia kumulatiivsete mõjude hindamine hoonestusloa protsessis, kas kõrvalolevate ja lähedalasuvate tuuleparkidega, mis on alles arendusjärgus või mis on juba valmis ehitatud? On teada, et hetkel arendatakse paralleelselt mitut meretuuleparki, kuid on arusaamatu, kuidas sellises olukorras saab ja peab paralleelsete arenduste mõjusid hindama. Kuidas saab teatud ala arendaja arvesse võtta naaberarendaja plaane – kas arendaja peab neid ise eeldama või kooskõlastama, millises ajaraamis see toimub, kes protsessi koordineerib ja otsused langetab? Juhul kui peab kumulatiivset mõju hindama ka arendusjärgus olevate tuuleparkidega, siis võib tagajärjeks olla, et iga arendaja hindab mõjusid erinevalt, mis aga ei aita täita kumulatiivse hindamise põhilist eesmärki. Just seetõttu peabki meretuuleparkide kumulatiivse mõju hindamisega tegelema praegusel mereala strateegilise planeerimise tasemel.</p> <p>Toonitame, et Eesti on liitunud Euroopa maastikukonventsiooniga toetamaks selle põhimõtteid ja eesmärke, sh ka maastike hindamise ja väärtustamise vajadust, mis peaks olema iga planeeringu aluseks. Riik peab kaitsma maastikku kui ressursi ning inimese elukeskkonda, millest sõltub inimese heaolu ja tervis. Maastiku ja tuulikut visuaalset hindamist ei tohiks ei strateegilisel tasandil ega projektitasandi faasis eirata. Need kokkulepped tuleb kõigepealt, st strateegilisel tasandil sõlmida ja alles seejärel saab edasi liikuda. Meretuuleparkide arendajatele oleks eriti vajalik rannikumaastike tundlikkuse hindamine tuuleparkide suhtes, mis annaks selgema arusaamise, kuidas tuulikuid paigutada ja seega võimaluse kaaluda leevendusmeetmeid. Selleks tuleb esmalt maastikud kirjeldada ja hinnata nende väärtus, ning seejärel saab läbi viia maastike tundlikkuse hindamise tuulepargi suhtes.</p>	<p>lisa nr 3 otseseks juhtnööriks edaspidistes etappides vaid selgitab üleriigilise planeeringu mõjude hindamise sisu. Rõhutame, et planeering ei nõua lausalist, tuulikutest vaba rannikuvaadet vaid toob välja kohad, kus on eriti oluline otsida võimalusi tuulikutest vaba ala jätmiseks. St ei ole planeeringu kohaselt vaja ette näha erinevaid vaatekoridore ühelt lõigult, mis välistaks tuuleenergeetika arendamise alal nr 2. Kuna väljatoodud rannikulõigud koondavad endas olulisi vaatekohti (põhinedes maakonnaplaneeringule, Saarte Geopargi rannikuobjektidele ja RMK puhkekohtade informatsioonile) on nendes lõikudes vajalik kaaluda võimalusi tuulikutest vabade alade jätmiseks. See, kas tuulikutest vaba ala jätmine on võimalik ja kus ala täpsemalt paikneb, selgub loamenetluse ja KMH raames läbiviidava analüüsi käigus. Eesti mereala planeeringus on antud suuniseid (soovitav järgida) ja seatud tingimusi</p>
--	--	---

	<p>Me ei ole nõus, et tuulikute visuaalse mõju puhul on tegemist sotsiaalse häiringuga, nagu seda väidetakse Eesti mereala planeeringu põhilahenduse seletuskirjas. Põhilahenduse seletuskirjas tuuakse välja, et tuleks kaaluda tuuleenergeetika arendamisega kaasneva visuaalse mõju kui sotsiaalse häiringu leevendamiseks täiendavaid suuniseid. Kuigi leiame, et käesolevas menetlusetapis ei tohiks piirduda vaid suunistega, siis veelgi enam – ka suunised on puudulikud. Nii on seletuskirjas kirjas, et määratluste „suurima mõjuga ala“ ja „nähtavusala“ sätestamist planeeringuga ei peeta otstarbekaks, kuna tegemist on informatiivse lähtekohaga edasise täpsema mõju hindamise jaoks. Lisaks, nagu eelnevalt juba öeldud, siis jääb seletuskirjas arusaamatuks, mida peetakse silmas termini „vaba vaateväli“ all. Just nimelt täiendavate määratluste sissetoomine võiks probleemi leevendada. Seejuures jääme oma seisukoha juurde, et visuaalset mõju tuleks hinnata juba Eesti mereala planeeringu raames, mida püütakse vältida, peitudes termini „sotsiaalne häiring“ taha. Kuigi Mõjuhinnangus on kirjas, et „<i>kuna planeeringu eelnõud on avalikustamise järgselt täiendatud tuuleenergeetika planeerimise lähteseisukohtadega, siis on võimalik täpsemalt analüüsida ka antud parameetrite mõju</i>“, siis seda tegelikkuses tehtud ei ole.</p> <p>Mõiste „sotsiaalne häiring“ on sisustamata, kuid juhime tähelepanu, et sõna „häiring“ sisaldab juba hinnangut. Samas on planeeringus hindamata, kas tegu ikka on häiringuga. Mõjuhinnangu kohaselt ei ole tuulikute visuaalse mõju näol tegemist KeHJS kohase olulise ebasoodsa mõjuga (olulise keskkonnamõjuga). Seisukoht baseerub KSH eesmärgil ning leitakse, et KSH eesmärgist - selgitada välja strateegiliste planeerimisdokumentidega eeldatavalt kaasnev keskkonnamõju ja leevendada ebasoodsat mõju - tulenevalt tuleb ka sotsiaalse ja majandusmõju hindamisel lähtuda nende mõjust looduskeskkonnale. Esiteks, KSH eesmärk ei ole vaid keskkonnamõju väljaselgitamine, vaid mõjude hindamise väljatöötamise kavatsuses on kokku lepitud sotsiaalsete, kultuuriliste ja majanduslike mõjude</p>	<p>(kohustuslik järgida). Materjalidega tutvudes on oluline jälgida, kas tegemist on suunise või tingimusega.</p> <p>Oleme peale Teie pöördumist veel täiendavalt tuuleenergeetika arendusalade realiseerumisega kaasnevate visuaalsete ja maastike mõjude hindamise osas teinud sisutihedat koostööd Keskkonnaministeeriumiga, kes on Eestis KMH ja KSH osas poliitikakujundajaks ning kelle pädevusvaldkonda kuulub Euroopa maastikukonventsiooniga seonduv. Oleme täpsustanud nii planeeringut kui ka mõjude hindamise aruannet.</p> <p>Korrigeeritud on mh ka maastikele avalduva mõju käsitlemist, tuues välja, et see on nii keskkonnamõju hindamise ja keskkonnajuhtimissüsteemi seaduse (KeHJS) kohane mõju kui ka planeerimisseadusest (PlanS) lähtuv asjakohane mõju. Loobutud on sotsiaalse häiringu mõistest.</p>
--	---	---

	<p>hindamine ning eesmärk integreerida see KSH-ga, st viiakse läbi laiendatud mõjude hindamine. Isegi juhul, kui öelda, et KSH eesmärgiks on vaid keskkonnamõju väljaselgitamine, on keskkonnamõju inimtegevusega kaasnev mõju looduskeskkonnale, kultuuripärandile, inimese tervisele, heaolule ja varale. KeHJS § 22 järgi on keskkonnamõju oluline, kui „<i>see võib eeldatavalt ületada mõjuala keskkonnategevust, põhjustada keskkonnas pöördumatuid muutusi või seada ohtu inimese tervise ja heaolu, kultuuripärandi või vara.</i>“ KSH käigus selgitatakse välja olulised ebasoodsad keskkonnamõjud ja pakutakse välja alternatiivsed lahendused nende vältimiseks, ennetamiseks ja leevendamiseks¹⁷. Seega on tegemist just nimelt KeHJS kohase olulise keskkonnamõjuga, mida tuleb hinnata mereala planeeringu menetluses. Mõjuhinnangus on viidatud „Keskkonnamõju strateegilise hindamise käsiraamatus“ toodu kontekstist väljarebitud ning tehtud ebaloogilisi järeldusi. Niisamuti on võimalik öelda (vastupidiselt Mõjuhinnangus väidetule), et tegemist on keskkonnahäiringuga. KeÜS § 3 lõike 1 kohaselt on keskkonnahäiring „<i>inimtegevusega kaasnev vahetu või kaudne ebasoodne mõju keskkonnale, sealhulgas keskkonna kaudu toimiv mõju inimese tervisele, heaolule või varale või kultuuripärandile. Keskkonnahäiring on ka selline ebasoodne mõju keskkonnale, mis ei ületa arvulist normi või mis on arvulise normiga reguleerimata.</i>“ Viidates Mõjuhinnangus tsiteeritud KeÜS kommentaaride § 3 punktile 2.4, siis järeldub toodud tsitaadist, et juhul, kui ruumi muutmisega kaasneb mõju ka keskkonna looduslähedasematele osadele, võib mõju siiski keskkonnahäiringuna käsitleda. Meretuuleparkide rajamisega seoses räägimegi just nimelt mõjust keskkonna looduslähedasematele osadele. <u>Juhime tähelepanu, et visuaalse mõju kui üks</u></p>	<p>Maastike inventeerimise osas on mõjude hindamise aruandes välja toodud erinevad võimalused – Saare valla üldplaneeringu raames, arendajate koostöös alade lõikes või muu tegevuse raames. Kõik nimetatud variandid täidavad sama eesmärgi ja annavad paindlikkuse kõige parema variandi valimiseks.</p> <p>Täpsustame, et me ei näe vastuolu KOKS §-ga 6 omavalitsuste kohustuste lõikes, kuna inventeeritavad maastikud asuvad maismaal. Vaated merele on maastike üheks väärtuslikuks komponendiks. PlanS § 75 lg 1 p 14 kohaselt on väärtuslike maastike määramine ning nende kaitse- ja kasutustingimuste seadmine üldplaneeringu üheks ülesandeks. Seega on omavalitsus igati pädev tegelema väärtuslike maastike 4 inventeerimisega. Samuti on õiguslikult korrektne, kui väärtuslike maastike inventeerimine</p>
--	--	--

¹⁷ Peterson, K., Kutsar, R., Metspalu, P., Vahtrus, S. ja Kalle, H. 2017. Keskkonnamõju strateegilise hindamise käsiraamat ptk 9.

	<p><u>keskkonnamõju ja selle hindamine on väljakujunenud tunnustatud praktika¹⁸, millest mereala planeering ei tohiks kõrvale hiilida.</u></p> <p>Mõjuhinnang peab visuaalset mõju esitlema viisil, mis võimaldab järeldada, kuhu on meretuuleparke võimalik arendada. KeHJS § 40 lõike 4 kohaselt peab KSH aruanne sisaldama hinnangut eeldatavalt olulise vahetu, kaudse, kumulatiivse, sünergilise, lühi- ja pikaajalise, soodsa ja ebasoodsa mõju kohta keskkonnale, sealhulgas inimese tervisele ning sotsiaalsetele vajadustele ja varale, bioloogilisele mitmekesisusele, populatsioonidele, taimedele, loomadele, pinnasele, vee ja õhu kvaliteedile, kliimamuutustele, kultuuripärandile ja maastikele, hinnangut jäätmetekke võimaluste kohta ning mõju prognoosimise meetodite kirjeldust.</p> <p>Isegi kui nõustuda (millega me nõus ei ole), et tegemist on sotsiaalse häiringuga, siis on leitud, et KSHs pööratakse liiga vähe tähelepanu sotsiaalsetele mõjudele¹⁹. Vastavalt mereala planeeringu lähteseisukohtade ja mõjude hindamise väljatöötamise kavatsusele viiakse läbi laiendatud mõjude hindamine. See tähendab, et lisaks olulistele mõjudele tuleb hinnata ka tavalisi mõjusid ehk kõiki asjakohaseid mõjusid ning välja tuua olulised sotsiaalsest ja kultuurilisest keskkonnast tulenevad asjaolud, mille alla käib ka maastiku ja vaadete muutumine. Seejuures ei tohi mõjude hindamine olla formaalne, vaid reaalseid vastuseid andev: miks mõju hinnatakse ja</p>	<p>tellitakse mõne muu töö raames, sh nt arendajate koostöös.</p> <p>Samuti ei näe me vastuolu PlanS § 4 lg 2. Jääme oma seisukoha juurde, et mereala planeeringule läbi viidud mõjude hindamine vastab planeeringu üldistusastmele ja on nõuetekohane. Rõhutame, et tegemist on üleriigilise planeeringuga, mis katab kõik mereala kasutusviisid. Visuaalne hindamine viidi läbi tuuleenergeetika arendusaladele, st mitte tuuleparkidele – planeeringu üldistusastmes ei ole teada tuulikute võimalikke täpsemaid asukohti, arvu ega mõõte. Eesti mereala planeeringus on tuuleenergeetika arendamisele ja sellega kaasnevate</p>
--	---	---

¹⁸ Saarde valla tuulikuparkide P14, P15, P16 detailplaneeringute keskkonnamõju strateegiline hindamine, kus visuaalset mõju on hinnatud alapeatükis „Mõju kultuuripärandile, maastikele, sh visuaalsed aspektid“, kättesaadav: https://saarde.kovtp.ee/documents/119314/23565077/SaardeValla3tuulepargi_KSH_aruanne_2019-06-30_t%C3%A4iendatud+2019-07-01.pdf/6aaf11b6-d5e7-49b3-9f77-6b73cfd06300; Teemaplaneeringu „Tuulepargi rajamine Paikuse valda“ keskkonnamõju strateegilise hindamise aruanne (eelnõu), kus visuaalne mõju on paigutatud peatükki „Keskkonnamõju hindamine“, kättesaadav: http://parnu.ee/OV/PaikuseOV/TP_Paikuse/Paikuse_TP_TP_KSH_aruande_eelnõu.pdf; Tootsi Suursoo ala ja tuulepargi teemaplaneeringu keskkonnamõju strateegilise hindamise aruanne, kus visuaalset mõju on hinnatud alapeatükis „Mõju kultuuriväärtustele ning tuulikupargi rajamisega kaasnevad visuaalsed aspektid“, kättesaadav: https://hendrikson.ee/wp-content/uploads/2016/04/KSH_aruanne_II_k%C3%B6ide_21.03.2016.pdf

¹⁹ Rahandusministeerium. 2018. Nõuandeid üldplaneeringu koostamiseks ptk 6.

	<p>kuidas tulemust planeeringu koostamisel kasutatakse. Meretuuleparkide visuaalsete mõjude puhul peaks see tähendama meretuuleparkide visualiseeringuid, mis võimaldavad rannikuäärsetel kogukondadel hinnata, kas visuaalne mõju on neile vastuvõetav või mitte. Hetkel seda tehtud pole, kuigi Rahandusministeeriumi enda pool tellitud ja mereplaneeringu enda koostamise käigus välja töötatud dokument „Meretuuleparkide arendamise edendamiseks visuaalse mõju hindamise meetodiliste soovitude juhendmaterjal“ näeb ette, et seda tuleb teha. Vaatamata Mõjuhindangus väidetule, et kuna tuulikute parameetrid pole täpselt teada²⁰ ja seetõttu ei saa visuaalset mõju täpsemalt hinnata, siis juhime tähelepanu, et planeeringu eelnõus on avalikustamise järgselt (sügis 2020) tuuleenergeetika planeerimise lähtekohti täiendatud tuulikute parameetritega, mistõttu on võimalik täpsemalt analüüsida ka antud parameetrite mõju. Lisaks on võimalus modelleerida ka n-ö tuleviku tuulikuid²¹²²²³ ja nende mõju, mida soovitamegi aluseks võtta. Igal juhul on väide informatsiooni puudulikkusest vale. Oleme oma varasemas kirjas ka toonud ühe näite Saaremaalt, kuidas saab meretuuleparke visualiseerida (sealjuures võimaldavad visualiseerimise programmid kõiki parameetreid muuta). Kahjuks pole meie saadetud visualiseeringut mereala planeeringu sisendina kasutatud.</p> <p>Lisaks ei tohi Riigikohtu hinnangul jätta keskkonnamõju vajaliku täpsusega hindamata argumendiga, et kindlalt ei ole teada arendajate edasised kavatsused ja tegevuse üksikasjad planeeringu elluviimisel nagu näiteks tuulikute arv, võimsus või kõrgus. Planeeringu mõju hindamisel on lähtealusena määrav see, millist tegevust, millises asukohas ja millises mahus riik planeeringus kavandab ja</p>	<p>mõjude hindamisele pööratud oluliselt põhjalikumat tähelepanu kui naaberriikides. Naaberriigid on esile tõstnud Eesti mereala planeeringu sisukust ja detailsust, sh sotsiaalsete ja kultuuriliste mõjude hindamisega tegelemisel. Enamik mereala planeeringuid on sisult ja oma mõjult järgmiste etappide jaoks palju üldisemad, sh tegeletakse üksnes keskkonnamõju strateegilise hindamisega mitte laiapõhjaliselt asjakohaste sotsiaalsete, majanduslike, kultuuriliste ja looduskeskkonna mõjude hindamisega nii nagu seda on tehtud Eesti mereala planeeringu koostamisel.</p> <p>Rahandusministeeriumi hinnangul on mereala planeeringu koostamisel käsitletud piisava põhjalikkusega kõiki asjakohaseid mõjusid ja</p>
--	--	---

²⁰ Mõjuhindang, lk 165.

²¹ https://www.vestas.com/en/products/offshore-platforms/v236_15_mw#!

²² <https://www.ge.com/renewableenergy/wind-energy/offshore-wind/haliade-x-offshore-turbine>

²³ <https://www.siemensgamesa.com/products-and-services/offshore/wind-turbine-sg-14-222-dd>

	<p>põhimõtteliselt võimalikuks peab, mitte see, millises ulatuses ja kuidas täpselt arendajad kavandatu tulevikus tegelikult ellu viivad. Kindlasti ei saa planeeringulahenduse abstraktsus õigustada olemasoleva keskkonnaseisundi uurimata jätmist²⁴. Rahandusministeeriumil on seega olemas tuulikute parameetrid visuaalse mõju hindamiseks ning ka metoodika ja näidis, kuidas seda teha, kuid seda infot pole kasutatud. Arvestamata nimetatud juhendmaterjali ning läbiviimata maastiku ja visuaalse mõju hindamist eksitakse ka planeerimisseaduse § 11 lõike 1 vastu, mis näeb ette, et planeerimisalase tegevuse korraldaja peab planeerimisel arvesse võtma asjakohaseid ruumilist arengut mõjutavaid strateegiaid, riskianalüüse, kehtivaid planeeringuid, arengukavasid ning teisi ruumilist arengut mõjutavaid dokumente ja muud asjakohast teavet.</p> <p>Viidates mereala planeeringu lähteseisukohtade ja mõjude hindamise väljatöötamise kavatsusele, on sotsiaalse ja kultuurilise keskkonna asjakohaste mõjude hindamise üheks peamiseks eesmärgiks tuua mereala kasutamise põhimõtete seadmisel otsustajale välja olulised sotsiaalsest ja kultuurilisest keskkonnast tulenevad asjaolud, mille alla käib ka vaadete muutumine. Et planeeringus seda tehtud pole, siis ei vasta planeering oma väljatöötamise kavatsusele.</p> <p>Toome oma pöördumises mereala planeeringu madala kvaliteedi kohta enim näiteid teostamata visuaalsete mõjude hindamise osas, kuid põhjendamata otsuseid leidub ka tuuleenergeetika teistes osades. Näiteks vähendati tuuleenergeetika ala nr 1 ulatust lõunaosas 31 km² võrra ja tuuleenergeetika ala nr 2, lõigates ära Sõrve poolsaarest edelasse jääva veeliiklusalaga kattuva osa (ca 36 km²) ning tähistati alal nr 2 põhimõtteline läbipääsukoridor, et tagada piirkonnas intensiivse rahvusvahelise</p>	<p>vastuolu viidatud PlanS § 11 lõikega 1, planeeringu lähteseisukohtade ja mõjude hindamise väljatöötamise kavatsusega, puudub. Üldtunnustatud põhimõtete kohaselt mõjude hindamisel lähtutakse planeeringu täpsusastmest. Õigusaktidega ei ole sätestatud planeeringu koostamisel menetlusega sisunõudeid PlanSi asjakohaste mõjude hindamiseks, välja arvatud KSH osas. Seega on seadusandja jätnud igakordselt planeeringu koostamise korraldaja otsustada, mida, millal ja kuidas ta hindab asjakohaseid mõjusid². Planeeringu koostamisel KSH raames on maastike ja visuaalse mõju hindamisel lähtutud KeHJSis sätestatust. Edaspidi, KMH raames maastike ja visuaalse mõju hindamisel, tuleb lähtuda KeHJSist ja planeeringuga sätestatud tingimustest, sh peab aluseks võtma Artes Terrae AB poolt koostöös koostatud juhendmaterjali</p>
--	--	--

²⁴ Riigikohtu 08.08.2018 otsus nr 3-16-1472, p 28.

	<p>laevaliikluse ohutus. Veel üks näide: tuuleenergia ala nr 2 vähendati ka Lennuameti nõudmisel, et tagada ohutu ja optimaalne lennuliiklus marsruudil Kuressaare – Gotland.</p> <p>Lennuameti sõnul tagab see ka Kaitseväe õhusõidukitele võimalikult kiire ühenduse Kesk- ja Lääne-Euroopa suunal. Kui vaadata lennuliikluse andmeid, siis nimetatud suundadel sellist lennuliiklust ei eksisteeri. Toonitame, et nii lennu- kui laevateede osas tuleks läbi viia põhjalik hindamine, mitte ei tohiks lennu- ja laevateid niisama kaardile joonistada. Palume planeeringu raames teha korrektne hindamine koos viidete ning põhjendatud tõestustega, mille alusel on eeltoodud muudatused tehtud. Kõik taolised otsused peavad olema piisavalt põhjendatud ja iga hindamise aluseks peab olema meetodika.</p> <p>Lisaks tuleks kaaluda, kas on võimalik kasutada erinevaid lahendusi tuuleparkide konfliktide leevendamiseks, ning uuendada leitud lahenduste abil kasutatavaid alasid. Näiteks arvati õhuseireradarite töövõime tagamise vajaduse tõttu maha tuuleenergia alad nr 4 ja 5, mis Lääne-Eestisse paigutava lisaradariga oleksid siiski ehk kasutatavad meretuuleenergia tootmiseks.</p> <p>Mereala planeeringu algatanud Vabariigi Valitsuse korralduses on kirjas, et planeeringuga määratakse kindlaks, kus ja mis tingimustel mingeid tegevusi ellu viiakse. Ka mereala planeeringu lähteseisukohtade ja mõjude hindamise väljatöötamise kavatsuses on kirjas, et taastuvatest ressurssidest merealal energia tootmise ruumiliste põhimõtete määratlemiseks tuleb määrata ka tuuleparkide arendamiseks sobivad alad. Kahjuks meretuuleparkide puhul seda ülesannet täidetud pole ning ulatuslikud meretuuleenergia alad on vaid näilised.</p>	<p>„Meretuuleparkide arendamise edendamiseks visuaalse mõju hindamise meetodiliste soovitude juhendmaterjal²⁵“ või vähemalt samaväärse analoogse juhendmaterjali. Vt lisaks kirja punkti 2.1. ja 2.3.</p> <p>Eesti mereala planeeringu koostamisel on mh hinnatud kumulatiivseid mõjusid (mõjude hindamise aruandes läbivalt, sh ptk 4.8) piisaval määral ja piisavas täpsusastmes.</p> <p>Kumulatiivsete mõjude hindamine hoonestusloa protsessis toimub KMH raames tavapärasel korras lähtudes KeHJS-i sätestatust ja keskkonnaministri 01.09.2017 määruse nr 34 „Keskkonnamõju hindamise aruande sisule esitatavad täpsustatud nõuded“ (määrus) alusel, sh lähtudes § 6 lg 2 p-st 6, mille kohaselt keskkonnamõju hindamise aruandes esitatakse</p>
--	---	---

²⁵ http://mereala.hendrikson.ee/dokumendid/Uuringud/Meretuuleparkide_visuaalse_m%C3%B5ju_hindamise_juhend_final.pdf

		<p>hinnang kavandatava tegevuse ja selle reaalsete alternatiivsete võimaluste eeldatavalt olulise keskkonnamõju kohta määruse § 5 lõigetes 2 ja 3 nimetatud asjakohaste keskkonnaelementide ning -aspektide lõikes, mis tuleneb muu hulgas koosmõjust muude praeguste ja planeeritavate tegevustega, võttes arvesse kõiki praeguseid suure keskkonnatahtsusega alade või loodusvarade kasutamise seotud keskkonnaprobleeme.</p> <p><i>Vt pikematl vastuskirjast.</i></p>
<p>23. MTÜ Sõrvemaa Arengu Ühing 18.06.2021</p>	<p>1. „Kõige olulisem on jätta vaba vaateväli tuuleenergeetika arendamiseks sobivasse alasse nr 2 Saaremaa läänerannikult ja tuuleenergeetika arendamiseks sobilikku alasse nr 1 Ruhnu põhjatipus paiknevatelt rannikulõikudelt vaadatuna (vt alljärgnev skeem 5.6.5.1).“ – kuidas on võimalik Saaremaa läänerannikul märgitud kohtades (ennekõike Sõrve poolsaarel) ning Ruhnu saare põhjaosas tagada „vaba vaateväli“? Tuulikute liigendamise siinkohal kindlasti ei piisa.</p>	<p>Planeeringu materjale on tuuleenergeetika arendusaladega kaasneva visuaalse mõju osas korrigeeritud. Mõiste „vaba vaateväli“ on asendatud „tuulikute vaba alaga“. Täiendatud on mõjude hindamise aruannet, eristatud on ptk 4.4.1.6.2 Tuulikute visuaalne mõju. Samuti on aruannet täiendatud näitliku kirjeldusega, kuidas läbi viia ühes rannikulõigus tuulikute vaba ala jätmise analüüsi (ptk 4.4.1.6.2,</p>

		<p>tuulealade liigendamise alajaotuse lõpuosas). Täiendatud on ka mõjude hindamise lisa nr 3, mis annab detailse ülevaate läbiviidud vaadete analüüsist ja selgitab nii kasutatud mõisteid kui üldist lähenemist. Samas ei ole viidatud lisa nr 3 otseseks juhtnööriks edaspidistes etappides vaid selgitab üleriigilise planeeringu mõjude hindamise sisu.</p> <p>Juhime tähelepanu, et planeering ei nõua lausalist, tuulikute vaba rannikuvaadet vaid toob välja kohad, kus on eriti oluline otsida võimalusi tuulikute vaba ala jätmiseks. Seega ei ole planeeringu kohaselt vaja ette näha erinevaid vaatekoridore ühelt lõigult.</p> <p><i>Vt pikemalt vastuskirjast</i></p>
	<p>2. „Tuuleenergeetika sektori poolt toodi välja, et tuuleenergeetika arendusalasid ei tohiks vähendada, kuna neid ei ole kõiki erinevaid tingimusi arvestades võimalik lausaliselt tuulikutega katta. Saavutamaks seatud 2050. aasta kliimanetraalsuse eesmärgi on oluline, et tuuleenergeetika arendusalasid oleks piisavalt. Piisavate alade olemasolu tagab ka konkurentsi ning tarbijate jaoks parima hinna.“ „Tuuleenergia võib aastaks 2050 katta riigi elektritarbimise vajadusest arvestatava osa, indikatiivselt on vajalik maht 4500 MW.“</p>	<p>Teie kirja alusel konsulteerisime ka Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumiga, kelle seisukoht on, et täpseid mahulisi eesmärgi tuuleenergeetika arendamiseks merealal ei ole võimalik välja tuua. Üksnes on</p>

	<p>➤ Kui Eesti saavutab oma 2050 aasta kliimaeesmärgid ning 4500 MW suurune taastuvenergia tootmise võimsus on olemas, kas siis riik lõpetab edasised planeeringud ning lubade väljastamise meretuuleparkide rajamiseks?</p>	<p>võimalik, tuginedes energiamajanduse arengukava 2030 täpsustava ja täiendavale teatisele „Riiklik energia- ja kliimakava 2030“, välja tuua, et mereala tuuleenergia üldine potentsiaal on 7000 MW. Tuulepargid (nii maismaal kui ka merel) on taastuvelektri osatähtsuse tõstmiseks suurima kasvupotentsiaaliga (kasutustegur 1 vahemikus 25...30+% maismaal ning 45...50+% merel). Tehnoloogia arenedes on elektrituulikute efektiivsus hüppeliselt kasvanud ning ka tuuleparkide rajamise kulud on oluliselt vähenenud. Seetõttu on tuuleparkide rajamine mõistlik viis meie energia- ja kliimapoliitika eesmärkide (sh kliimanetraalsele energiatootmisele üleminek, varustuskindluse tagamine, taastuvenergia osatähtsuse kasv) täitmiseks.</p> <p>Ühiskond (sh ettevõtluskeskkond) ootab riigilt taskukohaseid (st</p>
--	--	--

		<p>madalaid) energiahindu. Seetõttu ongi nii Euroopa Liidu kui ka Eesti energiapoliitika üles ehitatud turupõhisusele ning vabale konkurentsile. Piisav konkurents projektide vahel tagab, et saame tarbija jaoks parima hinna. Seetõttu ei ole võimalik öelda, et X MW tuulepark Y km² suurusel alal on meie vajaduste jaoks piisav. Taristu valmisoleku osas on Eesti investeerinud viimasel kümnel aastal oluliselt elektrienergia ülekandevõrkude uuendamisse (sh kaasanud sadu miljoneid EL kaasrahastust) ning seda on plaanis ka Eestil edaspidiselt teha, et võimaldada taastuvenergia tootmiseseadmete võrku ühendamist üle Eesti. Kui tootmismahud võrgu võimekust ületama hakkavad, saab kasutusele võtta alternatiivseid variante (nt salvestus, taastuvgaaside tootmine jms).</p> <p>Planeeringulahenduse elluviimisel pole tuuleparkide kavandamine seotud megavattidega.</p>
--	--	--

		<p>Planeeringuga määratud tuuleenergeetika alad realiseeruvad eeldatavasti ca 70% ulatuses. See näitab, et nii tehnoloogilistest aspektidest (sh erinevate meretuuleparkide vaheline puhverala), hoonestusloa etapis läbi viidavate täpsustavate uuringute tulemustest, kui ka meretranspordi vajadustest tulenevalt ei ole võimalik ega ka reaalne ala lausaliselt katta tuulikutega. Ehk teisisõnu planeeringuga määratakse ruumiline ulatus, mitte energia tootmiskaht. Mereala planeeringu koostamise ajal on teada tuuleenergeetika arendusalade suurim võimalik ulatus, samas ei ole teada tuulikute paigutus (mis mh sõltub ka täpsematest uuringutest ja analüüsides lähtuvalt planeeringu tingimustest) ega täpsed parameetrid (selguvad tegevusloa etapis). Tulenevalt eeltoodust, mereala planeeringu strateegilisest iseloomust ja arvestades ka tehnoloogia kiiret arengut pole võimalik planeeringus</p>
--	--	--

	<p>3. Millised on planeeringus ette nähtud tuuleparkide ja tuulikute mõju hetkel töös olevatele radaritele? Kas on kõrguse piiranguid või muid piiranguid mida peab arvestama?</p> <p>Palume konkreetset vastust iga radari kohta eraldi:</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Muhumaa radarijaam (Levalõpme külas) ➤ Kaugtegevusega radar LRR Iide külas Saaremaal ➤ Kaugtegevusega radar LRR Undva külas Saaremaal ➤ Kaugtegevusega radar LRR Ruhnu saarel ➤ Kaugtegevusega radar LRR Kihnu saarel 	<p>määratleda erinevate tuuleenergeetika alade energia tootmiskahtusid.</p> <p>Teie kirja alusel konsulteerisime Kaitseministeeriumiga (Muhu radari osas) ning Politsei- ja Piirivalve Ametiga.</p> <p>Kaitseministeerium tõi välja, et Muhu radari puhul tuleb kõrguspiiranguid igakordselt konkreetsetes asukohas arvestada ning kavandada tuulepark koostöös Kaitseministeeriumiga. Vältimaks radarite töövõime halvenemist on planeeringus seatud tingimus, mille kohaselt tuleb riigikaitsele õhuseire töövõime tagamiseks teha tegevusloa etapis koostööd Kaitseministeeriumiga.</p> <p>Politsei- ja Piirivalve Amet selgitas, et mõju hetkel töös olevatele radaritele (sh Teie poolt viidatutele) on raske hinnata, kuna merre ei ole rajatud veel ühtegi tuulikut, ka on alates 2024.a plaanis radarite uuendamine, mille võimalik mõju</p>
--	---	--

		<p>merealale ei ole veel täna üheselt teada. Tuulikute kõrgused ainuüksi mereseire radarite tööd otseselt ei mõjuta, kuid mõjutada võivad tuulikute asukohad/paigutused tuuleparkides ja tuuliku laba kõrgus merevee tasemest. Vältimaks radarite töövõime halvenemist on planeeringus seatud tingimus, mille kohaselt mereseireradarite mereraadioside töövõime tagamiseks ning riigipiiri kaitseks tuleb teha koostööd tegevusloa etapis Politsei- ja Piirivalveametiga. Vajadusel tuleb läbi viia uuring seireradaritele avalduva mõju täpsustamiseks ning kompensatsioonimeetmete määramiseks. Täpsed lahendused töötatakse välja tegevusloa menetluses.</p> <p>Selgitame, et võimalikke mõjusid merekeskkonnale, sh merepõhja elukeskkonnale ning kaladele ja koelmualadele on käsitletud strateegilisele planeeringule sobivas üldistusastmes. Mereala</p>
--	--	--

		<p>planeeringu koostamisel ja selle mõju hindamisel on lähtutud hetkel parimast olemasolevast teadmisest – kaasatud oma ala parimaid spetsialiste, võetud arvesse kogu merealal juba läbiviidud uuringute info (vastavad keskkonnavalased andmekihid), selle alusel koostatud täiendavad analüüsid ja teostatud modelleeringuid, mis laienevad kogu merealale. Mõjuhindamisel on hinnangute andmisel tuginetud rahvusvahelisele, teiste riikide praktikale ja teadmistele tuuleparkidega kaasnevatest mõjudest merekeskkonnale.</p> <p>Kalade koelmualade puhul on lähtutud muuhulgas HELCOM Pan Baltic Scope projekti raames kogutud infost, kus Läänemere äärsete riikide teadlased on olemasolevate andmete põhjal kaardistanud olulisemate kalaliikide tähtsamad elu- ja koelmualad kasutades mudeleid, mis arvestavad erinevate kalaliikide liigispetsiifilisi kriteeriume, nagu</p>
--	--	---

		<p>soolsus, sügavus, avatus lainetusele, footilise tsooni ulatus, vee läbipaistvus jt. Mudelite alusel koostatud kaardid on valideeritud vastavate liikide ja riikide ekspertide poolt.</p> <p>Meil on hea meel teatada, et tänase teadmise kohaselt on uuringu „<i>Tuuleparkide müra mõju räime rändele</i>“ läbiviimisega alustamiseks vajalik rahastus kavandatud 2022. aasta riigieelarve strateegia eelnõus, mis on suunatud Keskkonnaministeeriumile eraldatavate vahendite hulka, kes vastutab kalavarudega seonduva eest.</p> <p>5. Eesti mereala planeeringuga on hõlmatud vaid mere territoorium, mistõttu ei ole võimalik maismaale siduvaid tingimusi selle planeeringuga määrata. Maismaa osas saab mereala planeering anda üldised suunised (soovitused) (seletuskirja ptk 5.16). Planeering</p>
--	--	--

		<p>toob välja, et maismaaühenduse tehniline lahendus (kaabel- või õhuliin, vajalikud parameetrid) ja maavajadus lahendatakse paralleelselt hoonestusloa menetlusega, kas planeerimis või projekteerimistingimuste menetluse kaudu kooskõlas kehtivate õigusaktidega. Seega mereala planeeringus pole määratud, kas Saaremaa lääneosas (Sõrve ja Salme piirkonnas) maismaal rajatakse ühendus õhu- või kaabelliinina. See selgub eraldiseisvates menetlustes, kuhu kaasatakse ka huvitatud isikud.</p> <p><i>Vt pikemalt vastuskirjast.</i></p>
<p>24. Transpordi- amet</p> <p>17.06.2021</p>	<p>1) Peatükis 5.4.3 on öeldud, et jääteede täpsed asukohad sõltuvad konkreetse talve jääolude iseärasustest ja määratakse Maanteeameti poolt. Palume asendada Maanteeamet Transpordiametiga.</p>	<p>Täname tähelepanu juhtimise eest, materjale on korrigeeritud.</p>
	<p>2) Peatükis 5.4.4 suuniste punktis 3.b on öeldud, et esmaste sadamateenuste pakkumine purjejahtidele (keskmine päevateekond ca 30, s.o 6 tundi sõiduaega keskmise kiirusega 5 sõlme).Palume lisada päevateekonna pikkusele puuduv ühik.</p>	<p>Täname tähelepanu juhtimise eest, materjale on korrigeeritud.</p>
	<p>3) Peatükis 5.6.3 muudatuste põhjenduste punktis 12 on öeldud, et arvestades kavandatavate tuuleparkide koondmõju laevaliiklusele, vähendati ala nr 1 ulatust lõunaosas 31 km²võrra ning vähendamisega tagatakse ohutu ja optimaalne</p>	<p>Täname tähelepanu juhtimise eest, materjale on korrigeeritud.</p>

	<p>laevaliiklus Pärnu suunal. Väitega, et tuuleenergeetika ala vähendamise on tagatud ohutu ja optimaalne laevaliiklus Pärnu suunal, ei saa päris nõus olla. Optimaalne on see, kui laevaliiklus saaks jätkuvalt kasutada senist otsest liikumisteed, mis kattub tuuleenergeetika ala lõunaosaga. Tuuleenergeetika ala vähendamisega ühes muudeti ka veeliikluse ala asukohta lõuna poole, mis oli kompromisslahendus. Laevaliikluse lõuna poole suunamise mõju tuleb hinnata hoonestusloa taotluse menetluses. Seega saaks alles pärast hoonestusloa menetlust väita, kas laevaliikluse jaoks jäetud tee on piisavalt ohutu ja optimaalne. Leiame, et lause - vähendamise tagatakse ohutu ja optimaalne laevaliiklus Pärnu suunal – tuleks välja jätta või muuta sõnastust.</p> <p>Mõju hindamise aruande peatükis 4.6.2 on öeldud, et kuna vähendati tuuleenergeetika alade pindala tiheda laevaliiklusega piirkondades, välditakse võimalikke lisanduvaid ohuolukordi ja tagatakse optimaalse liikumisteed laevadele. Tuuleenergeetika alasid vähendati seal, kus laevaliiklust ei olnud võimalik mujale suunata või see oleks liiga suure negatiivse mõjuga. Planeeringus esineb kohti, kus nt tuuleenergeetika alad kattuvad laevaliiklusega ning planeering otseselt ei keela tuulepargi rajamist tiheda laevaliiklusega alale. Optimaalseid liikumisteed kasutavad laevad praegu, kui ei ole kunstlike takistusi laevade liikumisteedel ette rajatud. Seega väitega, et planeeringuga tagatakse optimaalsed liikumisteed, ei saa nõustuda ning meie arvates ei ole seda asjakohane mõjude hinnangus selliselt välja tuua.</p>	
<p>25. OÜ Utilitas 18.06.2021</p>	<p>I Põhilahenduse seletuskirja ptk-st 5.6.3 (lk 50) nähtub, et Vabariigi Valitsus on teinud vaheotsuse (29.04.2021), määrates mereala planeeringus välja pakutud tuuleenergeetika aladest reservaladeks need, mis ühtivad ajalooliselt intensiivsema traalpüügi aladega.</p> <p>Leiame, et põhilahenduse eelnõu, seletuskiri, mõjude hindamise aruanne ja selle aluseks olev otsus ei vasta planeerimisseadusele. Vastav vaheotsus ning viidatud</p>	<p>Planeeringut koostades ja mõjusid hinnates on järgitud kõiki Teie poolt välja toodud planeerimisseaduse sätteid. Planeeringu koostamisel ja mõjude hindamisel on toimunud laiapõhjaline ja oluliselt põhjalikum kaasamine kui seda PlanS ette näeb</p>

	<p>planeeringudokumendid arvestavad vaid ja ainult kitsalt ühe huvigrupi huve ning on erinevate mõjude ja huvide suhtes läbi kaalumata. Nõnda seatakse ohtu rohepöörde eesmärkide ja ka energiapuuduse ning varustuskindluse saavutamise. Teeme ettepaneku reservalasid mitte määrata ning kaaluda põhjalikult tuuleenergeetika alade reservaladeks määramise mõjusid, kaasata läbipaistvalt erinevaid osapooli ning pakkuda proportsionaalseid leevendusmeetmed traalpäügiga tegelevale sektorile.</p> <p>PlanS § 9 lg 1 sätestab, et planeerimismenetlus on avalik. Planeerimisalase tegevuse korraldaja peab avalikkust planeerimismenetlusest arusaadavalt teavitama, menetlusse piisavalt kaasama ning korraldama planeeringu koostamise käigus planeeringu tutvustamiseks avalikke väljapanekuid ja avalikke arutelusid.</p> <p>PlanS seletuskirja kohaselt: „Avalikkuse põhimõte hõlmab ka informatsiooni avalikkust. See tähendab, et planeerimismenetlusega seonduv informatsioon peab olema avalik. /---/ Avalikustamise põhimõtet tuleb rakendada kogu menetluse jooksul. Vastav järeldus kehtib ka riigi koostatavatele planeeringutele.“</p> <p>PlanS § 10 lg 1 kohaselt peab planeerimisalase tegevuse korraldaja tasakaalustama erinevaid huve, sealhulgas avalikke huve ja väärtusi, kaaluma neid vastavalt planeerimise põhimõtetele ja planeeringu eesmärkidele ning lõimima need planeeringulahendusse.</p> <p>PlanS seletuskirja kohaselt: „Planeeringuga seonduvad huvid või väärtused tuleb tasakaalustada arvestades algatatud planeeringu eesmärke. /---/ Planeerimismenetluses on oluline kaasata võimalikult palju isikuid (avalikkuse põhimõte), kuid huvisid tuleks siiski kaalutleda planeeringu koostamise eesmärgist lähtuvalt.“</p>	<p>ning võetud arvesse erinevate valitsusasutuste ja omavalitsuste ning huvitatud isikute ettepanekuid. Seejuures planeeringut koostades ja mõjusid hinnates on arvestatud strateegilisel tasandil kõigi oluliste mõjuvaldkondadega ja vajadusega tasakaalustada erinevate huvigruppide ootusi, sh on lähtutud riiklikest huvidest, arvestades võimalusel ka kohalikke huve ja vajadusi (PlanS § 10 lg 2). Juhime tähelepanu, et antud juhul on riiklikuks huviks nii traalpäük kui ka tuuleenergeetika. Planeeringu seletuskirjas on otsuse kaalutlused ka välja toodud, sh mõlema valdkonna argumendid.</p> <p>Lisaks toome välja, et planeeringu koostamisel peab lähtuma PlanS –s sätestatud teabe piisavuse põhimõttest (PlanS § 11 lg 1), mille kohaselt peab planeerimisalase tegevuse korraldaja arvesse võtma asjakohaseid ruumilist arengut mõjutavaid strateegiaid,</p>
--	--	--

	<p>“Riigikohus on selgitanud, et erinevate huvide tasakaalustamine ja maakasutusviiside kokku sobitamine tervikliku ruumilahenduse loomiseks on just planeeringute ülesanne (RKHKo nr 3-17-2013, p 22).</p> <p>PlanS § 10 lg 2 sätestab, et riiklikku huvi väljendav planeering peab lähtuma riiklikest huvidest, arvestades võimaluse korral kohalikke huve ja vajadusi.</p> <p>PlanS seletuskirja kohaselt: „<i>Selle põhimõtte selge sõnastamine on vajalik, et riiklike huvisid väljendavate planeeringute koostaja mõtleks esmalt läbi, millised on riigi ruumilist arengut kujundavad prioriteedid.</i>“</p> <p>PlanS § 11 lg 1 kohaselt peab planeerimisalase tegevuse korraldaja peab planeerimisel arvesse võtma asjakohaseid ruumilist arengut mõjutavaid strateegiaid, riskianalüüse, kehtivaid planeeringuid, arengukavasid ning teisi ruumilist arengut mõjutavaid dokumente ja muud asjakohast teavet.</p> <p>PlanS seletuskirja kohaselt: „<i>Selleks, et taha proportsionaalne ja kaalutusvigadeta otsus, on haldusorganil vaja piisavalt informatsiooni. Seega ei tähenda kõikehaarvamuse põhimõtte, et haldusorgan peab igaks juhuks välja tooma asjasse puutumatut teavet, vaid ta peab suutma põhjendada, miks mingi otsustus on tehtud ja millistel andmetel otsustus põhineb.</i>“ Antud juhul ei ole tuuleenergeetika reservalade loomisel ühegagi neist printsiipidest arvestatud:</p> <p>a) Mõistlikku vaidlust ei saa olla, et üks kõnealuse planeeringu eesmärke, et merealasad saaks taastuvenergeetikaks kasutusele võtta (vt nt põhilahenduse</p>	<p>riskianalüüse, kehtivaid planeeringuid, arengukavasid ning teisi ruumilist arengut mõjutavaid dokumente ja muud asjakohast teavet. Vabariigi Valitsuse poolt tehtud vaheotsuse puhul on tegemist otsusega, mis on langetatud Vabariigi Valitsuse poolt, kes on ühtlasi planeeringu kehtestajaks. Arvestades eeltoodut on tegemist otsusega, millega tuleb planeeringu koostamisel arvestada.</p> <p>Ülevaade planeeringu ja mõjude hindamise raames tehtud koostööst ametkondade, huvigruppide ja avalikkusega on esitatud planeeringu seletuskirja²⁶ lisan nr 3. Koostöökoosolekud on olnud üheks sisendiks erinevate huvide kaalumisele.</p> <p>Nõustume, et taastuvenergia tootmine on oluline avalik huvi. Reservalade määramisel arvestati mh taastuvenergia tootmise</p>
--	---	--

²⁶ http://mereala.hendrikson.ee/dokumendid/Planeeringulahendus/2021-09_pohilahendus_II_kooskolastusring.pdf

	<p>seletuskirja ptk 3). Riigikohus on alles hiljuti selgitanud, et taastuenergia tootmine on oluline avalik huvi ning tuuleenergia tootmise võimalusi kaaludes tuleb arvestada riigi seatud taastuenergia tootmise eesmärkidega. RKHKO nr 3-17-2013, p 20). Tõenäoliselt ei vaja meelde tuletamist, miks mereala kasutusele võtmine on hädavajalik riigi taastuenergia eesmärkide saavutamiseks.</p> <p>b) Eelnõu, seletuskiri, mõjude hindamise aruanne ja selles viidatud VV vaheotsus, mis vaieldamatult omavad mõju elu- ja looduskeskkonnale, ei sisalda aga tuuleenergeetika reservalade loomise mõjude analüüsi taastuenergiele</p> <p>c) Vaieldamatult omab otsus, mis ulatuslikult piirab tuuleenergeetika arendamiseks võimalikke alasid, mõju Eesti riigi rohepöörde eesmärkidele aga ka energiapuudusele ja varustuskindlusele tulevikus. Tuuleenergeetikaks sobilike alade drastiline vähendamine vähendab ka konkurentsi ning muudab tarbijate jaoks taastuenergia hinna kallimaks. Neid mõjusid ei ole eelnõus, seletuskirjas ega ka mõjude hindamise aruandes selgitatud.</p> <p>d) Läbipaistmatult, kitsa huvigrupi huve arvestades tehtud otsused mõjutavad Eesti taastuenergia sektori ärikeskkonna atraktiivsust ja usaldusväärsust.</p> <p>e) Mereala planeeringu kehtestamisega kaasnevad olulised mõjud nii elu- kui ka looduskeskkonnale, majandusele, tarbijatele ja investoritele, mistõttu vaheotsuse mõjude analüüs tuleks mõjude hindamise aruandele lisada.</p> <p>f) Ka põhilahenduse seletuskiri (lk 49) tõdeb, et „tuuleenergeetika aladel traaliga püütud kala osakaal kogu püütud kalast oli 2019. a 7% (ca 3 800 tonni). Seega kogu Eesti traalpüügi sektorit arvestades ei ole majanduslik mõju oluline, kuid kohalikul tasandil on mõju majanduskeskkonnale suur.“ Paraku on jäetud arvestamata ja</p>	<p>eesmärkidega. Selgitame, et reservalad on oma olemuselt kompromiss, milleni on jõutud keerukate läbirääkimiste tulemusel arvestades erinevate huvigruppide seisukohti. Eesti mereala planeeringu seletuskirja kalanduse peatüki 5.2 suunised näevad muuhulgas ette vaba juurdepääsu säilitamist kalastusaladele (rannikupüük ja traalpüük), kalasadamatele ja lossimiskohtadele kalavarude efektiivseks kasutamiseks. Kuigi kogu Eesti traalpüügi aladest jääb kavandatavatele tuuleenergeetika aladele 4,3% ja kogu Eesti traalpüügist moodustab nendelt aladelt püütud kogus alla 10%- i, on piirkondlikult kalandussektorile siiski mõju suur, kui nendel aladel ei ole võimalik traalpüüki enam läbi viia. Näiteks Liivi lahes kavandatav tuuleenergeetika ala kattub sealse traalpüügi alaga 92% ulatuses. Kalapüügi näol on tegemist traditsioonilise merekasutuse viisiga, mis on hooajaline</p>
--	--	--

	<p>kaalumata, et samaaegselt on otsusel väga suur mõju tuuleenergeetikasektorile, riigi majandusele, varustuskindlusele, energiapuudusele ja tarbijatele. Selle asemel, et kaaluda võimalikke leevendusmeetmeid, hinnata mõjusid, kaasata läbipaistvalt erinevaid osapooli langetati VV poolt läbipaistmatult vaheotsus. Nimetatud otsuse langetamise viis on selges vastuolus PlanS põhimõtetega Samuti ei ole õiguspärane, et seletuskirjas viidatud otsuse aluseks olevad allikad on mitteavalikud. See ei võimaldada sidusrühmadel saada täpsemat sisendit kaalutusotsuse ajendite ning selle aluseks olnud analüüside kohta.</p> <p>g) Rõhutame, et huvide tasakaalustamine ei saa tähendada, et võetakse ühe sektori (traalipüüdjate) väljendatud seisukoht ning otsustatakse seda vaikimisi, ilma teisi huve ja mõjusid kaalumata järgida, leidmata kompromisse ja võimalusi kooseksisteerimiseks. Analoogselt on nn riigikaitsepiirangute ja ehituslubadega seonduvalt Riigikohus märkinud, et menetluse korraldajal tuleb välja selgitada, kas võib esineda leevendusmeetmeid või alternatiive, mille täidetuse korral oleks ehitamine siiski võimalik. Tegu on menetlusliku kohustusega astuda samme selleks, et leida efektiivses ja eesmärgipärasel menetluses erinevaid pooli rahuldav ja vastandlike huve tasakaalustav lahendus (RKHKo nr 3-17-2766, p 28). Puudub igasugune põhjendus, miks planeerimismenetluses peaks kohalduma madalam standard.</p> <p>Kokkuvõtvalt, teeme ettepaneku reservalasid mitte määrata ning kaaluda põhjalikult tuuleenergeetika alade reservaladeks määramise mõjusid, kaasata läbipaistvalt erinevaid osapooli ning pakkuda proportsionaalseid leevendusmeetmeid traalipüügiga tegelevale sektorile.</p>	<p>(traalipüügi hooaeg kestab jaanuar-aprill ning september-detsember) ja mida viljelevad kohalikud kalurid, tehtud on investeeringuid sadamavõrku, kalalaevastikku, kalatöötlemise ettevõtetesse jms.</p> <p>Kalurite argumentidest lähtuvalt pakkus Maaeluministeerium välja omapoolse kompromissi – vähendada kavandatavaid tuuleenergeetika alasid seal, kus traalipüügiga kattumatel aladel toimub kõige intensiivsem püük. Maaeluministeeriumi ettepaneku kohaselt oleks tuuleenergeetika ala nr 1 vähenenud hinnanguliselt suurusjärgus 35% ja 3 ala nr 2 6%. Kokkuvõttes oleks olnud tuuleenergeetika alade väljalõigete suurus ca 237 km².</p> <p>Vastukaaluks oli Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium seisukohal, et mereala planeeringus leitud tuuleenergeetika alasid ei tohiks vähendada, kuna neid ei ole</p>
--	---	---

	<p>Juhime siinkohal tähelepanu, et tuuleenergeetika reservalade loomine puudutab otseselt Utilitas OÜ poolt esitatud hoonestusloa taotluse alasid, ent meie huve ei ole kuskil kaalutud.</p>	<p>kõiki erinevaid tingimusi arvestades võimalik lausaliselt tuulikutega katta. Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium on rõhutanud, et saavutamaks seatud 2050. aasta kliimanetraalsuse eesmärgi on oluline, et tuuleenergeetika alasid oleks piisavalt.</p> <p>Traalpüügi ja tuuleenergeetika puhul on tegemist Eesti riigi jaoks oluliste majandusvaldkondadega. Mõlema valdkonna huvirühmade seisukohti täies mahus arvestava kompromissini jõuda ei olnud võimalik ning vastuolu pidurdas planeerimisprotsessiga edasi liikumist. Tasakaalustatult erinevaid huve arvestava planeeringulahenduse menetluse jätkamiseks oli vajalik, et planeeringu kehtestaja ehk otsustaja, Vabariigi Valitsus, teeks asjakohase vaheotsuse ning protsessi saaks jätkata. Vabariigi Valitsus, võttes arvesse kõiki</p>
--	---	---

		<p>esitatud olulisi argumente ja asjaolusid, otsustas mereala planeeringus välja pakutud tuuleenergeetika alasid mitte vähendada, kuid määrata osa aladest reservi kuni 2027 aastani.</p> <p>Selgitame täiendavalt, et reservalade kasutuselevõtt on võimalik, kui seni läbiviidud menetlusprotsesside tulemusel on aastaks 2027 selgunud, et ülejäänud tuuleenergeetika arendamiseks sobivaid alasid ei ole võimalik piisavas mahus välja arendada. Seda olukorda hindab Majandus ja Kommunikatsiooniministeerium koostöös Tarbijakaitse ja Tehnilise Järelevalve Ametiga 4 alates 2026. aastast, analüüsides seni läbiviidud mereala planeeringule järgnevaid menetlusprotsesse ja uuringuid. Vastav tegevus sisaldub ka planeeringu tegevuskava punktis 5.3. Reservalade kasutuselevõtmisele eelneva analüüsi põhjal antakse Vabariigi Valitsusele ülevaade olemasolevast</p>
--	--	--

		<p>olukorrast ja langetatakse otsus jätkutegevuste läbiviimiseks. 2027. aastal. Eeltoodu selgemaks fikseerimiseks on planeeringulahenduse seletuskirja ja tegevuskava vastavat osa täpsustatud.</p> <p>1.3. Arvestades Eesti õigussüsteemi ja ka planeerimise mõtet ja olemust, siis ei saa ühelgi isikul, sh arendajal tekkida õigustatud ootust planeeringulahenduse mitte muutumise osas planeeringu menetlemise kestel. Seega kuni planeeringu kehtestamiseni võib planeeringulahendus muutuda. Selle võimalusega (riskiga) tuleb arvestada äriplaan koostades.</p> <p>Oleme seisukohal, et reservlad on oma olemuselt kompromiss (mitte ühe sektori soovitud olukord), milleni on jõutud keerukate läbirääkimiste tulemusel arvestades erinevate huvigruppide seisukohti. Vt täpsemalt p 1.1.</p>
--	--	--

		<p>1.8 Juhime tähelepanu, et kõigi hoonestusloa taotluste info on planeeringu koostamisel taustainformatsioon ja ei ole planeeringulahenduse osa. Hetkel ei ole mitte ühtegi hoonestusluba meretuulepargi arendamiseks välja antud.</p> <p><i>Vt pikemalt vastuskirjast.</i></p>
	<p>II Põhilahenduses pole jätkuvalt lahendatud vaatekoridoride ulatust, laius ja asukoht ega kantud need ka planeeringu põhikaardile. Seda hoolimata tõsiasiast, et planeeringumenetlusse kaasatud sidusrühmad tegid korduvalt ettepanekuid vaatekoridoride küsimus planeeringumenetluses lahendada. Seega antud planeeringust ei selgu, millistel aladel on võimalik tuuleparke arendada.</p> <p>Planeeringu põhilahenduses toodud vaba vaatevälja asukohti kirjeldava skeemi 5.6.5.1 kohaselt peaks vaba vaateväli avanema ligi kogu Sõrve sääre ja Saaremaa lääneranniku ning Ruhnu saare põhjaranniku ulatuses suunaga planeeringus ette nähtud tuulealadele. Nii on tekitatud absurdse olukord, kus väga äärmusliku tõlgenduse korral on võimalik kirjeldatud tingimusi täita ainult siis, kui ühtegi tuuleparki ühelgi tuulealal ei eksisteeri, mis on aga otseselt vastuolus mereala planeerimise sisulise mõttega ning riiklike energia- ja kliimaalaste kohustustega.</p> <p>Kokkuvõtvalt, vaatekoridoride temaatika tuleb lahendada praeguse planeerimise käigus.</p>	<p>Vaatekoridoride temaatika on lahendatud praeguse planeerimise käigus vastavalt planeeringu täpsusastmele ja strateegilisele iseloomule, st andes ennekõike suunised ja tingimused järgnevateks tegevusteks.</p> <p>Selgitame, et üleriigiline mereplaneering kavandab tuuleenergeetika arendamiseks sobivaid alasid, mitte konkreetseid tuuleparke, kus on teada tuulikute formatsioonid ja tuulikute täpsed asukohad. Mereala planeeringu koostamise ajal ei ole teada tuulikute paigutus (mis mh sõltub ka täpsematest uuringutest ja</p>

		<p>analüüsidesid lähtuvalt planeeringu tingimustest) ega täpsed parameetrid (selguvad tegevusloa etapis). Üleriigilise planeeringu täpsusastmes planeeringu elluviimisega kaasnevaid mõjusid hinnates on õigusruumist tulenevalt fookuses detailsemale tasandile suuniste andmine mõjude leevendamiseks. Eesti mereala planeeringus on, erinevalt naaberriikide Läti ja Rootsi planeeringutest, pööratud tuuleenergeetika arendamisega kaasnevatele sotsiaalsetele, sh visuaalsetele mõjudele põhjalikku tähelepanu. Nõustume, et tuuleparkide visuaalne mõju on üks oluline meretuuleparkide rajamisega kaasnev mõju teiste seas. Tuuleenergeetika tootmiseks sobilikud alad valiti teadvustades, et tuulikud saavad olema rannikule nähtavad. Seda arvestati tegevusloa tasandile tingimuste ja suuniste ning põhjaliku uuringute raamistiku ja teiste oluliste jätkutegevuste valikul. Järgmises etapis,</p>
--	--	---

		<p>hoonestusloa menetluses, läbiviidavate uuringute tulemusel selgub konkreetse asukoha eripära ja tehnoloogilisi lahendusi arvestades, millises mahus ja parameetritega ning kuhu täpselt on võimalik planeeringus valitud aladel tuulikuid panna. Seejuures on kohustus hinnata maastiku- ja visuaalseid mõjusid. Hindamist peab teostama vastav ekspert kasutades väljatöötatud juhendmaterjali²⁷ või samaväärset üldtunnustatud metoodikat, mis on Eesti oludele vastav, kaasates kohalikku omavalitsust ja ranniku kogukonda (planeeringu ptk 5.6.5 „Tuuleenergeetika suunised ja tingimused“ tingimus 12 l). Samuti on planeeringuga sätestatud erinevad leevendavad meetmed (nt eelistada samas kõrguslikus suurusjärgus tuulikuid, liigendada tuuleenergeetika arendusalasid, otsida võimalusi tuulikute vabade</p>
--	--	--

²⁷ Juhendmaterjal „Meretuuleparkide arendamise edendamiseks visuaalse mõju hindamise metoodiliste soovituste juhendmaterjal“

		<p>alade jätmiseks kõige suurema mõjuga alas asuvatel vaatekohtadel), mis on välja töötatud mh koostöös visuaalsete mõjude hindamise eksperdiga. Planeeringu ja mõjude hindamise materjale on selguse huvides korrigeeritud. tuulikute vabade alade jätmiseks.</p> <p>Rahandusministeerium jääb seisukohale, et mereala planeeringus on tuuleenergeetika arendusalad määratud, arvestades ka teiste merekasutusviiside vajadustega ning hinnatud nii KeHJS kui ka asjakohaseid mõjusid piisavas mahus ja täpsusastmes. Üleriigilisele planeeringule kohaselt on alade realiseerumiseks seatud tegevusloa tasandile tingimused ja suunised ning põhjalik uuringute raamistik. <i>Vt pikemalt vastuskirjast.</i></p>
--	--	--

<p>27. Enefit Green AS 18.06.2021</p>	<p>Täname Teid 30.11.2020 saadetud kirja (edaspidi Kiri) eest, milles vastasite meie 02.09.2020 saadetud ettepanekutele. Käesolevaga vastame Rahandusministeeriumi esitatud seisukohtadele ning esitame mõningad täiendavad küsimused, millele ei õnnestunud vastuseid saada.</p> <p>1. Tegime ettepaneku mitte arvestada kõrgusepiiranguid ehk tuuliku minimaalset kõrgust. Olete selgitanud, et kõrgusepiirangud ei ole aluseks tuuleparkidele sobivate alade määramiseks, kuid ometigi on planeeringu seletuskirja lk 44 kohaselt ala nr 5 välistatud tulenevalt riigikaitsealustest huvidest. Seejärel selgitate, et Kaitseministeerium on hinnanud tuuleenergeetika mõju õhuseireradarite töövõimele ja andnud oma sisendi planeeringusse ning Rahandusministeeriumil on kohustus sellega arvestada, et planeering oleks teostatav reaalse perspektiiviga. Teadaolevalt põhjustab mõju õhuseireradaritele tuuliku labade või torni peegeldus, mis eeldab ka teatud kõrguse ületamist. Seega palume veel kord täpsustada, kas kõrgusepiirangud (mõju õhuseireradaritele) on olnud aluseks tuuleparkidele sobivate alade leidmisel või mitte.</p>	<p>Oleme antud teemat Teile selgitanud oma 15.07.2020 kirjas nr 15-1/1946-4 ja 30.11.2020 kirjas nr 15-1/1946-7. Samuti on samal teemal selgitanud lähenemist Teile Kaitseministeerium oma 17.04.2020 kirjaga nr 12-4/20/1027. Koostatavas mereala planeeringus ei ole planeeringu tingimusena seatud tuulikutele maksimum- ega miinimumkõrgusi.</p> <p><i>Vt pikemalt vastuskirjast.</i></p>
	<p>2. Planeeringus olete välja toonud, et planeering on koostatud perspektiiviga ligikaudu 15 aastat ehk umbes 2035 aastani ning põhjendate võimalikke kõrgusepiiranguid ja nende alusel välistamist põhjusega, et hetkel ei ole otsustatud mereala kõrguspiirangutest vabastada (otsust uue radari osas) ning planeering ala nr 5 osas oleks perspektiivitu. Alles hiljuti otsustas Vabariigi Valitsus paigaldada Lääne-Eestisse täiendava radari, mis vabastab suure osa maismaast ja Lääne-Eestist (Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi 01.06.2021 kiri nr 17-7/2021/3487-1). Teadaolevalt võib antud radariga koosmõjus olla võimalik paigaldada täiendavaid passiivseadmeid, mis suurendavad kõrgusepiirangute vaba ala Eestis. Seega on tõenäoline, et kõrgusepiirangud leevenevad veelgi (sh ala nr 5 osas). Konservatiivne lähenemine kõrguspiirangute osas on näiteks põhjendanud olukorra, kus aasta tagasi teatati Lääne-Eesti kohalikele omavalitsustele, et nende alad ei ole tuuleenergeetika arendamiseks sobilikud ning sisuliselt keelati neil planeerida tuuleenergeetika alasid</p>	<p>Kaitseministeerium selgitab, et kompensatsiooni meetmete rakendamisel Mandri-Eestis jääb peamiseks fookuseks Mandri-Eesti ala, ning hetkel ei saa Kaitseministeerium anda hinnanguid, kas ja kuivõrd antud meetmete käivitamine muudab kõrgusepiiranguid merealal. Kaitseministeerium on oma seisukohtade andmisel arvestanud ka võimalike arengutega, mis võivad mõjutada kõrgusepiiranguid</p>

	<p>üldplaneeringutes (Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi 11.12.2020 kiri nr 17-7/17-0298/7633-1). Tulenevalt otsusest hankida uus radar on olukord käesoleva kuu alguses muutunud ning nüüd palutakse samadel valdadel ette näha võimalikult palju tuuleenergeetika alasid, mis ei ole aga enam võimalik. Täiendavalt on teada, et lähiajal plaanib Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium (MKM) koos Kaitseministeeriumiga luua kohaliku kasu meetmele täiendava meetme, mis looks võimaluse tuulepargi arenduse jaoks arendajal kompenseerida kaasnevaid kulusid kõrgusepiirangute vähendamiseks. Vältimaks kirjeldatud olukorda üldplaneeringutega ei ole mereala planeeringus põhjendatud näha ette piiranguid tulenevalt õhuseireradaritest, eriti olukorras, kus mereala planeering peaks reguleerima merekasutuse järgmiseks 15 aastaks.</p>	<p>antud alal ja jõudnud seisukohale, et 10 aasta perspektiivis on raske arvestada leevendusmeetmete rakendamisega, kuna enne 2030 puuduvad võimalused ja tingimused täiendavate õhuseirevahendite paigaldamiseks. Seega hetkel Eesti merealadel ja Lääne–Eesti saartel jääb kehtima senine Kaitseministeeriumi vajadus kehtestada elektrituulikute kõrgusepiirangud ja nende piirkondade võimalikku vabastamist kõrgusepiirangutest analüüsib Kaitseministeerium pärast Mandri-Eesti kompensatsioonimeetmete käivitamist. <i>Vt pikemalt vastuskirjast.</i></p>
	<p>3 Täiendavalt olete välja toonud, et juhul kui kõrgusepiirangud leevenevad, siis on võimalik teha uus planeering (nt riigi eriplaneering). Selgitame, et õhuseireradaritest tulenevad kõrgusepiirangutele on võimalik ette näha leevendusmeetmed. Tegemist ei ole piiranguga, mis välistaks tuulepargi rajamise, vaid enne rajamist on vajalik teatud leevendusmeetmete rakendamine või siis veenduda, et kavandatud meetmed toimivad. Täpsemalt olete õhuseireradaritega arvestamiseks vajalikud tingimused välja toonud tuuleenergeetika tingimuses nr 11 („<i>Tuulikud ei tohi põhjustada riigikaitseliste õhu- ja mereseiresüsteemide töövõime vähenemist, vajadusel tuleb välja töötada ja rakendada kompensatsioonimehhanisme.</i>”) ning loamenetlust/KMH raames punktis 12 alampunktis “o” (“<i>riigikaitseliste õhuseire töövõime tagamiseks</i>”).</p>	<p>Juhime tähelepanu, et Eesti mereala planeeringus tuuleenergeetika arendamiseks sobilike alade leidmise kaalutusprotsessi selgitavatel skeemidel kujutatud ala nr 5 (seletuskirja lk 43), millele oma seisukohas viitate, kattub Teie poolt esitatud hoonestusloa taotlusega väga vähesel määral (ca 6% kogu alast nr 5).</p>

	<p><i>teha koostööd Kaitseministeeriumiga</i>”). Käsitledes kõrgusepiiranguid tuulepargi alasid välistavalt kohtlete arendajaid ja alasid ebavõrdselt. Eelpool toodust tulenevalt palume täiendada Eesti mereala planeeringut selliselt, et Kaitseministeeriumi kõrguse piirangud ei oleks arendusalasid piiravad ja kompensatsioonimehhanisme rakendades või uue radari paigaldamisel ei peaks arendusalale nr 5 teostama uut planeeringut.</p> <p>Ala nr 5 suhtes on taotletud hoonestusluba juba 2010. aastast, kui Nelja Energia AS, mille õigusjärglaseks on Enefit Green AS, esitas selleks 15.04.2010 hoonestusloa taotluse Vabariigi Valitsusele. 26.05.2015 esitas Nelja Energia MKM-le täiendavalt ka hoonestusloa muutmise taotluse. Enefit Green on teinud märkimisväärseid kulusi nimetatud alal tuulepargi arendamiseks. Rahandusministeerium, MKM ega Kaitseministeerium ei ole Enefit Greenile hoonestusloa ega riigi mereala planeeringu menetluse jooksul teatanud, et alal nr 5 kavatsetakse välistada tuuleenergeetika arendamine. Taoline käitumine on vastuolus hea halduse põhimõttega ning Enefit Greenil tekkinud õigustatud ootusega, et 15.04.2010 ja 26.05.2015 esitatud taotluste alusel viiakse läbi hoonestusloa menetlus.</p>	<p>Eesti mereala planeeringuga Hiiu maakonnaga piirnevat mereala planeerida ei saa, kuna nimetatud mereala ei asu Eesti mereala planeeringualal. Hetkel ei ole mitte ühtegi hoonestusluba meretuulepargi arendamiseks välja antud. Hoonestusloa taotluse esitamine ei anna õigustatud ootust hoonestusloa saamiseks. Hoonestuslubade menetlust reguleerib veeseadus ja hoonestuslubade menetlemisel lähtutakse selles toodud nõuetest. Enne 01.07.2015 esitatud hoonestusloa taotluste menetlemine viiakse läbi vastavalt hoonestusloa taotluse esitamise ajal kehtinud õigusaktides, eelkõige veeseaduses, ette nähtud nõuetele. Samast loogikast lähtutakse ka veeerikasutuslubade menetlemisel. Nende menetlemisel puudub otsene seos mereala planeeringuga. Seega ei ole Rahandusministeerium oma seisukohtades ja mereala planeeringu koostamine vastuolus hea halduse tavaga. Arvestades ka</p>
--	--	---

		<p>eeltoodud punktidele vastuseid, ei ole võimalik Teie ettepanekuga käesoleva planeeringu menetluses arvestada.</p> <p><i>Vt pikemalt vastuskirjast.</i></p>
	<p>4. Juhite tähelepanu, et lisaks riigikaitsele piirangutele jääb ala nr 5 ka täielikult üleriigilise mereala planeeringu tarbeks koostatud Eesti Ornitoloogiaühingu uuringus (2019.a) määratud lindude sensitiivsesse alasse. Sensitiivne ala ei välista tuulepargi rajamist. Täpsemalt on uuringus kirjas: „<i>Sensitiivsetel aladel tuleks pikaajalise mõjuga tegevuste planeerimist ilma täiendavate põhjalike uuringuteta ja vajalike leevendusmeetmeteta vältida.</i>“. Antud asjaolu toetas ka planeering, ning näiteks teine ala nr 3 eemaldati sobivate alade nimekirjast alles viimases ülevaatuses, enne seda, olles lindudele sensitiivsel alal oli ta planeeritud kui potentsiaalselt sobiv ala. Loode-Eesti KMH käigus on teostatud täiendavad põhjalikud uuringud ja välja töötatud leevendusmeetmed, mis võimaldavad tuuleparki alale nr 5 rajada. Teostatud uuringutest ei ole tänaseni selgunud ühtki looduslikku, majanduslikku, sotsiaalset ega ka kultuurilist piirangut, mis põhjustaks ala nr 5 välistamise.</p>	<p>Eesti mereala planeeringu lahendus peab tuginema ühtsel meetodikal kogu planeeringualal ja alade lõikes erisusi ei tehta. Oma varasemas 30.11.2020 kirjas nr 15- 1/1946-7 selgitasime planeeringu meetodikat, milles mh on välistavaks teguriks olnud ka Eesti Ornitoloogiaühingu uuringus (2019.a) määratud lindude sensitiivsed alad. Uuringus tuuakse välja, et sensitiivsed alad on tänaste teadmiste põhjal kõige olulisemad avamere piirkonnad peatuvatele ja/või mere kohal üle lendavatele lindudele. Sensitiivsetel aladel tuleks pikaajalise mõjuga tegevuste (nt tuulepargid, sillad) planeerimist ilma täiendavate põhjalike uuringuteta ja vajalike leevendusmeetmeteta vältida. Teie poolt viidatud ala nr 5 jääb lindude sensitiivsesse alasse ja alal nr 5 tervikuna meile teadaolevalt sellised</p>

		põhjalikud uuringud puuduvad. Seetõttu, lisaks Kaitseministeeriumi seisukohale on ka see asjaolu sobivate alade leidmisel välistav.
	5. Kokkuvõtvalt leiame, et ala nr 5 välja jätmise Eesti mereala planeeringust ei ole põhjendatud ja kahjustab alates 2006 aastast, mil esitasime vee erikasutusloa taotluse, hea usus tehtud tegevusi Loode-Eesti meretuulepargi rajamiseks kooskõlas kehtivate õigusaktidega ning ei pea õigeks, et strateegilise tasandi planeeringus ei arvestata õigustatud ootusega õiglasele ja võrdsele kohtlemisele meretuuleparkide rajamiseks. Palume arvestada esitatud ettepanekutega ning korrigeerida Eesti mereala planeeringu dokumente vastavalt.	Viitame uuesti, et Enefit Green AS hoonestusloa taotlus kattub viidatud ala nr 5-ga väga vähesel määral. Seega on võimalik, et Loode-Eesti KMH käigus teostatud uuringute tulemused ei välista taotletavatel aladel tuulikute rajamise, kuid kuna Eesti mereala planeeringus on tervikuna ala oluliselt suurem, siis strateegilisel tasandil arvesse võetud info baasil on selline välistus vajalik. Viidatud hoonestusloa taotluste menetlemisel puudub ka otsene seos Eesti mereala planeeringuga
28. Eesti Tuuleenergia Assotsiatsiooni 18.06.2021	Eesti mereala planeering saab olema pikas perspektiivis Eesti taastuvenergia arendamise alusdokument. Eesti on Euroopa roheline kokkuleppe alusel võtnud vastu siseriiklikud taastuvenergia eesmärgid ja tulevikus on näha ambitsioonikamaid eesmärgid. Euroopa komisjon on merealade planeeringute teostamisel kandvad põhimõtted: <ul style="list-style-type: none"> • saavutada kliimanetraalsus; • minna üle ringmajandusele ja vähendada reostust; 	Esmalt juhime tähelepanu, et pärast käesoleva aasta juunikuus avalikustatud planeeringulahendusele esitatud ettepanekute läbitöötamist oleme teema täpsustamiseks teinud tihedat koostööd Euroopa maastikukonventsiooni

	<ul style="list-style-type: none"> • säilitada bioloogilist mitmekesisust ja investeerida loodusesse; • toetada kliimaga kohanemist ja rannikualade vastupidavust; • tagada jätkusuutlik toidutootmine; • parandada merealade haldamist. <p>Tulenevalt geograafilistest tingimustest ja Eestile iseloomulikust haja-asustusest on merel tuuleparkide arendamine taastuvenergia eesmärkide saavutamiseks kriitiline. Ilma meretuuleparkideta ei suuda Eesti enda eesmärke täita ja on riigina sunnitud puuduoleva taastuvenergia importima. Läbi selle kaotab Eesti elanikkond, kes lõpptarbijana elektri hinna tasub. Lisaks jääb saamata tulu kohalikel kogukondadel läbi kohaliku kasu meetme, mida Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium välja töötab. Kolmandaks jäävad loomata tuuleparkidega seotud töökohad ja riigil saamata maksutulud.²⁸</p> <p>Eesti merealplaneering on tuuleenergeetikale sobivate alade leidmisel lähtunud selgelt välistamismeetodist, samas näitab Euroopa praktika selgelt, et tuuleenergeetika saab koos eksisteerida muude majanduslike ja sotsiaalsete huvidega, nagu vesiviljelus, kalandus, bioloogilise mitmekesisuse kaitse ning sõjaline ja tsiviillennundus.</p> <p>Lähtuvalt eeltoodust soovime tähelepanu juhtida merealplaneeringus esitletud seisukohtadele.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Vaba vaatevälja jätmise skeemis 5.6.5.1 välistab sisuliselt meretuuleparkide rajamise. 	<p>rakendamise eest vastutava Keskkonnaministeeriumi ekspertidega. Koostöö tulemusel on planeeringu materjale tuuleenergeetika arendusalade elluviimisega kaasneva visuaalse mõju osas korrigeeritud. Mõiste „vaba vaateväli“ on asendatud „tuulikute vaba alaga“. Täiendatud on mõjude hindamise aruannet, eristatud on ptk 4.4.1.6.2 Tuulikute visuaalne mõju. Samuti on aruannet täiendatud näitliku kirjeldusega, kuidas läbi viia ühes rannikulõigus tuulikute vaba ala jätmise analüüsi (ptk 4.4.1.6.2, tuulealade liigendamise alajaotuse lõpuosas). Täiendatud on ka mõjude hindamise lisa nr 3, mis annab detailse ülevaate läbiviidud vaadete analüüsist ja selgitab nii kasutatud mõisteid kui üldist lähenemist. Samas ei ole viidatud lisa nr 3 otseseks juhtnööriks edaspidistes etappides, vaid selgitab üleriigilise mereala planeeringu</p>
--	---	--

²⁸ Ülevaade kõigist tuuleenergeetikaga soetud töökohtadest: <https://windeurope.org/about-wind/campaigns/local-impact-global-leadership/>

	<p>Seletuskirja punkti 5.6.4 Tuuleenergeetika arendamiseks sobivad alad on punktides 7,8 ja 9 toodud tingimused, mille alusel visuaalset mõju käsitletakse. Skeemis 5.6.5.1 ära toodud alad ja tekstiline kirjeldus on niivõrd tingimuslikud, et arendajal ei teki kindlustunnet piirkonnas arenduste läbiviimiseks. Mõistlik, et tuuleparkide visuaalset mõju soovitakse vähendada, kuid seda ei ole võimalik läbi viia viisil, et neid visuaalselt üldse näha ei ole.</p>	<p>mõjude hindamise sisu. Rõhutame, et planeering ei nõua lausalist tuulikute vaba rannikuvaadet, vaid toob välja kohad, kus on eriti oluline otsida võimalusi tuulikute vaba ala jätmiseks. Kuna väljatoodud rannikulõigud koondavad endas olulisi vaatekohti (põhinedes maakonnaplaneeringule, Saarte Geopargi rannikuobjektidele ja RMK puhkekohtade informatsioonile) on nendes lõikudes vajalik kaaluda võimalusi tuulikute vabade alade jätmiseks. See, kas tuulikute vaba ala jätmine on võimalik ja kus ala täpsemalt paikneb, selgub järgmises etapis läbiviidava analüüsi käigus. Eesti mereala planeeringus on antud suuniseid (soovitatav järgida) ja seatud tingimusi (kohustuslik järgida).</p> <p>Hoonestusloa etapis visuaalsete mõjude hindamise hõlbustamiseks on Rahandusministeeriumi ja Majandus-ja</p>
--	---	--

		<p>Kommunikatsiooniministeeriumi tellimusel valminud juhendmaterjal „Meretuuleparkide arendamise edendamiseks visuaalse mõju hindamise meetodiliste soovitude juhendmaterjal²⁹“ (juhendmaterjali koostajateks olid maastikuarhitektid, sh Ühendkuningriikides tuuleparkide visuaalse mõju hindamise kogemusega ekspert). Juhendmaterjal on rahvusvahelisele praktikale tuginedes välja toodud, et kohalikuks mõjupiirkonnaks on ~20 km tuulikutest, mille kaugusel ja sellest lähemal võivad 200 m ja kõrgemad tuulikud põhjustada märkimisväärseid visuaalseid efekte. Ca 50 km on orienteeruvaks nähtavuskauguseks ja antud kaugusega tuleb arvestada visuaalse mõju hindamisel. Seega oleme samuti seisukohal, et tuulikute nähtavaks jäämine on paratamatus, kuid eesmärk on läbi planeeringus</p>
--	--	---

²⁹ http://mereala.hendrikson.ee/dokumendid/Uuringud/Meretuuleparkide_visuaalse_m%C3%B5ju_hindamise_juhend_final.pdf

		<p>seatud suuniste leida tuulikute formatsioone, mis on võimalikult väiksema visuaalse mõjuga ja meetoodiliselt selgetel alustel hinnata visuaalseid ja maastikule avalduvaid mõjusid ka keskkonnamõju hindamise ning hoonestusloa etapis.</p>
	<p>2. Kõrguspiirangud punktis 5.6.5 Tuuleenergeetika suunised ja tingimused</p> <p>Seletuskirja punkt 5.6.5. sätestab: “Rannikule kõige lähemate tuuleparkide puhul on eelistatud samas kõrguslikus suurusjärgus (+/- 10% kogukõrgusest) tuulikute kavandamine.” Seletuskirja lk 53 on täpsustatud, et „samas suurusjärgus“ tähendab erinevust kogukõrguses kuni 10% (lk 41 on eelduslikuks tuulikuks võetud tipukõrgus 300 m ja rootori diameeter 250 m).</p> <p>Mereala planeering on loodud eesmärgiga, et see kehtib pikas perspektiivis. Tehnoloogia areng taastuvenergeetikas ja asjasse puutuvalt meretuulegeneraatorite vaates on olnud väga kiire. Kiire areng on endaga kaasa toonud tuulikute võimsuste mastaapse kasvu, mis omakorda tähendab, et uued tuulikud on varasematest märkimisväärselt kõrgemad. Oluline on mitte tuua mereala planeeringutesse sisse piiranguid, mis tulevikus takistavad parima ja efektiivseima tehnoloogia kasutuselevõttu.</p>	<p>Nõustume, et tuulikute kõrguse suurenemine on olnud kiires arengus ja ilmselt lähiajal see jätkub. Samas toome välja, et tuulikute kõrgus kajastub planeeringu seletuskirjas ptk 5.6.2, <i>tuuleenergeetika arendamise lähtekohad</i> ja ei ole sätestatud konkreetse tingimusena. Sama kõrguslik suurusjärg kajastub tuuleenergeetika arendamise suunises (so soovitus) nr 9 põhimõttelise eelistusena rannikule lähimate tuuleparkide puhul, et leevendada mh visuaalset mõju. <i>Vt pikemalt vastuskirjast.</i></p>
	<p>3. Reservalade loomine</p> <p>Seletuskirja punkti 5.6.5 Tuuleenergeetika suunised ja tingimused on teise tingimusena esitletud : “Ajalooliselt intensiivsema traalpüügi aladega kattuvad</p>	<p>Vastuseks märgime, et nn reservaalad on oma olemuselt kompromissettepanek, milleni on jõutud keerukate läbirääkimiste</p>

	<p>tuuleenergeetika arendamiseks sobivad alad määratakse reservaladeks. a. Reservalad saab kasutusele võtta alates 2027. aastast, kui teistel meretuule arendamiseks sobilikel aladel tehtud menetlusprotsessidest on selgunud, et nendel aladel ei ole võimalik piisavas mahus meretuuleparke arendada. b. Piisavaks mahuks on ptk 5.6.4 välja toodud 70% kriteerium kõigi tuuleenergeetika arendamiseks sobilike alade (sh reservalad) mahust.”</p> <p>Nn reservalade määramine loob õiguslikku segadust ja pärsib valdkonna arengut, jääb ebaselgeks millal ja mis tingimustel alaid tuuleenergeetika arendamiseks päriselt kasutada saab. Kuna tuuleenergeetika alaid on nii ehk naa tugevalt kärbitud on otseselt sobivatele aladele lisapiirangu seadmine ebaõiglane ja seab Eesti meretuule projektid lähinaabritega konkurentsivõrre halvemasse olukorda.</p>	<p>tulemusel arvestades erinevate huvigruppide seisukohti. 3 Selleni jõudmiseks tehti väga põhjalik andmetel tuginev eeltöö valdkondlike huvidega ministeeriumite esindajate osalusel, kes esindasid oma seisukohtade raames ka asjakohaste huvigruppide huve. Eesti mereala planeeringu seletuskirja kalanduse peatüki 5.2 suunised näevad muuhulgas ette vaba juurdepääsu säilitamist kalastusaladele (rannikupüük ja traalpüük), kalasadamatele ja lossimiskohtadele kalavarude efektiivseks kasutamiseks. Kuigi kogu Eesti traalpüügialadest jääb kavandatavatele tuuleenergeetika aladele 4,3% ja kogu Eesti traalpüügist moodustab nendelt aladelt püütud kogus alla 10%-i, on piirkondlikult kalandussektorile siiski mõju suur, kui nendel aladel ei ole võimalik traalpüüki enam läbi viia.</p> <p>Traalpüügi ja tuuleenergeetika puhul on tegemist Eesti riigi jaoks</p>
--	---	--

		<p>oluliste majandusvaldkondadega. Tasakaalustatud erinevaid huve arvestava planeeringulahenduse menetluse jätkamiseks oli vajalik, et planeeringu kehtestaja ehk otsustaja, Vabariigi Valitsus, teeks asjakohase vaheotsuse ning protsessi saaks jätkata.</p> <p>Täpsustasime mereala planeeringu ptk 5.6.5 tingimusi nr 2 a-c, et eelpool toodu paremini välja tuleks: Planeeringu koostamise korraldajana on Rahandusministeerium otsinud kõigile erinevatele valdkondadele paindlikke ja mõistlikke tasakaalustatud lahendusi, mis toetavad erinevate valdkondade arengut. Tuuleenergeetika arendamiseks sobivate alade suurus ja valik on planeeringulahendusena maksimaalne, mida arvestades erinevaid mõjusid (looduskeskkondlike mõjude kõrval ka majanduslikud, sotsiaalsed mõjud) on võimalik realiseerida ja annab selge raamistiku tegevusloa etapiks. Seeläbi paraneb olukord</p>
--	--	--

		<p>võrreldes senise üksikotsustel põhineva praktikaga ja paremini on võimalik tagada ka arendajate võrdset kohtlemist. Energeetika valdkonna eest vastutav Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium on planeeringu lahendust sellisena aktsepteerinud.</p> <p><i>Vt pikemalt vastuskirjast.</i></p>
<p>29. Hiiu Tuul MTÜ 18.06.2021</p>	<p>Rahandusministeerium on esitanud Eesti mereala planeeringu eelnõu (põhilahenduse) ja mõjude hindamise aruande eelnõu arvamuste andmiseks. Vabariigi Valitsus algatas 25.05.2017 korraldusega nr 157 üleriigilise planeeringu teemaplaneeringu Eesti mereala ja sellega piirneva rannikuala, samuti majandusvööndi (edaspidi mereala planeering) planeerimiseks ja keskkonnamõju strateegilise hindamise (KSH) koostamiseks.</p> <p>Olete esitanud arvamuse avaldamiseks dokumendi „Eesti mereala planeering” (põhilahendus) ja „Eesti mereala planeeringu mõjude hindamise aruanne“. Mõjude hindamise aruande sissejuhatuses on selgitus, et KSH direktiiv ja Eesti õigusaktid on pigem looduskeskkonna-keskse lähenemisega aga planeeringute elluviimisel on olulised ka sotsiaalsele (sh tervisele), kultuurilisele ja majanduslikule keskkonnale avalduvad mõjud. Sellega põhjendate mereplaneeringule läbi viidud nn laiendatud mõjude hindamist ja väidate, et mereplaneeringu mõjuhindamise protsess integreerib KSH ning sotsiaalsete, kultuuriliste ning majanduslike mõjude hindamise. Juhime tähelepanu, et keskkonnamõju hindamise ja keskkonnajuhtimissüsteemi seaduse (KeHJS) § 33 lg 5 on toodud, et KSH käigus tuleb hinnata mõjusid m.h. ka</p>	<p>Dokumendis „Eesti mereala planeeringu lähteseisukohad ja mõjude hindamise väljatöötamise kavatsus“ peatükis 3 lk 24 on toodud hindamismetoodika ning peatükis 3.2-3.4 (lk 26-27) on kirjeldatud Eesti mereala planeeringus asjakohaste majanduslike, sotsiaalsete, kultuuriliste ja tervisemõjude hindamise eesmärgid (nõ fookus). Eeltoodu on võetud aluseks Eesti mereala planeeringus asjakohaste sotsiaalsete, majanduslike, kultuuriliste ja tervisemõjude hindamises. Rahandusministeerium on seisukohal, et antud planeeringu raames on seda senisest Eestis viljeletud praktikast tehtud veelgi</p>

	<p>tervisele ja kultuuripärandile. Seega saab olla sotsiaalsete, kultuuriliste ja majanduslike mõjude hindamine KSH üks osa.</p> <p>Vabariigi Valitsuse poolt algatati üleriigiline planeeringu mereala teemaplaneering ja keskkonnamõju strateegiline hindamine. Vastavalt KeHJS § 36 koostatakse pärast keskkonnamõju strateegilise hindamise algatamist keskkonnamõju strateegilise hindamise programm.</p> <p>Esitatud materjalidest ei ole leitav KSH programm ega selle menetlemise materjalid.</p> <p>Hiiu Tuul MTÜ tänab võimaluse eest esitada mereala planeeringu ja mõjude hindamise kohta arvamust. Esitage oma seisukoha eelkõige mereala planeeringus kajastatud tuuleenergia arendamise ning vesiviljeluse, eelkõige kalakasvatuste kohta, kuna need mõjutavad keskkonda kõige enam.</p> <p>Meri avaliku veekoguna kuulub riigile ja riik peab mereala kasutamisel käituma vastutustundlikult. Planeerimisel tuleb lähtuda põhimõttest, et olemasolevad väärtused tuleb säilitada (PlanS § 8). Meri on ökosüsteem ning vale otsus või tegevus võib selle süsteemi püsivalt tasakaalust välja viia.</p> <p><u>1. Tuuleenergeetika</u></p> <p>Hiiu Tuul MTÜ esitas põhjaliku arvamuse mereala planeeringu eskiisi kohta 23.05.2019. Selles kirjas esitasime ka mitmeid konkreetseid ettepanekuid meretuuleparkide rajamise kohta. Need on Rahandusministeeriumil jäänud tähelepanuta. Meie ettepanekud olid järgmised:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kaasata Saaremaa läänerannikul elavad inimesed planeeringu koostamise menetlusse ja küsida neilt arvamust meretuuleparkide kohta selgitades neile 	<p>põhjalikumalt ja laiapõhjalisemalt (kaasates väga laia ekspertide ringi) ning selle eest on protsessis saadud tunnustust ka rahvusvahelistelt osapooltelt.</p> <p>Juhite tähelepanu, et esitatud materjalidest ei ole leitav KSH programm ega selle menetlemise materjalid. Selgitame, et KeHJS § 1 lg 3 p 4 sätestab, et planeeringu keskkonnamõju strateegilisele hindamisele KeHJS nõudeid ei kohaldata selles ulatuses, mis on reguleeritud planeerimisseaduses (edaspidi PlanS). Eesti mereala planeeringu puhul on tegemist üleriigilise planeeringu teemaplaneeringuga, millele kohalduvad PlanS ptk 3 toodud nõuded. Vastavalt PlanS § 17 on KSH programmi asemel kohustus koostada keskkonnamõju strateegilise hindamise väljatöötamise kavatsus (edaspidi KSH VTK). KSH VTK ja lähteseisukohtade koondokument on leitav mereala planeeringu portaalist siit.</p>
--	--	---

	<p>eelnevalt tuuleparkidega kaasnevaid – nii rajamise, töötamise kui lammutamise aegseid - mõjusid.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Tuuleparkide rajamiseks sobivad alad näha ette rannikust vähemalt 20 km kaugusele. • Tuuleenergeetika ala suuruse määratlemisel lähtuda tuuleenergia konkreetsest vajadusest, st ala määramisel ei tule lähtuda mitte maksimaalselt võimalikust, vaid minimaalselt vajalikust alast. • Seada piirangud tuuleparkide kõrgusele ja võimsusele, näiteks asjakohase koefitsendi määramisega. Näiteks 10 km kaugusel ei tohiks tuulikud olla kõrgemad kui 80 meetrit (tulenevalt GorWindi projektis tehtud küsiltusest). • Seada tingimusi tuuleparkide lammutamiseks (näiteks likvideerimise maksimaalne aeg, et sellega kaasneks minimaalne häiring rannikul elavatele inimestele ja loodusele). • Näha planeeringus ette tingimus, mille kohaselt tuleb hinnata tuuleparkide ja merekaablite koosmõju ning tuuleparkide ja maismaa vahel võrguühenduse loomisega seotud mõju (maismaale kõrgepingeliinide rajamine jms). • Soovituslike koridoride määramisel lähtuda kaitstavate väärtuste, lühima võimaliku vahemaa ja olemasoleva elektrivõrgu kõrval ka elamutest. • Sõrve poolsaare lähedale tuuleenergia alasad mitte määrata ning lühimaks kauguseks tuulikute ja ranniku vahel näha ette 20 km. <p>Meil on hea meel näha, et planeering käsitleb ka merekaablite rajamisega seotud tingimusi. Siiski on jäänud tähelepanuta, et merekaablitel on oma eluiga ning neid võib-olla tulevikus vaja asendada. Selleks puuduvad planeeringus juhised. Samuti ei ole Väikese Väina ja Suure Väina merekaablid enam perspektiivsed kaablid, vaid need on juba valmis ja kasutusele võetud. Ülejäänud osas jääme kõigi oma varasemate seisukohtade ja ettepanekute juurde.</p>	<p>Olete seisukohal, et Teie poolt 23.05.2019 mereala planeeringu eskiisile esitatud seisukohad on Rahandusministeeriumil jäänud tähelepanuta. Kinnitame, et kõik eskiislahendusele laekunud ettepanekud on läbi analüüsitud. Oleme omapoolsed kaalutlused kõigi Teie ettepanekute osas Teile esitanud kahe vastuskirjaga, 7.06.2019 nr 15-1/2464-7 ja 12.11.2019 nr 15-1/2464-10. Nendes kirjades väljatoodud põhjendused on Rahandusministeeriumi hinnangul endiselt asjakohased.</p> <p><i>Vt pikemalt vastuskirjast.</i></p> <p>Täname Teid täiendavate tähelepanekute eest. Tuulegeneraatorite energia - ja materjalimahukust on planeeringulahenduse väljatöötamisel ja selle mõjude hindamisel silmas peetud. Teie</p>
--	---	---

	<p>Lisame mõned olulisemad tähelepanekud:</p> <ul style="list-style-type: none"> • tuulegeneraatorid ja nende alused on väga energia- ja materjalimahukad: ühe 3MW tuuliku tegemiseks läheb vaja 1200 tonni betooni, 335 tonni terast jne. • keskkonnamõju strateegilise hindamise käigus tuleks hinnata tuuleparkide rajamisega, s.h. generaatorite tootmise ja lammutamise süsinikuheidet (tsemendi tootmisel on väga suure süsinikuheitega tegevus), et hinnata tuuleparkide mõju kliimamuutustele³⁰ • tuulegeneraatorite aluste rajamisele eelneb merepõhja ettevalmistus. Vajalik on hinnata merepõhja ettevalmistuse keskkonnamõju • tuulegeneraatorite demonteerimise, s.h. süsinikfiibrist labade utiliseerimise lahendus peab olema tuulepargi ehitusloa väljastamise tingimuseks <p>Meri ja meremaastik on väga paljude inimeste jaoks oluline, eriti neile, kes on valinud oma elukohaks rannikualad. Planeerimisseadus peab oluliseks ka esteetilist miljööd ja selle säilitamist.</p> <p>KeHJS § 36 lg 4 p. 6 alusel peab KSH sisaldama hinnangut eeldatavalt olulise vahetu, kaudse, kumulatiivse, sünergilise, lühi- ja pikaajalise, soodsa ja ebasoodsa mõju kohta maastikele.</p> <p>Mõjude hindamise aruandes puudub väärtuslike maastike loetelu (on küll maastikukaitsealade loetelu).</p> <p>Planeeringu mõjude hindamise aruandes (lk 159) on ekslikult märgitud, et kuna ei teki olulist ebasoodsat mõju looduskeskkonnale, siis ei teki looduskeskkonna kaudu</p>	<p>ettepanekut arvestades on aruande ptk 4.7 täiendatud. Samuti on täiendatud ptk 4.2.5. Märgime siiski, et tänaseks on arendatud ka gravitatsioonilisi vundamente, mis ei vaja merepõhja eelnevat ettevalmistust.</p> <p>Tuulegeneraatorite demonteerimise ja utiliseerimise lahenduste väljatöötamiseks ehitusloa faasis annab suunised loamenetluse ja KMH tasand.</p> <p>Aruannet on tuulenergeetika arendusaladega kaasnevate mõjude osas täiendatud. Lisatud on ptk 4.4., mis käsitleb mõju maastikele eelkõige ökoloogilises vaates. Täiendatud on ptk 4.4.1.6, selgitades täiendavalt visuaalsete ja maastikumõjudega seonduvat. Korrigeeritud on visuaalsete ja maastikumõjude käsitlust, loobutud on sotsiaalse häringu määratlusest (visuaalseid ja maastikumõjusid</p>
--	--	--

³⁰KeHJS § 36 lg 4 p. 6 alusel peab KSH sisaldama hinnangut eeldatavalt olulise vahetu, kaudse, kumulatiivse, sünergilise, lühi- ja pikaajalise, soodsa ja ebasoodsa mõju kohta keskkonnale, sealhulgas ka kliimamuutustele

	<p>muutust, mis omakorda põhjustaks olulist ebasoodsat mõju inimese heaolule, varale, sotsiaalsetele vajadustele vms. Samuti pole tegemist keskkonnaseadustiku üldosa seaduse mõistes keskkonnahäiringuga.</p> <p>Visuaalne mõju on otseselt seotud keskkonnaga, sh looduskeskkonnaga. Kuna meri on looduslikult tuulikute vaba, siis looduskeskkonda tuulikute rajamisel saab inimese heaolu häiritud. Meretuuleparkide rajamine on otseselt seotud looduskeskkonna kasutamise ja säästva arengu seaduse § 2sätetab, et looduskeskkonna ja loodusvarade säästliku kasutamise eesmärgiks on tagada inimesi rahuldav elukeskkond ja majanduse arenguks vajalikud ressursid looduskeskkonda oluliselt kahjustamata ning looduslikku mitmekesisust säilitades.</p> <p>Tuulikute kauguse määramisel rannikust (6 meremiili) pole arvestatud, et juba planeeringu koostamise ajal on tuulikute parameetrid oluliselt muutunud. Tuulikud, mille kõrgus on 300 m, on sellelt kauguselt rannikult selgelt näha. Märkisime oma 23.05.2019 kirjas, et kõik arenenud riigid, kes hoolivad oma elanikest, ei raja tuulikuid lähemale kui 20 km kaldast. Ja seda olukorras, kus planeeriti veel tuuleparke, milles kasutati kuni 8 MW võimsusega tuulikuid. Planeeringu seletuskirjas on märgitud, et planeeringu kehtestamise ajaks võivad tuulikute võimsused küündida juba 20 MW-ni. Selliste tuulikute mõjusid ei ole hinnatud. Olemegi seetõttu võimalike kahjulike mõjude vähendamiseks teinud oma 23.05.2019 kirjas ettepaneku, et tuulikud jääksid kaldast vähemalt 20 km kaugusele. Tõime selle kohta näiteid ja põhjendasime oma seisukohta.</p> <p>10 km kaugusel kaldast on meri madal ning sinna on kogunenud kogu mere elurikkus. Tuulikute rajamine kahjustab seda oluliselt isegi olukorras, kus võetakse tarvitusele kahjulikke mõjusid leevendavad meetmed.</p>	<p>käsitletakse nii KeHJS kohase mõju kui planeerimisseaduse järgse asjakohase mõjuna.) Oleme seisukohal, et tuuleparkidega kaasnevaid visuaalseid mõjusid on mereala planeeringu mõjude hindamise käigus üleriigilise planeeringu täpsusastmest lähtuvalt hinnatud asjakohaselt ning seotud on ka mõjude hindamise tulemustest lähtuvad tingimused visuaalsete mõjude leevendamiseks.</p> <p>Nagu nähtub mereala planeeringu mõjude hindamise aruande ptk 4.2.2-st, on eksperdid olemasolevate teadmiste valguses jõudnud arusaamale, et mereala planeeringu lahendus tuuleenergeetika alade osas on linnustiku olulisi peatumisalaseid ja peamisi rändekoridore arvestav ning mõjude hindamise aruandes välja toodud hoonestusloa tasandile ettenähtud keskkonnameetmete rakendamisel ei kaasne mereala planeeringulahendusega olulist ebasoodsat mõju lindudele, sh nende puhkevõimalustele. Mõjude</p>
--	--	--

	<p>Tuuleenergeetika arendamiseks sobivate alade väljaselgitamisel ei ole arvestatud erinevate tuuleparkide (sh teistes riikides) koosmõjuga. Kui rändlindude lennuteekonnale jääb mitmeid tuuleparke, vähendab see lindude võimalust sihtkohta jõuda, sest lindudel ei ole piisavalt puhkamise võimalusi.</p> <p>Seletuskirjast ei nähtu, milliste keskkonnaorganisatsioonidega on planeeringulahenduse koostamisel tehtud koostööd ning kuidas on nende arvamustega arvestatud.</p>	<p>hindamisel on arvesse võetud nii kehtivat Pärnu mereplaneeringut kui ka Läti mereala planeeringut. Just koond- ja kumulatiivsete mõjude vaatenurgast tulenevalt on mõjud lindudele eraldi tähelepanu vajavana välja toodud (vt täpsemalt ptk 4.8 ja 6.1 mõjude hindamise aruandes). Mõju hindamises on jõutud järeldusele, et planeeringus toodud tingimused tagavad, et planeeringu elluviimisega ei kaasne olulist ebasoodsat mõju.</p> <p>Erinevate huvirühmade kaasamiseks on eraldi koostatud planeeringu kaasamiskava ja kaasatavate nimekirjad, mis protsessi jooksul on pidevalt täienenud vastavalt eraldi kaasata palunud isikutest. Keskkonnaorganisatsioonide kohtumistele on kaasatud Eesti Keskkonnaühenduste Koja esindajad, Eestimaa Looduse Fondi esindajad, Balti Keskkonnafoorumi esindajad, Eesti Rohelise Liikumise esindajad, Eesti Ornitoloogiaühingu</p>
--	--	---

		<p>esindajad, Tartu Ülikooli Eesti Mereinstituudi esindajad, Keskkonnaministeeriumi ja Keskkonnaameti esindajad. Samuti on kõik keskkonnaorganisatsioonide kohtumiste kutsed saadetud MTÜ Hiiu Tuul esindajale.</p> <p>Keskkonnaorganisatsioonide esindajate ettepanekud planeeringule kajastuvad erinevate etappide koondtabelites, kus on kokkuvõtlikult nähtav nii esitatud ettepanek kui ka vastusseisukoht sellele. Need on kättesaadavad mereala portaalis: lähteseisukohad ja mõjude hindamise väljatöötamise kavatsuse etapi koondtabelist, eskiislahenduse etapi koondtabelist ja põhilahenduse etapi koondtabelist.</p> <p><i>Vt pikemalt vastuskirjast.</i></p>
	<p><u>2. Vesiviljelus</u> Kalakasvatus meres avaldab olulist mõju olemasolevale keskkonnale ning kogu mere ökosüsteemile.</p>	<p>Viited sügavuspiiri määramise aluseks olnud uurimistöödele on leitavad mereala planeeringu mõjude hindamise aruande ptk</p>

	<p>Planeeringu seletuskirja punktis 5.3.1 esitatud tingimuste punktis 2 märgitakse järgmist: Kalakasvandused rajatakse sügavamatele (>5 m) ja avatumatele merealadele, et vähendada reostuse lokaalset mõju. Avatud merealal hajuvad toiteained vee intensiivse liikumise tõttu paremini, lisaks on sügavamatel merealadel enamasti vähem mõjutatavat elustikku (merekõhja elupaiku, kalade koelmualasid jm).</p> <p>Arvestades Eesti rannikul ja madalmeres valitsevat hüdrodünaamilist keskkonda, on lainetuse mõju merepõhjale oluline ka 5 m sügavamas meres, pannes liikuma nii hõljuva kui ka merepõhja settinud kalakasvandusest lähtuva orgaanilise saaste. 5-meetrine samasügavusjoon rannale piisavalt lähedal, et kalakasvanduse reostus jõuaks randa lühikese aja, näiteks ühe keskmise tugevusega tormi, kestel. Selliste tingimuslike kriteeriumite nagu kriitiline sügavuspiir seadmine nõuab teaduslikku põhjendust ega saa olla põhjendatud vaid sellega, et “vähendada reostuse lokaalset mõju”.³¹</p> <p>See punkt on vastuolus mereala planeeringu üldiste põhimõtete ja eesmärkidega: “Kalakasvanduse tegevuse tulemusel ei tohi merekeskkonna seisund halveneda kui see on hea või väga hea, samuti ei tohi kalakasvandus takistada vähemalt hea seisundi saavutamist aladel, kus praegu seisund hea ei ole ega segada Läänemere tegevuskava eesmärkide täitmist. Kui kalakasvandusest lisandub toite- ja saasteaineid merre, siis tuleb vajadusel need eemaldada”.</p> <p><u>Ettepanekud:</u></p>	<p>4.2.1. Madalamatel rannikualadel (kuni 5 m) koeb suur osa kaladest, näiteks koha, ahven, merisiig, särg, haug (vt. E. Ojaveer, E. Pihu, T. Saat (toim.) 2003. Fishes of Estonia. Tallinn: Estonian Academy Publishers., HELCOM PanBalticScope projekti raames koostatud kaardimaterjal). Samad kaldalähedased elurikkad alad, kus vesi soojeneb kiiresti on ka noorkaladele turgutusaladeks ja neile aladele koonduvad magevette kudema suunduvad siirde- ja poolsiirdekalad. Lähtudes viidatud materjalidest ja mereala planeeringu ekspertmeeskonna sisendist, ei ole sügavuspiiri vajalik korrigeerida. Korrigeerime tingimuse sõnastust, et vältida mitmeti mõistetavust, eemaldades sõna „lokaalne“.</p>
--	--	--

³¹ Vt ka Noormets, R., Orviku, K., Tõnisson, H., Liira, M., Väling, P., Kirsch, K., Suuroja, S. ja Prigoda, I., 2019. „Tareste Lahe põhjasetete koostis ja dünaamika: Lehtma sadama süvendamise mõju rannaerosioonile ja selle leevendamise võimalused.“
Orviku, K., 2018. Rannad ja rannikud. TLÜ Kirjastus.

	<ul style="list-style-type: none"> • Palun esitada viited konkreetsetele uurimustöödele, millel põhineb 5 meetri sügavuspiiri määrang, vajadusel korrigeerida sügavuspiiri lähtudes uuringute andmetest. Eesti merealade planeeringu eesmärgiks ei saa olla “lokaalse mõju vähendamine” eeldusel, et avamerel on negatiivne mõju vähem märgatav (i.e. “dilution is the solution”). See on ebaõnnestunud seisukoha formuleering, mis ei ole kohane strateegilisele dokumendile. • Ehitusloa väljastamise eelduseks on eelnev keskkonnamõju hindamine, s.h. põhjasetete liikumise uuring. Kalakasvatuse rajamine on välistatud, kui need võivad liikuda Natura 2000 aladele. • Kalakasvatuste loamenetlustes arvestada võimalike kumuleeruvate mõjudega. • Rakendada üheaegselt erinevaid vesiviljeluse vorme, et vähendada kalakasvatuse kahjulikku mõju.³² 	<p>Kalakasvatuste ja kaasnevate mõjude teemapüstitus juba sisaldub seatud tingimustes (Ptk 5.3.1 p 12 a. ja 12 b, mille järgi tuleb vastavalt hinnata mõju kalakoelmutele ja kalastikule laiemalt, määratleda vajalikud leevendavad keskkonnameetmed ning hinnata mõju kaitstavatele loodusobjektidele (sh projekteeritavatele), kui need asuvad tegevuse mõjualas. Oluline mõju kaitstavatele loodusobjektidele ja ebasoodne mõju Natura 2000 aladele tuleb välistada.). Seega ei ole vajalik tingimusi täpsustada. <i>Vt pikemalt vastuskirjast.</i></p>
	<p><u>3. Mereturism ja rekreatsioon</u> Mereala planeeringu punktis 5.8 märgitakse suuniste punktis 4, et uute merekasutusviiside –vesiviljelus, tuuleenergeetika – arendamisel peetakse silmas ka potentsiaalset turismiväärtust (nt tuuleparkide või vesiviljelusfarmide külastusretked).</p> <p>Põhjamaadest on teada uuringud mere tööstusalade infrastruktuuri mõjudest muudele valdkondadele; näiteks randade rekreatsiooniväärtus langeb hinnanguliselt</p>	<p>Westerberg et al (2013 https://doi.org/10.1016/j.tourman.2012.04.008) on uurides Prantsusmaa rannikul asuvate tuuleparkidega seonduvat välja pakkunud, et tuulepark võiks paikneda rannikule lausa 5 km kaugusel, kui sellega seotult töötatakse välja</p>

32 Integrated multi-trophic aquaculture (IMTA)

	<p>20% kui looduslik merevaade on rikutud tööstusliku infrastruktuuriga (Kipperberg et al., 2019). Samuti on uuringud näidanud, et sellistest tööstusparkidest ei ole praktiliselt mingit majanduslikku kasu kohalikule elanikkonnale ega ettevõtlusele (s.h. turismile) (May & Nilsen 2015).</p> <p>Ettepanek:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Palun esitage viited konkreetsetele uuringutele, mis demonstreerivad tööstusparkide positiivset mõju turismile. Korrigeerida tööstusparkide mõjuhinnangut turismile vastavalt uuringutele. 	<p>keskkonnapoliitika ja tuulepargiga seotud vaba-aja tegevused. Carr-Harris ja Lang (2019, https://doi.org/10.1016/j.reseneeco.2019.04.003), uurides USA esimest Blocki saare meretuulepargi mõju puhkemajandusele läbi lühiajaliselt renditavate pindade võrdluse leidsid, et rendihinnad ja reserveeringute arv tõusid oluliselt ning tõestasid sellega tuulepargi positiivset mõju rannikuturismile. Smythe et al (2020, https://doi.org/10.1016/j.erss.2020.101726) on sama tuuleparki uurides leidnud, et see toimib pigem turismiattraktsioonina, olles kas uuenduslik vaatamisväärsus või huvitav hobikalapüügi sihtkoht. Oleme seisukohal, et viidatud uuringute loetelu lisamine mõjude hindamise aruandele ja aruande korrigeerimine ei ole põhjendatud. Mereala planeeringu mõjude hindamise aruande hinnangute lõppjärelendus on kooskõlas viidatud uuringutes kajastuvaga. Uuringute lisamine kasvataks</p>
--	--	--

<p>4. Kaadamine Mereala planeeringu punktis 5.14 1. Täiendavate kaadamisalade määramisel vältida võimalusel väga madalaid merepiirkondi, et säilitada nende elurikkust.</p> <p>Kaadamispaikade määramisel on oluline arvestada ka süvendamise ja kaadamise mõju piirkonna randade arengule. Eemaldades liiva rannatsooni ühes osas põhjustab reeglina settedefitsiidi ranna teises osas. Süvendatud setete kaadamisel rannatsoonist eemal avamerel eemaldatakse setted looduslikust ringlusest põhjustades loodusliku dünaamilise tasakaalu muutuse rannavööndis, mille tulemuseks on reeglina ulatuslik erosiooni tugevnemine ja rannavööndi häving süvendusala läheduses. Selle kinnituseks leiab arvukaid näiteid nii K. Orviku 2018 aastal ilmunud raamatust “Rannad ja rannikud” kui ka konkreetseid näiteid lähiajalooost seoses Lehtma sadama kaadamisala ebapädeva valiku tulemusel tekkinud olukorraga Tahkuna poolsaare idarannikul (Noormets et al., 2019).</p> <p><u>Ettepanek:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Lisada randade erosioon süvendamise ja kaadamise mõjude hulka. 	<p>ebaproportsionaalselt aruande vastava alajaotuse mahtu.</p> <p>Nõustume Teie ettepanekuga ja lisame tingimusse nõude vältida erosiooni rannikupiirkonnas. Kuna planeering täiendavaid kaadamisalaid ei määra, ei ole ka põhjendatud mõjude hindamise täiendamine.</p>
<p>5. Täiendavad ettepanekud Tuuleenergeetika ja vesiviljelus vajavad reguleerimist õigusaktide tasandil, et nende rajamine ning kasutamine oleks riigi tasandil kontrollitav.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Meretuuleparkide müra, infraheli ja vibratsiooni kohta on vajalikud spetsiifilised normid meretuuleparkide jaoks, sest heli levimine merekeskkonnas on eriline. • vesiviljeluse eelduseks on riiklikult kehtestatud reeglid, mis sätestavad sumpade vahekauguse, kalade arvu sumbas, lisaainete (hormoonid, 	<p>Võtame teadmiseks, et uute merekasutuste juurutamine võib vajada täiendavaid regulatsioone ka õigusaktide tasandil. Teie ettepanekud on edastatud mereala planeeringu juhtrühmale, kus on esindatud ministeeriumid ja asjakohased ametkonnad, kes nende teemadega tegelevad.</p>

	<p>antibiootikumid, teised ravimid, vitamiinid, pigmendid jms.) kasutamise, vaksineerimiskohustuse, kalade haiguste seire jm. bioloogiliste ohtude käsitlemise ja järelevalve kohta.</p> <p>Eelpoolnimetatud tingimusi ei ole mõistlik sätestada planeeringus, seda saab teha vastava valdkonna eest vastutav ministeerium.</p>	
<p>30. MTÜ Puhas Silmapiir.</p> <p>MTÜ Jaagupi Sadam</p> <p>18.06.2021</p>	<p>1. Sissejuhatus</p> <p>Käesoleval kirjal on menetluslik ja kontekstuaalne iseloom. Käesoleva kirja esmane eesmärk on muuta kogu Eesti merealade planeering kehtetuks võttes aluseks, et ELi komisjon kutsub Eestit üles parandama keskkonnamõju hindamise eeskirju (Lisa I); Põhiseaduse artikkel 5 nõuab oma ressursside majanduslikku kasutamist; Rahvusvahelised lepingud nagu Läänemere leping - rõhutavad täitmata Euroopa Liidu (edaspidi: EL) õigust ja lubadusi. Vallad lükkasid KMH planeerimismenetlused tagasi, kuna need ei toimi, saates kõik planeerimismenetlused peaministrile tagasi. Valmistume küsida (EL) kohtult ja (rahvusvahelistelt) poliitikutelt, et hinnata teie planeerimist. Palun teil vastata ja kommenteerida meie argumente tõsiselt. Lisa II näitab avalikku saladust, et Eesti planeerimine ei ole EL kohane või lihtsalt ebademokraatlik. Teiseks palume teil lisada meie taotlus koos soovide ja vajaduste lisada oma uude planeerimisse. Tsiteerime: ELi energiavolinik Kadri Simson: „Tugevamad suhted kodanikega saavad alguse usalduse ja usalduse loomisest. Ma nõuan läbipaistvuse ja eetika kõrgeimat taset ... Ma tahan, et te keskenduksite tarbijate asetamisele meie energiasüsteemi keskmesse. ”</p> <p>https://ec.europa.eu/commission/commissioners/sites/default/files/commissioner_mission_letters/missionletter-kadri-simson_en.pdf</p> <p>2. Inglise keele kasutamine põhineb alljärgnevatel seadustel ning levinud praktikatel. Käesoleva kirja puhul inglise keele kasutamine põhineb järgmistel</p>	<p>Vastuseks märgime, et mereala planeeringu koostamine on alates planeeringu lähteseisukohtadest olnud avalik ja osapooli kaasav protsess, mis on praeguseks ajaks kestnud üle nelja ja poole aasta. Planeeringu koostamisel ja mõjude hindamisel on toimunud laiapõhjaline ja oluliselt põhjalikum kaasamine kui seda planeerimisseadus ette näeb ning võetud arvesse erinevate valitsusasutuste ja omavalitsuste ning huvitatud isikute ettepanekuid. Planeeringu lähteseisukohtade ja mõjude hindamise väljatöötamise kavatsuse, planeeringu eskiislahenduse ja planeeringu põhilahenduse faasides on läbi viidud kümneid avalikke arutelusid, millest on nõuetekohaselt osapooli ja avalikkust teavitatud (vt täpsemat</p>

	<p>seadustel ja tavadel. Isikute õigused, kes kasutavad võõrkeelt vastavalt teistele õigusaktidele ja rahvusvahelistele lepingutele. (https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/minister_declaration_our_baltic_Conference.pdf). Kolmandate osapoolte klauslina seotakse kõik allkirjastavad pooled, et nad jääksid kindlaks paljudele artiklitele nagu artikkel 3. Meie pühendumine Euroopa Liidu asjakohaste õigusaktide täielikule rakendamisele. Ilmselgelt ei ole tehtud - vastasel juhul taaskäivitust ei vajataks. Keeleseadus, mis võeti vastu 23.02.2011. Viidates Läänemere leppele ja paljudele teistele ELi lepingutele, mida oleme välja toonud, jätkame ühtlasi ka argumentatsiooni. Mõju on ka Liivi lahe piiriülesel iseloomul. Käesoleva dokumendi peamine eesmärk on kaasata ELi strateegilised partnerid ning kohus. Peaminister on ELi suur toetaja ning samuti ka õiguskaitse kättesaadavuse väites. Rahvusvahelise ja Euroopa inimõiguste õiguse kohaselt peavad ELi liikmesriigid peavad tagama igapäevasele õiguse pöörduda kohtusse või alternatiivsesse vaidluste lahendamise asutusse ja saada õiguskaitsevahend, kui nende õigusi rikutakse. Samuti juurdepääs ELi kehtivale avatud teadusele. Põhjuseks on see, et Eesti ei ole veel rakendanud riiklikku avatud juurdepääsu / avatud teaduse poliitikat. See asjaolu muudab kõige Eesti teadusele ebausaldusväärseks ELi projektidele. ELi teaduse peamine keel on inglise keel. Avatud teadus on lähenemisviis teaduslikule protsessile, mis keskendub teadmiste levitamisele niipea, kui see on saadaval digitaalse ja koostöö tehnoloogia abil. Ekspertirühmad, väljaanded, uudised ja üritused. Sel hetkel ma tahaksin mainida, et keel kaasas ELi vajalikku tööviisi oma ministeeriumi jaoks. Avatud teadusel põhinev tõenditel põhinev poliitika tegemine on ELis standard. Strateegiline planeerimine on ilma avatud teaduseta ei saa olla tõenditel põhinev poliitika ja see tuleb ka tagasi lükata. Teisisõnu. Kui kaalute inglise keele tagasilükkamist, siis ei saa te tõendeid õigesti töötada. Ma tsiteerin 4 Läänemere lepingu. Tsitaat "nõukogu järelduste tunnustamine ookeanide ja merede 19. novembri 2019. aasta järeldusi ning kinnitades tervikliku, integreeritud ja teaduspõhise poliitika kujundamise tähtsust, mis on ehitatud</p>	<p>ülevaadet eesti mereala planeeringu portaalist). Planeeringu kooskõlastusringi läbinud materjalid on avalikustamisel veel ka 2021.a lõpus.</p> <p>Rahandusministeerium pole nõudnud teistel osapooltel tööriista PlanWise4Blue kasutamist. Avalikuks kasutamiseks mõeldud veebirakendus PlanWise4Blue kasutamine on olnud mereala planeeringu mõjude hindamise ekspertrühma töö üks osa. Mudeli abil hinnati merealal toimuvate tegevuste – traalpäügi, veeliiklusalade, kaadamisalade ja maardlate – ning Eesti mereala planeeringuga ette nähtud tuuleenergeetika arendusalade koosmõju erinevatele ökosüsteemi komponentidele. Nende tegevuste kaudu võib keskkonnale avalduda oluline mõju. Viide mudeli kirjeldusele koos toimivale avalikule veebirakendusele (http://www.sea.ee/planwise4blue) sisaldub aruande ptk-s 4.8.</p>
--	--	--

	<p>valdkondadevahelisele ja piirkondlikule koostööle ja koordineerimisele" Näiteks on see, et uurija Mati Kose, kes allkirjastas Eesti Energiaga lepingu, mis nõudis tema teadustöö sisu (tehtud Eesti riikliku rahastusega), saladuses hoidmist (tarhv 100 000€). Ta on üks paljudest teadlastest, kes sõltuvad tööstuse rahastusest. Usume, et ta kahetseb. Energiafrimade poolt röövitakse aktiivselt teaduspõhist planeerimis- ja poliitikakujundamist ja seda just mere planeerimise manipuleerimise eesmärgil. Seetõttu peab Eesti toetuma välismaisele teadusele. Rahvusvaheline teaduskeel on enamasti inglise keel. See punkt käesolevas kirjas on üks peamistest argumentidest, et tagasi lükata kogu mere planeerimine, mis põhineb ainult Eesti teadusel ning eriti ELi projektidega seoses. ELi avalikud hankereeglid nõuavad kõiki keskmise ja kõrgema väärtusega lepinguid, mis tulevad sõlmida konkurentsivõimeliste menetluste kaudu (pakkumised). https://europa.eu/youreurope/business/selling-in-eu/public-contracts/public-tenderingrules/index_en.htm Palun teil töötada välja ja selgitada, kuidas saavutada ELi standarditele vastavus.</p>	<p>Mudeliga tutvumine on igati tervitatav, kuid selle kasutamine eeldab siiski mudeli dokumentatsiooniga tutvumist. Ülevaate kumulatiivsetest mõjudest annab aruande vastav peatükk, millega tutvumiseks ei ole vajalik mudelit kasutada.</p>
	<p>3 Kehtetu Eesti mere planeerimine. EL Komisjon kutsub Eestit üles parandama keskkonnamõju hindamise eeskirju (Lisa I). Eelmises peatükis mainiti juba parandusi. Avatud teadus ja andmed on üliolulised ELi tõendus põhise tööviisi jaoks, milles lepitakse kokku paljudes lepingutes, teie ministeeriumi allkirjastatud Läänemere lepingus. Näiteks, kus see läheb valesti, on teie nõue nõuda plaani kasutamist plan4wiseblue's. See on beeta-tööriist, mis ei suuda majandustegevusega toime tulla! Plan4wiseblue käsiraamat ise ütleb, aga planeerimine on määratletud kui majandustegevuse kavandamine, algatamine, reguleerimine ja kontrollimine! EL kordab seda argumendina nõudlusest lähtuvate majandusressursside eraldamise kohta. Vallad ise lükkavad KMH planeerimisprotseduurid kui teostamatud tagasi, saates kõik planeerimisprotseduurid peaministrile tagasi (http://atp.amphora.ee/haademeestevv/index.aspx?o=406&o2=-1&u=-</p>	<p>Eelnevatest põhjendustest lähtuvalt ei pea me võimalikuks 6- kuulise viivituse rakendamist. Üleriigilise mereala planeeringu käigus on hinnatud tuuleenergeetika arendamisega kaasnevaid üldisi majanduslikke mõjusid (vt mõjude hindamise aruanne ptk 4.6.4), st vastavuses planeeringu strateegilise olemuse ja üldistusastmega. Ekspertide poolt on välja töötatud ka mereala majandusliku kasu mudel, mille kasutamisest on ülevaade viidatud peatükis. Tuuleenergeetika kasutuselevõtt merealadel suurendaks majanduslikku konkurentsivõimet ja uue tegevusvaldkonnana tooks</p>

	<p>1&hdr=hp&dscdex=1&sbr=all&tbs=all&dt=&sbrq=%C3%9Chisp %C3%B6%C3%B6rdumine&itm=105563&clr=history&pageSize=20&page=1)</p> <p>Me palusime peaministril reageerida. Palun täpsustage Lisa III, mis on asjakohane kõnealuse planeerimise kavandamiseks. Palume teil lugeda seda kirja selle kirja lahutamatu osana. Asi on planeerimises ja planeerimise rikkumises. Kui vallad ei suuda planeerimisega toime tulla, siis kuidas meie saame?</p> <p>Taotleme vähemalt 6-kuulist viivitust oma lõplike seisukohtade, küsimuste esitamisel mittetoimiva tööviisi, tööriistade ja meetodite tõttu, et neid parandada, täiendada ja mitte vastusteta jääda.</p> <p>Teie ministeerium nõuab tööriista PlanWise4Blue kasutamist üllatusena. Meid ei teavitata, koolitata ega võimaldata juurdepääsu ka sellele vahendile, mis ei tööta korralikult. Nõudsite Liivi lahe Kalanduskogule saadetud kirjas selle kasutamist. https://mereala.hendrikson.ee/dokumendid/planeeringinglahendus/kirjad_portaali/14_a_2021-02-19_vattus_ettepaneKute_liivi_lahe_kalandusskogu_ii.pdf</p> <p>Taotleme teil sisestada EL ja Liivi Lahe Kalanduskogu taotlused ELi mereala ruumilise planeerimise direktiivis "Energiasektorite arendamine merel" mainib, et planeerimisstruktuurid ei sekku liikmesriikide pädevusse ega linna ja riigi planeerimise kohta.</p> <p>Palun tutvuge EL kohtulahendiga: https://curia.europa.eu/jcms/upload/docs/application/pdf/2020-06/cp200077et.pdf</p> <p>Euroopa Liidu Kohus PRESSITEADE nr 77/20 Luxembourg, 25. juuni 2020 Kohtuotsus (kohtuasi C-24/19). Euroopa Liidu õigust on rikutud. Tuulepargi kehtiva loa saamiseks või säilitamiseks on ELi seaduse kohaselt vaja teha uusi väliuuringuid. Pädev asutus peab kehtestama standardid igale KMH-le. Standardid peavad olema konkreetse KMH jaoks nõuetekohaselt põhjendatud. Iga konkreetse tuulepargi jaoks</p>	<p>täiendavat väärtust erinevatesse valdkondadesse (uued oskused, tehnoloogilised arengud, jmt). 1000 MW suurune tuulepark tähendaks hinnanguliselt üle 2 miljardi euro suurust investeeringut Eesti majandusse ja looks 70 kuni 100 otsest pikaajalist töökohta (lisaks tuhandeid ajutisi töökohti). Tuuleparkide rajamine omaks olulist mõju riigi SKP-le ja sellest võiks saada oluline ekspordiaartikkel. Tuulepargi rajamisel ja käigusoleku ajal on mõju ka teistele sektoritele (rajamise ajal eelkõige materjalide transport, töajõud, ehitustööd ning käigusoleku ajal hooldus- ja remonttööd). Samuti omab tuulepargi tegevus mõju ka lähedal paiknevatele sadamatele, mille teenust aktiivselt tarbitakse, luues sinna ka lisatöökohti. Üleriigiline mereala planeering kavandab tuuleenergeetika arendamiseks sobivaid alasid, mitte tuuleparke, kus on teada tuulikute</p>
--	---	---

	<p>on vaja tegelikke mõõtmisi ja tegelikke uuringuid. Ebaseaduslik käitumine õigustab nõuet valitsuse ebaõige juhtimise tõttu.</p> <p>Uut seadust rakendati olulise tuuleuuringu suhtes, mis avaldati juulis 2021 ajakirjas “Proceedings of the National Academy of Sciences” (mis tõendab, et tuulepargid vähendavad looduslikku tuult 50% rohkem; 60% rohkem pilvi ja 60% niiskemat kliimat ja 0,7 kraadi kõrgemat temperatuuri). Tulemuseks on inimtekkeline kliimamuutus, mis tapab nii turismi, põllumajanduse kui ka metsa.</p> <p>Uuringu sisuga saate tutvuda siin: https://www.pnas.org/content/118/27/e2103875118.abstract Kliimaeesmärkide saavutamiseks palume metsa kasutada: Läti valik: https://ec.europa.eu/energy/sites/ener/files/documents/lv_final_necp_main_en.pdf Üks aasta autokasutuse “neutraliseerimiseks” vajame 10x121 puud, mis hinnanguliselt teeb 1 hektar metsa. Allikas: https://fpr.vermont.gov/sites/fpr/files/Forest_and_Forestry/Forest%20Carbon-Nov2016.pdf Valda peab tasustama metsaga CO2 neutraliseerimise eest: https://envir.ee/en/water-forest-resources/forestry https://www.globalforestwatch.org/blog/climate/forests-carbon-emissions-sink-flux/?utm_campaign=BLOG:+Carbon+Flux+Paper&utm_medium=bitly&utm_source=GFWBlog</p>	<p>formatsioonid ja tuulikute täpsed asukohad. Konkreetsete tuuleparkide majanduslikku tasuvust ja tehnilist teostatavust hindab arendaja hoonestusloa ja KMH etapis, hinnangute õiguspärasust hindavad riiklikud ametkonnad. Eesti riigi huviks on kliima- ja taastuvenergeetika eesmärkide täitmine, mis omakorda mõjutab kõigi teiste eluvaldkondade toimevõimekust. Selgitame, et Liivi lahe piirkond on kaetud kehtiva Pärnu maakonnaga piirneva mereala planeeringuga (kehtestatud Pärnu maavanema 17.04.2017 korraldusega nr 1-1/17/7152). Eesti mereala planeeringu koostamisel ja mõjude hindamisel on arvestatud Pärnu mereala planeeringuga. Pärnu mereala planeering jääb kehtima ka üleriigilise mereala planeeringu kehtestamisel. Täiendavate tegevuste planeerimine kehtivasse Pärnu mereala planeeringulahendusse ei ole käesoleva mereala</p>
	<p>4. Eemaldame mere planeerimisest mitte asjakohased tegevused Rõhutame, et planeerimine peab olema majanduslik elujõuline ja vastama Eesti põhiseaduse artiklile 5. Ebaökoonomne tegevus on määratluse järgi keskkonnaaenulik, mis omakorda Pariisi kokkuleppe rikkumine. Palume kõik tuuleenergia kontsessioonid planeerimisest välja võtta, need ei ole majanduslikud. Esiteks subsideeritakse neid kogu Euroopas, märkides, et selle tegevuse elushoidmiseks on vaja täiendavat</p>	

	<p>rahastamist. Kokkuvõttes ei ole see majanduslik. Ettevõtted, nagu EE, Enefit green, müüvad kogu ehitustegevuse pärast ehitusloa saamist, seega pole eesmärk majandustegevus ise, vaid kauplemisplaanid. See tähendab oma põhiülesande müümist. Need ettevõtted teevad äri tänu lükatud planeerimisprotseduuride kaudu saadud edasimüügilubadele. Samuti tahame rõhutada, et energiaettevõtted ei käitu heas usus, kuritarvitades sel viisil planeerimismenetlusi. Näiteks pakkus Eesti Energia Häädemeestele tuulepargi majandushinnast 1/20-ndik. Kohale kutsuti planeerimisguru, et volikogu tuulikuparkide osas veenda. Sama isik selgitab meedias, et planeerimisel on puudused. ELi mereala ruumilise planeerimise direktiiv, mis käsitleb „energiasektorite arengut merel”, ei tohi segada liikmesriikide pädevust linna- ja maapiirkondade planeerimisel. Meie puhul tähendab see turismi ja kalapüüki. See tähendab, et EE rikub ELi eeskirju, pakkudes lihtsalt altkäemaksu. Eesti energiavajadus on pakkumisest väiksem. Seetõttu pole uute tuulikuparkide ehitamine ökonoomne. Ettevõtted, nagu Eesti Energia, Enefit Green, müüvad tegevuse pärast ehitusloa saamist, seega ei ole eesmärk majandustegevus, vaid kaubeldakse planeerimise õiguste üle. See tähendab põhiülesande müümist. Tuulepargi majanduspilt ei ole positiivne. See, mis toimib tuulises Lääne-Euroopas, ei tööta Eestis. Meie tuul on murdosa sealsest tuulest. Eestis võib minna kuni mitu korda tuuleelektrijaamu, et toota sama palju energiat. Ka tuuleparkide kulude pool on palju kõrgem. Liivi laht on tavapärase referents aasta kõige tuulisemal perioodil jäätunud. Pargi hooldamine pole võimalik. Tuuleparkide tarnijad on naftaväljade ehitamise hiiglased. Näiteks. Van Oord on Ssaare Wind Energy OÜ osanik. Euroopa tahab saada süsinikuneutraalseks, mitte toetada süsinikku saastavat tööstust. Hollandi remondilaeva jäämere kaudu 2 000 km kaugusele sõita ei ole majanduslik ega ka Eesti põhiseaduse artikli 5 kohaselt ka mitte seaduslik. Kõigis planeerimisprotseduurides jättis energiaettevõtte välja kaabelduskulud. Erinevalt Lääne-Euroopast puudub Eestil ka merekaablivõrk. Eesti kaabeldusettevõtte ei saa kaabeldamisega vaeva näha ega taha kaableid tarnida, sest see pole ökonoomne. Need kaabeldus- ja hoolduskulud</p>	<p>planeeringuprotsessi käigus võimalik, sh nt parvlaevaliinide kavandamine Jaagupi sadamasse, lohesurfiala kavandamine, vesiviljelus ja kalakasvatuse lisamine ning ökosüsteemi toiduvastustuse kindlustamise tsooni ja avatud teaduspoliitika piirkonna määramine.</p> <p>Mereala planeeringut koostades ja mõjusid hinnates on arvestatud strateegilisel tasandil kõigi oluliste mõjuvaldkondadega ja vajadusega tasakaalustada erinevate huvigruppide ootusi, sh on lähtutud riiklikest huvidest, arvestades võimalusel ka kohalikke huve ja vajadusi. Sealhulgas on määratud tingimused (kohustuslikud järgida) ja suunised (soovituslik järgida) vesiviljeluse (karbi-, vetika- ja kalakasvanduste) arendamiseks (vt seletuskirja ptk 5.3).</p> <p>Nii Pärnu kui ka Eesti mereala planeeringu mõjude hindamise aruandes on jõutud järeldusele, et</p>
--	--	---

	<p>tuleb lisada Eesti tuuleenergia tegelikule majanduspildile. Vajamineva elektrienergiaga varustamiseks peab tuule puudumisel olema alternatiivne energiaallikas. See võib olla näiteks tuumajaam. Kui plaanite tuuleparke, siis varustuskindluse loomiseks peate kavandama ka mõne tuumaelektrijaama. Kõik mõistavad, et ükski majandussüsteem ei saa tuule puhumisest sõltuda. Viimane märkus näitab, et tuulepargi maksumus peab alati sisaldama varusüsteemi. Arvesse tuleks võtta ka alternatiivkulusid. Liivi lahe tuuleenergia arendused kahjustavad kõiki teisi Liivi lahe majanduslikke kasutusvõimalusi, sest käesoleva planeeringuga soovitakse Liivi lahe kasutamise eksklusiivõigused anda ainult kavandatavatele tuuleparkidele. Paljud blokeeritud ja frustreritud majandustegevused põhjustavad inimeste lahkumist. Lõpuks toob see kaasa tugeva polariseeritud majanduse, mis viib piirkonna ebaõnnestunud olekusse. Meie kirjas peaministrile on palju konstruktiivseid lahendusi. Meie taotlus. Tegin oletatavaks, et tuulikuparkide majanduslik pilt ei ole elujõuline, ja kutsun teie osakonda üles nõudma nende tuuleparkide teostatavusuuringut enne nende lisamist oma planeeringusse. Põhiseadus on selge. Ka ELi õigus. Taotleme tuuleparkide teostatavusuuringut enne nende planeeringusse lisamist. Sügavalt kahtleme tuulikuparkide majanduslikkus pildis, mis ei ole elujõuline ning kutsun teie osakonda vastavalt reageerima. Põhiseadus ütleb selgelt ning ka ELi õigus.</p>	<p>planeeringute elluviimisega ei kaasne olulist keskkonnamõju, sh kalastikule ja kalamarjale (vt mõjude hindamise aruande ptk 4.2.1). Seega puudub vajadus ökosüsteemi toiduvarustuse kindlustamise tsooni määramiseks. Samuti ei reguleerita kummagi planeeringuga teaduspoliitikat, st planeeringutega ei piirata teadusarendustöid. Vastupidi – mereala planeeringu üks aluspõhimõtte on ökosüsteemne lähenemine ja see, et mereala puudutavad otsused on teadmispõhised (vt seletuskirja ptk 3).</p>
	<p>5. Tegevuste plaanile lisamise taotlemine. Ma palume teil Liivi lahe mereplaneerimisele lisada järgmised tegevused. Kõik tegevused mainitud ka Jaagupi Sadama Plaanis (Lisa V)</p> <p>a. Parvlaev Sadamate vahelised parvlaeva liinid. Palume Jaagupi Sadamasse lisada reisijate parvlaeva meie plaanile vastavalt vt. Lisa IV. Kiired reisiparvlaevad vajavad laiemat laevateed, kui inimesed on pardal ja suur kiirus. Meie planeeritud teenus on vastavalt nõudlusele, see tähendab, et ebaökonoomsust</p>	<p>Paraku rohelepete rahastamise otsuseid ei reguleerita planeeringuga. Sellesisulise ettepanekuga soovitame Teil pöörduda Keskkonnaministeeriumi poole. Teavitame, et tänaseks on planeeringulahendus põhimõtteliselt valmis, sh ka mõjude hindamise aruanne.</p>

	<p>vähendada, siis inimesed saavad interneti kaudu broneerida. Lahendus on uus ja innovatiivne, potentsiaalne ELi innovatsioonipremia meie digitaalse laevanduslahenduse eest. Seda tegevust mainitakse Jaagupi Sadam plaanis, millega seotud plaanid on vastuolus vastuoluliste huvide ja põhjendamatu viivituste tõttu, mille eest parem planeerimine oleks hoolitsema pidanud.</p> <p>b. Vesiviljelus ja kalakasvatus Kalapüük on vana majandustegevus. Varem hoolitses loodus kalamarja tootmise eest. Seda pole enam oodata. Kalatööstus peab oma kalamarja ise tootma. Meile meeldib seda teha kohapeal, kus kalamarjad tuulegeneraatorite vibratsiooni tõttu kaoksid. Tuulegeneraatori tööst tingitud vibratsioon häirib merepõhja. Kalad ei taha oma poegi värisevasse merepõhja toimetada. Mujal Euroopas peavad tuulikud sellel põhjusel ujuvad olema, kuid Eesti kavatses teie planeerimisel toetada tuuleparke kalamarja kahjustavad. Tsiteerin Norra professorit, kes esitab kenasti ELi planeerimismääruse. On ilmselge, et Eesti planeerimiskultuur ei sobi Euroopa Liidu normaalsusega. Peamine põhjus on see, et Eesti ignoreerib nõudluspõhist majanduse planeerimise suhet, mis Euroopal on on olemas.</p> <p>c. Taotleme reserveerida kogu Liivi lahe ökosüsteemi toiduvarustuse kindlustamise tsooniks. Taotlus taastada selle merepõhine ajalooline funktsioon Eesti põhiseaduse järgi § 5. See ütleb, et Eesti loodusvarad ja ressursid on rahvuslik rikkus, mida tuleb säästlikult kasutada. Euroopa vastupanuvõime tugevdamine: bioloogilise mitmekesisuse vähenemise peatamine ning tervisliku ja jätkusuutliku toidu ja kalanduse loomine. Euroopa Komisjon võttis vastu uue tervikliku bioloogilise mitmekesisuse strateegia (Biodiversity Strategy to bring nature back into our lives ja Farm to Fork Strategy for a fair, healthy and environmentally friendly food system), et tuua loodus meie ellu tagasi, ning strateegia „Farm to Fork“ õiglase, tervisliku ja keskkonnasõbraliku toidusüsteemi loomiseks. Need kaks</p>	<p>Täiendavalt ei ole planeeringu koostamise protsessis jooksul enam kavandatud uuringute ja analüüside tellimine. Mereala planeeringu raames varasemalt koostatud analüüsides on võimalik tutvuda mereala portaalis.</p>
--	--	---

	<p>strateegiat tugevdavad teineteist, ühendades looduse, põllumajandustootjad, ettevõtjad ja tarbijad, et ühiselt töötada konkurentsivõimelise jätkusuutliku tuleviku nimel. Euroopa roheleppega kooskõlas pakutakse ambitsioonikaid ELi meetmeid ja kohustusi, et peatada bioloogilise mitmekesisuse vähenemine Euroopas ja kogu maailmas ning muuta meie toidusüsteemid ülemaailmseteks konkurentsivõimelise jätkusuutlikkuse, inimeste ja planeetide tervise kaitseks ning kõigi elatusvahenditeks ning toiduainete väärtusahelas osalejad. COVID-19 kriis on näidanud, kui haavatavaks teeb meid üha suurenev bioloogilise mitmekesisuse vähenemine ja kui oluline on hästi toimiv toidusüsteem meie ühiskonna jaoks. Mõlemad strateegiad seavad kodanikud kesksel kohale, kohustades suurendama maa ja mere kaitset, taastama halvenenud ökosüsteeme ja seadma ELi liidriks rahvusvahelisel areenil nii bioloogilise mitmekesisuse kaitse kui ka jätkusuutliku toiduahela ülesehitamisel. Euroopa Merendus-, Kalandus- ja Akvakultuurifond (EMFAF) teeb jätkuvalt kättesaadavaks erilist rahalist toetust, et tagada ELi vesiviljelussektori jätkusuutlikuks arenguks parimad võimalikud tingimused. EL on toetanud ka Euroopa vesiviljeluse jätkusuutliku arengu põhielementide alast uurimistööd ja innovatsiooni. Jaagupi Sadam MTÜ tema põhikiri võimaldab teha uuringuid Liivi lahes. Jaagupi Sadam MTÜ pakub avatud teadust, mida teised Eesti ülikoolid ei tee. Eesti ei ole veel rakendanud riiklikku avatud juurdepääsu/avatud teaduse poliitikat. See asjaolu muudab enamiku Eesti teadustest ELi projektide suhtes ebausaldusväärseks. ELi teaduse peamine keel on inglise keel. Avatud teadus on lähenemine teadusprotsessile, mis keskendub teadmiste levitamisele niipea, kui need on kättesaadavad digitaalse ja koostöötehnoloogia abil. Ekspertühmad, väljaanded, uudised ja üritused. Siinkohal meeldib mainida, et keelega kaasneb teie ministeeriumi jaoks ELi nõutud tööviis. Tõendus põhinev avatud teadusel põhinev poliitika kujundamine on ELi standard. Strateegiline</p>	
--	--	--

	<p>planeerimine ilma avatud teaduseta ei saa olla tõenduspõhine poliitika ja see tuleb ka tagasi lükata. Teisisõnu. Kui kaalute inglise keele tagasilükkamist, ei saa te tõenduspõhiselt korralikult töötada. Tsiteerin Läänemere lepingu 4. punkti. Tsitaat „TUNNISTADES nõukogu 19. novembri 2019. aasta järeldusi ookeanide ja merede kohta ning kinnitab veel kord tervikliku, integreeritud ja teaduspõhise poliitika kujundamise tähtsust, mis põhineb nii valdkondadevahelisel kui ka piirkondlikul koostööl ja koordineerimisel”.</p> <p>Jaagupi Sadama akvakultuurifond 2027 Jaagupi Sadama teenindus piirkond oleks vähemalt Liivi lahe 10 000 km² ulatuses, millel puudub konkurentsivõimeline planeering. Liivi laht paiknev Jaagupi Sadam on ideaalne ELi vesiviljeluse rahastusmistaotluste jaoks. Komisjon võttis 2021. aastal vastu uued strateegilised suunised ja ELi riigid on uute suuniste valguses oma riiklikud strateegiad läbi vaadanud. Euroopa Merendus-, Kalandus- ja Vesiviljelusfond (2021–2027) jätkab ELi vesiviljeluse rahastamist. Paluge Jaagupi Sadam MTÜ -l saada ministeeriumitoetus ELi vesiviljelussektoriga liitumiseks ja kaasata teisi sidusrühmi sektori arendamiseks viisil, mis aitab otseselt kaasa Euroopa roheleppele ja strateegiast „Farm to Fork“.</p> <p>Taotlus. Muutke Liivi laht avatud teaduspoliitika piirkonnaks. Viia oma Liivi lahe mereplaneerimine vastavusse ministeeriumi allkirjastatud Läänemere lepinguga ning ELi avatud teaduse väärtustega. Keelduge mitte-avatud teaduse praktikast Liivi lahe jaoks. Kirjeldasime tava, kuidas töösturid ostavad teadlasi. Selles osas soovime ministeeriumi hoiakust kuulda. Jaagupi Sadam MTÜ on kõige paremini positsioneeritud ja ligipääsetav maismaalt, et teha teaduse ja vesiviljeluse jaoks vajalikke uuringuid, aitab otseselt kaasa Euroopa roheleppele.</p> <p>Taotlus. Kaasake ja kavandage meretuuleparkide mõju kalandusele ja vesiviljelusele vastavalt nendele ELi suunistele. https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/3f2134f9-b84f-11eb-8aca-01aa75ed71a1</p>	
--	--	--

	<p>Taotlus. Saada teavet ja lubada liituda soovitud integreeritud raamistiku ühiste (hübriid) avamere tuuleprojektide rahastamiseks, võimaldades seega juurdepääsu tuuleparkide üksikasjalikule kavandamisele Eestis, et võimaldada ELi sünergiat. ELi „sinine majandus” aitab kaasa Euroopa taastumisele ja Euroopa rohelisele kokkuleppele. Lugege ka ELi teabelehte (https://ec.europa.eu/oceans-and-fisheries/publications/putting-blue-green_en) Jaagupi Sadam MTÜ taotleb toetust Euroopa struktuuri- ja investeerimisfondide (ESIF) ühissätete määruse (2013) artikli 70 kasutamiseks. Esiteks uuris seda algatust EUSBSR, nii et see ei asunud kaardistamata vetes ja teiseks oli selle eesmärk kasutada võimalikult palju koostöö rahastamisallikaid. Paluge ministeeriumil liituda ELi Läänemere piirkonna säästva sinise majandamiskavaga ja teavitage Jaagupi Sadam MTÜ -d plaanide kooskõlastamisest. ELi Läänemere piirkonna strateegia (EUSBSR) on makropiirkondlik strateegia, mille eesmärk on tugevdada koostööd Läänemere-äärsete riikide vahel, et tulla toime ühiste väljakutsetega ja saada kasu piirkonna ühistest võimalustest. Paluge ministeeriumil esitada siin nii rikkalikku ja tervislikku elusloodust kui ka häid transporditingimusi. See taotlus on osa Balti riikide ELi liikmesriikide ja Euroopa Komisjoni ministrite deklaratsioonist (2020), millele on alla kirjutanud teie osakond. Taotlus kasutada Jaagupi Sadam MTÜ -d heitkoguste vähendamiseks Läänemeres (ELi poliitika). Jaagupi Sadam MTÜ on sadamas, mis säästab palju tonne kütust ja kliimat. Palume teie ministeeriumil analüüsida laevandust ja kalapüüki, et määrata õige sadam õigeks tegevuseks heitkoguste vähendamiseks. Liituge ELiga puhta laevanduse majandusanalüüsiga ning projekti käigus viidi läbi keskkonnamõju hindamine. Samuti töötati välja heitkoguste kontsentratsiooni kaardid, mis aitasid poliitikakujundajatel otsuseid langetada. Kaasake üleeuroopalise transpordivõrgu (TEN-T) investeerimisuuringud ja muud artiklid, mis on sellel platvormil avaldatud kasutamiseks merendustööstusele ja poliitikakujundajatele ning teavitavad sellest Jaagupi Sadam MTÜ-d.</p>	
--	---	--

	<p>d. Surf Spot / Lohesurf-i ala Hädemeeste aleviku seltsimaja taha Hädemeeste vald on turismipiirkond. Hädemeeste vald rahastab seltsimaja taga toimuvaid meresportiüritusi. Planeerimiskaardilt on surfiala puudu. Taotleme lohesorfi ala merealade planeerigukaardile kinnistamist. Vald on kaartide planeerimisel ja tunnustamisel maha jäänud. Palume teil lisada nimetatud piirkond Lohesurfi piirkonnaks ning sisestada kõik tegevused kaardile. Taotleme lohe võistlusala 16x16 km kaugusel suurst mereala, kus hiljem saaks rahvusvahelisi võistluseid pidada.</p> <p>e. Euroopa roheleppe üleskutses 2021.a. juunis, rahastab komisjon 72 projekti miljardi euroga, et edendada ELi rohelist majanduskasvu. Palume planeering võtta vastu nii, et Liivi laht ja Hädemeeste vald, kus asub Jaagupi Sadam, saaksid selle rahastamise. https://ec.europa.eu/info/news/european-green-deal-call-commission-funds-72-projects-eu1-billion-boost-eus-green-recovery-2021-jun-03_en Läbipaistev valik on roheleppe 7. peatükk: bioloogiline mitmekesisus ja ökosüsteemid. Hädemeeste vallas on suured jõed, mis on Liivi lahe kalakudealadena jaoks hädavajalikud. Ökosüsteemi tugeva halvenemise põhjustas Via Baltica maanteeehitus, mis jäi jõgede vaba voolu blokeerima ja põhjustas veetaseme tõusu. EL soovib märgalade hävitamise asemel nende taastamist. Palun tutvuge: www.wetlands.org Sellisel viisil soovime taastada Liivi lahe kalade populatsiooni. Hädemeeste vallale miljardi euro suurusest toetusest ilmselt piisab, et see ei muutuks väljarändepiirkonnaks või energiatootmis tühermaaks, kus kohalikud võitlevad oma eksistentsi eest. Eelnevale lisaks on ka silmapiiril katastroof. Rail Baltica raudteeprojekt on raske kaubarongi raudtee, mis blokeerib Hädemeeste valla jõgede vaba veevoolu, seades ohtu kõik kalakudemisjõed. Täpselt nagu Via Baltica kunagi juba põhjustas. Planeerimine on teie ministeeriumi ülesanne. ELi mereala ruumilise</p>	
--	---	--

	<p>planeerimise direktiiv käsitleb „energiasektorite arengut merel” selliselt, et see ei tohi segada liikmesriikide pädevust linna- ja maapiirkondade planeerimisel. ELi bioloogilise mitmekesisuse strateegia aastaks 2030 on terviklik, ambitsioonikas ja pikaajaline plaan looduse kaitsmiseks ja ökosüsteemide halvenemise peatamiseks. Strateegia eesmärk on viia Euroopa bioloogiline mitmekesisus aastaks 2030 taastumise teele ning see sisaldab konkreetseid meetmeid ja kohustusi. See on ettepanek ELi panuse kohta eelseisvatel rahvusvahelistel läbirääkimistel ülemaailmse bioloogilise mitmekesisuse raamistiku kohta pärast 2020. aastat. See on Euroopa roheleppe põhiosa ja toetab ka rohelist taastumist pärast Covid-19 pandeemiat. Soovime säilitada kalu ja selleks on jõed hädavajalikud. ELi toetatud veebisaidil www.wetlands.org esitatud mudelid annavad juhiseid. Palume teil teavitada meid oma kalamarja ja bioloogilise mitmekesisuse strateegiast. Usume, et tuuleparkidega võrreldes on siin tasakaalustamata aktsent. Juhime tähelepanu sellele, et põllumajandusettevõtete kumulatiivne mõju ohustab kalamarjade ökosüsteemi. Tuulegeneraatorite vibratsioon peatab paljunemise. Meretuulepargi kaevandamine peatab Liivi lahe hoovused ning muudab niisket sisemaad.</p> <p>Taotlus. Palume olla teavitatud ja kaasata meid pooleli olevate teadusuuringute kavandamisse. Seda osana avatud teaduskeskkonna loomisest EL-i mudelile vastavalt. Konkreetsete kohustuste ja meetmetega soovib EL taastada 2030. aastaks halvenenud ökosüsteemid ja neid jätkusuutlikult hallata, tegeledes bioloogilise mitmekesisuse vähenemise peamise tõukejõududega. See on Häädemeeste vallale ja Eestile palju suurem võimalus kui Liivi lahte riskantsete tuulikute parkide paigutamine. Turism ja loodus on praegu valla planeeringusuund. Turismisuund sobib kõige paremini bioloogilise mitmekesisuse raamistikuga nagu ka ELi piirkondlikud arengud.</p>	
--	---	--

	<p>Kui tuulepargid kahjustavad kohalikku majandust, aga bioloogilise mitmekesisuse strateegiat toetades paneks see valla õitsele. ELi mereala ruumilise planeerimise direktiiv, mis käsitleb „energiasektorite arengut merel”. Ei tohi segada liikmesriikide pädevust linna- ja maapiirkondade planeerimisel. Seetõttu tuleb bioloogilise mitmekesisuse strateegia planeerimisse kaasata kui majanduslikult kõige loogilisem variant. Eesti põhiseaduse artikkel 5, mis nõuab ressursside mõistlikku majanduslikku kasutamist. Taotlus: võimaldada Liivi lahe jaoks ELi rohelepete rahastamist ja taastada kalakudemise jõed. Kaitske vee kvaliteeti ja vee ringlust Liivi lahes. Seotud uurimisküsimus puudutab tuulikute kumulatiivset mõju vee- ja tuulevoolule, niiskusele ja vibratsioonile Liivi lahes ja jõgikondades. f. Jaagupi Sadama planeeritud tegevused Taotlus: Palume teil sisestada kõik Jaagupi Sadami kavas ning meie põhikirjas nimetatud tegevused (vt Lisa V) Meie plaanid on majanduslikult tasuvad ja peaksid vastama teie ministeeriumi planeerimiskaardile. Oleme huvitatud sellest, et meil oleks korralik dialoog kõikide poolte soovide ning vajadustega. Kõikidel pooltel on kohustus ära hoida igasuguseid konflikte. Meie varasem kirjavahetus näitab, et meie MTÜ-d ei saanud kunagi ministeeriumi poolset korralikku vastust, mida võiksime demokraatlikus riigis oodata. Nõuetekohase dialoogi tulemuseks võib olla roheleppe rahastus, mis toob kõikidele pooltele kaasa palju rohkem kui planeerimis-, juriidilised ja/või poliitilised lahingud, mis on lisades toodud. Kutsume kõiki pooli üles ühiselt omaks võtma vabaturu ettevõtlust, mis põhineb sellel, et ajalooliselt on Eesti osa hansapiirkonnast. Soovime kasutada oma võrgustikku, et aidata saada õigeid roheleppe vahendeid, selle asemel, et võidelda, mis kahjustab kõige enam kohalikku kalurikogukonda. Covidi-agegse majanduse taastamise kavaga kaasnenud roheleppe fondid on uued, suured ja mitte liiga märgistatud. Koos saavutame võimaluse. Palume kõigil valitsustasanditel ja erakondadel need vahendid koos omaks võtta ja vanad halvad plaanid unustada. Palun teil lisada mõlemad sihtasutused allpool</p>	
--	---	--

	loetellu nende kohta, kes teavitavad planeerimisest, mereplaneerimisest, teadusest ja Häädemeeste vallast.	
<p>31. Rannamänniku kaitseks MTÜ 18.06.2021</p>	<p>Ettepanekud ja kommentaarid Eesti merealade planeeringule</p> <p>Käesolevaga esitame meie seisukohad Mereala planeeringu avalikul väljapanekul olevale eelnõule ja selle keskkonnamõjude hindamise aruandele.</p> <p>Merealade planeeringulahendi ja selle keskkonnamõjude hindamise tulemusi on oluline võrrelda selle strateegilise planeerimisdokumendi lähteseisukohtadega protsessi alguses. Vastavalt kavatsusi selgitavale dokumendile³³ on riikliku merealade planeerimise eesmärgid refereerituna järgmised:</p> <p><i>Mereala ruumiline planeerimine on vahend merekasutuse pikaajaliseks kavandamiseks, mis võtab tasakaalustatult arvesse nii majanduslikke, sotsiaalseid, kultuurilisi kui ka looduskeskkonna huve ja vajadusi. Mereala ruumiline planeerimine võimaldab määratleda, kus ja millistel tingimustel on merealal erinevate inimtegevuste elluviimine kõige otstarbekam, et oleks tagatud nii mereressursside kasutamisest saadav majanduslik kasu kui ka mere ja rannikuala väärtus sotsiaalselt ja kultuuriliselt olulise alana, pidades iga tegevuse kavandamisel silmas, et mistahes inimtegevuse aluseks on merekeskkonna hea seisundi saavutamine või säilitamine.</i></p>	<p>Selgitame, et mõjude hindamise täpsusaste/üldistusaste (teisisõnu detailsus) sõltub kavandatava tegevuse kavandamise täpsusastmest/üldistusastmest.</p> <p>Viimane omakorda oleneb sellest, millist dokumenti parasjagu koostatakse ja kus see dokument hierarhiliselt dokumentide hierarhias paikneb. Merealal tegevuste kavandamisel eristatakse strateegilist planeerimist (erinevad valdkonna arengukavad, üleriigiline planeering ning muud kavad, programmid ja strateegiad) ja tegevuslubasid (erinevad keskkonnaloal, hoonestusluba, ehitusluba jms). Strateegilistele planeerimisdokumentidele viiakse läbi keskkonnamõju strateegiline hindamine (KSH), tegevuslubadele</p>

³³ EESTI MEREALA PLANEERINGU LÄHTESEISUKOHAD JA MÕJUDE HINDAMISE VÄLJATÖÖTAMISE AVATSUS. Rahandusministeerium, Hendrikson ja KO

	<p>Peame planeeringu lähedokumendi ja planeeringu suurimaks kontseptsionaalseks puuduseks, et tuuleenergeetikat on saanud kas tellija ja ja/või planeeri-mõjuhindaja poolt tasakaalust väljas eelistuse teiste mereala kasutuste ees ning seetõttu on kogu planeerimislahendus, eriti koos naaberaladel kehtestatud planeeringuid silmas pidades tugevalt kaldu tuuleenergia poole. Seda kasutusvaldkonda eelistatakse domineerivalt ja paigutatakse tuuleparkide arendusalasid maksimaalsel võimalikul merepindalal risti ja peale üle teiste merekasutuste, maskeerides ühe sektori arenguhuve silmakirjalike koos kasutuse jms sisutute loosungitega. Seetõttu, et riiklikud majanduslikud- sotsiaalsed, kultuurilised ja loodus- ja riigikaitselised avalikud huvid oleksid planeeringus tasakaalustatumalt esitatud teeme ettepaneku planeeringulahenduses lähtuda kahes avalike ja riiklike huve väljendavast stsenaariumist:</p>	<p>keskkonnamõju hindamine (KMH). KSH tegemiseks on vajalik valida õige üldistuse/detailsuse tase (Sadler ja Verheem 1996). KSH ei saa olla KMH täpsusega (v.a detailplaneeringule koostatav KSH), kuna strateegilisel tasandil üldjuhul konkreetseid objekte kindlas asukohas ei planeerita (Thérivel 2004)³⁴. Seega KSH on üks keskkonnamõju instrument teiste hulgas. KSH ja KMH (keskkonnamõju hindamine) on mõeldud teineteist täiendama, jättes KSH-le strateegiliste otsuste keskkonnamõjude käsitlemise ning KMH-le neid konkreetselt ellu viivate füüsiliste tegevuste keskkonnamõjude hindamise³⁵. Ka keskkonnamõju hindamise ja keskkonnajuhtimissüsteemi seadus (edaspidi KeHJS) ütleb läbivalt, et keskkonnamõju hindamine tuleb läbi viia lähtudes strateegilise</p>
--	---	--

³⁴ Keskkonnamõju strateegilise hindamise käsiraamat (ptk 4, lk 21), K. Peterson, R. Kutsar, P. Metspalu, S. Vahtrus ja H. Kalle, 2017

³⁵ Keskkonnamõju hindamise käsiraamat (ptk 1.6.1 lk 36), T. Pöder, 2018

		<p>planeerimisdokumendi iseloomust ja sisust.</p> <p>Teie ootusi, koostada mereala planeeringu raames erinevaid detailseid uuringuid hoonestusloa tasandi täpsusega, ei ole võimalik täita. Tegemist on mereala planeeringule järgneva menetlusetapi ülesandega. Planeering vastab küsimusele – kas, kuhu ja millistel tingimustel on võimalik tegevusi kavandada. Üleriigilise mereala planeeringu täpsusastmes planeeringu elluviimisega kaasnevaid mõjusid hinnates on õigusruumist tulenevalt fookuses detailsemale tasandile raamistik, mis tagab mõjude vältimise või leevendamise. Seega planeeringuga valitakse vajadusel tegevuste jaoks sobilikud alad, seatakse tegevusloa tasandile tingimused ja suunised ning määratakse detailsete uuringute vajadus ja teised olulised jätkutegevused.</p> <p><i>Vt pikemalt vastuskirjast</i></p>
--	--	--

	<p>1. Eesti enda avamere tuuleparkidega kaetava energiavajaduse katmise stsenaarium: Arvestades Eesti mereala (kogu mereala ja majandusvööndit tervikuna, mitte eri planeeringutega tükeldatult) määrata koos energeetika ja elektrivõrkude talitluse sõltumatute ekspertidega ära Eesti omatarbe võimalik optimaalne maht (arvestades nii taastuvenergeetika eesmärke, teisi majandustegevusi, ökoloogilist taluvusvõimet kui vajadust säilitada kõrge rekreatiivse rannikute pärandmaastiku kvaliteeti).</p> <p>2. Alles peale Eesti omavajaduse katmist, esimese etapi meretuuleparkide tööle hakkamist ja vastavate energiatootmise, keskkonnamõjude jm kogemuste selgumist ning avamere tuule- jm taastuvenergeetika tehnoloogiate küpsust ja siseriikliku oskusteabe akumuleerumist oleks võimalik asuda vajadusel ja võimalusel tuuleenergeetika arendusi laiendama. Selleks ajaks on ilmselt ka olemas piisav oskusteave ning kogemused ujuvplatvormidel tuuleparkide osas ja rahvusvahelise energia- ning vesinikutootmise ja nendega seotud vesiviljeluse keskkonnakoormuse raskusepunkti saaks enam nihutada majandusvööndi vetesse, tõelisse <i>offshore</i> piirkonda. Seda enam, et meie hinnangul on avamerel nn. tuuleenergeetika innovatsioonialaks ette nähtud piirkonnad väga piiratud ja suur osa tuuleenergeetika arenduskoormusest on kavas paigutada nii ökoloogiliselt kui sotsiaal-majanduslikult liiga tundlikku ranniku lähivööndisse alates juba 10 km kaugusest.</p> <p>Oleme väga mures, et senine valdavalt negatiivne kogemus merealade planeeringust ning sellega seotud konfliktide lahendamata jätmine on kandumas üle Hiiumaa- ja Pärnumaa ebaõnnestunud planeeringulahendustest ka ülejäänud merealadele. Leiame, et selles protsessis on huvide konflikti ja ebakvaliteetse planeerimistegevuse ning keskkonnamõjude hindamata jätmise tõttu tekkinud praeguses faasis ületamata probleemide pundar, mille lahendamisele ei tule kasuks ka sisuliselt juba kõigile planeeringus kavandatud tuuleenergeetika aladele esitatud hoonestusloa menetluste</p>	<p>Vastuseks selgitame, et üleriigiline mereala planeering käsitleb kõiki merekasutusvaldkondi, kuid traditsiooniliste merekasutuste kõrval on paratamatult palju tähelepanu saanud nõ uuskasutused. Mereala uute kasutusviiside kohta puuduvad veel nii väljakujunenud reeglid kui ka asukohad mereruumis. Seetõttu tuleb tasakaalustatud merekasutuse saavutamiseks süvitsi läbi mõelda just lisanduvate merekasutustega, nagu tuuleenergeetika arendamine ja vesiviljelus, kaasnevad asjaolud. Kuigi uuskasutused on palju tähelepanu saanud, ei tähenda see veel seda, et mõni teine temaatika oleks seetõttu käsitlemata jäänud. Planeeringu koostamisel on läbivalt erinevaid huve tasakaalustatud ja kompromisse leitud. Sealhulgas on planeeringu üheks märksõnaks kooskasutus (vt seletuskirja ptk 5.1) – erinevaid kasutusi tuleks alati, kui see on võimalik, edendada</p>
--	--	---

	<p>esitamise ebajärjekindel ja ebavõrdset kohtemist ning vähest läbipaistvust tingiv praktika. Kujunenud olukorras, kus riik on jätnud mereala kasutamise suunamise küsimused pikaks ajaks isevoolu kulgema ja aktsepteerib hoonestuslubade olemasolu nii planeeritavatel tuuleenergeetika aladel kui neist väljaspool ei loo ei ühiskonnale, teistele mereruumi kasutajatele ega ka arendajatele piisavat õigusselgust ega kindlust. On väga suur tõenäosus, et sellise planeerimiskaose jätkumisel ja ebamõistlikult üledimensioneeritud tuuleenergeetika arenduskavast kinni hoidmisel takerdub merel vajalik roheenergeetiline pööre pikkadesse ja kulukatesse kohtuvaidlustesse ning seeläbi on oluliselt raskendatud või takistatud ka Eesti rahvusvaheliste taastuvenergeetika kohustuste täitmine.</p> <p><u>-Ettepanek tühistada kõik mereala planeeringud, mitte kehtestada käesolevat ebaõnnestunud ja eesmärkidele mitte vastavat merealade planeeringut ja tagasi võtta kõik hoonestuslubade taotlused, sest praegu juba enne avalikes huvides ja avalikkuse kaasamiseta ettevõtjate erihuvist lähtuv hoonestuslubade taotluste laviin kujutab endast meie ühise mereala kontrollimatut varjatud privatiseerimist.</u></p> <p>3. - Selleks et planeeringu eesmärgid ja merealade tasakaalustatud kasutus leiaksid ühiskonna ja keskkonna vajaliku tasakaalupunkti ning aktsepti, teeme ettepaneku läheneda alternatiivsest ja tasakaalustatud avalikest huvidest lähtuvast planeerimismudelist: <u>Teeme ettepaneku töötada välja Eesti omatarbeks vajaliku tuuleenergeetika eesmärgi optimaalselt täitev ja võimalikult väikese muude kasutusvaldkondadega konflikti sattuv planeeringulahendus omatarbe optimaalsel tasemel energiatootmise kavandamiseks</u> (Eesti omatarbest 5-9 TW aastas saab dünaamiline tuule- ja päikeseenergia moodustada väiksema kui 100% katvuse). Selleks on oluline koostöös võrguettevõttega määrata kindlaks suurim optimaalne meretuuleparkide võimsus ja määrata strateegiliselt arvestades tuuleolude dünaamika ja kõikumisega seotud volatiilsuse maandamise vajadust ja selleks</p>	<p>kooskasutuse põhimõttest lähtuvalt, et vähendada merealale avalduvat ruumilist survet ning võimendamaks erinevate kasutusviiside positiivset koosmõju.</p> <p>Oleme teinud koostööd Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumiga (MKM) energeetikat puudutavates küsimustes. Vastuseks tuuleenergeetika arendamisel Eesti omavajadusest lähtumisest märgib MKM järgmist. Eesti energiamajanduse ja majanduse seisukohast on mereala potentsiaal tohutu - selle kasutus annab suure panuse Eesti arengusse, energeetilisse sõltumatusesse ja majanduskasvu. Taastuvenergia arendamine minimeerib energiasektori keskkonnamõjusid, tugevdab energiajulgeolekut ning tõstab majanduse konkurentsivõimet.</p>
--	---	--

	<p>tuulenergeetika eri mereosade vahel hajutamise vajadust. Kui üks kaasaegne meretuulepark on kavandatud tootma 2 - 4+ TW elektrit aastas³⁶, siis on sisuliselt Eesti omatarbe rahuldamiseks vaja mitte rohkem kui umbes 3, kuni 100 tuulikuga tuuleparki kogu Eesti merealale. Seega tuleks avaliku ja ühiskondliku kokkuleppena keskenduda nende mõne ala võimalikult kvaliteetsele ja konsensuslikule välja sõelumisele. Kui vastav strateegiline plaan ja eesmärk on täidetud, siis on ühiskondliku konsensuse korral võimalik nende alade kasutuselevõtt lahendada üpris kiiresti vastava eriplaneeringu korras. Seejärel on avalikke huvisid kõige paremini teeniv lahendus, kus eriplaneeringuga määratud alade hoonestusluba antakse arendamiseks välja riigi poolt avaliku rahvusvahelise enampakkumise korras, kus lisaks rahalisele kasule oleks arvesse võetud nii ökoloogiline kui sotsiaalne kompensatsioonipaketi parim pakkumine.</p>	<p>Taastuvenergia tootmine on Eesti plaan põlevkivienergeetikast väljumiseks ja ühiskonnale tulevikukindlalt elektri tootmiseks ja jõukuse loomiseks. Lisaks Eesti energiapoliitika suundumustele suunab taastuvenergia tootmist suurendama ja kasvuhoonegaaside heitkoguseid vähendama (ja energiatõhusust suurendama) ka EL-i pikaajaline energia- ja kliimapoliitika. Taastuvenergia toodangu suurendamise vajaduse ning seeläbi fossiilkütustest sõltuvuse vähenemise saavutame vaid juhul, kui on loodud taastuvenergia arendamiseks sobiv keskkond. Sealhulgas vastutab energiasektor kõige suurema osa kasvuhoonegaaside atmosfääri paiskamise eest Euroopas. Eesti riiklikus energia- ja kliimakavas on planeeritud 2030. aastaks jõuda 42%-lise taastuvenergia osakaaluni energia summaarsest lõpptarbimisest (~50% energia</p>
--	---	--

³⁶ Saare Wind Energy ja Enefit Green hoonestusloa taotlused

		<p>lõpptarbimisest). Samuti võttis 2019. aasta oktoobris Vabariigi Valitsus vastu otsuse toetada põhimõtteliselt kliimaneutraalsuse eesmärgi seadmist Euroopa Liidu üleselt aastaks 2050 ning strateegia „Eesti 2035“ kinnitamisega 2021. aastal seati kliimaneutraalsuse siht ka Eestile.</p> <p>Et kliimaneutraalsele majandamisviisile üle minna, peab Eesti tulevikus taastuvelektri osakaalu oluliselt suurendama. Tuulepargid (nii maismaal kui ka merel) on taastuvelektri osatähtsuse tõstmiseks suurima kasvupotentsiaaliga (kasutustegur vahemikus 25...30+% maismaal ning 45...50+% merel). Tehnoloogia arenedes on elektrituulikute efektiivsus hüppeliselt kasvanud ning ka tuuleparkide rajamise kulud on oluliselt vähenenud. Seetõttu tuuleparkide rajamine on mõistlik viis meie energia- ja kliimapoliitika eesmärkide (sh kliimaneutraalsele energiatootmisele üleminek,</p>
--	--	---

		<p>varustuskindluse tagamine, taastuenergia osatähtsuse kasv) täitmiseks.</p> <p>Eesti eesmärgiks on energia lõpptarbimine (st vahetu tarbimine) hoida 2010. aasta tasemel (~32...33 TWh/a). Sarnane tase säilib suure tõenäosusega nii 2030 kui ka 2050 vaates, sest ainuüksi selle taseme hoidmine nõuab suuri pingutusi (nt hoonete rekonstrueerimine, energiatõhususe meetmed transpordis jt). Eesti majandus kasvab võrreldes EL-i keskmisega kaks korda kiiremini ning seetõttu on meil ka suurem surve energia tarbimise kasvuks. Seega tänase teadmise kohaselt Eesti lõpptarbimises suurt langust oodata ei ole. Küll aga toimub nihe tarbimise jaotuses. Isegi kui Eesti energiatarve jääks sisuliselt samaks, toimub elektri tarbimise kasv (nt hoonete rekonstrueerimisel väheneb soojusarve, aga ventilatsiooni arvelt suureneb elektritarve; samuti toimub</p>
--	--	--

		<p>transpordis üleminek elektrile, aga ka nt läbi soojuspumpade kasutuselevõtu).</p> <p>Eelpool kirjeldatust lähtuvalt on tulevikus elektri kasutus kasvav ning tihti ka alternatiividest tõhusam. Näitena võib välja tuua, et elektrimootori kasutamine transpordis on suurusjärgus kolm korda efektiivsem kui sise põlemismootoris fossiilkütuste kasutamine, soojuspumpade efektiivsus on kordades kõrgem elektriradiaatoritest ning üha enam asendatakse kodumajapidamistes traditsiooniline ahiküte soojuspumpade tehnoloogial põhinevate lahendustega.</p> <p>Jääme seisukohale, et üleriigilises mereala planeeringus on tuuleenergeetika arendamiseks sobivate alade leidmisel tehtud riigi strateegiliste suundumuste teostamiseks eesmärgipärast tööd otstarbekas mahus. Planeeringulahendus arvestab</p>
--	--	---

		<p>riiklike vajadustega ja jätkame Eesti mereala planeeringu menetlusega. Kehtivad Hiiu ja Pärnu mereala planeeringud on aja- ja asjakohased, sh puudub vajadus uute planeeringute koostamiseks. Infoks, et üleriigilisi ja maakonnaplaneeringuid vaadatakse regulaarselt iga viie aasta tagant üle ning hinnatakse mh ka uue planeeringu koostamise vajadust (vt nt planeerimisseaduse § 25 ja § 72). Vajadusel tekkimisel koostatakse uus planeering. <i>Vt pikemalt vastuskirjast.</i></p>
	<p>4. Teine suur ja oluline puudus, miks me ei saa nõustuda planeeringu ja selle keskkonnamõjude hindamise aruande heakskiitmisega on planeeringu ja selle keskkonnamõjude hindamise läbi viimne ühe ja sama ettevõtte poolt, mis läbi muutub eluliselt ebatõenäoliseks, et sama ettevõtte planeeringulahenduse mõjude hindamine toimiks piisava kriitilisuse ja värske lähenemisega. Kuivõrd käeoleva merelade planeeringu puhul on selle lähtealuste, planeeringulahenduse ja selle keskkonnamõjude hindamine kõigis loetletud etappides läbi viidud ühe ja sama ettevõtte poolt (OÜ Hendrikson ja KO), siis on sellel olulised järelmid planeeringu ja selle keskkonnamõju hindamisele vastava seadusega ette nähtud sõltumatusele ja objektiivsusele. Veel enam, Hendrikson ja KO kauaaegne tegevjuht ja osaluse omanik Kuido Kartau on ise seotud alates 2014 Lääne-Saaremaa avamere tuulepargi arendusega (Saare Wind Energy) ja tema alluv Riin Kutsar on nii käeoleva KMH kui ka Saare Wind Energy projekti KMH koostaja (viimases OÜ Roheplaan nime all).</p>	<p>Vastuseks selgitame, et planeeringu ja keskkonnamõju hindamise läbi viimine ühe ettevõtte poolt on Eesti õigusruumis lubatud lähenemine. Nii planeeringu koostamise korraldamine ehk protsessi juhtimine, kui ka KSH aruande sisulise kvaliteedi tagamine on vastavalt Rahandusministeeriumi ja Keskkonnaministeeriumi pädevuses. Nimetatud tegevuste puhul on tegemist haldusülesannete täitmisega, mida viivad läbi ja mille</p>

	<p>Leiame, et diplomaatiliselt väljendudes on tegemist selge ja väga tõsise huvide konfliktiga kus Hendrikson ja KO meretuuleparkide arendamisse sisenenud ja samal ajal planeerimise ja keskkonnamõjudega seotud isikutel on raske jääda planeerimises ja eri huvide tasakaalustamisel ja mõjude hindamisel objektiivselt erapooletuks ning usaldusväärseks läbiviijaks. Sellisele seotusele ja huvide konfliktile pole kahjuks Rahandusministeerium pidanud vajalikuks tähelepanu pöörata ja vastavaid riske maandada. Seetõttu soovitame me Rahandusministeeriumil ise korraldada sõltumatu hindamine, mis analüüsiks <u>kas merealade planeeringulahenduste väljatöötamisel ja sektorite ning kasutushuvide konfliktide lahendamisel on ikka käitunud vastavalt mereplaneeringu läheseisukohtadele ja kas on tagatud selle eesmärkide täitmine.</u> Peame ülimalt vajalikuks selliste põhimõttelist laadi mitmekihiliste huvide konfliktide vältimist avaliku riigivõimu teostamisel ühise avaliku ruumi ja looduskeskkonna arengu kavandamisel.</p> <p>Probleemid planeerija ja selle keskkonnamõjude hindaja ühe katuse all istumisest annavad selgesti tunda ka planeeringu keskkonnamõjude hindamise aruandes, mille läbitöötamise ja analüüsi ning detailsuse kvaliteet on selgelt ebapiisavad arvesse võttes kavandatavate uute tegevuste ja arendusalade mahte ja pindalaid ja eeldatavat keskkonnamõju.</p>	<p>eest vastutavad ministeeriumid. Riin Kutsar ei oma protsessis õigust lõppotsuste tegemisel, mistõttu ei saa olla tegemist huvide konfliktiga, mis eeldab ennekõike ametikohustuste ja erahuvide vastuolu esinemist. Eesti mereala planeeringu ja selle mõjude hindamise koostamise korraldajaks on Rahandusministeerium, konsultandiks Hendrikson&Ko koos laiapõhjalise, sh koosseisuvälise meeskonnaga, kuhu on kaasatud eksperdid erinevatest Eesti ülikoolidest ja uurimisasutustest. Lisaks on moodustatud puutumust omavatest ministeeriumitest ja ametitest eraldi juhtrühm. Seega planeeringu koostamine ja selle mõjude hindamine toimub laiapõhjalises koostöös. KSH juhtekspert peab olema erapooletu ja objektiivne (keskkonnamõju hindamise ja keskkonnajuhtimissüsteemi seadus ehk KeHJS § 34 lg 4 p 6). Rahandusministeeriumil pole ühtegi alust kahtlemaks Riin</p>
--	--	---

		<p>Kutsari professionaalsuses ja erapooletuses.</p> <p>Kuido Kartaul puudub Hendrikson&Ko'ga töösuhe alates 31.01.2017, samuti ei ole Kuido Kartau Hendrikson&Ko osanike ringis. Keskkonnamõju hindamise protsessi peab KeHJS kohaselt hindama ja hindamist juhtima füüsiline isik, kellel on keskkonnamõju hindamise litsents. Seisuga 03.05.2021 on litsentseeritud KMH juhteksperte Eestis 18, kellest kõik ei ole tegevad enam konsultatsiooniturul ekspertidena ning kõikidel ei ole paraku pädevust merealaga seotud teemade ja ka tuuleparkide arendustega. Seega juhtekspertide valik Eesti turul ei ole suur. Riin Kutsar on pikaajalise kogemusega litsentseeritud ekspert, kes on pädev merealaga seotud tegevuste hindamisel ja on varasemalt läbi viinud mitmeid tuuleparkide arendustega seotud keskkonnamõjude hindamisi.</p>
--	--	--

		<p>Eeltoodule tuginedes ei ole meie hinnangul vajalik korraldada sõltumatut hindamist, kus analüüsitaks, kas merealade planeeringulahenduste väljatöötamisel ja sektorite ning kasutushuvide konfliktide lahendamisel on ikka käitunud vastavalt mereplaneeringu läheseisukohtadele ja kas on tagatud selle eesmärkide täitmine. <i>Vt pikemalt vastuskirjast.</i></p>
	<p>5. Märkused ja ettepanekud planeeringu keskkonnamõjude aruandele: Tuuleparkide visuaalne mõju: Kogu visuaalsete mõjude analüüsi ja tuulepargialade vaatepunktide kauguse analüüsi osa (Tuulepargi visuaalne mõju) alates lk 93 on oma käsitluses kallutatud ja pahatahtlikult eksitav. Esmalt räägitakse, et tuulikute visuaalset mõju on hinnatud teaduskirjanduse ja eksperttöodes vaid ligi 137 m kõrgustel tuulikutel³⁷. Seejärel (tabel 4.5.1.4-3) tuuakse sama allikat refereerides välja, et distantstil 10-26 km Tõmbab selgelt vaataja tähelepanu nt kontrasti, värvi, tekstuuri, helgi kui liikumisega; 26-24 km kaugusel on tuulepark selgelt nähtav, kuid ei tõmba tugevalt tähelepanu ega domineeri vaadet ning alates 24-32 km on tuulepark nähtav kui visuaalne mõju on ebaoluline enamikule vaatajatest. Seejärel lõpeb analüüs teatega, et kõrgemate tuulikute kohta teadaolevalt asjakohased analüüsid puuduvad (KMH aruanne lk. 94).</p>	<p>Vastuseks selgitame, et Eestis toimub meretuuleparkide kavandamine etapiviisiliselt. Planeering vastab küsimusele – kas, kuhu ja millistel tingimustel on võimalik meretuuleparke rajada. Mereala planeeringu koostamise ajal ei ole teada tuulikute paigutus (mis mh sõltub ka täpsematest uuringutest ja analüüsides lähtuvalt planeeringu tingimustest) ega täpsed parameetrid (selguvad</p>

³⁷ Sullivan, R.G., Kirchler, L.B., Cothren, J., Winters, L.J. (2013) Offshore Wind Turbine Visibility and Visual Impact Threshold Distances. Environmental Practice, Volume 15.

	<p>Samas on juba olemasolevate tuuleparkide hoonestuslubade taotlustes soovitavaks tuuleparkide suurimaks kõrguseks kavandatud 300 (saare Wind Energy, Enefit Green I) või kogunisti 400 meetrit (Enefit Green II). Samas pole isegi dünaamilise matemaatilise või GIS-modelleerimise ja virtuaal- või liitreaalsuse arenenud tehnoloogiate toel de facto 2,5 – 3,5 korda kõrgemate tuulikute visuaalset jm keskkonnamõju hinnata vaatamata sellele, et arendusalade lähimaks piiriks ka kõige väärtuslikumatele merevaadetega sihtkohtadele on kõigest 10 km! Selline väga oluliste ja suure ulatusega (Kõpu poolsaar Hiiumaal, sisuliselt kogu Lääne-saaremaa, Kihnu, Ruhnu ja Häädemeeste valla tähtsaimad turismirannad) visuaalse mõju hindamata jätmine sobivate referentsuuringute puudumisele viidates on üks kõige olulisemaid puudujääke merelade planeeringu ruumilises planeeringus ja selle KMH aruandes! Selle asemel, et hinnata objektiivselt ja proaktiivselt kaasaja ja lähituleviku tuuleparkide dimensioonidest tulenevaid reaalseid visuaalmõjusid ja nende vastuvõetavust ülejäänud ühiskonnale, püütakse mõjusid peita ja leevendavate meetmete ning lahendusena välja pakkuda vaatekoridoride loomist. Samas jättes vastavad koridorid planeeringulahenduses välja töötatama ja kehtestamata ning seeläbi võimendades ja pikendades arendajate ning kogukondade vahelist konflikti ning teadmusest tulenevat ebakindlust. Leiame, et riigil on erakordselt ulatuslikel aladel väga kõrgeid tuulegeneraatoritega elektritootmise alasid kavandades hoolsuskohutus suhtuda täie vastutusega nende mõjude adekvaatsesse hindamisse kaasates selleks vajadusel innovatiivseid lahendusi ja parimaid eksperte. Kui tänaseni pole uute vertikaaldimensioonidega lähituleviku <i>de facto</i> arenduste dimensioonide visuaalmõju hinnatud, siis on eriti keeruline seda nõuda ja eeldada tuuleparkide arendajatelt kelle vastavad võimalused ja motivatsioon on riigi võimalustest oluliselt piiratumad.</p>	<p>tegevusloa etapis). Planeeringuga tuuleenergeetika tootmiseks alade valikul hinnati mh ka visuaalseid mõjusid. Mõjude hindamisel jõuti järeldusele, et Eesti mereala planeeringus valitud tuuleenergeetika tootmiseks sobilikel aladel paiknevad tuulikud saavad olema rannikult nähtavad, st merevaadetes toimub visuaalne muutus. Meretuuleparkide rajamine selliselt, et need ei oleks rannikult nähtavad, ei ole tänastes oludes võimalik. Selleks tuleks tuulepargid kavandada vähemalt 50 km kaugusele rannikust. Kuna Eesti meri läheb kiiresti sügavaks, siis pole võimalik selle planeeringu elluviimise perioodil (ca 15 aastat) tuuleparke rannikust enam kaugemale kavandada, kuna puudub sobilik tehnoloogia nii sügavasse vette majanduslikult otstarbekalt tuulikuid rajada. Tuuleparkide kõrguse reguleerimisel või olemasolevatest aladest loobumisel võivad kliima-ja</p>
--	--	--

	<p>Kuivõrd merealade planeerimise visuaalmõjude osas on planeerija esindaja ilmutanud kas erakordset saamatust, hoolimatust või kallutatust esitame omapoolsed ettepanekud <i>de facto</i> tuuleparkide tänapäevaste vertikaalmõõtmete visuaalmõju leevendamiseks:</p>	
	<p>6. Ettepanek 10-20-30-40-50 km reegliks: Kuivõrd KMHJ aruande jooniselt 4.5.14-4 nähtub, et tuulikute visuaalmõju skoor on üldistatult peaaegu et lineaarne funktsioon nende kaugusest vaatekohast, siis tuleks kehtestada igale konkreetse kõrgusega tuulikute grupele/tuulepargile selle kõrgusest lähtuv lubatav lähim kaugus olulistele vaatealadele rannikul. Selle ettepaneku alusel ei tohik sellistel aladel olla tuulepargi visuaalmõju hinnanguklass suurem kui 3. (Nähtav, ei jää tavavaatlusel märkamatuks) ja muudel rannikutel mõjuklass 4 (Selgelt nähtav, kuid ei tõmba tugevalt tähelepanu ega domineeri vaadet). Kui nende mõjuklasside kaugusvahemikud olid 137 m kõrgusega tuulikute puhul 24-32 km ja 16-24 km, siis on enam kui selge, et 300-400 m kõrguste tuulikute paigutamine 10-15 km kaugusele rannikust rikub merevaate täielikult. Seega oleks üheks lahenduseks rakendada tundliku vaatega aladel kaugusest sõltuvat vertikaalset planeerimist: 10 - 20 km vahemikku sobiksid kuni 100 m kõrgused tuulikud 21-30 km distantisile kuni 200 m kõrgused, 31-40 km 300 m kõrgused jne.</p>	<p>taastuvenergeetika eesmärgid jääda täitmata. Tegemist on kaaluka riigi huvi ja osalt ka võetud rahvusvaheliste kohustuste täitmise vajadusega. Jääme seisukohale, et mõjude hindamine, sh turismisektorile on läbi viidud piisavas ulatuses. Mõjude hindamise ptk 4.4.1.7 „Mereturism ja rekreatsioon“ nenditakse, et mereturismi seisukohast on olulisel kohal eelkõige tuulikute visuaalse mõjuga arvestamine. Tuuakse ära kasutajagruppide eelistused ning viidatakse sotsiaal-kultuurilisele vastuseisule uute arenduste vastu. Lisaks on mereala planeeringu raames läbi viidud meremaakondade kultuurilised kaardistused, kuhu olid haaratud ka omavalitsused, kohalikud ettevõtjad, sh puhkemajanduse arendajad (rohkem infot maakondlike portreede kohta leiab mereala portaalis). Siiski märgime, et mitmed teadusuuringud on näidanud, et tuuleparkidel võib olla</p>
	<p>7. Alternatiivne ettepanek on rannikule liiga lähedastest tuuleenergia arendusaladest loobuda: kõrgete tuulikute erakordselt suure ruumilise mõjuga kombinatsioonis paiknemisega kõige hinnatumate puhkerandade ulatuslikus kokkulangevas tsoonis tuleb adekvaatselt kõrgema taseme riiklikus planeeringus arvestada. Kiirelt arenev tuulikute tehnoloogia liigub üha sügavamatele merealadele ja ujuvatele platvormidele. Meie arvates oleks asjakohane praegusest ühest suhteliselt väikese süvavee innovatsiooniala asemel tunduvalt laiendada vastavaid tuuleenergeetika arendusalasid, eriti alakasutatud Eesti majandusvööndis. Praegune visuaalmõjude arvestamata jätmine ja selle asemel küsitava väärtusega kompensatsioonimehhanismi pakkumine on meie hinnangul kohalikele</p>	

	<p>kogukondadele solvav ja probleemne lahendus. Seda enam, et puuduvad leevendusmeetmed rannikute turismi jm seotud ettevõtlusele. Samuti leiame, et hinnang merealade planeeringu lahenduse turismisektorile negatiivsete mõjude puudumisest on ekslik ja teema vajaks turismi huvirühmade osalusel põhjalikku analüüsi.</p>	<p>puhkemajandusele ka positiivne mõju.. Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium on välja töötamas tuuleparkide kohaliku kasu õiguslikku regulatsiooni, mille väljatöötamise kavatsus koos esialgse eelnõu versiooniga oli väga laiale huvitatud isikute ringile tutvumiseks saadetud, sh kohalikud omavalitsused, Eesti Kalurite Liit jm. Kui Teil on küsimusi kohaliku kasu õigusliku regulatsiooni osas, palume pöörduda Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi poole. <i>Vt pikemalt vastuskirjast.</i></p>
	<p>8. Mereplaneeringu seos looduskaitsete väärtuste ja kaitsealade võrgustikega Saab igati nõustuda KMH aruandes lk 64 sedastatuga, et merealade kaitse alla võtmine on toimunud üksikalade kaupa ja seni ei ole Eesti merealal hinnatud olemasolevate kaitsealade ja meetmete efektiivsust ning samuti ei ole kaitsealade võrgustiku loomisel hinnatud ega arvestatud võrgustiku sidusust. Selleks oleks vajalik mereala hõlmav terviklik analüüs. Seda arusaamatum on, et miks ei ole tehtud piisavalt koostööd Keskkonnaministeeriumiga, mille tulemusel oleks ülivajaliku planeeringulahenduse sisendina analüüsitud ja välja pakutud vajalikud sisendid ja ettepanekud merekaitsealade esinduslikkuse ja terviklikkuse ja funktsionaalsuse tõstmiseks. Seda eriti arvestades merealade ühtset keskkonda ja eri mereosade vaheliste seoste ja teatud liikuvate liikide (kalad, linnud, mereimetajad) liikumisteede</p>	<p>Eesti mereala planeeringu koostamise üheks aluspõhimõtteks on ökosüsteemne lähenemine, st tähtsustatakse ökosüsteemide toimimist. Planeerimisel lähtutakse säästlikkuse põhimõttest, et ka tulevastel põlvedel oleks võimalik kasutada mere poolt pakutavaid ökosüsteemiteenuseid. Näiteks tuuleenergeetika alade valikul ja kalakasvanduste puhul välistati</p>

	<p>ja eri elutsükli kasutusmuustrite olemiga. Vastava piisava ja tervikliku merekaitsealade võrgustiku alane koostöö ja selle kehtestamise ning planeeringulahenduses arvestamise nõue on seda aktuaalsem, et EL looduskaitsepoliitika viimased suunised ja eesmärgid näevad ette liikmesriikides kasvatada merekaitsealade võrgustiku katvus vähemalt 30%³⁸ merealast aastaks 2030.</p> <p>Praegu on merekaitsealade katvus ligi 18 %. Ilma selle suunisega ja vastava mereala looduskaitse ruumivajadusega arvestamata ei ole võimalik täita ei planeeringuga ja siseriiklikult ning rahvusvaheliselt võetud ambitsioonikaid eesmärke hea merekeskkonna ja soodsa looduskaitse seisundi saavutamiseks. Seega tuleb lugeda väga põhjendatuks ettepanekuks vastava peatüki lõppjärgelduses soovitud tegevust: vajalik oleks mereala hõlmav terviklik analüüs, et oleks hinnatud olemasolevate kaitsealade ja meetmete efektiivsust ning hinnatud ega arvestatud võrgustiku sidusust</p> <p>AGA, meie hinnangul peab vastava analüüsi läbi viimine ja täiendavate kaitsealade ning olemasolevate kaitsemeetmete efektiivsuse hindamine olema läbi viidud ja esitatud käesolevasse planeeringulahendusse integreeritud osana, sest tegemist on just nii looduskaitse kui tuuleenergeetika mõlema ulatusliku ruumivajaduse küsimuse tasakaalustatud lahenduse leidmise ülesandega. Ilma selle vajadusega arvestamata võib planeeringu tulemust lugeda ebaõnnestunuks ning selle kehtestamine ei võimalda hiljem võimalike looduskaitse vajadustega arvestada. Julgustamne erinevaid riigiasutusi vastavateemalise koostöö tõhusamaks edendamiseks. Ühe olulise sisendina peaks meie hinnangul Eesti Ornitoloogiaühingul valmima sügiseks linnukaitsealade omavahelise sidususe ja piisava kaitstuse analüüs. Loodetavasti on võimalik ka vastavaid analüüse tellida ja merekaitsealade võrgustikku arendavaid töid</p>	<p>nende paiknemine Natura 2000 aladel. Planeeringus on läbivalt seatud tingimus, et Natura 2000 aladele ei tohi ebasoodsat mõju avaldada.</p> <p>Oleme protsessis läbivalt teinud tihedat koostööd Keskkonnaministeeriumiga ja ametiga, et võtta arvesse ajakohaseid andmeid ja viimaseid seisukohti. Muuhulgas on Keskkonnaministeeriumi ja ametiga koostöös täpsustatud Natura 2000 hindamist. Mõjude hindamise aruande tabel 4.3-3 toob välja tõenäoliselt ebasoodsa mõju avaldumise Natura 2000 võrgustiku aladele kokku 16 leheküljel, mõjude leevendamiseks on seatud keskkonnameetmed, mis omakorda kajastuvad ka planeeringu seletuskirjas esitatud tingimustes. Kaitsealade võrgustiku täiendamiseks sätestab reeglid looduskaitsealade. Planeeringu</p>
--	---	--

³⁸ <https://op.europa.eu/webpub/eca/special-reports/marine-environment-26-2020/et/>

	<p>tellida ka teiste elurikkuse ja loodusväärtuste rühmade lõikes. Oleme seisukohal, et eriti EL elurikkuse kaitse strateegia eesmärke arvestades pole riiklikku merealade planeeringut enne võimalik kehtestada kui vastav sisend on jõudnud ka planeeringu ruumikasutuse ettepanekuni ja kaitsealade loomise ettepanekuteni.</p> <p>KMH aruandes Tabelis lk 73-78 esitatud Natura asjakohane hindamine ei vasta mitte kuidagi Natura hindamisele eesmärkidele ega juhendile, eriti Natura hindamisele kehtestatud kvaliteedi- ja detailsuse ning hoolsuse nõuetele. Ei arvesta ja analüüsi piisava põhjalikkusega nii juba olemasolevate kui kaasnevate ja külnevate (varem kehtestatud) planeeringute mõjudega. Ei analüüsita vajaliku detailsuse ja ökoloogilise ettevaatuse printsiipi arvestades lisaks planeeringule ka esitatud mereala hoonestusõiguse taotlusi sh suurt hulka vesiviljeluse taotlusi tundlikel merealadel, militaaraladel ja väljaspool toimuvaid sõjaväelisi harjutusi, merereostuse ohu suurenemist seoses uute tegevuste, sh tuulikute vundamentide ja kaablite merepõhja paigaldamisega. Ebakvaliteetne ja sisutühi Natura hindamine on seda kummastavam, et käesoleva KMH autor on ise olnud üks Keskkonnaministeeriumi tellitud Natura hindamise juhendmaterjali koostaja ning peaks hästi teadma sellele mõjuhindamisele esitatud kõrgeid ja standardiseeritud nõudeid.</p> <p>KMH Aruanne lk 72 on eksitav valeväide. Tuuleparkide planeerimine laevateedele ja intensiivse kalapüügi piirkondadesse ja/või nende naabrusse avaldab selget, ulatuslikku ja KMH-s piisavalt hindamata mõju. Hinnang kuhjuvatest ja kombineeruvatest mõjudest peab olema Natura hindamise osa. Kuivõrd ka meretarnspordil ja kalapüügil on tundlikumatele merelindudele jt liikidele oluline ruumiline ja ökoloogiline mõju, siis ei saa välistada olukorda, et suured merealad jäävad neile liikidele kasutusest välja kuna erinevad häirimise mõjud kuhjuvad ja/või takistavad liikumist neile oluliste sh. kaitsealade ja Natura alade vahel.</p>	<p>seletuskiri ptk 5.9 „Kaitstavad loodusobjektid“ kajastab teemat, kuid uute kaitsealade moodustamine toimub mereala planeeringust eraldiseisva protsessina looduskaitseaduse alusel.</p> <p>Natura hindamisel on lähtutud mõjude hindamise koostamisel uuemast sel hetkel kättesaadavast juhendmaterjalist “Juhised Natura hindamise läbiviimiseks loodusdirektiivi artikli 6 lõike 3 rakendamisel Eestis (Keskkonnaamet, 2020)” ja seal toodud põhimõtetest, mis puudutab kõrgema tasandi strateegiliste planeerimisdokumentide läbiviidavat Natura asjakohast hindamist. Äsja on avaldatud uuendatud Natura hindamise juhend Euroopa Komisjoni poolt, milles on mh toodud välja strateegilise planeerimise ja kava Natura hindamise juhised. Juhendis on ära märgitud, et “Asjakohase hindamise ulatuse määrab kava</p>
--	--	---

		<p>enda üksikasjalikkuse tase, kuid igal juhul peab hindamise eesmärk olema teha kindlaks tundlikud või haavatavad alad või muud võimalikud ohud või konfliktid Natura 2000 aladega, et neid saaks kavandamisprotsessi hilisemates etappides arvesse võtta. Hindamine peaks olema proportsionaalne geograafilise ulatuse, kava üksikasjalikkuse taseme ning tõenäolise mõju laadi ja ulatusega. Strateegiliste kavade puhul, mille puhul ei ole võimalik kindlaks teha mõju üksikutele aladele, tuleks analüüsis miinimumnõudena keskenduda võimalikule mõjule ja peamistele riskidele; alapõhist mõju tuleb seejärel analüüsida projekti tasandil.” Leiame koostöö tulemusel ka Keskkonnaministeeriumi ja Keskkonnaametiga, et läbiviidud Natura hindamine vastab eeltoodud hindamise põhimõtetele, rakendatud on mereala planeeringu hindamisel tundlike alade kaardistamist ning selle tulemusena</p>
--	--	--

		<p>on rakendatud leevendusmeetmeid, näiteks tundliku elurikkusega alade väljajätmine ning täiendav hindamise kohustus projekti tasandil.</p> <p><i>Vt pikemalt vastuskirjast.</i></p>
	<p>9. PL seletuskiri lk. 16: ja KMH aruanne ptk 4.8: ei saa nõustuda: Pärnu ja Liivi lahe ülejäänud mereala tuuleparkide koondmõjud on jäetud sisuliselt arvestamata!</p> <p>Eriti selge on, et avalduvad kumulatiivsed ulatuslikud mõjud sh. piiriülesed mõjud lindudele, ilmselt ka mereimetajatele ja nahkhiirtele on väga tõenäolised kui Liivi lahel on väga suured tuuleparkide arendusalad eri planeeringutega ja arendajate hoonestusloa taotlustega kaetud ning nende tegelikku koosmõju ei ole sisuliselt ja piisavalt kvaliteetse ning rahvusvaheliselt aktsepteeritava meetodikaga ning tundlike liikide ökoloogiat arvestades hinnatud!!</p> <p>Ei saa nõustuda planeeringulahenduse ja selle mõjude hindamise lähenemisega, kus mõjude sisuline hindamine ja riskide eraldi ja koostoimes kaalumise jäetakse ära tuues ettekäändeks andemete puudumist või vähesust. Analüüsimate on jäetud piisavate vabade nimetatud liikide toitumis- rände ja peatumisalade vaheliste liikumiskoridoride ja ühenduste vajalikkus ja soovitusel. Eriti kummastav on täiendavalt juurde planeerida väga suuri tuuleparkide arendusalasid Liivil lahes Pärnu mereala tuuleenergeetika arenduspiirkonnaga kontaktis, sisuliselt Natura linnuala ümber piirates ja rändeteed takistades. Linnustiku mõjude puhul ei ole arvesse võetud, et KMH aruande joonisel 4.8-2 kajastatud rändeteed on heal juhul väheste päevaränduritest liikide rännet väga lihtsustades üldistatud. Selline lähenemine ei ole rahvusvahelise teaduskogemuse põhjal sobivaks aluseks kõigi oluliste linnustiku</p>	<p>Planeeringulahenduse väljatöötamisel, sh mõjude hindamisel on tehtud sisulist koostööd Eesti Ornitoloogiaühinguga, st organisatsiooniga, mis koondab Eesti parima ekspertpädevuse. Eesti Ornitoloogia ühing viis läbi, võttes arvesse parima olemasoleva teadmise (sh Enefit Greeni kogutud andmed), erinevad analüüsid (vt mereala planeeringu portaalis alajaotust „Mereala planeeringu koostamise alusanalüüsid“). Mereala planeeringus on toodud sensitiivsed alad ehk tänaste teadmiste põhjal kõige olulisemad avamere piirkonnad peatuvatele ja/või mere kohal üle lendavatele lindudele. Lisaks on välja toodud, et sensitiivsetel aladel tuleks vältida pikaajalise mõjuga tegevusi, nt</p>

	<p>mõjude, nende läbipõimumise ja kuhjumise tegelike ja võimalik et populatsioonide tasemele küündivate mõjude hindamiseks. Kui näiteks uuringud on näidanud punakurk-kauri jt eriti tundlike merelindude eemale tõrjumist meretuuleparkidest 5-7 km kauguselt, siis tuleb Liiv lahe kui selle liigi rahvusvaheliselt olulisima talvitumisala puhul tuleb seda ulatuslike tuuleparkide väljatõrjuva mõju hindamist antud planeerimise etapis piisava detailsusega läbi viia. Lisaks sellele vajalikul tasemel hinnata ka rändetakistuse, barjääriefekti ja otsese suremuse võimalikke riske ja koosmõju teiste inimtegevustega. Ning seejärel välja pakkuda vajalikul tasemel leevendavad meetmed. Meie hinnangul on see eriti strateegilises planeerimises vale lähenemine, sest hilisemas loamenetluse etappides on suuremaid ja põhimõttelisis planeerimise vigu väga raske elimineerida. Samuti ei ole kohane ebakvaliteetse ja liialt pealiskaudse kõrgemal tasemel planeeringuga jätta tasakaalustatud ruumilise arengu kavandamise eest vastutus üksikute ja juhuslikul alusel toimetavate arendajate kanda. Kuivõrd puudub vajaliku põhjalikkusega ja uusimaid teaduslikke andmeid ja teadmisi ning riskistsenaariumeid arvestav, vajadusel puuduolevaid andmeid modelleerimisega täiendav mõjude hindamine järgmistes valdkondades, siis teeme Rahandusministeeriumile ettepaneku nõuda KMH aruande vastavates teemades täiendamist:</p>	<p>avamerel kõrgete tehisobjektide (tuulepargid, sillad) rajamist ning ulatusliku ruumilise mõjuga merepõhja ja selle elustikku mõjutavaid tegevusi (näiteks uute kaevanduste karjäärade rajamist). Samuti on jäetud vabaks maismaalindude jaoks olulised rändekoridorid ning analüüsitud lindude rändekõrguseid (rohkem infot läbi viidud linnustiku analüüside kohta leiab mereala portaalis).</p> <p>Kumulatiivsete mõjude hindamise peatükis oleme välja toonud, et mõjud võivad kuhjuda Liivi lahes, kuhu näeb käesolev mereala planeering ette tuuleenergeetika arendusala nr 1. Nimetatud ala lähedal paiknevad lisaks Pärnu ja Läti mereala planeeringuga, mida Eesti mereala planeeringuga muuta ei saa, ette nähtud tuuleenergeetika arendusalad ning samuti mitmed praeguseks algatatud ja taotletavad hoonestusloa taotlused tuuleparkide rajamiseks. Muuhulgas oleme välja</p>
--	---	---

		<p>toonud, et uuema teabe alusel jäävad mitmed varem Pärnu maakonnaplaneeringuga määratletud tuuleenergeetika arendusalad kui ka mitmed algatatud hoonestusloa taotlused tundlikele (ehk sensitivsetele) linnualadele ja maismaalindude jaoks tähtsale rändekoridorile ning iga kavandatava projekti tegevusloa menetluses tuleb lähtuda parimast ja uuemast keskkonnainfost enne tegevusloa otsuse langetamist. <i>Vt pikemalt vastuskirjast.</i></p>
	<p>10. Hülged: - hüljeste esinemise levikukaartidele kanda samale kihile tuuleparkide planeeringualad, kõik hoonestuslubade taotlused kõik nende kaitsealad kalanduse konfliktipiirkonnad, poegimisalad jm - mereimetajad: jääkatte muutuste mõjud tuuleenergeetika realiseerumisel (eriti viigerhülgele) - veelause müra kuhjuvad mõjud (laevandus, kalandus, vesiviljelus, meretransport, riigikaitse) - kliimamuutuste ja Läänmere halveneva keskkonnaseisundi mõjud (sh. hoonestuslubade alusel kavandatav massiivne vesiviljelus)</p>	<p>Vastuseks märgime, et oleme täiendanud mõjude hindamise aruande viigerhüljeste joonist nr 4.2.3-5 tuuleenergeetika aladega. Eeldame, et kalanduse konfliktipiirkondade all mõtlete kalastuspiirkondade kattuvust hüljeste poolt enam kasutatavate aladega. See informatsioon kajastub mereala planeeringu kaardirakenduses, kus on võimalik sisse lülitada asjakohased kihid.</p>

		<p>Jääkatte, müra, kliimamuutuste ja Läänemere keskkonnaseisundiga seotud teemasid on mõjude hindamise aruandes käsitletud planeeringu strateegilisele täpsusastmele omases mahus ja viisil. Teie poolt esitatud ettepanekud on oma iseloomult juba järgmise etapi tegevused (vt lisaks kirja sissejuhatust). Planeeringus on seatud tingimus (vt eelmist lõiku) ja KeHJSi KMH regulatsioon tagab hüljestele olulise keskkonnamõju vältimise, sh asjakohasuse korral ka Teie poolt viidatud mõjude täpsema käsitlemise ja hindamise. <i>Vt pikemalt vastuskirjast.</i></p>
	<p>11. Linnustik: - Linnustiku aastaringse esinemise ja mereala kasutamise või ületamise informatsioon ja vastav ruumiliselt sensitiivsete alade määramine pindalapõhisuselt tuleb asendada reaalsema ruumi kasutustihedust ja kõiki reaalseid rändesuundi, rändegeograafiat ja aastaringset merekasutust (sh. talvitumine, pesitsusaegsed jm toitelennud) modelleerimise ja sensitiivsuse hindamisega. Sellise leviku ja riskikaardi koostamisel tuleb arvestada ja sisendina kasutada kõiki asjakohaseid andmeallikaid, sh. Enefit Greeni käsutuses olevaid mahukaid lindude rändevaatluste ja radarseire andmeid, siseriiklike ja rahvusvaheliste lindude telemeetriaprojektide andmeid jms. Sensitiivsuse ja riskikaartide koostamisel tuleb need koostada lindude</p>	<p>Nagu eelpool juba viidatud on planeeringulahenduse väljatöötamisel, sh mõjude hindamisel on tehtud sisulist koostööd Eesti Ornitoloogiaühinguga. Oleme käsitlenud lindude merekasutust ja läbi viinud Natura asjakohase hindamise arvestades parimat hetketeadmist ning planeeringu</p>

	<p>lennuaktiivsuse asukoha- ja funktsioonispetsiifilist variatsiooni arvestades 3D modelleeringuna. See on eriti oluline võttes arvesse tulevikus kavandatavate tuuleparkide turbiinide kiirelt kõrgusse kasvavaid dimensioone. Planeering peaks seetõttu arvestama ka sensitiivsuse väga olulist vertikaalset komponenti: rände koondumis- ja koridori piirkondades võib olla vajalik planeeringuga kehtestada tuuleparkidele või nende osadele sobivad maksimumkõrgused ja/või rootori piirkõrgused veepinnale lähimas ja kõrgeimas punktis vastavalt lennukõrguste kokkupõrkeriskide modelleerimiste tulemustele. Vastavad linnustikule sensitiivsete merealade määratlemise töö tuleb läbi viia vastavalt rahvusvaheliselt tunnustatud ja juhendmaterjalides kirjeldatud meetodikale.</p> <p>- analüüsida, kuidas massiivse vesiviljeluse plaanide (ja juba esitatud hoonestusloa taotlusega) ning tuulikute vundamentide kattumisega karpidega, taimestiku ja kalastikuga muutub merelindude toidubaas, kas ja millised konfliktiohud ja ökoloogilise lõksu võimalused võivad sellega seoses tekkida ja kas need võimalikud arengud vajavad sobivate leevendavate meetmete väljatöötamist ning kavandamist - viia läbi piisava detailisusega ja rahvusvaheliselt aktsepteeritava meetodikaga Natura linnualade asjakohane mõjude hindamine nii varasemate ja kavandatavate tuuleenergeetika arendusaladega, kasutades erinevate eelpool loetletud mõjuaspektide tulemusi ja lisaks hinnata kuidas mõjutab kavandatud planeeringulahendus eri Natura linnualade omavahelist sidusust ja kogu Natura võrgustiku toimimist olukorras kus erakordselt suure ruumilise mõjuga tegevusi kavandatakse muuhulgas Liivi lahes ja Läänerannikul kogu Euroopa ulatuses liigi võtmepopulatsioonide peamistes esinemispiirkondades (punakurk-kaur, kirjuhahk jt).</p>	<p>strateegilist täpsusastet ja ülesannet (vt lisaks kirja sissejuhatust ning punkti 4 ja 5).</p> <p>Teie poolt esitatud ettepanekud lindude merekasutuse, sh ka olukorras, kus merelindudele tekib uus toidubaas tuuliku vundamentidele kinnistuva elustiku näol ja kavandatavate vesiviljelustega seoses, on oma iseloomult juba järgmise etapi tegevused (vt lisaks kirja sissejuhatust). Planeeringus on seatud tingimused (nt ptk 5.6.5 „Tuuleenergeetika suunised ja tingimused“ 12 e – <i>hinnata mõju lindudele. Koostöös linnustiku eksperdiga täpsustada mõjusid lindudele kavandatava tegevuse mahu, täpse asukoha ja tehnilise lahenduse valguses</i>) ja KeHJSi KMH regulatsioon tagavad lindudele olulise keskkonnamõju vältimise, sh asjakohasuse korral ka Teie poolt viidatud mõjude täpsema käsitlemise ja hindamise.</p>
--	---	---

	<p>12. Kalastik:</p> <p>- Teatavasti on eriti tundlikud merekeskkonna häiringute ja sh. müra suhtes kalade larvid ja noorjärgud. Eriti räim on tuntud kui meremadalikel kudeja, ent kalade noorjärgud üldreeglina hajuvad ümbristevale laiemale merealale ja seega ei peegelda vaid sügavuse infol üldistatud kaart nende tegelikku ja sesoonset liikumist. Veel enam, olulised teada olevad kudemispiirkonnad tuuleparkidega avamerest isoleerimisele eelnevalt tuleb vastavat negatiivse mõju ilmnemise efekti ja koosmõjusid merekaablite, meretranspordi, kalanduse jms oluliselt detailsemalt hinnata ja vajadusel leevendavaid meetmeid ja tuuleparkide arendusalade paiknemist korrigeerida.</p> <p>- hinnata kuidas mõjuvad võimalikud muutused kalastiku arvukuses seoses uute merekasutuse viisidega kalapopulatsioonide arvukust ja dünaamikat ja/või ruumilist ümberpaiknemist koos sellest tulenevate võimalik mõjudega (nt. kalatoidulistest linnuliikidest on nii püttide, kauride kui tiirude jaoks räim üks olulisemaid saakobjekte)</p>	<p>Mõjuhindamise aruandes on mõju kalastikule hinnatud ptk-s 4.2.1. Eksperdid on jõudnud järeldusele, et mereala planeeringu elluviimisel ei ole ette näha olulise ebasoodsa mõju tekkimist ühelegi kalaliigile olemasoleva teabe alusel rakendades ettenähtud keskkonnameetmeid tegevusloa tasandil, sh täpsustavate uuringute läbiviimise vajadust. Nimetatud peatükis on mh toodud välja ka riskid sh just võimalik mõju räimele, ning sellest lähtuvalt ettenähtud keskkonnameetmed tegevusloa tasandile. Näiteks tuleb tuuleparkide kavandamisel tegevusloa tasandil läbi viia täpsemad uuringud tuulepargi alal ja selle mõjualas leiduvate võimalike kalade koelmualade ning võimaliku koelmualadele pääsu blokeerimise osas (nt uuringud, mis kirjeldavad tuulikute töömüra mõju kalade rändele sh majanduslikult tähtsate kalade massilisele rändele olulistele koelmualadele) ning vajadusel ette näha leevendavad</p>
--	--	--

		<p>meetmed (kalarännete tagamine tuuleenergeetika arendusaladel, müra summutavad meetmed vmt). Kui hoonestusloa/KMH tasandil läbiviidavate uuringute tulemusel tuvastatakse oluline ebasoodne mõju, mida ei ole võimalik leevendada, siis tuleb kavandatava tegevuse rajamisest loobuda või mahtu, parameetreid vähendada, tehnoloogiat muuta vms nii, et olulist ebasoodsat mõju ei kaasneks. Eesmärk on igal juhul vältida kaasnevat olulist ebasoodsat mõju.</p> <p>Lisaks on mõjuhindamises tähelepanu pööratud, et vajalik oleks läbi viia laiapõhine eksperimentaalne tuuleparkide müra mõju uuring räume rände, mille eesmärk oleks räumede olulise (häiriva) mürataseme välja selgitamine. Tänapäevase teadmise kohaselt on selle uuringu läbiviimisega alustamiseks vajalik rahastus kavandatud 2022. aasta riigieelarve strateegia eelnõus, mis</p>
--	--	---

		<p>on suunatud Keskkonnaministeeriumile eraldatavate vahendite hulka, kes vastutab kalavarudega seonduva eest. Oleme planeeringu tegevuskava selle uuringu osas täpsustanud – tegevuskava p 3.1 kohaselt on tegevuse peavastutaja Keskkonnaministeerium ja kaasvastutajad Maaeluministeerium ja Rahandusministeerium. Uuring käivitub seega 2022 aastal. <i>Vt pikemalt vastuskirjast.</i></p>
	<p>13. Sotsiaal majanduslikud mõjud:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Läbi viia ja lisada mõjuhinnangud kinnisvara väärtuse ja turismi sektori jt sidusvaldkondadele planeeringuga tekitatavatest kahjudest läbi kinnisvara väärtuse languse ja ettevõtluses saamata jääva tulu. - Samuti ei ole MKM-i hüvitamis põhimõtete määruses üheks osapoolseks ja kompensatsiooni vajalikuks osapoolseks turismisektor, mis on COVID19 mõjude tõttu ja läbi hooajalisuse niigi väga haavatav ja sõltub eriti headest ranniku- ning merekeskkonna kogemustest ja vaadetest. Seega teeme ettepaneku töötada välja kompensatsioonimehhanismide alused ka piirkondliku turismi ja muu mõjutatud väikeettevõtluse toetamiseks ja meetmed pärandelustiili ja pärandkultuuri toetamiseks ja hääbumise vältimiseks. - kuivõrd Pärnumaa, Hiiumaa ja Saaremaa puhkerannikud on rahvusvaheliselt ja sh. lähinaabrite seas väga hinnatud külastuse ja puhke sihtkohad, siis saab väita, et planeeringu realiseerumisel kaasneb sellega ka 	<p>Selgitame, et mereala planeeringu mõjude hindamisel on arvestatud strateegilisel tasandil kõigi oluliste mõjuvaldkondadega ja vajadusega tasakaalustada erinevate huvigruppide ootusi. Mõjude hindamise käigus on tuginetud teiste riikide kogemusele, kuna Eestis meretuuleparke, mille põhjal läbi viia uuringuid, ei ole. Teiste riikide kogemus ei anna alust väita, et meretuulepargi rajamisega kaasneks oluline negatiivne mõju turismitulude ja vastavate</p>

	<p>piiriülene mõju. Teeme ettepaneku läbi viia vastavate mõjude hindamine, sest külastajate vähenemine võib oluliselt mõjutada nii turismitulusid kui nõudlust ja vajadust vastavate seonduvate teenuste järele.</p>	<p>seonduvate teenuste järele. Oleme seisukohal, et Eesti mereala planeeringu mõju hindamine on sotsiaal-majanduslike mõjude hindamise osas piisav, täiendavaid uuringuid selles protsessis enam läbi viia ei plaanita.</p> <p>Eesti mereala planeeringu elluviimisel ei kaasne olulist ebasoodsat piiriülest mõju, sh turismisektorile.</p> <p>Viidatud kompenseerimise temaatika pole ruumilise planeerimise pädevuses. Küll aga on riik teadvustanud vajadust tegeleda taastuvenergeetika lahenduste elluviimise temaatikaga ning MKM teeb teiste asjaomaste ministriumitega selles osas hetkel tihedat koostööd seaduseelnõu (kohaliku kasu mehhanism) koostamiseks ning võttes arvesse, et see oleks ka planeeringutega kavandatava kontekstis nii merel kui maismaal rakendatav. Kui õigusakt kehtima hakkab, siis on</p>
--	--	---

		see otsekohalduv, st ei vaja planeeringus käsitlemist. Teie poolt esitatud ettepanek on MKMi energeetika valdkonna spetsialistidele edastatud ja kohaliku kasu temaatika küsimustes palume edaspidi nende poole pöörduda. <i>Vt pikemalt vastuskirjast.</i>
<p>32. Toomas Muru 18.06.2021</p>	<p>Teen Eesti merealade planeeringu kohta alljärgnevad ettepanekud:</p> <p>1) Sätestada planeeringus, et mere tuuleparkide rajamisega kaasneva maastikumuudatuse terviklikuma maastiku ja visuaalse mõju hindamiseks on vaja kasutada maastiku karakteri kirjeldamise ja hindamise sisendit. Omades inimeste olemasoleva igapäevamaastiku karakterist piisavat ülevaadet, saab alles kirjeldada ja hinnata maastikumuudatuse potentsiaalse maastikulise mõju ja visuaalse mõju olemust, ulatust ja olulisust.</p> <p>2) Mitte piirduda mõju hindamisel vaid piirkonna külalistele, sh turistidele avalduva mõju hindamisega vaid hinnata ka kohalike kogukondade liikmetele avalduda võivaid mõjusid. Seda ei saa aga teha vaid sotsiaalmeedias esitatavata maastikuvaadete fotode ja RMK puhkekohtade vaatekohtadest avalduvate vaatesektoritele. Oma igapäevase maastiku vaateid kohalikud inimesed tavaliselt ei avalda sotsiaalmeedias ega kasutata ainult RMK poolt ettevalmistatud puhkekohtasid. Maastikumuudatuse mõju võib aga avalduda ka kohalike inimeste nn igapäevamaastikele. Katta tuleks kogu maastiku visuaalsus süstemaatilise ja metoodilise Visuaalse ja maastikulise mõju hindamise metoodika alusel (vajadusel konsulteerida EMÜ maastikuarhitektuuri õppetooliga, kus vastavat metoodikat, koos maastiku karakteri ja maastiku tundlikkuse hindamise metoodikat on maastikuarhitektuuri eriala üliõpilastele õpetatud üle 15 aasta).</p>	<p>Kõige üldisemal tasandil strateegilise planeeringudokumendi, nagu seda on Eesti mereala planeering, elluviimisega kaasnevate visuaalsete ja maastikule avalduvate mõjude hindamine on Eestis ja ka naaberriikides alles arenemisejärgus. Tõdeme, et Eestis ei ole siiani olnud ühest käsitlusviisi tuuleparkide mõjust maastikele ja kaasnevatest visuaalsetest mõjudest keskkonnamõju hindamise ja keskkonnajuhtimissüsteemi kontekstis. Eesti mereala planeering on selles paljuski teerajaja. Koostatud mereala planeeringud Rootsis, Lätis ja Soomes näevad samuti ette tuuleenergeetika arendusalasid, kaasnevate mõjude</p>

		<p>hindamisel on piiratud näiteks Soome puhul tõdemusega, et olulist visuaalset mõju ei ole. Rootsis ja Lätis ei ole vastavat teemat üldse käsitletud. Seetõttu oleme analüüsinud erinevate riikide praktikaid meretuuleparkide visuaalsete mõjude hindamisel ning välja töötanud juhendmaterjali, millele kirjas edaspidi ka viidatakse.</p> <p>Oleme seisukohal, et üleriigilise mereala planeeringule kohases täpsusastmes on läbi viidud kõik vajalikud mõjuanalüüsid ja hinnangud.. Siiski on tuuleenergeetika arendusalade realiseerumisega kaasnevate mõjude hindamise osas lähenemist võrreldes käesoleva aasta juunis avalikustatud versiooniga koostöös ekspertmeeskonna liikmete ja ka keskkonnaministeeriumiga (kelle pädevusvaldkonna kuulub Euroopa maastikukonventsiooniga seonduv) korrigeeritud.</p>
--	--	---

		<p>Täiendavalt märgime, et üleriigilise mereala planeeringu lahenduse väljatöötamisel ja mõjude hindamisel ei ole piiratud vaid piirkonna külalistele avalduva mõju hindamisega. Nagu selgitab planeeringu seletuskirja ptk 5.6.5 suunis nr 8a juures olev alamärkus nr 36, on arvestatud ka maakonnaplaneeringuga määratud I klassi väärtuslike maastike ja vaatekohtadega.</p> <p>Maakonnaplaneeringus kokkulepitu kajastab ka kohaliku kogukonna vaadet. Kogukonna arvamusega arvestamist on eraldi rõhutatud ka sama peatüki suunises nr 8c. Üleriigilise planeeringu mõju hindamisel on meie hinnangul tegemist asjakohase meetodikaga.</p> <p>Ministeeriumite ja ekspertide koostöös on praeguseks mereala planeeringu tuuleenergeetika arendusalade visuaalsete mõjude hindamise käsitusviis selginenud. Oleme seisukohal, et praegune lahendus ja ka mõjude hindamise</p>
--	--	---

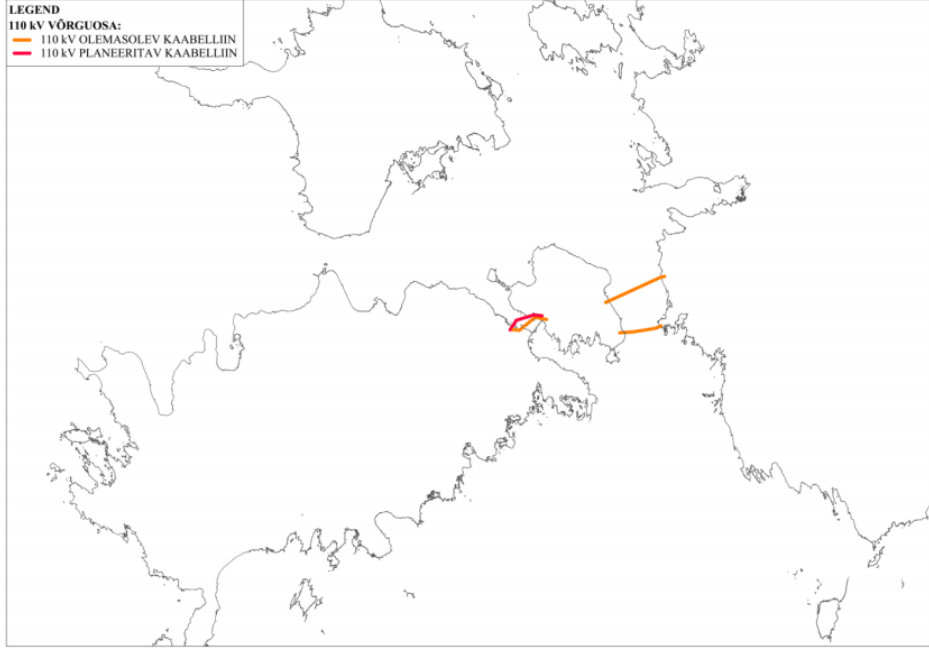
		käsitlusviis lähtub erinevate huvide tasakaalustamise vajadusest ja üleriigilise planeeringu täpsusastmest. <i>Vt pikemalt vastuskirjast.</i>
33. Tarbijakaitse ja Tehnilise Järelevalve Amet 25.06.2021	TTJA tutvus rahandusministeeriumi kodulehel olevate materjalidega ning lisame, et tänase seisuga on TTJA-le edastatud hoonestusloa taotlus vesinikutehnoloogia arendamiseks merele. Lisaks on ka mitmed meretuuleparkide arendajad juhtinud tähelepanu asjaolule, et tulevikus hakatakse tõenäoliselt meretuulest energia tootmist siduma vesiniku tootmise lahendustega. TTJA hinnangul ei ole mereala planeeringus välja toodud kus ja millistel tingimustel on võimalik vesiniku tootmiseks ettenähtud rajatisi merre ehitada. Palume võimalusel mereala planeeringut täiendada vesinikutehnoloogia arendamise võimaluste osas. Muus osas TTJA-l täiendavaid ettepanekuid ei ole.	Selgitame, et vesiniku tehnoloogiale on viide ptk 5.6.6. Planeering toob välja kaitstavad ruumilised väärtused ja nendega arvestamise tingimused, millega tuleb arvestada ka teiste taastuveneergetika lahenduste arendamisel. Täpsete ruumiliste lahenduste ning planeeringuliste tingimuste väljatöötamine täna koostamisel olevas mereala planeeringus vesiniku tehnoloogiale ei ole otstarbekas, kuna vastav tehnoloogia on hetkel kiires arengus ja selget tehnoloogilist infot ei ole teada. Seetõttu ei ole otstarbekas pidurdada tehnoloogilisi arenguid kitsendustega, mille vajalikkuse osas tänasel hetkel puudub veendumus. Kiirelt arenevatele tehnoloogilistele lahendustele on keeruline viia läbi ka keskkonnamõju strateegilist

		<p>hindamist, mille täpsusaste on tulenevalt viimastest Riigikohtu lahenditest muutunud oluliselt detailsemaks.</p> <p>Täiendavalt lisame, et mereala planeeringu seletuskirja ptk 5.6.1 antakse suunis laiemate taastuenergia võimaluste kaalumiseks. Seega on tulevikus uute tehnoloogiate (sh vesinikutehnoloogia) puhul vajalik kaaluda, kas planeeringu koostamise vajadus on olemas või mitte lähtudes konkreetsetel ajahetkel kehtivast õigusruumist.</p>
<p>34. Elering AS 18.06.2021</p>	<p>1) Planeeringu elluviimise tegevuskava Eleringi ettepanek on planeeringu elluviimise tegevuskavas tuua välja tuuleenergeetika alade kasutuselevõtu mehhanism.</p> <p>Kuivõrd mereala planeerimise üheks eesmärgiks on leppida kokku Eesti mereala kasutuspõhimõtetes pikas perspektiivis ning määrata kindlaks, millistel tingimustel saab tegevusi ellu viia, on Eleringi hinnangul vajalik, et mereala planeeringuga nähakse ette tuuleenergeetika aladele riigipoolne kasutusmehhanism, mis tagab kõigi huvigruppide võrdse kohtlemise ühtsetel alustel ja kiirendab tootmisvõimsuste teket Eestisse. Võimalik lahendus oleks kõikidel tuuleenergeetika aladel enampakkumiste korraldamise tingimuse määramine, millega riigil on võimalik kehtestada läbipaistvalt vajalikud õigused ja kohustused alade edasisel arendamisel.</p>	<p>Mereala planeeringu näol on tegemist ruumilise strateegilise dokumendiga, mis käsitleb Eesti merealade kasutust. Kasutusmehhanismide määramine ei ole ruumilise planeerimise küsimus. Teie ettepanek on edastatud Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumile, kuid hetkel ei näinud MKM vajadust teemade lisamiseks planeeringu tegevuskavva. Kuna</p>

	<p>Elering teeb ettepaneku planeerigu elluviimise tegevuskava eesmärki nr 5 „Taastuvenergeetika valdkonna arengu soodustamine“ lisada tegevused, mis on seotud energiasüsteemide lõimimise ja vesiniku kasutusele võtuga soodustamaks sektorite vahelist koostööd, loomaks uusi ühendusi ning kasutada ära tehnoloogia arengut.</p>	<p>tegemist ei ole otseselt ka planeeringulise küsimusega, siis ei ole võimalik Teie ettepanekuga arvestada.</p>
	<p>2) Mõjude hindamise aruande eelnõu Ptk 4.6.4 Energiatootmine – strateegilistest dokumentidest on ära mainitud Energiamajanduse arengukava aastani 2030, kuid Riiklik energia- ja kliimakava aastani 2030 strateegiadokumendi eesmäärke, tegevusi ja sihttasemeid pole kajastatud. Samuti puudub kooskõla Euroopa rohelise kokkuleppega (mis puudutab energiasüsteemide lõimimist ja vesiniku kasutuse tulevikku, mis omavad tuleviku energiapoliitikas ja -süsteemi kujundamise olulist rolli nii Euroopa Liidus, Läänemere regioonis ja ka Eestis), millel on otsene ja väga oluline mõju regiooni ja Eesti taastuvenergeetikale laialdasemalt (mitte ainult tuuleenergeetika) ning bioloogilise mitmekesisuse väljakutsetele ja arengutele. Elering peab oluliseks nimetatud kahe dokumendi eesmärkide ning vesinikutemaatika kajastamist ja arvestamist Eesti mereala planeeringus.</p>	<p>Rahandusministeeriumi hinnangul planeeringus sisulist vastuolu Euroopa roheleppesega ei ole, kuid nõustume, et materjalides ei tule viited dokumentidele selgelt välja. Seega täiendame aruannet viidatud dokumentidega seoste osas Teie ettepaneku põhjal. Selgitame, et vesiniku tehnoloogiale on viide ptk 5.6.6. Planeering toob välja kaitstavad ruumilised väärtused ja nendega arvestamise tingimused, millega tuleb arvestada ka teiste taastuvenergeetika lahenduste arendamisel. Täpsete ruumiliste lahenduste ning planeeringuliste tingimuste väljatöötamine täna koostamisel olevas mereala planeeringus vesiniku tehnoloogiale ei ole otstarbekas, kuna vastav tehnoloogia on hetkel kiires arengus</p>

		ja selget tehnoloogilist infot ei ole teada. Seetõttu ei ole otstarbekas pidurdada tehnoloogilisi arenguid kitsendustega, mille vajalikkuse osas tänasel hetkel puudub veendumus. Kiirelt arenevatele tehnoloogilistele lahendustele on keeruline viia läbi ka keskkonnamõju strateegilist hindamist, mille täpsusaste on tulenevalt viimastest Riigikohtu lahenditest muutunud oluliselt detailsemaks.
	3) Põhilahenduse seletuskiri Ptk 5.6.5 suunised ja tingimused – Tingimus 12 j. kohaselt tuleb tuuleenergeetika alal nr 1 kavandada Eleringiga koostöös merevõrgu alajaam. Alajaama orienteeruv ehitusala pindala on 200 x 200 m (vt ka merevõrgu selgitus ptk 5.7). Eleringi ettepanek on seletuskirja lisada, et samasugust tingimust tuleb kohaldada ka tuuleenergeetika alal nr 2.	Nõustume ettepanekuga ja korrigeerime planeeringu seletuskirja vastavalt.
	4) Ptk 5.6.5 suunised ja tingimused – Tingimus 12 v. näeb ette, et <i>tuuleparkide kavandamisel tuleb hinnata tuulikute ja (nii tuulepargi siseste kui ka väliste) kaablite koosmõju merealal</i> . Ettepanek korrigeerida antud tingimuse sõnastust, et selle mõte oleks üheselt arusaadav. Hetkel ei ole selge, kas täiend „tuulepargi siseste kui ka väliste“ käib tuulikute või kaablite või mõlema kohta.	Korrigeerime Teie ettepaneku alusel sõnastust. Juhime tähelepanu, et mereala planeering näeb tuulikute kavandamist ette vaid tuuleenergeetika arendamiseks määratud aladel. Antud tingimus on mõeldud kaablitele.

<p>5) Ptk 5.6.6 Kaablikoridorid tuuleenergeetika aladelt maismaale. Planeeringu seletuskirja lk 59 kohaselt määratakse merealplaneeringuga kaablikoridoride põhimõttelised asukohad. Selgitatud on, <i>et tuuleparkide arendamisel hoonestusloa staadiumis võib leida kaablikoridorile alternatiivse asukoha juhul, kui sellega ei kaasne olulist ebasoodsat mõju elusloodusele ja ebasoodsat mõju Natura 2000 aladele. Kaablikoridori rajamine alternatiivses asukohas, kuid järgides käesoleva planeeringuga seatud tingimusi, ei nõua tingimata uue planeeringu läbiviimist, kuna see ei oma olulist ruumilist mõju ega mõjuta mereala kasutuse terviklahendust. Pärnu maakonna mereala planeeringualal tuleb kaablite rajamisel arvestada Pärnu maakonnaga piirneva mereala planeeringu tingimustega.</i></p> <p>Ettepanek õigusselguse huvides täpsustada planeeringu seletuskirja kaablite rajamise kohta alternatiivses asukohas. Seletuskirjas on hetkel selgitatud, et selline tegevus ei nõua tingimata uue planeeringu läbiviimist, mis sisuliselt tähendab, et uue planeeringu koostamine väljaspool mereala planeeringuga kindlaks määratud kaablikoridoride põhimõttelisi asukohti ei pruugi olla välistatud. Palume täpsustada kas, millistel juhtudel ja millise planeeringu liigi menetluse läbiviimine alternatiivses asukohas kaablite rajamisele rakendub.</p>	<p>Selgitame, et planeeringu koostamise vajadus sõltub kohapõhisest olukorrast, rajatava objekti tehnoloogiast ja konkreetset ajahetkel kehtivatest õigusaktidest, mistõttu ei ole hetkel võimalik anda ammendavat vastust Teie poolt esitatud küsimustele. Vajalik on igakordselt alternatiivse asukoha kasutamisel hinnata, kas planeeringu koostamine on vajalik või mitte. Käesoleva planeeringu koostamisel ei saa olla täit veendumust, et planeeringut mitte mingil juhul koostama ei pea, ja sellist seisukohta ei ole võimalik planeeringusse sisse viia.</p>
<p>6) Ptk 5.6.6 suunises 1 on kirjeldatud, et ühe sõltumatu osa võimsus ei tohiks süsteemile põhjustada suuremat muutust kui 400 MW. Kuivõrd 400 MW ei ole korrektne, siis palume 400 MW asemel määrata 350 MW.</p>	<p>Nõustume ettepanekuga ja korrigeerime planeeringu seletuskirja vastavalt.</p>
<p>7) Ptk 5.7 skeem 5.7.1 – Ettepanek peale kanda olemasolevad ühenduskaablid teise värviga, et tekiks selgem arusaam olemasolevast ja planeeritavast. Samuti on joonisel näidatud Suure väina kaablid, mis on juba vahetatud alates mereala planeeringu protsessist. Hetkel ei ole ka Hiiumaale minevad kaablid Eleringi omad, nende uuendamine on Elektrilevi kohustus. Alloleval joonisel on oranži värviga tähistatud</p>	<p>Täiendava omavahelise koostöö raames otsustati skeem 5.7.1 seletuskirjast eemaldada põhjusel, et mitmed arendusprojektid on juba tänaseks ellu viidud. Tegemist kiiresti vananeva infoga ja seda</p>

	<p>olemasolevad Eleringile kuuluvad 110 kV kaabelliinid ning punase värviga on tähistatud planeeritav Väikese väina teine 110 kV merekaabelliin.</p> <p>LEGEND 110 kV VÕRGUOSA: — 110 kV OLEMASOLEV KAABELLIIN — 110 kV PLANEERITAV KAABELLIIN</p> <p>Joonis 1. Elering AS-i olemasolevad ja planeeritavad 110 kV kaabelliinid</p>	planeeringulahendusest sõltumatult.
<p>35. Keskkonnaamet 19.07.2021</p>	<p>1.1 Peatükis 4.3 (lk 15) on viidatud veeseaduse valele paragrahvile: „Praegu kehtiv VeeS näeb ette, et hoonestusloa menetluse algatamisest keeldutakse mh juhul, kui taotletaval alal on algatatud planeering ja planeerimismenetlus ei ole lõppenud (228 lg 2 p 2)“. Õige viide on: 221 lg 2 p 2.</p> <p>1.2 Lk 66 on esitatud seisukoht: „Kaitseala moodustamisel tuleb jõuda selgusele, et muid asukoha alternatiive kaitseala moodustamiseks ei ole. Selleks on vaja kaaluda kaitsealade moodustamisega kaasnevaid mõjusid sotsiaalsele ja majanduslikule</p>	<p>Täname tähelepanu eest, viide on korrigeeritud.</p> <p>Ettepanekuga arvestatakse. Vastavat punkti on lähtuvalt vahepealsetest aruteludest ja</p>

	<p>keskkonnale, energeetika valdkonna arengule ja kliimaeesmärkide täitmisele.“ Kui planeeringu moto on „Mereala planeerimisel peetakse iga tegevuse kavandamisel silmas, et mistahes inimtegevuse aluseks on merekeskkonna hea seisundi saavutamine ja säilitamine“, siis eelkõige tuleb lähtuda pikemaajalistest ehk loodusväärtustest ja nende säilimisest, mitte majanduslik tulust, mis on hoopis lühiajalisem ja võib omada ka väga pikaajalist kahjulikku mõju.</p> <p>Kaitsealad moodustatakse, kui on selgunud, et selles asukohas on loodusväärtused, mis vajavad kaitset. Sama keskkonda pole võimalik mujal kaitsta. Kaitseala moodustamiseks ei saa ilma selle teadmista ettepaneku esitada. Kaitseala moodustatakse, kui alal on tegemist mingite loodusväärtuste nii esindusliku esinemisalaga, et selle ala mitte kaitsmine seaks ohtu väärtuse hea seisundi Eestis või Euroopas.</p>	<p>kirjavahetusest muudetud, kokkuleppe kohaselt jääb sõnastuseks:</p> <p><i>Tuuleenergeetika aladel teostatakse loodusobjekti kaitse alla võtmise põhjenduse ja otstarbekuse ekspertiisi. Ekspertiisi käigus hinnatakse mh kaitseala moodustamisega kaasnevaid sotsiaalseid ja majanduslikke mõjusid ning mõju Eesti kliima ja taastuvenergi eesmärkidele.</i></p> <p>Samuti on täiendatud seletuskirja lk 66:</p> <p>Lõplikult kaitseks kavandatavate piirangute kirjeldus selgub kaitsealade moodustamise menetluse käigus vastavalt looduskaitseaduses sätestatule. Selleks on vaja kaaluda kaitsealade moodustamisega kaasnevaid mõjusid sotsiaalsele ja majanduslikule keskkonnale ning Eesti kliima ja taastuvenergeetika eesmärkidele.</p>
--	---	--

	1.3 Lk 67 toodud skeemil 5.9.1 ei kajastu uuemate kaardistuste tulemused (Merepõhja elustiku ja elupaikade uuring Natura ja HELCOMi elupaigatüüpide leviku hindamiseks ning mere CO2 sidumispotentsiaali selgitamiseks (Tartu Ülikooli Eesti Mereinstituut, 20202), mida on käsitletud mõjude hindamise aruandes lk 94-95.	Ettepanekuga arvestatakse. Skeemil 5.9.1 kujutatut on täpsustatud. Vastavalt Keskkonnaametiga töökoosolekul ja vahepealse kirjavahetuse käigus kokkulepitule kajastatakse skeemil üksnes Natura 2000 alade piire.
	1.4 Skeem 5.9.1 jätab eksliku mulje, et mereelupaikasid ei ole loodusaladel. Mereelupaikasid on kaardistatud rohkem, kuid erinevast meetodikast tulenevalt ei kajastu need EELISE kihil „natura_elupaik“ , mille alusel ka skeem tundub olevat tehtud.	
	1.5 Soovitame üle kontrollida ja ajakohastada töös mainitud asutuste nimed. Näiteks lk 36 viidatakse seoses jääteedega Maanteeametile ning lk 47 on nimetatud Lennuamet. Nimetatud asutuste ja Veeteede Ameti ühendamisel loodi alates 01.01.2021 Transpordiamet.	Täname tähelepanu juhtimise eest, nimed on korrigeeritud.
	1.6 Peatükis 5.6.5 on antud suunised tuuleenergeetika aladel. Suunise 6 kohaselt: „Tuuleenergeetika aladel kujunevad erinevatest huvidest lähtuvalt tuulikute vabad alad/koridorid, mis võimalusel peavad täitma võimalikult palju erinevaid funktsioone (ühildades samas asukohas nt laevaliikluse läbipääsukoridori, veelindude sügisrände koridori, kõrge looduskaitse väärtusega elupaigad jms).“ Keskkonnaameti hinnangul jätab selline sõnastus eksliku mulje, et elupaigad ja lindude rändekoridorid on inimese paigutada, ehkki need paiknevad looduslikult, inimesest sõltumata.	Täname tähelepanu juhtimise eest, suunise sõnastust on täpsustatud eksliku mulje vältimiseks: <i>Tuuleenergeetika arendusaladel moodustuvad erinevatest huvidest lähtuvalt tuulikute vabad alad/koridorid peavad võimalusel täitma võimalikult palju erinevaid funktsioone (ühildades samas asukohas nt laevaliikluse läbipääsukoridori, veelindude sügisrände koridori, kõrge looduskaitse väärtusega elupaigad jms).</i>

		Nõustume, et elupaigad ja lindude rändekoridorid ei ole inimese paigutada, kuid oluline on järgmises etapis otsida võimalusi, kuidas teisi funktsioone saaks ühildada looduskaitsete väärtuste asukohtadega.
	1.7. Peatükis 5.9 (lk 67) on antud suunis 3: „Juhul kui analoogseid loodusväärtuste kaitse eesmärgid on võimalik saavutada ka alternatiivsel merealal, kus muud huvid (nt riigikaitse, energiajulgeolekuga seotud või majandushuvid) puuduvad, siis arendustegevuse kavandamist ja elluviimist ei piirata“. Keskkonnaamet juhib tähelepanu, et see suunis on vastuolus looduskaitse (ja loodusdirektiivi) põhimõttega, et loodust kaitstakse seal, kus paiknevad kõige olulisemad loodusväärtused ja nende kaitsmine on kõige tulemuslikum, ning majanduslikku kasu ei arvestata. Kõige olulisem on vältida keskkonnaseisundi halvenemist, mitte seda, kas ühte või teist loodusväärtust saab või ei saa kaitsta kusagil mujal.	Ettepanekuga arvestati, suunis on eemaldatud.
	1.8. Palume selgitada lk 68 antud suunist 6: „Merele uute kaitstavate loodusobjektide moodustamisel ja hoiutingimuste koostamisel tuleb täiendavaid piiranguid seades arvestada, et keskkonnakaitsete eesmärkide saavutamine merealal oleks tasakaalustatud. Näiteks tuleb tagada liigikaitse selle esinduslikemas asukohtades, kuid täita tuleb ka kliimamuutuste ohjamisvajadusest tulenevad eesmärgid.“ Kas sellega on mõeldud, et kliima ohjamiseks on õigustatud liikidele oluliste elupaikade hävitamine, või on tahetud öelda, et n-ö klassikalised looduskaitsete eesmärgid oleksid tasakaalus üldisemate keskkonnakaitsete eesmärkidega?	Suunist on lähtuvalt vahepealsetest aruteludest ja kirjavahetusest korrigeeritud (näide on eemaldatud): <i>Merele uute kaitstavate loodusobjektide moodustamisel ja hoiutingimuste koostamisel tuleb täiendavaid piiranguid seades arvestada, et keskkonnakaitsete eesmärkide saavutamine merealal oleks tasakaalustatud.</i>

	1.9. Peatükis 5.11 (lk 70) on kasutatud mõistet „riigikaitseala“. Palume täpsustada, kas mõeldakse riigikaitsealast ala või riiklikku kaitseala?	Täname tähelepanu juhtimise eest, mõeldud on riigikaitsealasi eripiirkondi, vastav korrekatuur on materjalidesse sisse viidud.
	1.10. Peatükis 5.13 (lk 72) on kasutatud väljendit kaevandustegevus. Õige oleks „kaevandamistegevus“.	Täname tähelepanu juhtimise eest, sõnastust on korrigeeritud.
	1.11 Peatükis 5.14 (lk 75) esitatud kaadamise tingimuste punkti 6 alla on eksikombel märgitud kaks punkti (kultuuripärand ja meremiinid).	Täname tähelepanu juhtimise eest, vormistust on korrigeeritud
	1.12. Peatükis 6 (lk 81) on toodud kaadamise seletus. Lisaks peaks täpsustama kaadamisalala mõiste. Kaadamisalala on eelkõige ala, kuhu pikema aja jooksul planeeritakse regulaarselt hakata süvenduspinnast paigutama. Skeemil 5.14.1 ongi märgitud sellised ametlikud kaadamisalad. Märkime, et ühekordne kaadamine ei muuda ala kohe kaadamisalaks.	Täname tähelepanu juhtimise eest, peatükki on täiendatud.
	1.13. Skeemil 5.17 (lk 79) on märgitud „Aprill 2021“, kuid sellel ei kajastu Apollo meremadaliku looduskaitseala, mille moodustamine jõustus 15.02.2019.	Ettepanekuga on arvestatud, skeemi on uuendatud.
	2.1 Lk 104 on mainitud, et Natura võrgustiku aladest väljapoole jääb täielikult Apollo meremadaliku looduskaitseala. Juhime tähelepanu, et Euroopa Komisjonile on kavas teha ettepanek lisada Apollo meremadalik Natura 2000 võrgustikku Apollo meremadaliku linnu- ja loodusala. Ettepanek on määrata loodusala eesmärkideks loodusdirektiivi I lisa elupaigatüüpide veealused liivamadala (1110) ja karid (1170) kaitse ning linnuala eesmärkideks linnudirektiivi I lisa nimetatud linnuliigi väikekajaka (Larus minutus) ja I lisast puuduvate rändlinnuliikide auli (Clangula hyemalis), mustvaera (Melanitta nigra) ja haha (Somateria mollissima) elupaikade kaitse.	Peatükis 4.2.5 on hinnatud mõju Apollo meremadaliku looduskaitsealale. Planeeringuga nähakse tuuleenergeetika arendusalad ette enam kui 100 km kaugusele ja need ei ohusta Apollo meremadalikku ega sealseid kaitseväärtusi. Seni kuni Apollo meremadalik ei kuulu Natura alade hulka, ei leia see käsitlemist Natura asjakohases hindamises. Tuuleparkide kavandamisel tegevusloa etapis

		tuleb igakordselt selgitada millise looduskaitse staatusega merekaitsealad on ja vajadusel läbi viia selleks vajalikud hindamisprotsessid.
	<p>2.2 Aruandes (lk 18 ja 108) on viidatud kahele majandusvööndi merekaitseala kaitse alla võtmise ettepanekule ja antud soovitus kuni vastavate menetluste lõpuni hoiduda nende alade majanduslikku kasutusse võtmisest tulenevalt kaitseala kavandatavate piirangute kirjeldusest. Planeeringu seletuskirjas lk 52 on lausele „Mereala planeering määrab tuuleenergeetika arendamiseks sobivad alad ...“ lisatud viide nr 33, mille kohaselt “arvesse ei ole võetud tuuleenergeetika tootmiseks sobiva alaga nr 2 kattuvat võimalikku loodavat avamere kaitseala“. Keskkonnaametile jääb arusaamatuks, kas kaitseala ettepaneku ja aruande soovitusena arvestatakse (ja tuulikuks sellele alale ei planeerita enne kui on otsus ala kaitse alla võtmise või mitte võtmise kohta tehtud) või mitte.</p>	<p>Läbivalt on planeeringuprotsessi käigus olnud seisukoht, et kaitseala moodustamine toimub eraldiseisva protsessina õigusaktide nõudeid järgides. Vastav teema kajastub ptk 5.9 Kaitstavad loodusobjektid alaosas:</p> <p><i>Lõplikult kaitseks kavandatavate piirangute kirjeldus selgub kaitsealade moodustamise menetluse käigus.</i></p> <p>Lausele lisatakse täpsustus: <i>vastavalt looduskaitseaduses sätestatule.</i></p> <p>LKS võimaldab ka järgnevad menetlused kuni kaitseala moodustamiseni seisata. Mereala planeering siinkohal täiendavaid reegleid ei anna. Realiseerumise ulatuse osas on arvestatud, et kuni 70% ei arvesta võimalike perspektiivsete kaitstavate loodusobjektidega ehk 70%</p>

		realiseerumine arvestatakse realselt ellu viidavatest aladest.
2.3	Palume eemaldada peatükis 4.2.1 (lk 66) esitatud eksitava väite, et kaitsealad on põhjustanud angerja kadumise (sh kormoranide arvukuse suurenemise): „Kui reeglina on kaitstaval merealal kalastikule positiivne mõju, siis võivad piirangud kaasa tuua ka negatiivseid mõjusid. Näiteks on kaitstavate alade tõttu plahvatuslikult suurenenud kormoranide arvukus, kelle tarbitud kriitiliselt ohustatud angerja kogust hinnatakse Läänemeres samasse suurusjärku inimeste poolt püütavaga.“	Leiame, et aruandes ei ole väidetud, et kaitsealad on põhjustanud angerja kadumise. Kormoranide arvukuse tõusu üheks olulisemaks põhjuseks peetakse kaitsemeetmeid, sealhulgas kaitsealade loomist pesitsusaladel. Oleme mõjude hindamise teksti korrigeerinud, et esitatud mõte tuleks paremini esile ja lisanud viite allikale.
2.4	Lk 120 on märgitud: „Kultuurimälestiste osas mereala planeering olulisi muudatusi ei kavanda. Uue kasutusena näeb mereala planeering ette kolm ala arheoloogiliste leidude (vrakkide) säilitamiseks (üks Tallinna lahes, kaks Liivi lahes)“. Lk 23, kaardilahenduses ja planeeringus (skeem 5.11.2) oli välja toodud ka Käsmu ala. Palume dokumendid ühtlustada.	Ettepanekuga arvestati ja mõjude hindamise tekst on korrigeeritud.
2.5	Joonisel 4.2.2-1 on märgitud Eesti majandusvööndi merealal Hiiumaaga külgneval alal tuuleenergia tootmiseks sobiv ala. Mujal joonistel seda ala märgitud ei ole (näiteks planeeringu lk 43 esimesel teemakaardil).	Nimetatud joonis on pärit EOÜ tööst, kus on ära näidatud kui linnustiku seisukohast tuuleenergia tootmiseks sobivad alad. Hiiumaaga külgnev ala ei osutunud aga tuuleenergia arendamiseks sobivaks muudel põhjustel, seega ei leia mujal joonistel see kajastamist. Vt Tuuleenergeetika arendamiseks sobivate alade kujunemise kirjeldus

		planeeringu seletuskirja peatükist 5.6.3.
	2.6 Natura hindamises on käsitlemata kaablipaigaldusega (ühendus Virtsuni) kaasnedav või võimalik mõju Väinamere loodusala kaitse-eesmärgiks olevatele liikidele hallhüljes ja viigerhüljes.	Tähelepanekust lähtuvalt on Natura hindamise tabelit 4.3.-3 vastavate hinnangutega täiendatud.
	2.7 Keskkonnaamet juhib tähelepanu, et mõjude hindamise aruandes ei ole hinnatud tegevuse mõjusid siseriiklikult kaitstavatele aladele. Näiteks on kavandatud merekaabel Kura kurgu hoiualal kaitse-eesmärgiks olevale elupaigatüübile karid. Selles osas ei ole mõjusid hinnatud ja tegevus ei pruugi olla lubatav, kui see kahjustab Kura kurgu hoiuala soodsat seisundit (täpsemalt käsitletud järgnevas punktis 2.8). Sarnane põhimõte kohaldub ka maismaal kaitstavatele elupaigatüüpidele ehitamisel (nt kaabli paigaldamine rannaniidule).	Siseriiklikult kaitstavatele alade hindamine on läbi viidud peatükis 4.2.6 ja tabelis 4.2.6-2. Puudolev mõjuhinnang Kura kurgu hoiuala kaitse-eesmärkide osas lisati tabelisse 4.2.6-2 (mh hindamisel lähtuti Keskkonnaameti poolt saadetud mudeldatud, 2011 a, hoiuala kaitse-eesmärkidest).
	2.8 Hinnatud on mõju hoiualaga kattuva Kura kurgu linnuala kaitseväärtustele, kuid näiteks tuuleenergeetika kaabliühenduste asukohavaliku hindamisel on jäänud tähelepanuta, et Kura kurgu hoiuala kaitse-eesmärkideks on lisaks linnustikule ka mere ja rannikuga seotud kaitseväärtused, sealjuures elupaigatüübid karid (mille modelleeritud esinemine on kuvatud ka joonisel 4.2.5-2). Planeeringus tuleb seada tingimus, mille kohaselt oleks võimalik tagada looduskaitseaduse § 32 lg 2 kohane tingimus (hoiualal on keelatud nende elupaikade ja kasvukohtade hävitamine ja kahjustamine, mille kaitseks hoiuala moodustati ning kaitstavate liikide oluline häirimine, samuti tegevus, mis seab ohtu elupaikade, kasvukohtade ja kaitstavate liikide soodsa seisundi). Eelkõige tähendab see hoiualal kaabli täpsema asukohavaliku protsessis sellise trajektoori ja tehnilise lahenduse otsimist, millega ei kaasne kaitse-eesmärgiks olevate elupaigatüüpide hävitamist või kahjustamist.	Maismaale on planeeringulahenduse ettepanekuna määratud kaabelühenduste loomise eelduseks olevad suunised. Kaartidel on kajastatud põhimõttelised asukohad käesolevast planeeringualast väljaspool ja näidatud otseühendus võimaliku võrgu liitumispunktidega, täpsemaid ühendusliinide asukohti maismaal paika ei panda. Ühe tingimusena on sätestatud, et nii õhuliini kui

		<p>maakaabelliini ehitus- ja kasutusaegsed ebasoodsad mõjud Natura 2000 ala kaitse-eesmärkidele tuleb välistada leides selleks sobiv asukoht ja tehniline lahendus.</p> <p>Planeeringus on ka välja toodud, et maismaaühenduse tehniline lahendus (kaabel- või õhuliin, vajalikud parameetrid) ja maavajadus lahendatakse paralleelselt hoonestusloa menetlusega, kas planeerimis või projekteerimistingimuste menetluse kaudu kooskõlas kehtivate õigusaktidega. Seega lahendatakse need küsimused eraldi menetlusprotsessis arvestades kehtivaid õigusakte ja eraldi tingimuse seadmine, mis toob välja juba looduskaitseaduses sätestatu ei ole asjakohane.</p>
	<p>2.9 Märkime, et on esitatud ettepanek Häädemeeste ranniku luitemetsade kaitseks Metsepole looduskaitseala moodustamiseks (ettepanek on Keskkonnaameti kaalumisel). Mereala planeeringuga kavandatav kaablikoridor (küll selle planeeringualast väljapoole, maismaale jääv osa) läbib ettepaneku kohast kaitseala.</p>	<p>Nagu eelnevates vastuses on selgitatud, on kaitsealade moodustamine eraldi menetlusprotsess. Järgnevates menetlusetappides (tegevusloa tasand) tuleb vajadusel uue</p>

		olukorraga ja lisandunud kaitsealadega mõjuhindamise protsessis arvestada.
2.10	Lk 50 märgitakse, et kalakasvanduste lokaalsete mõjude leevendamiseks sobib lahjendamise tõhustamine. Keskkonnaamet palub kasutada pigem „toitainete hajumist“ soodustavat asukoha spetsiifikat.	Ettepanekuga arvestati.
2.11	Lk 51 ja lk 53 p-s 6 on basseini üldist toitainete bilanssi säilitava sobiva meetmena nimetatud: „eelkõige üldist aineringlust arvestavad tegevused nagu näiteks kohaliku sööda kasutamine (kalasööda tootmine samast basseinist pärit toorainest)“. Keskkonnaamet palub täiendada, kui suur protsent on kalasöödas nn kohaliku toorainet ning milliseid komponente veel kalasöödas kasutatakse. Kuidas on välistatud, et sellise kalasöödaga toitaineid basseini hoopis juurde ei lisataks?	Keskkonnaministeeriumi tungival nõudmisel on nimetatud näide KSH aruandest välja jäetud. Infoks, et kuigi näide on eemaldatud, siis sellele vaatamata planeeringu ekspertrühm jääb selles osas eriarvamusele ja seisukohale, et kavandatavate kalakasvandusega kaasnevaid võimalikke mõjusid tuleb hinnata igakordselt tegevusloa etapis ning et säilitada basseini üldist toitainete bilanssi on sobivaks meetmeteks ka näiteks kohaliku sööda kasutamine (kalasööda tootmine samast basseinist pärit toorainest). Vt täpsem info siit ning ekspertide selgitused siit .
2.12	Lk 51 on märgitud, et üheks merekeskkonnast toitainete eemaldamise viisiks on täiendav kalapüük. Keskkonnaamet palub arvestada, et pigem läheb toitainete eemaldamisel arvesse kasvanduse mõjupiirkonnas (samas veekogumis või piirnevas veekogumis) võõrliikide püük, näiteks ümarmudila püük.	Ettepanekuga arvestati. Teie poolt esitatud täpsustus on lisatud mõjude hindamise täiendusena.

	<p>2.13 Tabelis 4.3-2 (lk 117) vesiviljeluse Natura asjakohase hindamise kohta kirjas: „Mereala planeeringu täpsusastmes on ebasoodsa mõju tekke võimalused läbi planeeringulahenduse elluviimiseks seatud tingimuste ja suuniste Natura aladele ja nende kaitse-eesmärkidele välistatud.“ Keskkonnaameti hinnangul on see vastuolus Natura hindamise järelusega: „Kalakasvanduste ja/või vetika-ja karbikasvatuse kavandamise korral tuleb tegevusloa menetluse protsessis projektlahenduses välja pakutud asukoha ja/või tehniliste lahendustega kaasnevaid keskkonnamõjusid täpsustada ning vajadusel läbi viia Natura hindamine.“ Mereala planeering ei määra kalakasvanduseks ning vetika-ja karbikasvatuseks sobilikke ruumilisi alasid, seetõttu jääb arusaamatuks, kuidas on välistatud mõju Natura aladele ja nende kaitse-eesmärkidele. Näiteks ei välista planeering, et sumbakasvatus tuleb kohe kaitseala piirile.</p>	<p>Planeeringuga on seatud tingimus, et kalakasvanduse rajamisega kaasnevad mõjud peavad olema merekeskkonna seisundi jaoks aktsepteeritava koormusega, vajadusel tuleb rakendada keskkonnameetmeid (vastav täiendus on lisatud ka mõju hindamise aruandesse tabelis 4.3-2). Seega jääme jätkuvalt toodud järeluse juurde, et planeeringu tingimusi ja suunised arvesse võttes mõju Natura aladele mõju puudub. Lisaks on planeeringus välja toodud vesiviljeluseks ebasobivad alad.</p>
	<p>2.14 Lk 138 on öeldud Väinamere loodusala kohta: „Kaablikoridori tee ei jää ühegi loodusala kaitse eesmärgiks oleva liigi registreeritud leiukohta e ga kaitstavaid merelisi elupaiku.“ See väide ei vasta tõele, sest alale jäävad merelised elupaigatüübid: veealused liivamadalad (1110) ja karid (1170). Need mereelupaigatüübid asuvad ka alternatiivse kaablitrassi asukohas. Neid mõjusid ei ole aruandes analüüsitud.</p>	<p>Väinamere loodusala hinnangut korrigeeriti vastavalt Keskkonnaameti poolt edastatud modelleeritud (2011 a) elupaiga andmetest lähtuvalt (sh korrigeeriti vähesel määral joonisel 4.3-3 alternatiivse kaablikordiori asukohta).</p>
	<p>2.15 Aruandes on mitmes kohas kasutatud terminit „kaevandus“. Palume see asendada terminiga „karjäär“.</p>	<p>Ettepanekuga arvestati.</p>
	<p>3.1 Mõjude hindamise aruandes (lk 90) on öeldud: "MEREALA TEGEVUSKAVA: Tuleks jätkata nahkhiirte uuringuid Eesti merealal laiemalt kogumaks teavet nahkhiirte olulisemate rändesuundade ja intensiivsuste osas, samuti seoseid tuule</p>	<p>Planeeringu tegevuskavas on kajastatud tegevused, mis on kogu planeeringuprotsessi jooksul esile</p>

	kiiruse ja nahkhiirte lennuaktiivsuse osas." Tegevuskavas pole nahkhiirte uuringuid nimetatud. Palume need lisada või selgitada mittekavandamist.	kerkinud ja mida on valdkondade eest vastutavad ministeeriumid ning ametkonnad pidanud vajalikuks. Tegevuskavva ei saa lisada tegevusi, millel puudub vastutaja ja antud juhul ei ole nahkhiirte uuringuid valdkonna eest vastutavad osapooled vajalikuks pidanud. Küll aga on nahkhiirte uuringute koostamise vajadus toodud välja planeeringu tingimusena tegevusloa etapile.
	4.1 Kudealade kiht ei kajasta tegelikke kudealasi täpselt. Esitatud kudealade joonised on tehtud ainult sügavusjoonte järgi. Täpsustada kaardikihi nime „Potentsiaalsed koelmualad“/“Kalastiku jaoks tundlikud alad“.	Ettepanekuga arvestati kaardikihi nimetus on täpsustatud.
	4.2 Mere-elupaigatüübid peavad olema kajastatud ka kaardirakendusel.	Keskkonnaametiga peetud koostöö ja kirjavahetuse käigus selgus, et otstarbekas on andmeid mitte kajastada, kuna need on muutuvad.
	4.3 Kaablite asukohad kaardil ei ühti mõjude hindamise aruande joonisel 4.3-2 näidatuga. Kaardirakendusel on näidatud kaablitrassid rohkem, nt Sõrve poolsaarest lõunas merealal.	Sõrve poolsaarest lõunas olev trass asub Kura Kurgu hoiualal, mis ei ole Natura ala, seetõttu ei kajastu see joonisel 4.3.-2 vaid ptk 4.2.6, kaitstavate loodusobjektide ptk-s.
36. Estonian Association of Hydrogen	Arvestada energiavõrgu rajamise võimalusega, et lisaks elektrile saaks rajada ka vesinikutrassid. Lisate, et planeerimisel on lahendus, mis pakub võimalust odavalt energiataristuga liituda ja vesinikku kui väärdindatud elektrit Kesk-Euroopasse toimetada, kus on selle toote järele kõrge nõudlus.	Selgitame, et energiavõrgu teemat kajastab juba seletuskirja ptk 5.6.6, kus mh on välja toodud, et pikemas perspektiivis võivad osutada

14.07.2021		<p>tõenäoliseks ka nn võrguvälised, off-grid lahendused (nt vesinikutehnoloogia) või elektergaasiks lahendused, kus energia kantakse merealadelt maismaale gaasi kujul. Seega avalikustatud lahenduses on juba välja toodud Teie poolt esitatud perspektiiv.</p> <p>Juhime tähelepanu, et vesiniku tehnoloogial põhinevaid detailseimaid juhtnööre planeeringuga anda ei ole antud juhul võimalik. Planeering toob välja kaitstavad ruumilised väärtused ja nendega arvestamise tingimused, millega tuleb arvestada ka teiste taastuveneergetika lahenduste arendamisel. Täpsete ruumiliste lahenduste ning planeeringuliste tingimuste väljatöötamine täna koostamisel olevas mereala planeeringus vesiniku tehnoloogiale ei ole otstarbekas, kuna vastav tehnoloogia on hetkel kiires arengus ja selget tehnoloogilist infot ei ole teada. Seetõttu ei ole otstarbekas</p>
------------	--	--

		<p>pidurdada tehnoloogilisi arenguid kitsendustega, mille vajalikkuse osas tänasel hetkel puudub veendumus. Kiirelt arenevatele tehnoloogilistele lahendustele on keeruline viia läbi ka keskkonnamõju strateegilist hindamist, mille täpsusaste on tulenevalt viimastest Riigikohtu lahenditest muutunud oluliselt detailsemaks. Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium selgitab lisaks, et antud teemaga seotud tegevusi käsitletakse energiamajanduse arengukavas, mis läheb muutmisele ja uuendamisele lähitulevikus.</p>
<p>37. MTÜ Kotzebue 19.08.2021</p>	<p>Täname, et andsite meile aega Eesti mereala planeeringu eelnõu (põhilahenduse) üksikasjalikult tutvuda. Avalikkusele kommenteerimiseks esitatud plaan on kiiduväärt põhjalikkuse ja läbimõelduse eest. Ministeeriumide, osakondade, eraettevõtete ja üksikisikute esitatud kommentaaride rohkus ning Rahandusministeeriumitöötajate üksikasjalikud vastused näitavad Eesti ühiskonnale, kui palju tööd on aastate jooksul tehtud ja kui palju ministeeriumitöötajatelt vaeva tuli esile kerkinud probleemide lahendamiseks. Avalikus arutelus osalejatena teeme ettepaneku märkida plaani need kohad Eesti mererannikul, mis transpordiameti ja teie arendusosakonna ekspertide arvates võivad tulevikus olla suured meresadamad (tulenevalt suure tonnaažiga laevade piisavast veelast), et panna lootustandev alus Eesti meremajanduse arengule. Meie</p>	<p>Mereala planeering kajastab sadamaid sadamaregistri andmetele vastavalt ja määrab suunised ning tingimused meretranspordile, sh sadamavõrgule. Üleriigiline mereala planeering ei kavanda kohapõhiselt uusi üksikuid sadamaid, vaid suunab valdkonna arengut üldiste suuniste ja tingimustega.</p>

	<p>organisatsioonis tervitame valitsuse jõupingutusi rohelisele üleminekule ja toetame soojalt taastuenergia, sealhulgas tuuleenergia arengut. Loodame, et selle imelise plaani elluviimine saabub lähiaastatel, juba enne selle kümnendi lõppu.</p>	
<p>Kuusalu Vallavalitsus 17.07.2021</p>	<p>Kuusalu Vallavalitsus tutvus 10.06.2021 istungil Eesti mereala planeeringu ning volikogu keskkonna- ja ehituskomisjoni seisukohtadega. Vallavalitsus nõustus komisjoni seisukohtadega, et riigikaitse eripiirkondade määramise alused ei ole selged, puudub teave mõjust keskkonnale ning kogukondadele, kes elavad selle ala lähedal.</p> <p>Seoses eelpool tooduga teeb Kuusalu Vallavalitsus ettepaneku hinnata Eesti merealade planeeringu raames sarnaselt teiste planeeringus analüüsitud ja kajastatud teemadega põhjalikumalt ka riigikaitse eripiirkondade võimalikke asukohti ning nende toimimise võimalikkust, arvestades ümbritsevaid kitsendusi, sh Natura 2000 ala ning Kolga lahe maastikukaitseala ja eripiirkondade sidusust maismaaga.</p> <p>Leiame, et kuivõrd antud riigikaitse eripiirkondade määramine ei ole toimunud avaliku protsessi alusel, on teema kajastamine merealade planeeringus oluline, sest puudub info alternatiivsete lahenduste, aladel kavandatavate tegevuste võimalike mõjude osas ning kohalikel omavalitsustel puudub võimalus antud teemat kajastada ka üldplaneeringute menetluses.</p>	<p>Teete oma kirjas ettepaneku hinnata Eesti mereala planeeringu raames sarnaselt teiste planeeringus analüüsitud ja kajastatud teemadega põhjalikumalt ka riigikaitse eripiirkondade võimalikke asukohti ning nende toimimise võimalikkust, arvestades ümbritsevaid kitsendusi, sh Natura 2000 ala ning Kolga lahe maastikukaitseala ja eripiirkondade sidusust maismaaga. Leiame, et kuivõrd antud riigikaitse eripiirkondade määramine ei ole toimunud avaliku protsessi alusel, on teema kajastamine mereala planeeringus oluline, sest puudub info alternatiivsete lahenduste, aladel kavandatavate tegevuste võimalike mõjude osas ning kohalikel omavalitsustel puudub võimalus antud teemat kajastada ka üldplaneeringute menetluses. Mõistame Teie soovi analüüsida riigikaitse eripiirkondade</p>

		<p>asukohti koostatavas mereala planeeringus. Selgitame, et mereala planeeringus kajastuvad riigikaitseelased eripiirkonnad lahendust selgitava infona, planeering ei ole see instrument, millega määratakse riigikaitse eripiirkondi. Planeeringus on kajastatud olemasolevad ja perspektiivsed riigikaitse eripiirkonnad, mis on välja valitud õhutõrje, ja suurtükiväe merele orienteeritud harjutusalade ja mereväe harjutusalade valimise arendusprogrammiga (kinnitatud 14.03.2014 kaitseministri käskkirjaga). Alade valiku käigus viidi muuhulgas läbi ka keskkonnamõjude strateegiline hindamine (heaks kiidetud Keskkonnaameti 24.11.2009 kirjaga nr 6-8/17907-7). Lähtudes vastavast kinnitatud arendusprogrammist määras kaitseminister 28.10.2014 käskkirjaga nr 411 riigikaitse eripiirkonnad (sh meresõiduohutuse seaduse § 471 lg 1 alusel). Seega ei ole tegemist uue objektiga, mida</p>
--	--	--

		<p>planeeringuga kavandatakse vaid nõ arvestamisele kuuluva objektiga. Antud riigikaitse eripiirkonna keskkonnamõjud on eraldiseisvas protsessis juba hinnatud ja planeering arvestab riigikaitse ruumiliste vajadustega. Planeeringus teema kajastamine on oluline eelkõige teiste merekasutuste kavandamise vaates, et vältida konflikte erinevate merekasutuste vahel ja kujundada toimiv tervikpilt.</p>
--	--	--